

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

FRANCISCI|| XAVERII EPISTOLA-||RVM LIBRI|| QVATVOR||

Francisco <de Javier>

Mogvntiæ, 1600

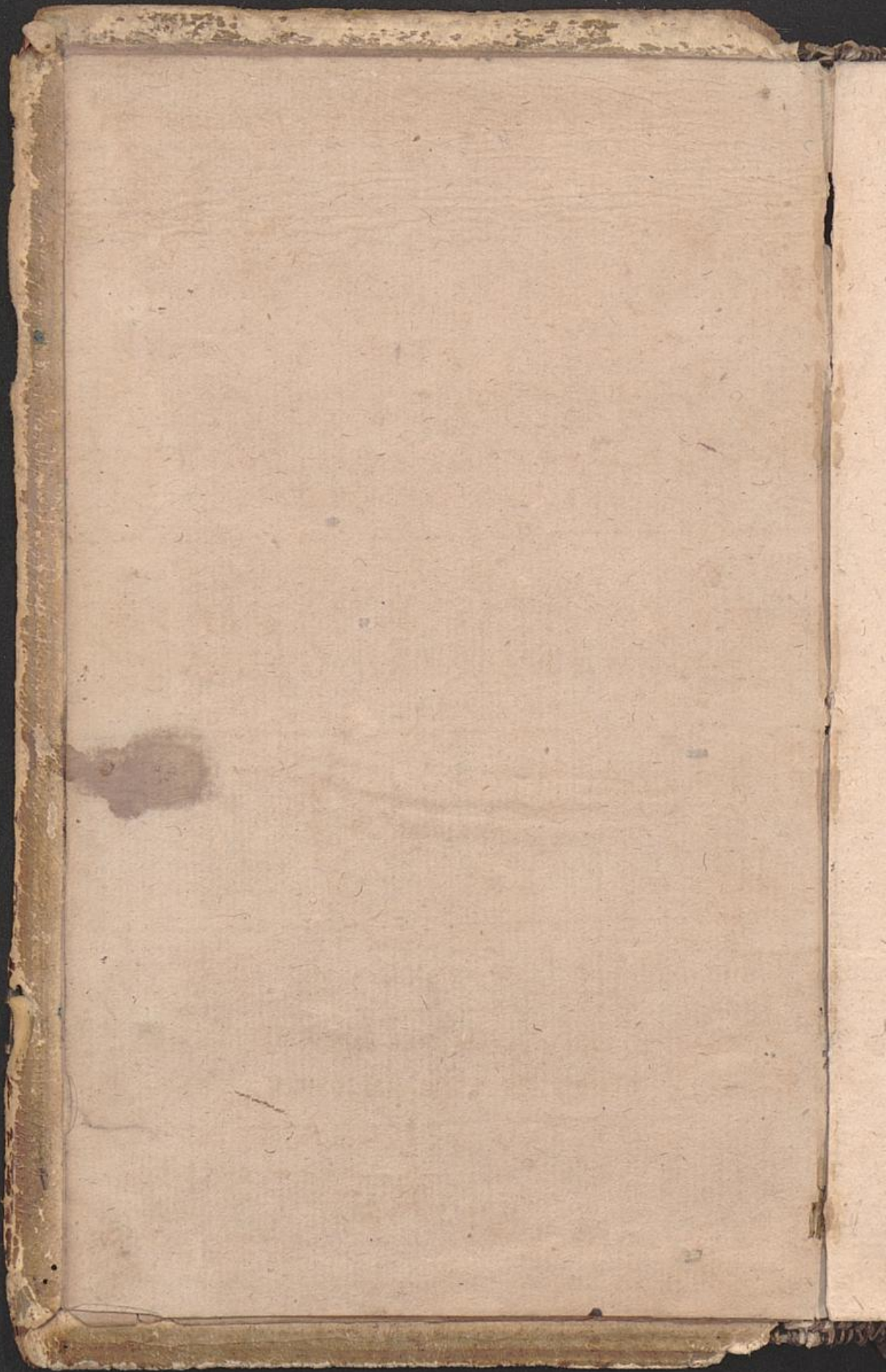
VD16 J 197

urn:nbn:de:hbz:466:1-43721

Th. 2456

K. 53.

FRANCISCI

XAVERII EPISTOLA-
RVM LIBRI

QUATVOR

AB

HORATIO TVRSELLI-

NOE SOCIETATE IESV IN
LATINVM CONVERSI EX

HISPANO

Collegij Societatis AD IESV PADERB

FRANCISCVM TOLE-

TVM S.R.E. CARDINALEM.

M O G V N T I Æ.

Apud Balthasarum Lippium, Sum-
ptibus Arnoldi Mylij.

Cum Privilegio Sac. Casarea Maiestatis.

ANNO, clō. lō. c.

FRANZISCI

XALVARI

1584

CLAVS

84

FRANZISCI

FRANZISCI

1584

FRANZISCI

FRANZISCI

NO 6 2 1 2

Adm. Biblioth. Libr. 200

franz. Annot. 1584

Com. 1584

1584

HORATII TVR-
SELLINI IN EPI-
STOLAS

FRANCISCI XA-
VERII LATINE
CONVERSAS.

AD
FRANCISCVM TO-
LETVM S. R. E. CAR-
DINALEM
PRÆFATIO.

PERTEXENTI *mibi FRANCISCI XAVERII vitam, Cardinalis amplissime, plurimæ eius pulcherrimæq; epistolæ se obtulerunt: quas ego historiæ haudquaquam intexendas existimaui, ne nimis spissum facerent opus, si rerum seriem identidem interrumperent. Veruntamen & decorum Xaquerio, & frugiferum nostris hominibus videbatur, talis viri non facta solum, sed etiam dicta, scriptaque omnia, quæcunque extarent, posteris tradi, adeo ubique illius eminet sanctitas: adeo Xauerius est usquequaque*

) (2 XAUE-

P R Æ F A T I O

Xauerius. Proinde committendum mihi non putavi, ut sanctissimi viri monumenta, eaque salutaribus referta praeceptis, iniuria temporum interirent. Et sane optandum, ac magnopere expetendum erat, ut mirifica illa morum suauitas, & sermonis sapor quasi vernaculus posset in ipso tanquam in augustissimo fonte gustari. Itaque quascunque Xauerij nactus sum epistolas, collegi: in Latinum sermonem conuerti: quatuor in libros contuli: in lucem proferre constitui. In his porro Latine vertendis, etsi non hoc suscepi, ut interpretis more tanquam annumerarem verba lectori, sed potius ut appenderem; tamen sententiis, earumque formis sedulo persequendis, exprimere, atque effingere conatus sum, quantum in me fuit, ipsum quoque Xauerianæ orationis genus. Volui videlicet efficere, si quo modo possem, ut in hisce epistolis conuersis ex Hispano, similiter ut in illis ab ipso scriptis, eximia animi eius effigies extare, ac mens quodammodo spirare videretur. Ac mihi quidem in animo fuit, hasce epistolas pariter cum Xauerij vita vulgare, vel testes narrationis meæ, vel indices autoritatis suæ. Cæterum secus euenit. Vita Xauerij nunc absente edita: consilium meum fractum: tota ratio mutata. Prodit Xauerius in publicum sine epistolis, quas identidem testes citabat. Enimvero id ego diu ferre non potui. Ergo cum ille quodammodo renatus, aut potius iam adultus denuo exiret præsentem me; promissum epi-

PRÆFATIO

Sum epistolarum munus debere eum diutius nolui. Equidem non dubito, quin alia præterea multa supersint Xaverij epistola, quæ meas effugerint manus. Extant quippe in eius vita huiusce rei indicia nec pauca, nec obscura. Illas ego si quando nancisci potero; Deo approbante, diu desiderari non patiar. Nunc quidem his contenti erimus, quas habemus, has edemus, has vulgabimus. Nec vero diu Patronus quærendus fuit. Quoniam Xaverij vita in CLEMENTIS VIII. Pont. Max. clientelam sese contulerat; epistola te, CARDINALIS TOLETE, sibi Patronum adoptarunt. Et sane æquum erat, eas illi potissimum diciari, cuius non minor esset cum Pontifice, quam ipsarum cum Xaverij vita coniunctio. Cum præsertim eius maxime beneficio prodeant, cuius nomine decorantur.

Accipe igitur FRANCISCE CARD. hosce FRANCISCI XAVERII epistolarum libros, simul indices tuorum in Societatem meritorum, simul obsides nostræ erga tuum nomen gratissimæ voluntatis. Præclarum quidem Xaverio erit ad famam, Pontificem Max. Christianæ Reip. Parentem, & Cardinalem nostræ Societatis columnen Patronos habere, longe tamen præclarius Xaverij res CARDINALI TOLETO probari, qui tantopere à CHRISTI Vicario, ac perinde (quantum existimare licet) ipsi CHRISTO probetur. Vale.

INDEX EORVM, QVIBVS EPISTOLÆ MISSÆ SVNT.

Epistolæ libri primi.

<i>Societati Romam. p. 1.</i>	<i>Epist. lib. secundi.</i>
<i>P. Ignatio Preposito Generali.</i>	12. <i>P. Paulo Camerti Goani Coll.</i>
<i>Eidem.</i>	20. <i>Rect.</i> 78.
<i>Eidem.</i>	26. <i>Sociis Comorinensibus.</i> 80.
<i>Societati Romam.</i>	31. <i>Societati Romam.</i> 83.
<i>P. Francisco Mansilla in Oram Piscariam.</i>	<i>P. Ignatio Præp. Gen.</i> 98.
<i>Eidem.</i>	49. <i>M. Simoni Roderico in Lusitaniam.</i> 101.
<i>Societati Romam.</i>	54. <i>Societati Romam.</i> 105.
<i>P. Francisco Mansilla.</i>	61. <i>Iacobo Pereria Malacam.</i> 122.
<i>P. Ignatio Preposito Generali.</i>	<i>Francisco Henrico in Trauan-</i> <i>coridem.</i> 123.
<i>P. Francisco Mansilla in Pro-</i> <i>mont. Com.</i>	67. <i>P. Ignatio Præp. Gen.</i> 126.
<i>PP. Iacobo Borbano, & Paulo</i> <i>Camerti.</i>	68. <i>Eidem.</i> 137.
<i>Societati in Lusitaniam.</i>	71. <i>M. Simoni Roderico.</i> 139.
<i>Eidem.</i>	73. <i>Eidem.</i> 154.
<i>Societati Goam.</i>	76. <i>Epist. lib. tertij.</i>
	<i>Societati Goam.</i> 155.
	<i>Ioanni Beira.</i> 157.
	<i>P. Sime-</i>

<i>P. Simoni Roderico.</i>	158.	<i>P. Ignatio Romam.</i>	261.
<i>Societati Romam.</i>	159.	<i>P. Simoni Roderico.</i>	267.
<i>Societati Goam.</i>	168.	<i>Ioan. Regi Lusitan.</i>	271.
<i>Eidem.</i>	208.	<i>P. Simoni Roderico.</i>	275.
<i>Societati Goam.</i>	210.	<i>P. Cypriano Meliaporam S.</i>	
<i>Sociis Malacensibus.</i>	220.	<i>Thoma.</i>	283.
<i>Epist. lib. quarti.</i>		<i>Iacobo Pereria.</i>	284.
<i>Societati in Europam.</i>	221.	<i>Eidem.</i>	285.
<i>P. Simoni Roderico in Lusita-</i>		<i>P. Gaspari Rectori Collegij</i>	
<i>niam.</i>	249.	<i>Goani.</i>	287.
<i>Ioanni Roderico Armuziam.</i>		<i>Eidem.</i>	290.
254.		<i>Francisco Pera.</i>	293.
<i>P. Gaspari Rectori Coll. Goa-</i>		<i>Iacobo Pereria.</i>	297.
<i>ni.</i>	256.	<i>P. Gaspari Rectori Collegij</i>	
<i>Balthasari Gago Bazainum.</i>		<i>Goani.</i>	300.
258.			

Viderunt

Viderunt diligenter has literas P. Franci-
sci Xauerij Societatis I E S V, quas P. Ho-
ratus Tursellinus eiu dem Societatis ex Hi-
spano in Latinum sermonem convertit, infra-
scripti Patres nihilque in eis vel fidei, vel bo-
nis moribus repugnans inuenerunt : cum
multa in eisdem comperiantur, quæ
pios iuuare & ædificare possint.

Romæ. X V I. Febru.

1 5 9 6.

Iacobus Tyrius.
Ioannes Aluarus.

Antonius de Mendoza.
Ludouicus Masellus.

FRANCISCI

I
FRANCISCI
XAVERII EPISTO-
LARVM LIBER
PRIMVS.

Societati Romam. Epist. I.

GRATIA ET CARITAS D. N. IESV
Christi sit nobiscum semper. Amen.

LYSSIPONE cum P. Paulo, &
Francisco Mansilla profecturus
scripsi ad vos pluribus de nostra
in Indiam profectio. Nunc,
quoniam me rogastis, vt cum primum per
otium liceret, de meo in Indiam aduentu
perscriberem, faciam vos de Indico nostro
cursu atq; itinere certiores, Ad vij. Id. Apri-
lis anni post Christum natum MDXLI.
Olyssipone soluimus, Indiam attigimus pri-
die nonas Maias anni insequentis. Itaque an-
num eoque amplius in itinere posuimus,
quod fere semestre esse solet. Vecti sumus
eadem, qua Prætor, naui, honorifice ab eo
semper tractati, valetudine etiam omnes vsi
commoda. Non defuerunt toto eo tempore
concessionēs excipiendæ vel ægrorum, vel
valentium: nec diebus dominicis sacra con-
cilio prætermittenda. Magnam Deo gratiam ha-
A beo,

*Mozambi-
cus insula,*

beo, qui hoc mihi tribuit, ut regnum piscium
traiciens inuenirem homines, quibus diui-
na enunciarem mysteria, & confessionis sa-
cramentum non minus mari, quam terra
necessarium administrarem. Ex itinere in-
fulam tenuimus, cui Mozambico nomen
est, ubi cum magna hominum multitudine,
quæ quinque ingentibus aduecta erat nauibus,
sex menses hyemaui. Ea in Insula
oppida sunt duo, Lusitanorum vnum regio
præsidio firmatum, Saracenorum alterum
amicorum. In hybernis plurimi egrotarunt;
ad octoginta perierunt. Nos perpetuo in
Valetudinario, ægrotis ministrantes di-
uersati sumus. P. Paulus & Mansilla corpo-
ribus ministrabant; ego etiam animos cura-
bam, peccata expiando, Christi que corpus
impertiendo assidue; quamquam ne sic qui-
dē vnus omnibus satisfacere poteram. Die-
bus Dominicis verba ad populum faciebam
magna sane hominum frequentia, quod i-
pse aderat Prætor. Sæpe etiam ad aliorum
confessiones audiendas euocatus ire cogebam.
Itaque quam diu substitimus Mozam-
bici haudquaquam cessauimus. Prætor co-
horfque Prætoria, & milites vniuersi ma-
gnam erga nos præ se ferebant beneuolen-
tiam: nosque Deo beneiuuante, magna om-
nium voluntate, & emolumento spatium
illud semestre traduximus. Abest Mozam-
bicus

bicus ab India leucas circiter nongentas, hinc Prætor in Indiam pergere maturabat. Sed erant propter anni tempus ægri complures. Proinde nos rogavit, vt nostrum aliquot in insula remanerent, qui ægrotis ibidem relictis, quòd in præsentia per valetudinem non possent iter persequi, subuenirent. Itaque ex Prætoris sententia Paulus & Mansilla apud ægros manserunt, ego Prætozem ipsum haud sane valentem sequutus sum, vt si forte ingrauescente morbo grauius aliquid incidisset, eius confessionem audirem. Quocirca iam dudum appuli cum illo in Indiam. Socios cum nauibus, quæ Septembri mense Mozambico venturæ sunt, in dies expecto. Quintus iam mensis agitur, cum Goam Indiæ caput, applicuimus. Goa vrbs est præclara ad aspectum, ciuitas tota Christianorum. In ea Franciscanorum cœnobium est sane frequens, sedes Cathedralis magnifica, & Canoniorum frequentia insignis; sacræ præterea ædes non paucæ. Est cur Deo gratulemur, Christi nomen in terra adeo longinqua inter Ethnicos tantopere florere.

E Mozambico profecti menses in itinere consumpsimus duos eoque amplius Melinda, quæ vrbs est maritime Saracenorum amicorum, paucos substitimus dies: hic Lusitani mercatores plerunque versantur; quorum

*Melinda
vrbs.*

rum si qui forte ibidem excedunt è vita magnis humantur tumulis, qui passim crucibus insignes visuntur. Propter urbem Lusitani ingentem è saxo inaurato pulcherrimamque statuerant crucem. Dicitur vix potest, quantum ex eo aspectu ceperim voluptatis. Apparebat enim vis crucis, quæ in media Saracenorum ditione victrix emereret. Melindanus Rex in nauim ad Prætorem Indiæ salutandi causa venit, eumque benigne, amiceque excepit. Melindæ cum essem, funere elatus est quidam, qui in nostra navi mortem obierat, ei iusta rite persoluta sunt, magna cum Saracenorum approbatione, mirantium nostram sepulturæ exsequiarumque rationem. Saracenus Melindanæ ciuitatis primarius ex me percontatus est, num templa, ubi nos solemus orare, Christianorum frequentia celebrarentur; & quàm feruidi assiduique iidem essent in Christo colendo. Aiebat enim apud ipsos iam dudum refrixisse pietatem. Quocirca cupere se scire, idem ne Christianis hominibus vsu veniret. Quippe ex septemdecim fanis, quæ Melindæ essent tria duntaxat, eaque à paucis admodum frequentari. Itaque homo erat sane conturbatus, hærebatque quod ignoraret, quid tandem causæ esset, cur suorum pietas interiret. Nimirum tantum mali dicebat non nisi ex nefario aliquo ipsorum scelere
natum

*Mahometis
 cultus re-
 frixit apud
 Saracenos.*

natum esse. Multis verbis super ea re ultro
 citroque habitis, dixi, Deum, quippe qui fi-
 delissimus sit, ab infidelibus, eorumque
 precibus abhorrere; atque hanc esse causam,
 cur preces, quas respueret, apud eos extin-
 gui vellet. Quod cum homini longe à me
 dissentienti minus probarem; extitit Sara-
 cenus Caciz idem, ac magister Mahometicæ *Caciz.*
 disciplinæ eruditus inprimis: Is confir-
 mauit nisi Mahometes intra biennium eos
 reuideret, se verò illius religioni nuntium
 remissurum. Nimirum infidelium scelera-
 torumque hominum proprium est, vt an-
 xiam, ac desperatam vitam trahant, atque
 id ipsum Dei beneficium est, vt ea re admo-
 niti aliquando resipiscant. Porro à Melinda
 cum vela fecissemus, ex itinere Socotoram *Socotora*
 insulam tenuimus, quæ circuitu ad centum *insula.*
 millia passuum complectitur. Terra est va-
 sta, & ab omnibus rebus inops, non triti-
 cum, non oryzam, non milium, non vi-
 num non poma arborum fert, plane sterilis
 & arida, nisi quòd dactylis, ex quibus panem
 conficiunt, & pecore abundat; Incolæ ca-
 ryota, lacte & carne viuunt. Magnis insula
 vrgetur æstibus solis. incolitur à Christianis *Socotoræ-*
 non tam re, quàm nomine: Gens quippe *rū inscisa.*
 mire rudis, & imperita, Neq; scribere, neq;
 legere vulgo norunt. Itaq; nulla apud eos
 monumenta literarum. Christianos se esse

Cacizes Socotoram.

*Thomas
Apostolus
Socotoram
lustravit.*

gloriantur. Visuntur apud eos templa, & cruces cum lychnis. Suus cuique vico Caciz est instar Parochi; Cacizes autem nihil magis, quam alij, scribendi, legendiue periti. Ne libros quidem habent ullos; tantum preces quasdam memoria tenent. Itant in templa quater in die, de media nocte, prima luce, inclinato in pomeridianum tempus die, & sub vesperam. Campanę apud eos nullus usus. Ligneis crepitaculis, vti apud nos sancta hebdomada assolet, populo conueniendi signum datur. Preces, quas recitant, ne ipsi quidem Cacizes intelligunt. Quippe aliena lingua (Chaldęa opinor) continentur. S. Thomam Apostolum sanctę admodum colunt, quod se oriundos prædicant ab iis, quos ille hisce in locis Christo peperit. In preces, quas dixi, iterant aliquoties vocem, quę nostrum imitatur Alleluia. Cacizes porro neque baptizant quemquam, neque omnino quid baptisma sit, sciunt. Ibi cum essem, pueros complures Baptismo lustravi, summa parentum voluntate, vulgo plerique libentissimis animis liberos ad me deduebant suos. offerebant quoque per liberaliter ex inopia sua, quod habebant, sic prorsus, vt ego dactylos tam propensa voluntate oblatos ne utiquam aspernarer. Rogarunt me etiam, atq; etiam, vt apud eos commorarer;

nemi-

neminē omnino in illa insula fore, quin baptizaretur. Itaque Prætorem oravi, vt liceret mihi per eum ibi manere, vbi messem offenderem maturam iam ac paratam. Sed quoniam insula ab Lusitanorum præsidio nuda, Turcarum populationibus exposita est; Prætor veritus, ne in seruitutem abducerer, nullo modo ibi me relinquendum putauit. Respōdit igitur me ad alios Christianos vēturum, qui nihilo minùs, aliquanto etiam magis, quàm Socotoræi, doctrinæ atq; opis egerent, apud quos vtique multo melius operam esse positurus. Interfui vesp̄is à Cacize recitatis, quæ horam expleuerunt. Nunquam preces iterare, ac thus incendere desistebat, perpetuo enim fana odoribus complent. Cacizes autem etsi vxores habēt, tamen ciborum abstinentia sunt & ieiuniis insignes. Quoties ieiunant, non solum carne, ac lacte, sed etiam pisce, cuius magna copia est, abstinent; vsque eo religiose, vt moriantur citius, quam quicquam tale degustent, palmis modo, & oleribus victitant. Et quidem Quadragesimas ieiunant binas, quarum altera est bimestris. Hoc ieiuniorum tempore. Si qui forte prophani homines gustauerint carnem, his aditus in templum haudquaquam patet. In vico quodam Saracena erat mulier, cum duobus paruis filiis; eos ego Saraceni

*Cacizes ab
stinētia ciborum insi-
gues.*

hominis liberos esse ignarus volebam abluere baptismo, repente illi ad matrem refugiunt querentes, quod eos baptizare conarer, tum mulier me aggreditur denuncians ne baptismo liberos lustrarem suos: se Saracenam esse, nec velle filios suos Christianis initiari sacris. Ibi tum Socotoræi clamare: enimvero illos tanto beneficio indignos esse: prohibere eos, ut maxime vellent, baptizari: negare se passuros quenquam esse Saraceno fieri Christianum. Tantum eos cepit odium Saracenorum.

Inde cum Februario exeunte soluissemus, pridie nonas Maias (ut dixi) peruenimus Goam. Quinque naues, quæ Mozambici substiterant, medio mense Martio indidem discesserunt. Earum vna magnitudine præcipua, & pretiosis onusta mercibus naufragio facta, vectoribus saluis interiit. Cæteræ Goam appulerunt. Ego Goæ diuersor in valetudinario, agris sacramenta Confessionis, & Communionis impertiens, Tanta porro est multitudo sanorum confiteri cupientium, ut si decem in locis simul esse possem, nusquam deessent, quorum Confessiones exciperem. Post operam agris datam, mane aduentibus confitendi causa aures dabam, post meridiem in custodiam ad vincetos me conferebam, traditaque eis rite confitendi ratione, totius ante actæ vitæ audiebam

bam confessiones. Quo negotio confecto in
ædem B. Mariæ valetudinario proximam
migravi: ibi pueros (aderāt autem sæpe am-
plius CCC.) vſitatas preces, Symbolū,
Decalogi præcepta docere institui. Itaq; Epi-
scopus idem in cæteris templis fieri iussit,
quod etiam hodie fit. Fructus hinc percipi-
tur hominum opinione maior, & quidem
libentissima ciuitate. Apud eam quam dixi
ædem, quam diu habitauī, Dominicis ac fe-
stis diebus mane concionem habebam pro-
miscue ad populū; à prandio indigenis Sym-
boli capita explicabam maiore hominum
frequentia, quam quātam ædes capere pos-
set. Inde orationem Dominicam, & Angeli-
cam, Symbolum Apostolorū, decem diuinæ
legis capita inculcabā. Dieb⁹ porro Domini-
cis leprosis (quorum Nosocomiū est in sub-
urbano) faciebā sacrum: eosque post auditas
eorum confessiones Christi corpore imper-
tiebam, Nemo ibi fuit omnino, qui nō ea sa-
cramēta perceperit. Cū semel me audissent
verba faciētem è suggestu omnes valde mei
studiosi extiterunt, Nunc Prætoris missu in
certam regionē proficiscor, vbi spes est plu-
rimos factum iri Christianos. Mecum tres
illius terræ alumnos duco, quorū duo Dia-
coni sunt Lusitaniæ simul & patriæ linguæ
satis periti, tertius minoribus ordinibus
duntaxat initiatus. Equidem magnopere

A 5 spero,

spero, meum laborem Christianæ rei magno emolumento futurum. Cum primum P. Paulus, & Franciscus Mansilla Mozambico venerint, recepit Prætor se eodem, quo ego contendo, illos quoque missurum. Is locus Comorinum Promontorium appellatur; abest à Goa ad ducenta millia passuum. DEVM oro quæsoque, vt vobis deprecantibus meorum delictorum oblitus tantum mihi impertiat opis, vt præclaram ei operam illis in locis nauare queam.

Ærumnæ tam longinquæ nauigationis; susceptio alienorum peccatorum, cum tuis ipse vrgearis, diuturna commoratio inter Ethnicos, & in terra quæ nimio solis torreatur ardore; hæc, inquam, omnia incommoda, si DEI causa, vti par est, subeantur, profecto magna solatia sunt, & materia multarum, magnarumque cœlestium voluptatum. Equidem sic mihi persuadeo, Crucis Christi Domini amatores vitam eiusmodi exercitam ærumnis beatam ducere; Crucis autem fugam, aut vacuitatem, mortis instar putare. Quæ enim mors acerbior esse potest, quam sine Christo vbi semel eum gustaueris viuere; eumque deserre, tuas vt sequaris cupiditates? Mihi credite, nulla crux est cum hac cruce comparanda. Rursus quam beatum est viuere, quotidie moriendo, nostrasque frangendo
volun-

Crucis a-
pior.

voluntates, vt quæramus, non quæ nostra sunt, sed quæ Iesu Christi.

Quæro vos, obtestorque per DEVM fratres carissimi, vt de singulis nostræ Societatis hominib⁹ ad me perscribatis, nimirum vt quoniam haudquaquam spero, me in hac vita visurum esse eos, vt ait ille, *facie ad faciem*, saltem, *per anigma*, hoc est, per literas videam. Nolite hoc mihi beneficium quamuis indigno denegare. Mementote vos à DEO dignos factos, à quibus ego & sperarem multum solatij, & acciperem. Quæ ratio, qui modus cum Ethnicis, & Saracenis ad quos mittor, tenendus sit per CHRISTVM IESVM diligenter mihi præcipite. Nam sic in animum induxi, per vos mihi præscripturum DEVM eiusmodi rationem, qua illos ad Christianam religionem nullo negotio traducam. Quicquid interea, dum vestras literas expecto, in hoc genere peccauero, ex vestris, præceptis me intellectu- rum, & deinde correcturum esse confido. Interim meritis, & deprecatione Sanctæ Matris Ecclesiæ, cuius magnam habeo fiduciam; itemque viuorum eius membrorum, ex quorum numero vos estis, precibus non diffido fore, vt CHRISTVS Dominus noster, per me quamuis seruum nequam, in Ethnicorum terra Euangelium serat suum: cum præsertim si inutili homuncione
ad tan-

*Humilitas
egregia ac
multiplex.*

ad tantum opus vtatur, ea res & viris ad magnas res natis dedecori futura sit, & pusilli animi hominibus incitamento: quippe cum videant me, qui sum puluis & cinis, & omnium perditissimus, testem esse oculatū summæ, quæ ibi est operariorum penuriæ. Equidem libenter seruum me in perpetuum addicam iis, qui huc profecti suam operam cōmunis Domini vineæ addixerint. Itaque finem faciam scribendi, Deum obtestans, vt pro sua immensa misericordia nos ad suam aliquādo felicitatem aggreget, ad quam facti sumus, & simul in hac vita vires nobis augeat, quò sedulam illi, vt par est, nauantes operam ad eius nutum & voluntatem totos nos vsquequaque conformemus. Valete.
xii. Kal. Octob. Anni. MDXLII. Goæ.

Vester inutilis frater in Christo
Franciscus Xauerius.

P. Ignatio Loiola Præposito Gener. Societatis IESV. Romam. Ep. II.

Gratia & caritas Dom. N. Iesu Christi, &c.

CERTI quidam homines diuino plane numine instincti nuper Goæ collegiū instituerunt, quo nihil his locis erat necessarium magis. Id augetur in dies. Et sane est cur Deo gratulemur, talē domicilium exci-

tari

tari ad multorum Neophytorum institutionem conuersionemque infidelium plurimorum. Huius collegij ædificationi præfunt viri sane honesti, ac primarij. Prætor ipse negotio mirificè fauet: Is vsque eo sibi persuasit rem ad Christianæ religionis amplificationem pertinere, vt eius potissimum ope atq; opera breui destinata ædes augenda absoluendæque videantur. Templum ipsum, quod collegio proximum ædificatur, perpulchre descriptum est, jacta dudum fundamenta, perducti ad summum vsque parietes, iam fastigium, ac tectam imponitur. Proxima æstate sacris initiabitur. Duplo maius est, quæris, quam templum Parisiense collegij Sorbonici. Collegio attributi annui redditus tãti, vt sustinere queat alumnos facile centum. Opinio autem est, eius vectigalia auctum iri quotidie. Nos quidem Deo bene iuuante, confidimus hinc multos paucis annis exituros, qui & rem Christianam valde iuuent hisce in locis, & Ecclesiæ Sanctæ fines longe ac late proferant. Ego verò vt principia se dant, in spem venio intra sexennium huius collegij alumnos facile trecentos fore; eosque variarum gentium, nationum, atque linguarum, quorum opera paucorum annorum spatio, Christianorum numerus non mediocriter augeatur. Prætor, vbi primum otium erit ab Ethnicis (perpetuo

tuo

tuo enim cum eis bellum gerit) collegij ædes celeriter se exædificaturum recepit: sic enim in animum induxit suum, nihil in tota India æque pium, ac sanctum reperiri; eiusmodi autem domos Christo dicatas conciliatrices esse victoriarum, quas adhuc multas atque præclaras de Ethnicis reportavit, speratque in posterum etiam præclariorese, DEO adiuuante relaturum. Quare te ego per CHRISTVM Dominum, eiusque cultum etiam atque etiam rogo, vt tuis totiusque Societatis precibus Martinum Sofam DEO commendandum cures; quo videlicet satis illi consilij auxiliique diuinitus suppeditet ad vastam hanc Indiæ prouinciam bene gerendam; omninoque vt *Sic transeat per bona temporalia, vt non amittat æterna.* Equidem si arbitrarer vllum relinqui commendationi meæ locum, non secus tibi hominem commendarem, quam me ipsum. Etenim sua me ille egregia virtute adeo sibi deuinxit, vt non minus ego in eius ære esse videar, quam ipse in meo; quamquam mutua hæc officia, ac studia ad vnam CHRISTI gloriam referuntur. Quod si quando (quod DEVS auertat) eius me caperet obliuio, enimvero existimarem, me pro tam ingrato animo grauissimas DEO pœnas daturum. Scribit Prætor de hoc collegio ad regem, vt si videatur, Pontificem Maximum per literas impl-

impellat, ad aliquot è Societate mittendos in Indiam columina huius collegij futuros. Id collegium ab aliis conuersionis Sancti Pauli ab aliis Sanctæ Fidei appellatur, quod mihi nomē magis appositum videtur, quòd eius alumni ad Christianæ fidei semen in Ethnicorum animis ferendum instituti esse videantur.

Mandauit mihi Prætor, vt de hoc Collegio, eiusque institutione pluribus ad te scriberem, itaque faciam. Institutum igitur id est, indigenis variarumque nationum pueris Christiana religione imbuendis, qui deinde satis eruditi domos remittantur ad suos populares docendos. Nullis verbis consequi possim, quantopere Prætor Societatem nostram eiusque institutum prober. Sic enim censet, quoniam per te in Societatem filij sui nos omnes **DEVS** vocauit, se & **DEO** & suo officio tum demum satisfacturum, si quam necessaria sit alumnorum huius collegij institutio, te per literas docendum curauerit, vt ad eam rem aliquot huc è Societate mittendos putes; Suum enim esse ait hoc collegium exædificare: tum idoneis alumnorum magistris instruere. Idem ad Christianæ religionis dignitatem, pietatisque hisce in locis accessionem, multum referre statuit impetrari à Ro. Pontif. priuilegium aræ maximæ huius templi, vt quoties
ad eam

ad eam sacrum pro mortuis fiat, toties vna anima eximatur è purgatorio, similiter vt si Romæ fieret ad altaria, quæ priuilegiata dicuntur. Atque ad arcendam sacerdotum ibi celebrare cupientium auaritiam, diploma ita componi vellet, vt illud ipsum ita concederetur, si sacerdos gratis nullaque spe præmij ac mercedis humane ad aram illam missæ sacrificiū facerèt; qui autem rem diuinam faciendam curarent, confessione expiati sacrosanctæ Eucharistiæ sub idem sacrum fierent participes & sane æquum est, vt alienā è Purgatorio animam liberaturus prius ab inferno ac tartaro liberet suam. Quocirca vellet Sacerdotibus ad eam aram sacram facientibus indulgentiarum aliquid à Pontifice Maximo concedi, vt hoc præmio invitati rem diuinam ibi facere exoptarent. Hoc ille Pontificis beneficium cum ad conciliandam loco exstimationem, tum vero ad excitandam harum gentium pietatem, expedit mirum in modum. Vel ex hisce postularis coniecturam capias licet, de eius animo, qui de rebus sanctis, ac piis tam bene sentiat, tam sedulo laboret.

In iis qui huc abs te mittentur, non dubito, quin vnus atque adeo plures venturi sint spectata probitate ac fide. Quippe cum tale administraturi sint Collegium, tantumque ærumnarum perpeffuri, quantum hæc re-
gio

gio affert necessario. Mare utique, & terra eorum robur ac virtutem satis explorabit. Negotium scilicet est eiusmodi, quod firma constitutione corporis, & florente ætate viros postulet; adolescentibus certe quàm senibus aptius: quamquam senes vigentes, ac viuidos non respuit. Quicumque venient, benigne ac beneuole excipientur ab incolis atque identidem vrgebuntur vt confessiones audiant, piæ meditationes tradant, sacras habeant conciones. Nimirum erit messis multa & copiosa. Habemus iam pueros indigenas amplius sexaginta paratos, qui nunc à Iacobo Borbano viro egregio è Franciscana disciplina erudiuntur; in itaq; ætate in hoc collegium migrabunt. Horum plerique legere norunt, complures etiam scribere, satis præculi ad Grammaticorum præcepta capeffenda. Hoc eò scribo, vt idoneus mittatur magister literarum, cui quidem in suo munere obeundo sat negotij sit futurum.

Ex eorum numero quos isthinc expectamus, Prætor Concionatorem aliquem optat esse, qui de Sacris literis aliquid, aut de sacramentis explicando, sacerdotes necessariis rebus (neque enim fere qui huc veniunt abundant doctrina) instruat: eademque opera ad DEI amorem, hominumque conseruationem impellat; idque non doctrina magis quàm exemplo. Siquidem quod te non fu-

B git,

git, ad persuadendum facta dictis sunt potiora. Reliquos autem socios tales desiderat, qui in confessionibus audiendis, sacramentis ministrandis, conuertendis Ethnicis operam sedulo collocēt suam. Quippe in hac insula ex infidelium conuersione fructus percipi potest vberimus. Complures enim eorum omni ope destituti in superstitionis caligine ac tenebris iacent, cōditoris ac Domini sui penitus ignari. Itaque Sacerdotes tres, præceptorem literarum vnum isthinc Prætor expectat. Scribit etiam ad Regem, (si recte memini) vt à Pontifice quatuor de Societate nostra postulet: Indulgentias item certas petat, quas in epistola perscribo, vt per Regem impetratas iidem socij, qui isthinc venturi sunt, perferant in Indiam. Sic autem tibi persuadeas velim, hac re illos omnium quotquot in India sunt, Lusitanorū cōciliaturos beneuolentiā, multumq; apud eos existimationis, & authoritatis quæsituros; quod sane ad res diuinas in eorum animis inserēdas valet vel plurimum. Omnibus, quas vidi, nationibus Lusitana Romanarū indulgentiarum æstimatione (vt mihi quidem videtur) antecellit, & istiusmodi rerum dulcedine multo magis ad crebrum sacramentorum allicitur vsum. Quare tum ad alendam eam, quam dixi gentis religionem, tum vero propter summam eiusdem erga Pont.

*Indulgētia-
rum religio
apud Lusit-
anos.*

Pont. Max. obseruantiam, illum ego in tam obsequentes filios perliberalem in postulatis cōcedendis, fore confido. Quicquid huius generis à Pontifice impetratum erit, id Pontificiis consignatum diplomatis ad nos mittendum curabis, vt res, & fidei plus habeat & dignitatis.

Prætor ad te, vt opinor, dat literas. Etsi enim nequiquam te de facie nouit, valde tamen tui studiosus est, & simul Societatis vniuersæ. Quæso te scribe homini, & cum Indulgentiis Pontificiis par sacrarum coronarum, alteram ipsi, coniugi alteram munusculum mitte. Pergratæ illi erunt, vel quod Pontificiis Indulgentiis præditæ, vel quòd abs te dono datæ. Petit insuper abs te Prorex, pro ea, quam habet tui fiducia, hoc vt sibi à Pontifice impetres, vt quoties ipse, eius vxor, liberi confiteantur, toties omnibus fruantur Indulgentiis, quas perciperent, si septem Urbis Ecclesias rite obirent. Hoc si perficies, næ ille plurimum tibi debet: & simul me aliquid apud te posse existimabit, si meis hisce adductus literis suo ad te nomine scriptis, hæc quæ dixi beneficia à Pontifice Maximo impetraueris. Sed finem scribendi facio, CHRISTVM Dominum obtestans, vt qui pro sua infinita misericordia nos coniunxit in vitæ ratione, post mortem item in sempiterna

felicitate coniun. at. xij. Kal. Octobris. Annū
à Christo nato MDXLII. Goa.

Tuus in Christo filius

Franciscus Xaverius.

Eidem Romam. Epist. III.

Gratia & caritas Dom. N. Iesu Christi, &c.

PRÆTOR Indiæ, cui nos omnes, qui hic
sumus, quique Romæ versamur, tum
propter summum eius studium cultus diui-
ni, tum propter egregiam erga nostrum or-
dinem voluntatem debemus plurimum, ro-
gavit me, vt de quibusdam horum locorum
spiritualibus necessitatibus facerem te per
litteras certiozem. Itaq; cum & ipse tanto pe-
re ad pias res sit propensus, & eius postulata
pietati virtutiq; congruant, facile adductus
sum, vt hæc abs te eius nomine postularem.
Primum igitur quoniam Indi S. Thomam
Apostolum, Indiæ patronum sanctissime
colunt; ad huius venerationis, & cultus am-
plificationem, vellet in diem Apostolo sa-
crum, & septem insequentes plenam indul-
gentiam à Pontifice Maximo impertiri iis
duntaxat, qui per eos dies rite confessi ad
sacrâ Eucharistię accesserint mensam. Hanc
ille conditionem idcirco videlicet requirit,
vt populus ad sacram confessionem com-
munionemque inducatur, diesque festus
pie sancteque, vt par est, celebretur: præser-
tim

rim vero cū Quadragesimæ tempore (quod his locis in ætatem incidi) omnes hic sint in armis. Quippe Indi terra, Lusitani mari dominantur. Quo fit, toto vt sacro illo tempore in re militari, ac nauigatione consumpto, milites ac mercatores vulgo sint cōfessionis & Eucharistiæ prorsus expertes. Quocirca Prætor, vt homines ad sacramenta pelliciantur, hanc à Pontifice Indulgentiæ illecebram postulat, quæ sane erit quasi altera Quadragesima. Petit deinde, vt huius vrbs Nosocomiis hoc à Pontifice impetres beneficij, vt ægroti, eorumque administri, quoties confessi Christi corpus accipient, omnium peccatorum suorum Indulgentiam cōsequantur. morientes autem culpa, pariter absoluantur, & pœna. Id vero eam ob causam expetit, vt ægri sacramentis vtantur frequentius, valentes autem libentius inseruiant agris, atque in piis operibus se exerceant; omnes denique DEVM caste pieque venerantes exemplo sint Ethnicis inter quos versantur, & vivunt. Iam Prætor vt eximia pietate DEI parentem colit, summa religione eius dies festos agit. Is multo maximam anni partē magna cum cohorte versatur Goæ. Hæc vrbs sita est in insula eiusdem nominis, quæ patet millia passuum ferme decem. In insula autem sunt aliquot B. Mariæ templa sane religiosa & opulenta, ædificiorum spe-

Quadragesima in ætate incidit in India.

cie, vestibus Sacerdotum, sacra suppellectili, ministrorum frequentia, cultuque visenda; quæ cæteris instructa, & ornata rebus spiritalia tantum ornamenta desiderant. Itaque Prætor, quoniam maximo apparatu ædes illæ suo quæque tempore festos B. Virgini agitant dies, ad augendam eorum celebritatem, veramque B. Mariæ religionem postulat, ut sacris ei diebus, quicumque post sacram confessionem communionemque rite factam, illa templa pie ac religiose adierint, delictorum omnium referant indulgentiam. Nimirum eiusmodi beneficiis præter cæteras Christianorum regiones eget India, ubi in maxima Christianorum multitudine (complures .n. Lusitani, plurimi Neophyti sunt, multi etiam quotidie Christiani fiunt) mira est sacerdotum paucitas. Itaque per Quadragesimæ tempus confessiones omnium audiri nullo modo possunt. Prætor autem id agens, ut nemo hic confessionis & communionis expers viuat, hæc quæ dixi, postulata per te edit Pontifici Maximo, ut omnes sacramentorum participes esse cupiant; verisque thesauris nobis à CHRISTO Domino ad sempiternam beatitudinem comparandam relictis utantur.

Est in hac vrbe, ut in plerisque aliis Christianorum locis, honestorum hominum Sodalitas, quæ hoc suscepit, ut indigenas Christianos

stianos tum veteres, tum nouos rei familiaris inopia laborantes subleuet. Misericordiae sodalitas appellatur, totaque è Lusitanis hominibus constat. Incredibile dictu est, quàm studiose ac sedulo in miserorum egestate subleuanda hi boni viri operam nauent DEO. Et horum igitur benignitatem magis accendendam postulat Prætor à Pontifice, vt sodalibus confitentibus & communicantibus quotannis cumulatam peccatorum indulgentiam; morientibus verò culpæ simul ac pœnæ absolutionem largiatur. Et quoniam plerique eorum vxores habent, eadem viris cum coniugibus beneficia vellet esse communia.

Lusitani non maris solum Indici potiuntur, sed etiam in ora maritima complura oppida præsiidiis tenent, vbi cum coniugibus ac liberis habitant. Hæc loca interuallis sunt disiuncta maximis. Velut Goa distat à Moluco, vbi arx est Regis Lusitani, Leucas circiter mille; à Malaca, quæ vrbs Christianis est sane frequens, Leucas D. ab Armuzia vrbe præclara & ab Lusitanis valde celebrata Leucas CCCC. ab oppido Dio Leucas CCC. à Mozambico Leucas CM. à Sofala Leucas MCC. Hisce omnib⁹ in oppidis Episcopus Goan⁹ singulos habet vicarios, quòd ea propter maxima locorum interualla, interuiscere ipse non queat. Itaque Prætor

*Lusitanorū
opus in India.*

haud ignarus quam necessarium sit Confirmationis Sacramentum versantibus inter barbaros, & aduersus Ethnicos perpetuo bellantibus, petit à Pontifice, vt ad Christianam fidem in India stabiliendam, Episcopo faciant potestatem Confirmationis suis vicariis cōmittendæ, cum tam disiunctis locis vnus Episcopus satisfacere, vt maxime velit, minime possit.

In hoc terræ tractu adeo natura statutas temporum mutat vices, vt cum in altero Indiæ latere æstas viget, hoc alterum hyeme vrigeatur: contraq; cum illud hybernis laborat frigoribus, hoc æstiuu feruore solis exæstuet. Atque æstate quidem hic incredibilis æstus existit: quippe solis vapor est tantus, vt pisces, simul atq; extincti sunt, putrescāt. Itaque per æstatis tempus, dum hoc mare nauigatur, illud alterum clausum est. quippe quod vsque eo concitatur procellis, vt ei se cōmittere audeat nemo. Quadragesimæ autem tempore, vt supra dixi, milites omnes armati instructa classe exeunt in expeditionem, itemque mercatores commercij causa vltro citroque comitant. Hic enim Lusitani, qui mari potiùs, quàm terra potiantur, mercaturam vulgo faciunt; eaque se, familiasque sustentant suas. Quamobrem cum propter æstus intolerabiles, quos dixi, tum propter continentem Lusitanorum nauigationem,

*Statutas tē-
porum vices
natura mu-
tat in India.*

gationem, Quadragesima iacet, paucis admodum ieiunij legem seruantibus. Mandauit igitur mihi Prætor, vt te de tota re docerem sedulo: & simul per DEVM obtestarer, vt Quadragesimam in menses Iunium, ac Iulium (si quomodo fieri possit) per Pontificem Maximum reiiciendam his locis cures. Si quidem eo tempore non solū se frangunt calores; verum etiam propter maris agitationes nauigatio conquiescit. Itaq; ob ipsam anni temperiem, & plerique facile ieiunarent: & omnes Quadragesimę admonitu facile parerent confitendi communicandique legibus. Postulatum est eiusmodi (nisi quid tu secus) vt ad DEI cultum maxime pertinere videatur. Rogat te vehementer Prætor, quicquid in hoc genere effici poterit, ne prætermittatur procuratoris incuria. Horum omnium laborum illud erit præmium, quod te omnium qui hic sunt, tibi voluntates conciliabis: & diuini cultus, meritorumque quæ ex hisce beneficiis consequentur, particeps eris. Vale. Goa. xij. Kal. Octobris. Anni M D. XLII. Olyssipone discedens scripsi ad te de collegio quodam Societatis quod Conimbricæ in publico Gymnasio Rex constituere decreuerat. Mandauit is mihi, vt aliquot è Societate ad eam rē per literas postularem, suamque opem ac studium ad eius collegij ædes, dotemque de-

B 5 ferrem;

ferrem ; laborari enim illis locis idoneorum hominum penuria, qui tanto tot locorum interuallo disiunctos Ethnicos populares suos IESV CHRISTI fide ac præceptis imbuant. Tu velim, quid super hac re actum sit, quàm primum facias me certiozem.

R. P. Ignatio Præposito Generali Societatis Romam. Epist. IV.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

EX vrbe Goa scripsi ad te verbosius de nostra ex Lusitania in Indiam nauigatione; nunc de mea in Comorinum Promontorium expeditione (quoniam ita vis Pater optime ac suauissime) paucis accipe. Profectus sum cum aliquot eius loci indigenis Goani Seminarij alumnis, qui ab ineunte ætate Ecclesiasticis ceremoniis instituti sacris iam ordinibus initiati sunt. Obiimus Neophytorum vicos, qui paucis ab hinc annis Christiana sacra susceperant. Hæc terra nequaquam à Lusitanis incolitur, vtpote quæ summe & sterilis est, & pauper; Christiani autem indigenæ destituti à sacerdotibus, nihil aliud norunt, nisi se esse Christianos. Nemo est, qui eis rem diuinam faciat; nemo qui Symbolum, Pater, & Aue, diuinæque legis præcepta tradat. Ex quo igitur huc veni, haud quaquam cessauit. Vicos sedulo circumibam.

cumibam; pueros omnes nondum baptizatos sacra abluebam aqua. Itaq; permagnum infantium numerum expiaui, qui, vt dici solet, plane ignorarent quid interesset inter dextram & sinistram. Pueri autem me neque diuinum officium persoluere, neque cibum sumere, neq; quietem capere sinebant, quoad aliquam deprecationem eos docuissem.

*Puerorum
Commodi-
tatem de-
scendi cupi-
ditas.*

Tum vero sentire cœpi *talium esse regnum Cœlorum*. Proinde cum tam pium postulatum non possem nisi impiè repudiare, initio factò à confessione Patris Filij & Spiritus Sancti, Symbolum Apostolorum, orationes Pater noster, & Aue Maria eis inculcabam. Animaduerti magna in illis ingenia, ac si foret, qui Christianis eos præceptis informaret, non dubito, quin perboni Christiani essent futuri.

Ex itinere in Ethnicorum pagum diuertì, vbi nemo volebat fieri Christianus, etsi finitimos pagos Christo adiunctos viderent. Quippe in Ethnici reguli ditone se dicebāt esse, qui suos populares Christi sacra suscipere prohiberet. Hic mulier quædam ad pariendum vicina tertium iam diem partus difficultate laborabat, vt à multis desperaretur eius salus. Atque vt impiorum imploratio inuisa est DEO, *quoniam omnes Dÿgentium Dæmonia* eorum preces haudquaquam audiebantur. Contulij me cū vno è comitib⁹ meis

meis ad parturientis domum; statimq; cepit fidenter *inuocare nomen Domini*. oblitus me esse in terra aliena. verum illud occurrebat, *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo*. Ergo fidei nostræ capita per interpretem explicare institui. Et illa DEI benignitate credidit his, quæ à nobis dicebantur. Demum rogata ut ù vellet esse Christiana, se vero, & libenter respondit. Ibi tum ego Euāgelio (quod nunquam ibi auditum esse arbitror) recitato mulierem rite baptizavi. Quid multa? Sub baptismum peperit, quæ *in Christo sperauit & credidit*. Inde ego eius virum, ac liberos, & infantem illo ipso natum die, omnemque familiam per baptismum Christo peperit. Confestim toto pago miraculi diuinitus in ea domo patrati fama percipiebuit. Itaque ad primores adij, eisq; DEI nomine denunciaui, ut Christum eius filium agnoscerent, in quo vna conlisteret mortalium omnium salus. Negabant illi, nisi potestate à suo Regulo facta auitam religionem mutare se ausuros. Reguli igitur procuratorem conueni, qui forte ad exigendum Domini vectigal venerat. Is vbi me de nostra religione disserentem audiuit, affirmat Christianum esse, bonum sibi videri. Proinde se, omnibus qui vellent, Christi religionem suscipiendi facere potestatem. Sed qui bonum aliis consilium

Mulieris laborantis baptismus parsum facile præbet.

filium dederat, sibi ipse non cœpit. Tum vero oppidani primarij cum sua quisq; familia primi ad Christi cultum se aggregarunt, horum auctoritatem cæteri sequuti sunt: omnes cuiusque generis, atque ætatis baptizati. His rebus ita confectis Turuchurinum recta contendimus. Ibi ab oppidanis perbenigne accepti sumus, atq; in spem venimus fore, vt ex his locis capiamus fructus animorum vberrimos.

*Totius populi
baptizati*

Prætor hosce Neophytos mire amplectitur, ac fouet; eisdemq; nuper cum vexarentur à Saracenis, auxilium tulit. Piscatores vulgo sunt, maritimam oram incolunt. Seq; ac suos sustinent piscatu maxime margaritarum. His nauiculas quibus in piscando utebantur, Saraceni nuper ademerant. Id vbi rescivit Indie Prætor, ipsemet valida classe Saracenos adortus deuicit. magna que eorum cæde facta, omnes eis naues ad vnam eripuit. Neophytis locupletioribus sua restituit nauigia, tenuioribus scaphas condonauit Saracenorum. Ita insignem victoriam egregia liberalitate cumulauit. Atq; vt opem ipse diuinam expertus erat in victoria, ita Christianos suam experiri benignitatē voluit. Saraceni iacent afflicti, atque prostrati, nec quisquam inter eos est, qui oculos tollere audeat, cæsis omnibus eorum principibus, cæterisque qui aliquid viribus pollere vide-

*Neophytis
re Piscariis.*

*Prator Indiae fautor
egregius
Christiana
religionis.*

videbantur. Quamobrem Neophyti Præ-
torem quasi parentem diligunt: atque ab il-
lo vicissim liberum habentur loco. Dicitur vix
potest, quantopere ille nouellam hanc Chri-
sti vineam mihi commendarit. Nunc præ-
clarum quiddam molitur, & ad posteritatis
memoriam, & ad Christianæ religionis e-
molumentum. Hosce omnes Christianos
locorum interuallis disijunctissimos certam
in insulam transcribere cogitat, eisque Re-
gem dare, qui ius dicat, eorumque commo-
dis, & saluti consulat. Si Pontifex Maximus
exploratum haberet, quam diligentem In-
diæ Prætor operam nauet religioni; profe-
cto illum pro egregiis suis in rem Christia-
nam studiis, atque officiis collaudaret. Pro-
inde efficies, si videbitur, ut literis ad eum
missis declaret, ipsius officia sibi gratissima
accidisse. Nec vero est, quod illi Neophy-
tos commendet (nihil enim cuiquam ma-
gis est cordi) sed potius, ut religiosissimo
Præsidi pro suo merito laudem tribuat, &
gratiam. Quippe cum tantopere Christianæ
rei consulat, tam solcite pro Christi excu-
bet grege, ne quid ab ethnicis lupis raptum
intereat. Tu vero utique ad eum scribas ve-
lim. tuas enim illi literas periuandas fore
certo scio. Simul Deum pro eo unam cum uni-
uersa Societate deprecaberis, ut diuinam il-
li opem impertiat, & perseverantiam in bene
cceptis

cœptis. non enim qui bene cœperit, sed qui perseverauerit vsque ad finem hic saluus erit. Ego vero infinita DEI benignitate, & simul tuis, totiusq; Societatis sacrificiis ac precibus fretus cōfido fore, vt si in hac vita non licuerit, certe in beata illa, lōge maiore cum gaudio, nos reuisamus. V. Kal. Nouemb. Anno. post Christum natum. M. D. XLII.

Societati Romam. Epist. V.

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. & c.

TERTIVS annus est cum è Lusitania discessi; ex quo iam tertium ad vos scribo, cum vnas duntaxat à vobis literas in Indiam acceperim Idibus Februarij Anni MD. XLII. datas. ex quibus quantum cœperim voluptatis, DEVS est mihi optimus testis. Redditæ autem sunt duobus ab hinc mensibus, tardius videlicet perlatae in Indiam, propterea quod naus, in qua erant, ad Mozambicum hyemavit. Ego & Franciscus Mansilla inter Comorienses Christianos cōmoramur, quorum permagnus est numerus, & valde augetur in dies. Cùm primum veni, sciscitatus sum ex eis, ecquam CHRISTI Domini nostri notitiam haberent? Verum percontanti mihi de fidei capitibus quid sentirent, quidue amplius iam crederent, quam antea Ethnici, nihil respondebant aliud, nisi se esse Christianos; & quod

Neophyso-
rum n. consti-
tutio.

32

FRANC. XAVERII

& quod Lusitanæ linguæ rudes essent, Christianæ religionis præcepta & mysteria ignorare. Itaque cum neque illi meam, neque ego illorum linguam intelligerem, quòd ego Hispanice, illi Malauarice loquerentur; primum delegi ex eorum numero maxime ingeniosos ac literatos: deinde sermonis utriusque peritos diligentissime conquisiui. Ita cum dies complures vnum in locum cõuenissemus, communi opera, summo labore cõuertimus Catechismum in Malauaricam linguam. Quem ego ut didici, omnes eius oræ vicos obire cœpi, tintinnabulo quamplurimos tum pueros, tum viros cogēs. His vnum in locum coactis Christianam disciplinam bis tradebam in die. Quocirca eam pueri vnius, mensis spatio, memoriæ bellissime commendarunt. Interea eisdem præcipiebam, ut quæ ipsi didicissent, parentes, domesticos, vicinosque deinceps docerent suos. Dominicis porro diebus viros ac mulieres, pueros ac puellas sacram in ædem cõuocabam. Cõueniebant omnes sane alacriter, magnoque cum studio audiendi. Tum ego omnibus audientibus exorsus à confessione sanctissimæ Trinitatis, Dominicam orationem, Salutationem Angelicam, Symbolum Apostolorum patrio ipsorum sermone, claraque voce pronunciebam: præcunctem omnes pariter sequebantur, eaque
ex re

ex re voluptatem capiebant non vulgarem. Inde Symbolū ego iterabam solus, & in singulis eius capitibus insishebam. Percontanti autem mihi singillatim, vtrum illa sine vlla dubitatione crederent; omnes pariter contenta voce conformatis ad pectus in crucis figuram manibus, se vero credere affirmabant. Symbolum vtique sapius, quam alias preces eos iubeo recitare: & simul doceo, quicumque credant ea, quæ Symbolo continentur, appellari Christianos. Secundum explicationem Symboli ita eis inculco Decalogum, vt ostendam Christianam legē decem illis præceptis contineri; ea quicumque vt par est, seruet omnia: hunc, & probū esse Christianum, & æternam salutem exploratam habere; contra qui vnum aliquod eorum negligat, Christianum esse improbū & ad inferos detrusum iri, nisi eum cōmissi rite pœniteat. Adhæc tum Neophyti, tum Ethnici scilicet obstupescunt, cum vel hinc animaduertāt, quam sancta sit Christianorum lex, quam sibi consentanea, quam congruens rationi. Sub hæc præcipuas orationes Pater noster, & Ave Maria, illis subsequens præire soleo. Inde Symboli articulos sic iteramus, vt ad singulos, pariter Pater & Ave, cum certō carmine recitemus. Nam primo fidei capite decantato, mox patrio ipsorum sermone hoc præco carmen: I E S V
C fli

fili DEI viui da nobis, vt hoc primum fidei tuæ caput plane credamus. quod abs te, vt impetremus, hanc tibi precationem offerimus à te ipso institutam. Inde alterum huiusmodi carmen subiicimus. Sancta Maria mater Domini nostri IESV CHRISTI impetra nobis à tuo dulcissimo filio, vt sine vlla dubitatione hunc Christianæ fidei credamus articulum. Eandem plane rationem in reliquis vndecim Symboli capitibus tenemus. Decalogi deinde præcepta inculcamus ad hunc maxime modum. Primum præceptum, quod est de diligendo DEO vbi pariter decantauimus, ita simul precamur IESV CHRISTE fili DEI viui, da hoc nobis, vt te, præter cætera diligamus: statimq; ad eam rem Dominicã adhibemus orationem. Mox eiusmodi carmen vnà omnes canimus. Sancta Maria mater IESV CHRISTI impetra nobis à filio tuo, vt primum eius præceptum seruemus sedulo: Inde salutationem Angelicam adiicimus. Eadem ratio in reliquis nouem præceptis seruatur, carminibus illis intercalaribus paululum, vt res ipsa fert, immutatis. Hæc sunt, quæ vsitatis precibus illos petere à DEO assuefacio, atq; identidem eis denuncio, si hæc impetrauerint, reliqua etiam cumulatus, quàm ipsi petere possint, consecuturos. Confessionis generalis formulam cum omnes, tum vero baptizandos reci-

*Baptismi
v. 110.*

recitare iubeo, eosdemq; inter Symbolum recitandum percontor ad singula capita, vtrum ea non dubitanter credant; quibus affirmantibus, cohortationem adhibere soleo ipsorum lingua compositam, qua Christianæ religionis, disciplinæque ad salutem necessariæ summa explicatur breuiter. Postremo ita institutos rite baptizo. Institutionis clausula est. Salve Regina. qua Beatæ Virginis opem & auxilium imploramus. Quanta autem sit eorum, qui ad Christi ouile aggregantur, multitudo, vel hinc intelligi potest, quod sæpe mihi vsu venit, vt manus baptizandi defatigatione fractas habere. quippe interdum baptismo, lustrabam diebus singulis totos pagos. Itaq; non raro, ex crebra Symboli, taliumque rerum iteratione, vox me, viresque deficiunt. Incredible est, qui fructus ex infantium baptismo, puerorum ceterorumq; institutione capiatur. Hos ego pueros non diffido, DEO bene iuuante, parentibus suis longe meliores fore. Quippe egregiam erga diuinam legem voluntatem flagransq; disciplinæ Christianæ, vel cognoscendæ, vel aliis tradendæ studium præ se ferunt. Mirum eos tenet odium idololatriæ, vsque eo, vt cum Ethnicis ob eam causam suscipiant simultates: ipsosq; parentes, si quãdo eos senserint cultum tribuere idolis, obiurgare, atque ad me

Baptizatorum multitudo.

deferre non dubitent. Ego sicubi Diis litatum esse rescivi, repente aduolo cum magna puerorum manu. Ibi enim uero Diabolus maioribus iniuriis, & contumeliis oneratur à pueris, quam modo honoribus, ac ceremoniis à puerorum parentibus, cognatis, notis cultus fuerat. Ipsi enim pueri suapte sponte Deorù simulacra inuadunt, pro se quisque deturbant, affligunt, comminunt, consputant, proculcant, omnibusque onerant probris.

Cum quartum iam mensem in oppido quodam Christianorum commorarer, quo Catechismum conuerterem; ingens indigenarum numerus ad nos vndique confluebat rogatum, vt ad ipsorum domos ire, & super ægrotos domesticos Deù orare, ne grauarer. Tantaq; erat èt ipsorum ægrorum eandem ob causam adrepentium frequentia, vt vel in recitando singulis Euangelio, satis haberem negotij. Neq; tamen quotidianè intermittebantur occupationes pueros docendi, cõuersos baptizandi, vertendi Catechismù, profligandi quæstiones, mortuos sepeliendi. Equidem & iis, qui me valetudinis causa adierant, & iis qui deprecatores aduenerant aliorum, satisfacere cum optarem; ne quid videlicet remitterent de fiducia, ac studio Christianæ religionis; nefas putabam, tam iustis postulatis deesse. Verum cum res vsq;

eo cre-

Occupationes Xaverij.

eo cresceret, vt ne vnus omnibus satisfacere
 possem, nec eorum cōtrouersias vitare, cum
 suam quisque domum me adducere cona-
 retur primus; rationem inij omnibus obse-
 quendi. Itaque quoniam ipse ire non pote-
 ram, pueros idoneos meo circummittebam
 loco. Qui ad agros profecti, domesticos o-
 mnes, ac vicinos conuocabant, atque vna
 cum iis Symbolo pariter recitato laboran-
 tes erigebant ad certam, exploratamque sa-
 luti spem, tum demum solennes Ecclesiæ
 orationes pronuntiabant. Quid multa? De-
 us puerorum cæterorumque fiducia, ac pie-
 tate adductus ægris compluribus, & corpo-
 rum & animorum restituit sanitatem. Et
 quidem insigne existebat DEI in ægrotos
 beneficium. Siquidem per morbum ipsum
 eos ad salutem animi vocabat, ac pene per
 vim ad Christi trahebat fidem. Eosdem e-
 go pueros in priuatis tectis, viis, & compitis
 Christianæ doctrinæ rudimenta tradere im-
 peritis iussi, quod præscriptum, vt satis pro-
 cedere video in vno aliquo pago; in alium
 ad idem præscribendum, instituendumque
 demigro; atque idem deinceps vicos obeo
 vniuersos. Quib⁹ perlustratis, rursus eodem
 ordine per omnes in orbem noster recurrit
 labor. Discedens, singulis in vicis Christianæ
 institutionis exemplum relinquo, & simul
 præcipio scribendi gnaris, vt id describant;

*Ægri com-
 plures per
 pueros Neo-
 phytos sana-
 ti.*

*Morbus sa-
 luti occa-
 sio.*

*Vicorum in
 orbem lu-
 stratio.*

*Vicarij ad
perpetuan-
dum Cate-
chismum.*

cæteris vt ediscant, ac memoriter recitent
quotidie. Itemq; statuo, vt festis diebus, cun-
cti pariter vnum in locū congregati, Chri-
stianæ fidei rudimenta decantent. Ad eam
rem in singulis Christianorum pagis, qui
sunt numero xx x. idoneos homines, qui
huic muneri præ sint, designavi. His merce-
dis loco Martinus Alfonsus Indiæ Prætor,
idemque Societatis, reique Christianæ stu-
diosissimus, pro sua erga Neophytos bene-
uolentia, nostro rogatu numulorum aureo-
rum (Fanaios ipsi vocant, instar denariorum
nostratum) quaterna millia assignauit. Is
plane nostrorum hominum amicissimus,
mirum in modum expedit aliquot è Socie-
tate huc venire: idq; ab Rege per literas pe-
tit vehementer.

*Deploratio
Ethnicorū
ob sacerdo-
tum inopiā
pereuntiu.*

*In eos qui
de cognitio-*

Complures his locis ob id vnum modo
Christiani non fiunt, quod desint, qui eos
faciant Christianos. Mihi vero persæpe ve-
nit in mentem circum Europæ Academias,
ac præcipue Parisiensem cursare, & insani ri-
tu passim vociferari; eosque, qui doctrinæ
plus habent, quam caritatis, his compellare
verbis. Heu quàm ingens animorum nu-
merus vestro vitio exclus⁹ cælo deturbatur
ad inferos. Vtinam illi quemadmodum in
literas, ita in hanc quoque curam incumbe-
rent, vt reddere Deo possent doctrinæ, cre-
ditorumque talentorum rationem. Enim-
vero

uero istorum plurimi hac cogitatione com-
 moti, appositis rerum diuinarum medita-
 tionibus exercebant sese, vt *audirent, quid in eis*
loqueretur Dominus : suisque cupiditatibus ac
 rebus, humanis posthabitis se totos ad DEI
 nutum, atque arbitrium fingerent. Clama-
 rent utique ex animo Domine ecce adsum,
 mitte me, quocunque tibi cordi est, vel vsq;
 in Indiam. Prò Deum immortalem, quan-
 to lætiores illi, tutioresque vitam viue-
 rent? quanto maiore diuinæ clementiæ fi-
 ducia, summū iudicij illius discrimen, quod
 subterfugere nemo potest, extremo spiritu
 subirent? Siquidem illam Euangelici serui
 alacriter vsurparent vocem. *Domine quinque*
talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlu-
cratus sum. Quòd si quantum dies, noctesque
 elaborant, in comprehendenda rerum sciē-
 tia, tantumdem in solido scientiæ fructu ela-
 borarent, & quam diligentiam adhibent in
 cognoscendis iis artibus, quibus studēt eam
 in docendis imperitis, quæ sunt ad salutē ne-
 cessaria, adhiberent, nã illi haud paulo para-
 tiores esēt ad reddendā rationem Domino
 dicēti, *Redde rationē villicationis tuæ.* Male me-
 tuo, ne qui tã diu in Gymnasiis ad bonarum
 artiū studia incumbunt, inania honorum, ac
 sacerdotiorū insignia magis spectent, quàm
 ipsa munera atque onera, quæ illis ornan-
 tur insignibus. Video enim rem eò iam loci

*ne doctrina-
 rum magis,
 quàm desal-
 lute homi-
 num labo-
 rant.*

venisse, vt qui maximarum artium studiis dant operam diligentius, vulgo profiteantur, se doctrinæ laude Ecclesiasticam aliquā aucupari dignitatem, quo scilicet Christo Domino & Ecclesiæ operam nauent suam. Sed profecto miseri falluntur; quippe qui studia illa ad priuatam magis referūt, quam ad publicam vtilitatem. Et quoniam verentur, ne Deus ipsorum cupiditati non obsequatur, nolunt totam rem diuinæ permittere voluntati. Testor DEVM, propemodum me deliberatum habuisse, quoniam mihi ipsi in Europam redire non licebat, ad Parisiensem Academiam nominatimq; ad Doctores nostros Corneum & Picardum literas dare, quibus ostenderem, quam multa Barbarorum millia ad Christi cultum nullo negotio adduci possent, si copia esset hominum, qui non sua quærerent, sed quæ IESV Christi. Ergo fratres mihi carissimi orate Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Scripsi ad vos anno superiore de Collegio quod Goæ inchoatum ædificatur strenue. Iam magna quædium pars absoluta est. Hic alumni complures ab Ethnicis orti variarum nationum instituuntur; quorum alij Latinam linguam, alij legendi, scribendique rationem addiscunt. His P. Paulus Collegij Rector præest, sacrum facit quotidie, eorum confessiones excipit, eosdemque salutaribus præce-

*Error eorū
qui Ecclesi-
asticas di-
gnitates ex-
petunt.*

*Præcepto-
res Xauerij.*

præceptis imbuere desistit nunquam. Collegium peramplum est. capiet alumnos ad quingentos: atque ad eos sustentandos habet facultatum satis. Nam magna pecuniæ vi, eleemosynæ nomine, cum ab aliis multis iuuatur, tum vero ab Indiæ Prætoris. Est sane, cur Christiani omnes hoc Seminariū, quod *Seminariū S. Fidei.* Sanctæ fidei appellatur, DEO gratulemur. Quippe in spem venimus, fore, vt intra paucos annos maximus Ethnicorum numerus, DEO approbante, ad Christi fidem se adiungat; breuique Ecclesiæ fines, per huius Collegij alumnos, longe lateque propagentur in Oriente.

Gens est in his locis ex numero Ethnicorum, quam illi Brachmanes vocant. Hi *Brachmanum improbitas.* Deorum cultum ac superstitionem tuentur. Templâ eorum colunt, simulacra custodiunt. Nihil illis peruersius, nihil improbius. Itaque in eos conferre soleo illud Dauidicū. *De gente non sancta, ab homine iniquo, & doloso eripe me.* Omnino genus est hominum mendax, ac fraudulentum. In eo sunt toti, vt simplicem, imperitamq; multitudinem quam callidissime fallant. Vulgo enim DEOS imperare prædicant, vt certæ res in templis offerantur, videlicet quas ipsi desiderant ad se, coniuges, liberos, familias alendas. Itaque persuadent idiotis, Deorum simulacra, item vt homines prandere, ac cœnare. Nec sane

desunt, qui ante prandium & cœnam, certâ
Idolo pecuniam offerant bis in die. Brach-
manes ipsi festo tympanorû sono epulantes
imperitis fidem faciunt, DEOS epulari. Prius-
quã eis res necessarię desint, populo denun-
ciât esse iratos DEOS, quod non ea missa sint,
q̄ postulauerint: Proinde nisi suis rationib⁹
consultant, per cędes, morbos, Dęmonũ in-
cursiones, pœnas ab eis expetituros. Ita ho-
mines creduli obiecto Deorũ metu, Brach-
manibus dicto audientes sunt: Brachmanes
quidẽ homines sunt tincti duntaxat literis,
sed quod eruditioni deest, calliditate ac ma-
litiã cõpensant. Huius orã Brachmanes suas
à me fraudes patefieri, scilicet indigne ferũt.
Quoties mecum sine arbitris agunt, nullum
habere se fatentur patrimoniũ, præter illa
Deorum simulacra, vnde fictis ad populum
mendaciis cibum petãt. Iidem plus me vnũ,
quantuluscunq; sum, quã ipsos omnes scire
cõfitentur. Mittunt mihi sepe salutatores cũ
muneribus: eaq; à me remitti valde dolent.
Id agunt videlicet, vt donis delinitus in eorũ
flagitiis conniueã. Itaq; exploratum sibi esse
dicunt, vnum esse DEVM, eiq; se supplicatu-
ros pro me. Quibus ego, vt referam gratiam,
ea, quæ videntur, respondeo. Deniq; impe-
ritã multitudini, quam insana superstitio il-
lis addixit, eorũdem ludibria, dolos aperio,
quãtum queo. Quibus rebus adducti com-
plures,

plures, repudiato Deorū cultu, certatim fiunt Christiani. Quod si Brachmanes nō obstarent, profecto omnes ad Christi se aggregarent religionem.

Ethnici huius regionis indigenæ, vulgo rudes sunt literarū, flagitiorū non item. Ex quo tempore his in locis versor; vnum duntaxat Brachmanē ad Christi fidem adduxi. Is adolescentulus sane probus, hoc suscepit, vt Christianę doctrinę rudimēta traderet pueris. Ego Christianorū vicos circumiens per Brachmanū ædes (Pagodes vocant) transire soleo. Itaq; mihi nuper vsu venit, vt Pagodē ingressus, vbi erant Brachmanes fere ducēti, eorum plerosq; haberē obuios; multis verbis vltro citroq; habitis, quæsiui ex eis, quid ipsis sui D I I præciperent, ad beatam vitam. Longum inter eos certamē extitit, quis potissimū mihi responderet. Demum cōmuni cōsensu, delata res est ad vnū ex eis, qui ceterosq; anteibat. Senex igitur iā octogenari⁹ vicissim ex me p̄cōtatus est, qd Christianis eorū præscriberet DEVS. Hic ego senis peruersitate cognita, negaui me verbū prius esse facturū; quā ipse ad ea de quib⁹ interrogatus erat respōdisset. Tū ille, coactus suā prodere inscitiam respondit, Deos iis q; ad ipsos ire vellēt, duo imperare, primū vt abstererēt cede vaccarū, quarū specie Dij colerēt. Deinde, vt Brachmanis Deorū cultoribus

benigne

benigne facerent. Hoc ego responso commotus (magnum enim cœpi animi dolorem Dæmonem à cæcis hominib⁹ coli pro Deo) rogavi, vt me vicissim audirent, magna que voce pronunciaui Symbolum Apostolorū, & capita Decalogi. Inde, breui explanatione patrio ipsorum sermone interposita, quid Paradisus esset, quid Infernus ostendi; & simul qui ad beatorum cœtum euolarent in cœlum, qui ad æterna inferorum supplicia raperentur. Quibus illis auditis, subito confurgentes certatim me amplexari, Christianorum DEVM verum esse profiteri, cuius leges omni ex parte congruerent rationi. Rogarunt deinde, num animus hominum, item vt cæterorum animantium, simul cum corpore interiret. Suppeditauit mihi DEVS tales rationes, tamque illorum sensibus accommodatas, vt eis singulari ipsorum voluntate, plane probarem immortalitatem animorum. Argumenta vtique quibus idiotę isti homines conuincendi sunt, nequaquam subtilia esse oportet cuiusmodi reperiuntur in doctorum hominum libris, sed ipsorum ingeniis consentanea. Sciscitati sunt rursus, qua morientis animus exiret: qui fieret vt in somnis (id quod mihi ipsi sepe vsu venit fratres carissimi, cum vos somnio) cum amicis notisque versari vobis videamur? num quia animus exiliatè corpore? Denique albus ne,
an ater

*Indi atros
 Deos esse abstrantur.*

an ater sit DEVS. Nam cum tanta cernatur in hominibus colorum varietas. Indi utpote qui natura nigri, suum cæteris anteponunt colorem, DEOS atros esse arbitrâtur. Quocirca pleraq; eorum simulacra admodum atra sunt, ut subinde peruncta oleo grauem habent odorem adeo, ut non minus tetram speciem præferant, quam fœdam & horrendam. Ad hæc ego ita eis respondi, ut plane acquiescerent. Verum vrgenti mihi ad extremum, ut amplecterentur religionē, quam veram esse sentirent; opponebant id, quod inter Christianos quoq; multi solent, sermonum materiam hominib⁹ se daturus, si vitæ rationem, religionemque mutassent, simul verendum esse dicebant, ne ad victum cultumque necessaria sibi deessent, religione mutata.

Vnum omnino Brachmanem nactus sum in hac ora maritima eruditum, qui in celebri, ac nobili Gymnasio institutus ferebatur. Itaque dedi operam, ut conuenirem hominem sine arbitris. Is mihi demum tanquā arcanum quoddam indicauit; Primum omnium illius Academix discipulos à magistris adigi Sacramento, ne ipsorum mysteria enuntient. Veruntamen ea se mihi pro amicitia indicaturum. Vnum ex mysteriis illud fuit; Vnum esse DEVM cœli terræque conditorem ac Dominum, illumq; ab ipsis coli

opor-

Brachmanum mysteria.

oportere. Nam idola nihil aliud esse, quam Dæmonum simulacra. Habent Brachmanes quædam veluti sacrarum monumenta literarum, quibus diuinas leges contineri ferunt. Lingua in docendo magistri vtuntur recondita, cuiusmodi est apud nos Latina. Exposuit idem mihi cum apposita explanatione diuina illa præcepta sigillatim, quæ & longum, nec operæ pretium esset perscribere. Sapientes diem, quem nos Dominicum appellamus, festum agitant. Quod die hanc vnâ precationem identidem sua lingua vsurpant. Veneror te Deus, tuamque opem in perpetuum imploro. Hanc precationem iurisiurandi religione adstricti, submissa admodum voce iterant sæpius. Idem adiecit, vxorum multitudinē ipsis naturæ lege permitti, atque in suis literarum monumentis esse, tempus aliquando fore, cum mortales vnâ omnes religionem amplecterentur. Postulauit denique, vt ego vicissim præcipua Christianæ disciplinæ mysteria enunciarer sibi, pollicens ea se silentio esse tecturū. Tum ego verbum me facturum negaui, nisi ante promitteret, se, quæ de Christiana religione dixissem, indicaturum in vulgus. Itaque cum vulgaturum recepisset, ego diligenter explanavi illam Christi vocem, in qua summa nostræ religionis consistit. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Hoc ille di-

le dictum vna cum explicatione, quæ totum
 Symbolum Apostolorum amplectebatur,
 retulit in commentarios. Decalogi etiam
 præcepta propterea, quam habent cum
 Symbolo coniunctionem, adiecit. Nar-
 ravit inde, somniasse quadam nocte, se ma-
 gna cum voluptate factum Christianum;
 mihi que socium, atque comitem accessisse.
 Proinde rogavit me, vti clam se Christianis
 sacris initiarem. Sed quoniam condiciones
 quasdam contra ius, fasque imponebat, su-
 persedi eum baptizare. Nec dubito, quin
 DEI benignitate Christianus aliquando sit
 futurus. Monui hominē, vt idiotas atq; im-
 peritos doceat, vnū esse DEVM cœli terræq;
 procreatorem, regnantē in cœlo. Verum ille
 iurisiurandi religione obstrictus, negavit si-
 bi integrum esse, cum præsertim extimesce-
 ret, ne propterea opprimeretur à Dæmone.
 Hisce de rebus, quod scribam præterea nihil
 habeo, nisi tantam esse vim, & copiam gau-
 diorum, quæ DEVS suis huiusce vineæ ope-
 rariis in hac barbarie excolenda sedulo la-
 borantibus elargiri solet, vt si qua vera est,
 ac solida in hac vita iucunditas, hæc vna mi-
 hi esse videatur. Soleo sæpenumero quē-
 dam in his laboribus versantem audire, cum
 dicat. Quæso te Domine, noli me tâta lætitia
 pfundere in hac vita, aut certe quâdo p tua
 infinita bonitate ac misericordia perfundis,
 transfer

*Brachmanâ
 Somnium.*

*Cœlestia
 gaudia in
 Christi vi-
 nea elabo-
 rantium.*

transfer me in domiciliū beatorum. Si quīdem qui tuam semel dulcedinem interiore gustauit sensu, vitam sine tuo aspectu acerbam putet, necesse est.

Genus est delectationis meæ identidem cogitare de vobis, carissimi fratres, deque vestra iucundissima familiaritate, qua me DEVS, pro sua immensa benignitate, dignatus est. Eadem enim opera mecū reputo, ac plane sentio, quātum olim temporis frustra contriuerim, qui ex vestra sanctissima consuetudine, rerumq; diuinarum notitia, tam exiguum cœperim fructum. Vobis profecto deprecatoribus hoc in me tantum DEVS contulit beneficij, vt quamuis absens corpore, intelligam vestro studio, ac deprecatione infinitam delictorum meorum multitudinem mihi diuinitus ostendi, atque ad has Ethnicorum regiones strenuè colendas animos, ac vires addi. Quamobrem ingentes diuinæ benignitati, caritatiq; vestræ gratias ago. Ex multis autem ac magnis huius vitæ fructibus, quos adhuc DEI beneficio cepi, & quotidie capio, illum enim uero ducō maximum; quod nostræ Societatis institutum Pontificis Maximi auctoritate comprobatum, confirmatumque esse cognoui. Immortales DEO gratias & ago, & habeo, qui, quam vitæ rationem seruo suo Parenti nostro Ignatio clam ipse præscripserat, eam aliquan-

*Humilitas
Xauerij.*

aliquando per suum Vicarium palam stabili-
 liri voluit ad memoriam posteritatis sempi-
 ternam. Atque hic ego finem scribendi fa-
 ciam DEVM obsecrans, vt quoniam nos,
 (quæ eius benignitas est) mo: ū societate iū-
 xit, idemque rei Christianæ causa tanto lo-
 corum disiunxit interuallo; rursus nos con-
 greget in sede, ac domicilio beatorum. Ad id
 impetrandum, deprecatores inter alios (si
 placet) adhibeamus animos infantium, ac
 puerorū, quos mea manu baptizatos, prius
 quàm innocentia amitterent stolam, DEVS
 ex hisce locis ad cœleste domicilium euoca-
 uit. Hos ego amplius mille fuisse arbitror,
 quos èt atq; èt rogo, quæsoq; vti hoc nobis à
 DEO impetrent, vt in reliquum vitæ huius,
 aut magis exilij tempus, doceat nos facere
 voluntatem suam; sic prorsus, vt quæcunq;
 requirit à nobis, haud secus quàm ipse velit,
 exsequamur. Pridie Idus Ianuarij. Anno MD
 XLIV. Cocini.

*Mille infan-
 tes sub Ba-
 ptismū Ge-
 cantur in
 cælum.*

*Francisco Mansilla in oram Pesca-
 riam. Epist. VI.*

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

MAGNOPERE à te quæso, frater ca-
 rissime, istam vt oram continenter
 peragres, vicatimque obeas, infantes bapti-
 zando, cæterosque erudendo. Viros autem
 omnes separatim, ac mulieres conuenire, &

D

Cate-

Catechismum pariter recitare, idemq; priuatim suæ quemque domi factitare iubeas. Cauebis omnino, ne vsquam diutius cōmoreris, sed loca ista omnia identidem lustrabis, item vt ego faciebam, cum isthic essem, & nunc quoque hic, vbi sum, facio, etsi caream interprete. Ex quo profecto cuiusmodi vitam ducam, quos tandem sermones habeam, facile existimare potes. Veruntamen baptizo infantes: neque enim ad eam rem interpretem desidero: egentium commodis consulo, qui suas misérias, atque egestatem facile ostendunt sine interprete. Illud à te maiorem in modum peto, quæsoque, vt infantes baptizare, pueros instituere non desistas. Nam vt grandiores ac parentes cœlesti beatitudine excidât, eorum quidem certe liberi ac pueri fruuntur, qui prius huius lucis vsuram, quam baptismalem innocentiam amittent.

*Infantium
baptizandi
cura.*

Simul ac primum Neophyti à piscatione margaritarum domum reuerterint, ægros, si qui erunt, inuises: eisque res curabis necessarias, & simul super eosdem pueri certas preces, tu vero Euangelia (quod me factitare vidisti, cum istis in locis essem) recitabis. Ego ad Comorinum Promontorium contendo, eoq; nauiculas deduco xx, cibariis onustas, vt miseris illis subueniam Neophytis, qui Bagadarum acerrimorum Chri-

*Caritas Xa-
uerij.*

Christiani nominis hostium terrore perculsi, relictis vicis, in desertas insulas se abdididerunt: ibique in scopulis subire coguntur ardorem solis, extremamque famem, ac sitim. Quocirca etiam nonnulli ærumnis confecti pereunt, quorum casus mirum in modum meum pectus effodit. Oro te etiam atque etiam, DEVM pro nobis deprecari non desinas. Istius oræ Pantagatinis, ac Magistratibus eas literas mitto, quibus eos hortor, vt miseros illos suis eleemosynis iuuent. Tu velim efficias, vt ea pecunia non exprimatur ab inuitis, atque pauperibus, sed à volentibus, ac pecuniosis conferatur, vt in stipe corroganda, & voluntas spectetur erogantium & facultas. Vale.

*Prudentia
in eleemosy-
nis exigen-
dis.*

Eidem. Epist. VII.

SVMMO PERE te oro, atque obsecro, frater carissime, vt erga istam nationē, præsertim vero aduersus adultos, & grandes natu benevolentiam & caritatem præ te feras non vulgarem, teque vicissim diligi ab omnibus, & amari velis. Sic enim habeto, si ab eis diligaris, fore, vt istorum animos flectas, quocūq; libitum erit. Itaq; eorum imbecillitatē, infirmitatemq; moderate ac sapienter feres, atq; illud tecū animo reputabis, si minus tales nunc sint, quales esse velis.

*Benevolentia
in de-
cendo.*

D 2 certe

*Patientia
in dissimu-
landis vitis
aliorum.*

certe aliquando futuros. Quod si quicquid velles, nequiueris ab eis impetrare, accipies quod datur, quod idem me facere solitum non ignoras. Hoc autem erga illos animo eris, vt talem eis te præbeas, qualem bonus pater improbis filiis, vt nunquam eis consilere definas, quamuis cernas multis eos vitiis coopertos. Siquidem DEVS ipse, etsi ab illis, & à nobis sæpe læsus non desistit tamen suis omnes beneficiis cumulare: cumque perdere nos suo iure posset, tamen pro sua clementia in nostris delictis sæpius conuiuet, in difficultatibus subuenit, vt vincat in bono malum. Tu igitur si non poteris quod voles, velis quod poteris, quãdoquidem per te non stat, quo minus quantum velles, proficiatur. Quod si quando videbis, te ita multis destineri negotiis, vt par esse nequeas vniuersis quantum efficere poteris, tantum efficies, eoque contentus eris. Atque etiam DEO gratias ages hoc ipso nomine, quod in eate deduxit loca, vbi scilicet propter diuinorum negotiorum multitudinem, otiosus vt maxime velis, esse nõ possis otiosus, quod in magnis vtiq; DEI beneficiis numerandũ est. Finge te esse in Purgatorio, tuorum delictorum luentem pœnas. Feliciter plane tecum actum purabis, cui DEVS purgatorij ignis cruciatum cum istius vitæ molestiis cõmutarit. Quod si forte propter hominum impro-

impro-

improbritatem lenitas minus proficiet, ad- *Seueritas*
hibe interdum aliquid seueritatis: miseri- *interdum*
cordiæ enim est reprehendere errantes: sic *necessaria:*
enim habeto, magnum peccatum esse, pec-
cantes, cum aliorum præsertim offensione,
non castigare. Haudquaquam tamen istos
nunc, difficillimo suo tempore, aut vnquam
omnino deseras censeo. Pueros alumnos di-
sciplinæ tuæ, nunc vt cum maxime à DEO
petere iubebis, vt præsidio, auxilioq; sit no-
bis; quippe qui in his locis, præter diuinum
præsidium, præsidij habemus nihil. Nam si
vera est, vt est, illa veritatis vox. *Qui nõ est me-*
cum, contra me est; quis non videt quam nudi
ab omni humano simus auxilio, cum tam
pauci nobiscum sint, qui nos iuuent, in his
populis ad Christi fidem adducendi? Nec
tamen cadendum est animis. DEVS enim
cuique, prout meritus erit, refert gratiam, &
scilicet, æque per paucos, ac per multos res
moliri quamuis magnas potest. Verum ma-
gis vicem doleo, quam pœnam expeto illo-
rum, qui sunt contra DEVM. Quippe DEVS
ipse suapte sponte facturus est denique, vt
grauissime inimicos vlciscatur suos: quod
satis apparet in iis, qui apud inferos sempiternis pœnis supplicijque mactantur.

Ego Trauoncoridem peto, vt Prætorem
conueniam. Ad Promontorium vsque Co-
morinû terra iter faciam; Christianorumq;

D 3 vicos

Dei fiducia

vicos ex itinere obiens, baptismo abluam
 infantes. Tu velim DEVM pro me multū de-
 precere, idemq; à pueris Christianę discipli-
 nę alumnis faciendum cures. Hoc ego sept^a
 præsidio, facile ea pericula cōtemnam, quib^a
 me amici à terrestri itinere deterrent, denū-
 ciantes per infestam nomini Christiano, mi-
 hique ipsi maxime regionem esse transeun-
 dum. Sed narro tibi. Tędet me interdum vi-
 tæ, ac fatius esse arbitror, pro religione mor-
 tem oppetere, quàm in tot, tantisque diui-
 ni numinis contumeliis viuere, cum præfer-
 tim eas non possim non videre, prohibere
 non possim. Ego vero istiusmodi res ne vi-
 derem, aut audirem, in Æthiopiã demigra-
 rem, atque in fines Præsteiannis, vbi tam e-
 gregie DEO nauari opera potest aduersan-
 te nemine. Verum nihil me tam male habet,
 quàm quod minus acriter obstiterim iis, à
 quibus scis cœleste numen violari. DEVS il-
 lis pro summa sua clementia ignoscat velim;
 eundemque vt tecum maneat, me comite-
 tur oro, quæsoque. Vale 1 v. Idus Nouembris
 Manaparo.

*Zelus hono-
ris diuini.**Societati Romam. Epist. V III.**Gratia & caritas Christi D.N. &c.*

DEVUS mihi conscius est, quanto liben-
 tius vos viderem, quàm hanc vobis tã
 incertam propter locorum interualla epi-
 stolam

stolam scriberem. Nec vero, quia coniunctis-
simorum animorū corpora DEVS pene in-
finito distraxit spatio, corporum disiunctio
quicquam de amoris mutui vinculis laxat,
quibus adstricti sumus. Nam etsi non vna
versemur, vti solebamus; tamē perpetuo fe-
re nos inter nos mētis oculis cernimus. Tā-
ta enim est veræ, germanæq; amicitia vis, vt
amici absentes adsint, mutuoque aspectu, &
consuetudine fruantur. Hæc mea sociorum
omnium tam continua memoria vobis po-
tius accepta est referēda, quam mihi. Si qui-
dem vestræ preces, ac sacrificia, quæ pro me
homine nequam assidue facitis, tātā hanc
excitant in me vestri memoriam, ac deside-
rium. Vos inquam, vos carissimi fratres, in a-
nimo meo vestras imprimitis species. Quod
si mea vestri memoria tanta est, fateor vestrā
mei longe esse maiorem. DEVS vobis pro
vestro merito gratiam referat. Nam ego
non alia ratione possum vobis satisfacere,
quam profitendo me vestris meritis satisfa-
cere nullo modo posse, cū plane animo vi-
deam, quantum omnibus nostræ Societatis
hominibus debeam.

In hoc Trauancoridis regno, vbi versor
(vt aliquid de rebus Indicis scribam, qua-
rum vos auidissimos esse certe scio) pluri-
mos DEVS ad Christi filij sui adduxit fidem.
Mensis quippe vnus spatium amplius decem

Vera amicitia vis.

Humilitas.

*Decem ho-
minum mil-
lia vno mē-
se baptiza-*

*Baptismi
ratio.*

hominum millia Christiana feci, qua in re hanc tenebam rationem. Ethnicorum pagos quo baptisni causi vocabar, vbi primū attigeram, viros, fœminas, puerosque vnum in locum cogi imperabam. Tum à primis Christianæ fidei elemētis exorsus docebam, vnum esse DEVM Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, & simul tribus personis, vnoque DEO inuocato, ter se quemque rite signare iubebam cruce: deinde linteatus generalis confessionis formulam, Symbolum Apostolorum, Decalogum, Pater noster, Ave Maria, & Salve Regina, ipsorum lingua (hasce enim preces ab hinc biennio cōuersas memorię commendaram) magna voce illi præibam, sic vt omnes, cuiusq; ordinis & ætatis præeuntem sequerentur. Symboli inde capita, & præcepta Decalogi patrio ipsorum sermone explicabam breuiter. Vbi satis ad Baptismum eruditi videbantur, præcipiebam eis, vt cuncti publice à DEO veniã peterent anteactæ vitæ, idque clara voce, ac præsentibus iis, qui abhorrebant à Christiana religione, ad improborum videlicet perditionem, & confirmationem honorum. Demirantur scilicet Ethnici diuinæ legis sanctitatem, seque tam diu sine veri DEI notitia viuere erubescunt. Christiana mysteria, atque instituta audiunt perlibenter: mihi que ipsi homini nequam magnum honorem

nozem habent. complures tamen obstinatis animis cognitam respuunt veritatem. Simulac peroravi, percontor sigillatim ab iis, qui baptismum expetunt, verum singulis fidei capitibus sine vlla dubitatione assentiuntur. Continuo illi brachiis in crucis figuram compositis, vna omnes voce clamitant, se verò penitus assentiri. Tum demum eos rite baptizo, ac suum cuique nomen trado scriptum in chartula. Illi sub baptismum, suam quisque domum digressi, suas coniuges ac familias ad me baptismi gratia adducunt. Baptizatis omnibus, cuncta Deorum *Idolorum e-*
fana disturbari, simulacra comminui statim *versio.* impero. Nullis verbis assequi possem eam, quam ex eiusmodi spectaculo capio voluptatem: cum videam euerti, frangique idola ab iis, qui modo erant idololatræ. In oppidis, pagisque singulis Christianam institutionem ipsorum lingua conscriptam relinquo & simul præcipio quemadmodum ea sit tum antemeridianis tum pomeridianis scholis tradenda. Id ego vbi in vno aliquo pago perfecit ad alium demigro, ac deinceps in alios. Ita omnem regionem circumiens incolas ad Christi compello gregem, & quidem maiore cum gaudio quam vt per literas, aut coram explicare queam.

Manaria insula hinc abest millia passuum *Manaria*
circiter CL. eius incolæ certos ad me homi- *insula.*
nes allegarunt rogatum, vt quoniam vellēt

*Martyres
Iafanapa-
tania.*

fieri Christiani, ad eos baptizandos profici-
sci ne grauarer. Ego cum grauissimis nego-
tiis, maximeque ad rem Christianam perti-
nentibus destinerer, ire ipse non potui. Ita-
que certum exorauī sacerdotem, ut iret meo
loco quam primum ad illos baptismo ex-
piandos. Iamq; is plurimos baptizarat, cum
Rex Iafanapataniæ, in cuius ditione insula
est, complures Neophytos, quod Christiani
facti essent, crudelissimè necauit. Gratulan-
dum est Christo Domino, qui ne nostra qui-
dem tempestate finit desiderari martyres; &
quoniam diuina benignitate, atque indul-
gentia tam paucos uti videt ad salutem; pro
sua singulari prouidentia permittit, ut per
humanam crudelitatem, expleantur desti-
natæ sedes, ac numerus beatorum. Scripsi ad
vos antea, Prætor Indiæ quam amicus mihi
fit, Societatiq; vniuersæ. Is miserabilem
Neophytorum cædem vsque eo grauitè, at-
que indigne tulit, ut simul atque super hac
re agere cum eo cœpi, validam classem ad
Tyranni illius perniciem adornari iusserit.
Itaque necesse fuit iustam eius iram per me
ipsum mitigari. Rex ille Christianorum in-
terfector germanum habet verum Regni il-
lius hæredem, sed fraternæ crudelitatis me-
tu exulantem. Is si armis à Præto restituatur
in Regnum, pollicetur se cum Regni
principibus fore Christianum. Quocirca
Prætor

Prætor mandauit Ducibus suis, vt ei, si Christiana sacra susceperit, Regnum restituant, Regem Neophytorum carnificem occidât, aut ad meum arbitrium tractent. Equidem non diffido fore, vt tum DEI clementia, tum eorum, quos martyrio affecit, deprecatione, scelus agnoscat, & cæcitatem suam: ætaque salutari pœnitentia, veniam aliquando impetret à Deo tam nefariæ crudelitatis.

Ceilanus insula est ab Indiæ continenti millia passuum circiter CXX. quò ego nuper Francisco Mansilla comite profectus sum. Hic Dynasta Regis filius, idemque Regni hæres statuerat fieri Christianus. Quod vbi Rex cognouit, hominem confestim interfici iussit. Narrant qui præsentibus cædi affuerunt, ab se in cælo igneam esse visam crucem: & vbi ille cæsus sit, in hiatu terræ figuram crucis animaduersam. Complures incolarum, qui illa portenta conspexerint, ad Christiana sacra spectare. Huius Dynastæ, quem dixi, frater iisdem permotus prodigiis sacerdotem quendam exorauit, vt se salutari ablueret aqua. Iamque ad Prætorem Indiæ confugit petatum auxilium contra Regem, qui germanum suum necauit. Cum hoc ego in itinere collocutus, ex eius sermone magnam concepi spem, breui Regnum illud Christi fidem secuturum. Nam & populus monstris illis, ac signis valde cõmotus est, & Regni hære-

*Ceilanus
Insula.*

hæreditaseidem Dynastæ venit, qui nuper est Christianis sacris initiatus.

*Macazari-
ense regnū.*

In regno Macazariensi (id abest à Trauã-
coride leucas ferè quingentas) octo ab hinc
mensibus, tres Dynastæ cum aliis plurimis
ad Christum aggregarunt sese. Hi Malacam
urbem Lusitanæ ditiois, certos homines
miserunt, qui postularent idoneos viros, à
quibus diuina lege imbuerentur. Confirma-
runtque se, qui adhuc vixissent pecudum
ritu, posthac DEI notitia cultuq; imbutos,
hominum esse more victuros. Urbis Præfe-
ctus sacerdotes aliquot ad eos misit, qui id
muneris obirent. Vel hinc, fratres carissimi
intelligere potestis, quantos hic syluestris
ager, & quam vberes spondeat fructus. Equi-
dem spero pro huius regionis præparatione,
& quasi segete, me hoc anno ad centū Chri-
stianorum millia esse facturum. *Rogate Domi-
num messis, vt mittat operarios in vineam suam.* Si
qui diuini cultus augendi, religioisq; pro-
pagandæ studio, in hæc loca, vbi *campi iam
sunt albi ad messem*, venerint, non humaniter
modo accipientur à Lusitanis, sed etiam be-
nigne; sic prorsus vt omnia eis necessaria ab-
unde suppetant. Quippe Lusitana gens vs-
que eo est auida Christianæ fidei amplifican-
dæ, vt si nihil aliud, certe tam pium eorum
studium, ac tam propensa erga nostram So-
cietatem voluntas complures vestrum huc
pertra-

*Lusitana
gētis pietas.*

pertrahere deberet. Nunc autem quid vos facere oportet, cum harum gentium animos tam paratos ad Euangelij semen excipiendum videatis? DEVS vobis sanctissimam suam aperiat voluntatem, & ad eam exsequendam vires, atque animos addat, idemque pro sua prouidentia, vestrum huc mittat quamplurimos. VI. Kalendas Februarias. Anni post CHRISTVM natum. M.D.XLV. Cocino.

Francisco Mansilla. Epist. IX.

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. &c.

AD XVII. Kalen. Ianuar. Cocinum apuli. Quo prius quam peruenirem, Machoas piscatores prope oēs, qui in Trauancoridis regnosunt, baptismo expiaui. Ac mihi quidem opatius fuisset, eodem quamprimum reuerti ad eos, qui reliqui sunt, baptizandos; Verum Michael Vasaus Vicarius generalis magis è re Christiana esse censuit, me ipsum ad Proregem adire, & cum eo agere, vt de rege lafanapatano meritas repetat pœnas pro crudelitate, quam in Neophytos nuper exprompserat. Itaque biduo, triduoque Cambaiam versus, vbi nunc Prorex versatur, proficiscar. Breui me DEO bene iuuante, redituro confido, negotio ex sententia confecto. Interim, te frater carissime, per DEVM oro atque obsecro, vt hisce literis perlectis, statim

statim huc ad Trauancoridis Neophytos excolendos aduoles. In pagis singulas scholas Christianę disciplinę instituas censeo: ex itinere Macuchum oppidum, quod in Comorino Promontorio situm est, baptismo abluas. Id à me oppidani sæpius summis precibus contenderunt: verum mihi per occupationes ad eos nunquam licuit accedere.

Læto atque hilari animo te esse iubeo; optatissimos ex Lusitania nuntios, ac litteras accepimus. Rex ipse ad me scripsit, duos nobis socios subsidio venire, Nicolaum Lancelotum, & Antonium Criminales, Italum vtrumque. Vtriusque virtuti præclarum dat testimonium. Mihi quidem neuter eorum notus est, neque enim ex numero sunt eorum, quos discedens reliqueram in Lusitania. DEVS pro sua benignitate in Indiam illos perducatur incolumes. Afferuntur etiam litterę, quibus tibi potestas fit Sacerdotij suscipiendi. Faxit DEVS, vt ea res & ad suum honorem, & ad animorum salutem referatur. Vale.

*P. Ignatio Loiola Præp. Gener. Societ. IESV
Romam, Epist. X.*

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

CVM omnibus Collegij S. Fidei studiosis, tum vero Prætori qui studio vincit omnes, vt morem geras, te oro, atque obtestor

stor per DEVM; nimirum vt si fieri potest, mittas aliquando ad nos illa, quæ tibi mandarunt: Diplomata, inquam, quæ te à Pontifice Max. curare voluerunt, vt aræ maximæ huius collegij facultas detur vnius animæ expurgatorio liberandæ, quoties ad eam sacrum fiat pro mortuo, cum ea conditione, quam ab hinc biennio ad te scripsi, Prætoris nomine. cætera item expectamus, de quibus tum eiusdem iussu ad te litteras dedi.

Socij neque audiendis confessionibus, neque concionibus habendis, neque cæteris Societatis muneribus obeundis idonei post legitimam meditationum exercitacionem, & menses aliquot in humilibus, abiectisque ministeriis exactos, magno vsui essent hisce in locis, si corporis robore pariter & animi virtute pollerēt. Nam in his Ethnicorum terris doctrina minime est necessaria. Sat est, non esse plane rudem litterarum, vt pueris atque idiotis solemnes precationes tradere, oppidaque, & vicos obeundo, infantes modo natos baptizare norint. Horum quippe multi pereunt sine baptismo, quod tam multis, tamque disiunctis inter se locis adesse nequeamus in tempore. Proinde ex istiusmodi hominibus parum istic appositis ad Societatem, quos videris aptos ad circueunda hæc loca infantes baptizando, &

Cate-

Catechismum tradendo idio:is, huc ad nos mittito. hic enim egregie operam locabunt suam. Hos ego magnis corporis viribus & patientes laboris esse volo: quoniam hæc terra laboriosissima est, tum propter maximos calores, tum vero propter salubrium aquarum inopiam, alimentorumque tenuitatem. Alimenta quippe sunt oriza, piscis, & lac, præterea nihil. non panis hic est, non vinum, non cætera quibus isthic abundatis. Adolescentes igitur ac sanos non imbecillos ac vetulos desidero, vt assiduum baptizandi, docendi, circumcurfandi laborem perferant; cum præsertim sæpe non modo recentes baptizari infantes, sed etiam Christianos ab Ethnicorum furore, ac rabie prohiberi oporteat. Nonnunquam etiam singulari Dei beneficio eiusdem causa capitis discrimen est subeundum, quod salua caritate vitari non potest. Sed meminisse debent nos natos esse mortales: nihil autem optabilius Christiano quam mortem oppetere pro Christo. Quamobrem oportet eosdem animi robore, ac diuina virtute septos esse. Et quoniam ego eiusmodi roboris ac virtutis expers in ea loca proficiscor, vbi vel maxime indigeam cœlesti ope; te per Deum eiusdemque cultum obtestor, vt in tuis sacrificiis mei nominatim ipse recorderis; meque insuper vniuersæ societatis precibus muni-

*Martyrij oc
asio.*

Humilitas.

muniendum sedulo cures. Sic enim mihi persuadeo, tua ac societatis deprecatione multis magnisque periculis esse me diuinitus ereptum. Hæc cõ ad te scribo, vt intelligas cuiusmodi viris opus sit. Veruntamen si quos videris viribus quidem ad ea, quæ dixi incõmoda sustinenda satis præditos, cæterum ad vitæ pericula adeunda parum alacres ac paratos, mittas tamen velim. Neque enim desunt regiones, vbi sine capitis periculo, operam dent rei Christianæ. Ac memento ad venandos hosce Ethnicos, haudquaquam opus esse multis literis. Nimirum istiusmodi hominibus, vbi aliquot annos erunt in his locis versati, satis virium, atque animorum ad maiora opera addetur diuinitus. Aptos quoque confessionibus excipiendis, tradendisq; exercitiis spiritualibus, etsi maiori labori ferendo nõ sint, mittas licebit. Hi enim aut Goæ, aut Cocini habitabunt, quibus in ciuitatibus, & magnopere iuuare poterunt rem Christianam, & ipsi omnium rerum, itẽ vt in Lusitania habebũt copiam. Etenim (vt illę vrbes Lusitanorum familiis frequentantur) imbecillitatis, morborumque subsidia vtique non deerunt. Est enim vtrobiq; & medicorum, & medicamentorum satis. At cæteris in locis, quæ Lusitani non incolunt, cuiusmodi sunt ea, quæ nos in præsentia peragramus, egrotantium auxilia sup-

E petunt

petunt nulla. In vtraque earum ciuitatum, quas modo dixi, ciuibus exercitiorum spiritualium vsu excolendis præclare opera nauari potest.

Ab hinc quadriennio soluimus ex Lusitania, ex quo tempore vnam omnino abs te epistolam ab Vrbe, à Patre Simone è Lusitania duas accepi. Valde aueo mi Pater, de te cæterisque sociis quotannis aliquid cognoscere. Non dubito quin singulis annis des aliquid ad me literarum, sicut ego ad te dare soleo. Sed vereor, ne vtrisque intercidentibus epistolis, sicuti ego tuas, ita tu vicissim desideres meas. Duo è Societate hoc anno veniebant in Indiam, sed naus qua vehebantur, nondum tenuit Goam. Vtrum in Lusitaniam reuerterit, an Mozambici (in qua insula naues Lusitanæ hybernare solent) hibernauerit, nescio.

Peruelim scire, vtrum vetus ille amicus noster mula vehatur. Nam si etiamnum vehitur, similiter vt cum hominem isthic reliqui, magnam eius imbecillitatem esse oportet, qui tot medicis, ac medicamentis nondum perficere potuerit, vt pedibus ingrediatur suis. Noui ad te quod scribam, nihil habeo, nisi vt huc ad nos mittas quamplurimos, quando hic est tanta operariorum penuria. DEVM oro, vt si nunquam posthac nos inter nos in hac vita visuri sumus, certe in beata illa

tailla cum maiore, quam hic est, quiete re-
uisamus. VI. Kalendas Februarias Anni M.
D.XLV. Cocini.

*P. Francisco Mansilla, in Promontorium
Comor. Epist. XI.*

Gratia & caritas Christi, D. N. &c.

EGO vero libentius coram, quàm per li-
teras tecum, frater carissime, agerem,
quemadmodum te isthic DEO, & Neophy-
tis operam dare velim. Atque hoc eo scribo,
quod DEVS quid me factururus sit nescio.
Utinam nobis ipse pro sua benignitate ostē-
dat, quid sui consilij sit, ac voluntatis; ut
quoniam nos ad nutum voluntatemq; su-
am semper paratos esse iubet, ad eam simul
atq; apparuerit nos totos impigre cōforme-
mus. Nimirū in hac vita tanquam aduenas &
peregrinos esse nos oportet, atque in omnes
partes, quocunque ille vocauerit, paratos
atque expeditos. Exploratum habeo in Ma-
crazia magnam esse populorum erga Euan-
gelium propensionem. Sacerdotum opera-
riorumque penuriam obstare, quo minus
omnes fere ad CHRISTI ouile aggregen-
tur. Nondum constitui quid optimum factu
sit. Si forte hanc mihi DEVS mentē iniecerit,
ut ego ipse eo me conferam, Comorinenses
Neophytos tuæ commendo fidei. Simul te
moneo, ne pagos omnes continenter obire,

baptizare infantes pueros ac reliquos docere desittas vnquam. Fac apud te sis, & sacerdotes istos Malauates socios laboris, quàm humanissime tractes, summaq; complectaris caritate. Quod tibi tan opere mandauit, id perpetuo memnisse te volo. DEVM, vt tibi æque ac mihi semper præsidio sit, vehementer etiam atque etiam oro. VII. Idus Aprilis. Negapatone.

*PP. Iacobo Borbano, & Paulo Camerti
moderatoribus Collegij Goani.
Epist. XII.*

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. &c.

IAFANAPATANIA expeditio ad nihilum recidit. Itaq; in regnum suum non est restitutus Rex ille, qui pollicitus erat fore se Christianum. Totam rem casus impediuit. Nauis Regis Lusitaniæ è Regno Peguano mercibus onusta Indiam repetens vi tempestatis in Iafanapanianij regni fines appulsa est, eius merces cõtinuo Rex inuasit. Placuit Lusitanis quo ad amissa recuperassent, bello supersederi. Ita factum non est, quod Prætor fieri iusserat. Verum si DEO cordi erit, fiet. Negapatone sedi aliquot dies. Demum vêtus reuersioni aduersus meum iter auerit. Itaq; casu in consilium verso, contuli me ad oppidum S. Thomæ. In sanctissima illa Apostoli

stoli æde assiduis precibus obsecrare institi
DEVM, vt mihi voluntatem aperiret suam,
cui non deesse, fixum ac deliberatum habe-
rem. Cõfidebam scilicet fore, vt *qui dedit velle
daret etiã perficere*. Hic igitur ille pro sua infi-
ta misericordia recordatus est mei. Magna
enim animi lætitia perfusus velle DEVM sen-
si, vt Malacam, inde Macazariã peterem, vbi
nuper indigenæ ad Chrittum se adiunxerũt
plurimi, ibique Neophyos illos in suscepta
religione confirmarem. Proinde Christianæ
fidei rudimenta atque præcepta cum breui
eorum explicatione in ipforum linguã ver-
tenda curavi. Par est enim, qui sua sponte fa-
cti sint Christiani, hos à nobis omni ope iu-
uari, atque vt fidei incrementum, & vires ad
diuinam legem seruandam necessarias pe-
tant à DEO preces in suum sermonem
conuersas impromptu habere: maxime vero
formulam confessionis generalis. Ea quippe
sua quotidie DEO peccata confitentibus e-
rit confessionis Sacramentalis loco, quoad
Sacerdotum Macazaricæ linguæ peritorum
sit copia.

P. Franciscus Mansilla cum Sacerdoti-
bus aliquot Malauaribus apud Christianos
Comorinenses manet. Vbi a tẽ illi sunt, mea
haudqua; desideratur opera. Patres qui ad
Mozambicum hyemarunt, cum aliis quos
hoc anno expectamus, Ceilianios Dynastas

E 3 domum

domum redeuntē sequetur. Equidem spero mihi in hoc itinere DEVM permagno auxilio futurum. Siquidem, vt dixi, tanto cum animi mei sensu gaudioque, quid potissimū à me requirat, non est grauatus ostendere. Mihi vero adeo certum ac fixum est perficere, quod diuino instinctu concepi, vt si forte id prætermitterem, viderer plane mihi pugnare cum DEO, neque in vita, aut post mortem quicquam iure sperare iam posse. Itaque si forte hoc anno deerit Lusitani nauigij facultas, Saracenæ aut Ethnicæ nauis Malacam petenti committere me non verebor. Tantamque habeo DEI fiduciam, cuius vnus causa hoc iter suscipio; vt si nullius onerariæ hoc anno esset copia, & scapha quæpiam Malacam versus hinc solueret, diuina ope fretus illa ipsa traicere non dubitarem. Omnem vtique spem in DEO fixam ac locatam habeo. Quare per eum ipsum vos rogo, fratres carissimi, vt vestris quotidianis sacrificiis, assiduisque precibus me hominem nequam DEO commendare ne desinatis. Augusto mense exeunte, vt opinor, proficiscar Malacam. Naues enim eò profecturæ idoneam tempestatem expectant, quæ eo tempore existere solet. Peto à Prætorē per literas diploma, vt Malacensis Præfectus nauigij, cæterarumque rerum ad iter Macarizense necessariarum mihi det facultatem. Mando vobis,

De fiducia.

vobis, vt pro vestra in DEVM caritate, illud diploma conficiendum, atque ad me per hunc ipsum tabellarium perferendum curetis. Breuiarium simul Romanum mittetis pusillum. Cosmo Anio nostri amicissimo, viroq; fidelissimo meis verbis salutem plurimam. Ei nihil separatim scribo, quòd hanc vestrum trium communem esse epistolam velim.

Si qui è nostra Societate peregrini, & Lusitanæ linguæ rudes venerint, eos nostratem sermonem addiscere opus erit: alioquin hisce in locis, qui intelligat quid dicant, nemo erit. Ego vos Malaca de Christianis iam factis, deque præparatione Ethnicorum faciam certiores, vt isthinc idoneos homines ad nostræ fidei propagationem destinetis. Nam domum istam, quæ Sanctæ fidei appellatur, nomen suū factis tueri oportet. Christus Dominus in sua nos felicitate iungat, nā in hac vita an reuisuri nos simus, ignoro. VIII. Idus Maias. ex oppido S. Thomæ.

Societati in Lusitaniam. Epist. XIII.

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. &c.

SCRIPSI ad vos fratres carissimi ex India, iturum me ad Macazares, vbi nuper Christianis sacris initiati sunt Reges duo. Ex itinere ad oppidum S. Thomæ (vbi omnes tū Oppidum S. Thomæ. Christia-

Christiani, tum barbari Sanctissimi Apostoli Thomæ corpus esse confirmant) appuli eo consilio, vt inde Malacam pergerem. Hic igitur expectanti mihi nauigationis opportunitatem, mercator quidam (Ioanni Duro nomen est) diuino instinctus afflatu se socium addidit. Is mecū vna dies aliquot versatus cum de rebus cœlestibus nōnulla cognouisset, sentire cœpit alias quasdam merces reperiri suis longe meliores: quas quidē ipse nunquam ad eam diem ne suspicione quidem attigisset. Itaque omissis mercimoniis, nuntioq; mercaturæ remisso, Euangelicam anplex⁹ est paupertatem. Nuper Malacam (quę vrbs distat à Goa Leucas amplius quingentas) ambo peruenimus. Ibi iam occasionem captamus Macazaricę transmissio- nis. Qui à Macazaribus huc veniunt, mire illam gentem ad Christi cultum aptam, atque idoneam esse nuntiant. Nullam inibi esse Deorum fana; nullos qui populum impellant ad venerandos Deos. Solem duntaxat ab illis pro DEO coli. Religionem præterea apud eos nullam esse. Quare vos etiam atq; etiam pro vestra erga Christum caritate oro fratres carissimi, vt multi quotannis è societate huc demigretis. Vestri enim similium summa est penuria. Sic autem habetote ad aggregandos Christo hosce Ethnicos, non magna eruditione opus esse, sed magno virtutum

*Ioannes
Durus.*

Malaca.

tutum vsu, magnaq; vi diuini Spiritus. Quē
 DEVS pro sua benignitate omnibus nobis
 impertiat. Amen. I V. Idus Nouembris.
 M D XLV. Malacæ.

Societati in Lusitaniã. Epist. XIV.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

DE meis rebus scripsi ad vos pluribus
 verbis ex India, prius quàm Macazariã
 versus discederem, vbi Reges duos Christia-
 nos factos accepimus. Vnum iam dimidia-
 tumq; mensem Malacæ sedeo idoneam tem-
 pestatem nauigãdi in Macazariam captans.
 Hinc post tantundem temporis DEO ap-
 probante soluemus. Absunt Macazares ab
 vrbe Goa leucas amplius M. Qui illinc vene-
 runt, gentem perappositam esse narrant ad
 Euangelium; vt maximus illis locis Christia-
 norum numerus fieri possit. Nulla apud eos
 Deorum templa, nulli superstitionum An-
 tistites. Solem ipsum orientem colunt, præ-
 terea nihil. Verum populi continenter inter
 se bellum gerunt. Ex quo Malacam attigi,
 (quæ vrbs est maritima mercatorum com-
 mercio celebris) piæ non desunt occupatio-
 nes. Dominicis diebus ad populum verba
 facio, quanquam meæ conciones minus mi-
 hi placent, quàm iis, qui me audire non gra-
 uantur. Quotidie pueris per horam, eo que
 amplius solemnes preces trado: diuer-

Macazares

*Francisci vo-
cupationes.*

for in valetudinario, egrorum audio confes-
siones, iisdem facio rem diuinam, & CHRIS-
TI corpus impertio. Confiteri cupientium
multitudine sic obruor, vt omnibus satisfacere
nullo modo queam. Plurimum tempo-
ris pono in Catechismo vertendo ex Latino
in eam linguam, quam Macazares intelli-
gant. sane laboriosum est, eorū quibus cum
verferis, funditus ignorare sermonem. Dis-
cedens ex India ad oppidum appuli, cui S.
Thomæ nomen est, vbi indigenæ S. Tho-
mæ Apostoli corpus asseruari perhibent. In
eo oppido familiæ sunt Lusitanorum am-
plius centum: templumque visitur sane reli-
giosum; vbi Apostoli corpus esse consentiūt
incolæ accolæq; vniuersi. Ibi Malacensem
nauigationem expectans in mercatorem in-
cidi, qui nauim eo applicuerat cum mercib^o
suis. Is diuinarum rerum specimen cum ce-
pisset, facile sensit, alias quasdam merces lō-
ge pretiosiores esse, quas ipse nunquam an-
tea vidisset. Itaque nauigio, ac mercibus reli-
ctis, mihi se socium & Macazaricę profectio-
nis comitem adiunxit. Ioanni Duro est no-
men, certum iam fixumq; habet in omni vi-
ta paupertatem colere, Christoq; Domino
inseruire. Natus est annos quinq; & trigim-
ta, perpetuus mundi miles se ad CHRISTVM
transtulit ac valde expetit vestra deprecatio-
ne commendari se DEO.

*S. Thomæ
sepulchrum*

Malacæ

Malacæ multæ mihi litteræ partim Romanæ, partim Lusitanæ reditæ sunt, ex quibus incredibile est, quantum ceperim, quotidieque capiam voluptatis. Quoties eas lego (lego autem sæpissime) sic afficior; ut me isthic vobiscum, aut vos hic mecum esse existimem; quod si corporibus non licet, certe animis licet. Patres, qui isthinc cum Ioanne Castro venerunt, Goa ad me Malacam scripserunt de aduentu suo. His ego nunc rescribo, ut eorum duo in Comorinum Promontorium proficiscantur, opem laturo Francisco Mansille, quem ibi cum tribus sacerdotibus indigenis Comorinenses Christianos instituentem reliqui. Tertium Goæ manere iubeo, & in collegio S. Fidei alumnos litteris erudire. Quoniam navis maturat profectio- nem, nihil attingam eorum, quæ scripsi ex India. Anno insequenti de Macazaribus (si DEO cordi erit) multa perscribam. Vnum vos oro fratres mihi carissimi, ut quotannis multi huc è Societate veniatis, hic enim opus est multis. Nec vero ad Ethnicorum conuersionem multa doctrinarum cognitio requiritur, sed multa exercitatio virtutum. Finem facio DEVM obsecrans, ut nobis, & suam voluntatem indicet, & eius exsequendæ tribuat facultatem.

IV. Idus Nouembris.

Malacæ.

Societ.

Gratia & caritas Christi, D. N. &c.

AD IV. Idus Ianuar. Anni M. D. XLVI.
Amboinus. Malaca soluimus Malucum versus. Ad
 Amboinum appulimus. XVI. Kal. Febr. Hæc
 insula est in circuitu millia passuū ferme XC.
 Incolis adueniſq; sane frequens. In ea oppi-
 da, pagiſq; Christianorum sunt numero sex,
 quos, vt primum veni, lustraui omnes ex or-
 dine; infantes ac pueros baptizauī quamplu-
 rimos. Secundum hæc Ferdinandi Sose clas-
 sis ad Amboinū applicuit, qua classe Hispani
 ex noua Hispania in Malucū profecti vehe-
 bantur. Ac pro multitudine nauium tantus
 occupationū spiritualium quasi concursus
 fuit, cum & confessiones audire, & habere
 cōciones, & subuenire ægrotis & moribun-
 dis adesse oporteret, vt per temp⁹ satisfacere
 omnibus neutiquam possem. Odoratus sum
 sensus, ac voluntates incolarum: magnamq;
 in spem venio, vt primum insulæ Dominus
 (is est vir primarius Lusitanus Christianæ re-
 ligionis studiosissimus, qui nunc regij præsi-
 dij Dux est in Moluco) spero inquam, vbi is
 reuerterit, fore vt his locis colligamus ani-
 morum vberimos fructus. Ora est ab Am-
 boino millia passuum circiter CCCC. quæ
 Mauri regio dicitur, vbi Christiani permul-
 ti sunt Christianæ disciplinæ ac religionis
 pror-

prorsus ignari. Eo proficiscor, vt tot animorum saluti consulam, quippe cum mihi sic persuaserim, debere me, vel cum capitis mei discrimine illorum animos ab interitu vindicare. Itaq; vel perspicua mortis pericula subire certum est: spem enim omnem in diuina prouidentia sitam habeo, & cupo obtemperare illi Euangelicæ voci. *Qui uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam, qui autem perdidit propter me, inueniet eam.* Ac mihi credite fratres carissimi, & si huius sententiæ verba generatim facilia sint ad intelligendum; tamen ubi tempus incidit, cum statuere oportet, tibi pro Deo vitam amittendam esse, & mortis discrimen ad eundem usq; eadem sententia, etsi clarissima sit, obscura fieri solet, vt is modo eam intelligat, cui pro sua benignitate declararit DEVS. Enim uero istiusmodi temporibus apparet, quam imbecilla infirmaq; sit humana natura. Dominus nos pro sua immensa misericordia, talibus in rebus ac temporibus, ita sua vi confirmet ac roboret, vt fortiter, & subeamus omnia, & perferamus. Idemque maneat nobiscum semper. Amen. V. Id. Maias.

Anni. M. D. XLVI. Ex
Amboino.

FINIS LIBRI PRIMI.

FRAN-

Animi magnitudo in subeundis periculis.

FRANCISCI XAVERII EPISTO-

LARVM LIBER

SECUNDVS.

P. Paulo Camerti. Goani Collegij Re-
ctori. Epist. I.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

Mi Paule, quod ego te & coram,
& per literas sæpius oravi, idem
nunc summopere quaeso atque
obsecro, vt omnibus in rebus i-
stius Collegij moderatoribus obtemperes
sedulo. Equidem si tuo essem loco, nihil an-
tiquius haberem, quam vt eis omnino mo-
rem gererem. Credas enim mihi, tibiq; per-
suadeas velim, nihil esse tutius, atq; ab omni
errore remotius, quàm semper optare sibi
ab aliis imperari, & imperantibus ex animo
obtemperare. Contraque lubricum ac peri-
culosum esse negotium, ad suum arbitrium
viuere, omisso eorum, qui præsumunt, imperio.
Nam vt ab eo quod præscribitur deflectens
recte aliquid facias, tamen sic habeto, frater
carissime in eo plus pravi esse, quàm recti. Pro-
inde P. Iacobo Borbano, cuius voluntas cum
diuina voluntate congruit, omnib⁹ in rebus
accurate

MASS

accurate parebis: omninoq; in eius eris potestate. Id si feceris, ne tu mihi solú, sed DEO quoq; rem gratam feceris. Socios ad me mittas duos ex iis, qui in Comorino Promontorio versantur, nominatim vero Ioannem Beiram. Horum in locum totidem substitutes ex eorum numero, qui recentes sunt è Lusitania. Obsecro autem eos, qui venturi sunt, vt quoniam pro multitudine locorú, ac negotiorum magnitudine, tam pauci è Societate sumus, alienos homines aliquot secum adducere conentur, qui ad harum insularum pagos Christianis præceptis imbuendos vsui nobis sint, & subsidio. Si sacerdotes non erunt, certe sint ex iis, qui à mundo, carne, Diabolo iniuriose tractati, suas pariter, & DEI iniurias vlcisci in semetipsis expetunt. Instrumentum apparatusq; necessarium sacrificij secum afferent. Sacros autem calices stanneos præstat esse: sunt enim argenteis tutiores à gente non sancta. Ethnicos dico, inter quos versamur assidue.

Augustiniani fratres quidã Hispani Goã hinc veniunt, ex quibus de meis rebus cognoscere licebit, si quid voles. Hos ego tibi sic commendo, vt quibuscunque rebus poteris, eos velim iuues, idq; summis, vel benignitatis indicij, vel beneuolentiæ. Viri quippe religiosi sunt, planeq; sancti. Ego in Mauricã discedo. Deo tecum maneat, me comitem,
ani-

animosq; nostros demum in suum regnum
trásferat, vbi profecto fruemur maiore, quã
hic & quiete & gaudio. VI. Idus Maij. M. D.
XLVI. Ex Amboino.

Inclusam epistolam continuo ad Como-
rinēses socios perferēdam curabis, vt Goam
profecti, ineunte Aprili mense anni inse-
quentis in Molucum soluant.

Sociis Comorinensibus. Epist. II.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

ANNO superiore scripsi ad vos Malaca
binas literas, eodem exemplo, quibus
vos Frãcisce Beira, & Antoni Criminalis per
DEVM orabam, vt confestim in Comori-
num Promontorium contenderetis. Placuit
enim vos illuc proficisci ad instituendos fo-
uendosq; miseros illos Neophytos, vna cum
P. Francisco Mansilla, quem apud Christia-
nos cum Francisco Lisiano, aliisque sacer-
dotibus indigenis tribus reliqueram. Quod
vt maiore vestro merito fieret vobis pla-
ne pro vestro obedientiæ studio impera-
bam. Non dubito, quin & reddite literę sint,
& eis obtemperatum. Ego Malaca Kalend.
Ianuariis Molucum versus discessi XVI. Ka-
len. Martias appuli ad Amboinum insulam,
ibique statim Christianorum vicos, qui in
hisce insulis sunt, obiens infantes baptismo
expiaui. Sub id tempus Ferdinandus Sofa
cum

eum Hispanorum classe, quæ ex noua Hi-
 spania Molucum petebat, ad Amboinum
 applicuit. Naues erant numero octo, quæ
 tantum mihi attulerunt negotij, quantum
 nullis verbis consequi possem. Perspexi in-
 terea sensus indigenarum; speroq; Deo be-
 ne iuuante futurum, vt vbi Iordanes Freita
 Moluci Præfectus vir religionis propagandæ
 cupidissimus, idemque Amboini Dynasta,

*Amboinse
 Insula.*

ibi sedem ac domicilium collocarit, (quod
 proximo anno facturum dicitur) incolæ oēs
 Christi sequantur fidem. Insula in circuitu
 est millia passuum circiter nonaginta, fre-
 quentibus vicis habitatur, ex quibus septem
 sunt Christianorū. Ab Amboino millia pas-
 suum prope CCCC. regio est in continenti
 Maurica nomine, vbi Christianos plurimos,
 eosq; Christianæ disciplinæ plane rudes esse
 cognoui. Itaque eò traiciam quamprimum.

Hoc ideo vos scire volui, vt intelligeretis,
 quantopere vestra opera desideretur in his
 locis. Et quanquam non sum nescius vos ist-
 hic nequaquam esse otiosos; tamen quoni-
 am hic plane estis necessarij, per Christum
 vos oro Francisce Mansilla, & Francisce Bei-
 ra, vt quamprimum in hæc loca transmitta-
 tis: atque vt hoc iter maior vobis sit obedi-
 tiæ, ac meriti materia, id ipsum plane impe-
 ro. Quod si forte vestrum aliquis excessit è
 vita, substituatur alius ad arbitrium P. Anto-

F nij

nij Criminalis, sed ita, vt è tribus vnus apud Comorinenses Christianos maneat cum indigenis sacerdotibus. Si qui hoc anno è Societate supplementi causa venerint è Lusitania, eos ego per DEVM oro, vt in Comorinum Promontorium ad Christianos illos erudiendos proficiscantur. E Lusitania si quid erit noui, ad me perscribētis, Lusitanicasque literas tradetis Patribus Molucum petituris. Vt autem socij recentes è Lusitania plus obtemperando mereantur, eos in Comorinum Promontorium pro imperio, ac potestate ire iubeo. Et quoniã video hasce vobis literas vix intra Kal. Martias proximi anni reddi posse. Kalendis autem Maij regia nauis è Goa Molucum versus solutura est, ea vos naui huc aduehi volo. Quocirca hac epistola perlecta, illico è Comorino Promontorio remigrabitis Goam, & ad Molucensem profectionem, vt dixi, vos comparabitis. Eadem naui Molucenses Regem suum, quem propediem expectant, sperant esse venturũ. Lusitani quoque arbitrantur nouum Moluci præfectum, qui arcem obtineat, pariter vectum iri. Si Rex quẽ dixi Christiana Goæ sacra suscepit, magna me spes tenet, popularium quam plurimos ad Christi fidem accessuros. Verum vt ille nolit esse Christianus, vos quidem certe egregiam hic Christo operam estis nauaturi. Singuli sacram missę
supel-

supellectilem afferetis; calices autem stanneos, quo facilius *gentis non sanctæ*, apud quã versandum erit, auidas eludatis manus. Et quoniam vos utpote homines è Societate IESV, quod ego vos per Christum oravi, pro vestro obedienti studio imperavi, facturos esse cõfido, nihil præterea dicam, nisi ut huc properetis; vos. n. vehementer expecto. Nec dubito quin vester aduentus Deo fauente, & satis per se opportunus, & Christo gratus, & huic gēti sit salutaris futurus. Vos rogo fratres mei, ut aliquot Goani Collegij alumnos Sacerdotes vobiscum deducatis, qui vos in tradenda hisce insulis doctrina Christiana iuare queant. Certe vterque socios sibi singulos asciscat, si non Sacerdotes, at clericos mundo, Dæmoni carni que infensos & acceptas ab his iniurias vlcisci cupientes. Nos DEVS viuos in suo obsequio, mortuos in suo regno pro sua benignitate coniungat, vbi profecto longe maior, quam hic est, quies ac lætitia nos manet. V I. Id. Maias. M. D. XLVI.
Ex Amboino.

Societati Romam. Epist. III.

Gratia & caritas Christi, D. N. Et.

SCRIPSI ad vos anno superiore Reges duos in insula, quam Macazariam appellant, cum magno popularium suorum numero ad CHRISTI religionem esse traductos.

F 2

Ego

Ego igitur occasione rei bene gerendę inuitatus (apertum enim mihi aditum videbam ad Euangelium longe ac late propagandum) confestim ex Comorino Promontorio solui, vt eo quamprimum appellerem. Abest Macazaria à Promontorio amplius vicies centena, & septingēta millia passuum. Prius quàm nauim conscenderem, curauì sedulo, ne quid Comorinensibus Christianis deesset eorum, quę ad sacrorum religionem studiumque pietatis pertinerent. Quinque igitur eis præposui sacerdotes, Franciscū Mansillam è Societate, indigenas tres, & Franciscum Lisianum oriundum ex Hispania. Nā Christianos incolas Ceilani insulę, quę non longe abest à Comorino Promontorio, egregie instituunt Franciscani duo, cum totidem Sacerdotibus. Ita factum est, vt neutri Ecclesię mea opera esset opus: cæteri enim Christiani, qui sunt in oppidis Lusitanorum à singulis Episcopi Vicariis erudiuntur. Cū meam igitur operam Indię minime necessariam esse intellerem, Meliaporam, quod oppidum hodie S. Thomę nomine appellatur, petij, vt illinc in Macazariam pergerem. Ibi mercator me cōuenit obsecrans, vt confitenti operam sibi darem. Is confessione rite peracta, diuinitus commotus est adeo, vt postridie pecuniam ex mercibus, ac nauigio redactam dispertiret pauperibus: nudusque nudum

nudum CHRISTVM sequens mihi se sociū adiungeret. Inde cum soluissemus, Malacam applicuimus urbem sane celebrem Regis Lusitani. Hic narrauit mihi Præfectus urbis missum ab se nuper in Macazariam Sacerdotem egregia religione præditum cum nō contemnenda Lusitanorum manu, vt si quis motus exoriretur, præsidio esset nouis Christianis. Itaque monuit, vt Malacæ tantisper subsisterem, dum nauis qua illi vecti erant, rediret, & quo in statu res esset, renuntiaret. Ergo Præfecti consilium secutus tres menses, eoque amplius Malacæ sum commoratus. Neq; defuit interim materia bene merendi. Festis ac Dominicis diebus in æde sacra conciones habebam ad populum; reliquum tempus ferme consumebam in ægorum, apud quos in valetudinario diuersabar, confessionibus audiendis, eorumque miseris subleuandis. Neophytos quoq; ac præcipue pueros Christianæ doctrinæ elementis imbuebam: milites ac ciues odio inter se dissidentes ad pacem concordiamq; reuocabam. Quotidie post occasum solis cum tintinnabulo urbem obiens ciues sonitu excitatos admonebam, vt pro animis, quæ purgatorio igni cruciarētur, diuinam implorarent clementiam. Has subinde voces iterantem puerorū grex è Catechismi schola prosequebatur non sine magno ciuium motu.

Postea vero quàm ventos è Macazaria reuertentibus opportunos resedisse vidi, nullumque de sacerdote, ac militibus eò missis nuntium afferrî; non diutius mihi cunctandum putavi. Itaque Malaca soluens in Molucum vela feci. Arx est in Moluco Regis Lusitani Ternate nomine ab India remotissima. Ab hac arce millia passuum prope ducta insula est Amboinus. Indiæ propior, quæ circuitu quatuor & nonaginta passuum millia amplectitur, satis frequens non indigenis modo, sed etiam aduenis. Hanc insulam Rex Lusitanicæ Lusitano Duci virtute ac pietate clarissimo dono dedit, quem intra biennium eò cum coniuge, liberis, vniuersaque familia commigraturum ferunt. Hic oppida sunt Christianorum omnino septem, quæ ego circumiens infantes omnes, ac pueros nondum baptizatos rite lustraui. Ex quorû numero complures sub baptismum excesserunt è vita, vt satis appareret, vitam illis suppeditatam diuinitus, vsque eo dum ad æternam vitam patefactus aditus esset. Sub id tempus octo Hispanorum naues eo delatæ tres ibidem substitere menses. Quo toto tempore diei vix potest, quot, quantisque occupationibus distinerer. Nam & concionibus omnes excitabam ad rectam honestamque vitam, & peccata confitentes audiebam, & visitabam ægrotos & morientes

CONFIT

confirmabam, ut æquo fidentique animo è
vita discederent: quod quidem longe diffi-
cillimum est iis, qui diuinis legibus minime
paruerunt. Quippe hoc minore diuinæ cle-
mentix spe, fiduciaque moriuntur, quo ma-
iore ante audacia in sceleribus, ac flagitiis vo-
luntabantur: Multi præterea, qui graues inter
se inimicitias exercebant (quod vitiū inter
milites latissime patet) in gratiam iuuante
DEO, reducti. Inde illi Indiam, ego cum Io-
anne Duro, de quo supra dixi, cōtrario cur-
su Molucum petiimus.

Vltra Molucum millia passuum prope
ducenta Regio est, quæ Maurica dicitur. In
ea multis ab hinc annis ingens hominum
multitudo Christianis sacris initiata est, sed
morte sacerdotum, à quibus instituebantur,
deserti atque orbatī ad pristinam barbariem
feritatemque redierunt. Omnino terra pe-
riculorum plenissima est, & aduenis maxi-
me infesta, propter gentis immanitatem in-
signem, & varia veneni genera, quæ in cibo;
ac potione dari vulgo solent, quæ res sacer-
dotes peregrinos deterruit, quo minus illuc
accederent ad incolas iuuandos. Ego igitur
animaduertens quanta necessitate vrgean-
tur, quos nemo doceat, nemo expiet sacra-
mentis; in animum induxi meum, debere
me vel cum capitis periculo consulere illo-
rum salutem. Quocirca quamprimum eò me
F 4 conferre

conferre statui, & caput meum in discrimen offerre. Equidem omnē in DEO spem locatam habeo, cupioque, quantum in me erit, Christo Domino obtemperare admonenti. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, qui autem perdidit animam suā propter me, inueniet eam.* Quæ quidem sententia cogitāti facilis est, experiēti non item. Vbi enim tēpus incidit, cum vita amittenda est, vt eā in DEO inuenias, cū mortis periculum intenditur, sic vt facile prospicias, si DEO pareas, vitā esse dimittēdā; tū vero nescio quomodo fit, vt q̄ ante præceptū dilucidum videbatur, incredibili inuoluatur obscuritate. Nam ne doctissimi quidem viri tam præclarę sententię vim consequuntur, sed ij duntaxat, quos singulari beneficio DEVS ipse interior magister instituit. Atque in eiusmodi rebus facile apparet, quanta tandem nostra sit imbecillitas, quam fragilis & infirma humanę naturę conditio. Complures mei me amici vehementer orabant, ne tantę feritatis gentem adirem. Postea vero, quam nec precibus, nec lacrymis, quicquam se proficere senserunt, præsentissima remedia contra omnia venena pro se quisque afferebant, quæ ego constanter remisi omnia, ne videlicet medicamentis onust⁹ onerarer etiam solitudine, qua carebam. Cum enim omnem spem meam collocassem in diuinę prouidentię præsidio; cauendum mihi existimabam

bam, ne humanis præfidiis fretus deperderem aliquid de fiducia DEI. Itaq; eis gratias egi, & simul omnes obsecraui, vt pro me Deū deprecarentur: Hoc remedio nullū præsentius posse reperiri.

Sed vt ad Molucense iter reuertamur. Navigatione vsi fumus minime secunda. Multa tum piratarum, tum tempestatum pericula adiimus, illud maximum. Ingenti naui uehebatur, quæ tempestatis impetu in syrtes abrepta, tria millia passuum ita confecit, vt imum gubernaculum perpetuo arenam perstringeret. Quod si vel in latentes scopulos vel in vada inæqualia incurrisset (quod omnes ne accideret, subinde extimescebamus) certe facto naufragio interissemus vniuersi. Multum ibi lacrymarum vidi, multū sollicitudinis, & angoris, cum omnes in singula momenta mortem expectarent. Verum noluit DEVS nos perdere, sed periculis erudire, vt vsu docti intelligeremus, quàm infirmæ sint opes nostræ, quoties aut nostris viribus, aut præfidiis nitimur humanis. Nam vbi senseris, quam fallaces sint spes tuæ, & humanis opibus omnino diffusus in illo rerum omnium moderatore, qui vnus pericula ipsius causâ suscepta facile propulsare potest, spem omnem posueris, tum vero plane experiaris, DEI imperio, ac nutu omnia gubernari, & quantumuis vitæ discrimen præ cœlestib. gaudiis, quæ in tali re, ac

*Periculorū
Stilas.*

tempore diuinitus impertiri solent, esse cō-
 temnendum. Quanquam ne mors quidem
 ipsa pertimescenda est iis, qui diuina illa vo-
 luptate perfruuntur. Etsi autem fit nescio
 quomodo, vt periculis perfuncti eorū ma-
 gnitudinem nullis verbis cōsequi possimus;
 manet tamen iucundissima beneficij diuini
 memoria, quæ nos dies, noctesq; stimulat ad
 labores pro optimo Domino, vel suscipien-
 dos libenter, vel fortiter perferendos: & si-
 mul efficit, vt eum in omni vita veneremur,
 sperantes fore, vt idem pro sua infinita beni-
 gnitate vires nobis, & animos addat, quo tā
 benigno Domino operam sedulo constan-
 terque nauemus.

Cum essem Malacæ incidi in mercatorem
 Lusitanum, recētem ex opulētissimo Regno
 Sinarū. Is mihi narrauit, se ab homine Sina
 honesto sane & graui, atq; in vrbe regia satis
 versato interrogatum, num Christiani suilla
 carne vescātur; respōdisse, Christianos qui-
 dem suillam non aspernari, se tamē libenter
 auditurum, cur tandem id sciscitaretur. tum
 Sinam dixisse, nationem esse quādam in me-
 dio Sinarū Regno montibus inclusam, mo-
 ribus, institutisq; longe abhorrentem ab Si-
 nis, quæ ab suilla penitus abstineret, & mul-
 tos dies festos solemnī ritu celebraret. Hæc
 mihi mercator cum exposuisset, nō satis cō-
 iicere potui, vtrū hi, quos Sina describebat,
 Chri-

*Gens apud
 Sinas suilla
 carne ab-
 stinens.*

Christiani essent, ex eo numero, qui ritus
 Hebrææ legis cum Christi religione coniū-
 gunt, quales Æthiopes maris rubri accolas
 scimus esse, an Iudæi, qui sunt toto terrarum
 orbe dispersi. Nam Saracenos non esse, au-
 dio constare inter omnes. Complures mer-
 catores è Malaca in Sinas commeant quot-
 annis; horum multis ego mandavi, vt diligē-
 ter cognoscant, qui tandem sint illius gentis
 mores, qui ritus, quæ leges, & instituta, vt his
 tandem vestigiis eius conditionem inuesti-
 gem; exploratumque habeam, Iudæi ne sint
 an Christiani. Neq; enim desunt, qui S. Tho-
 mam Apostolum in Sinas penetrasse confir-
 ment, magnumque eorum numerum ad
 CHRISTI fidē adduxisse. Nam prius quàm
 Indiam Lusitani in suam rede-gissent ditio-
 nem; Græca Ecclesia eò mittebat Episco-
 pos, qui Christianos S. Thomæ, eiusque di-
 scipulorum opera propagatos tuerētur. Cū
 primum igitur Lusitani India potiri cœpe-
 runt, vnus ex Græcis Episcopis, quos dixi,
 affirmasse fertur, sese cognouisse de aliis Epi-
 scopis, quos in India inuenerit, S. Thomam
 Sinarum fines ingressum eorū oppida pera-
 grasse, Euangelioque diulgato indigenas
 plurimos CHRISTO peperisse. Cum pri-
 mum aliquid certi habuero, aut ab aliis
 compertum, aut mea opera exploratum;
 vos faciā certiores. Antequam Malaca
 disce-

*Opinio est
 S. Thomam
 in sinas pe-
 netrasse.*

discederem, cognoui Goam appulisse tres e Societate, qui cum suis literas quoque Romanas ad me perferendas curarunt. His ego perlectis, enimvero triūphauī gaudio, quod ea, quæ maxime vellem, de Societatis rebus acceperam. Et quoniam ex tribus illis, vnus venerat, vt in Collegio S. Fidei alumnos literas doceret, reliqui duo vt ibi potissimum versarentur, vbi maximo rei Christianæ emolumēto mihi viderentur futuri; cōfestim ad eos scripsi, vt relicto Goæ alumnorum magistro, cæteri pergerent in Promontorium Comorinum, ibique cum Francisco Mansilla Neophytos erudirent. Nunc vero mutata sententia eos in Molucas insulas anno proximo venire iubeo: quod videam his locis Christianæ religionis propagandæ oportunitatem longe maiorem.

Molucæ.

Molucus regio est modicis, ac prope innumerabilibus discreta insulis: nec satis adhuc exploratum est, an pars eius aliqua sit in cōtinēti. Omnes ferme insulæ vicis frequentibus habitantur. Incolæ porro ipsi facile se adiungerēt Christo, nisi hortatores deessēt. Nimirum si aliquod in his locis esset Societatis domicilium, plerique Christiana sacra susciperent. Itaq; omnino decreui efficere, vt in hisce vltimis terris, aliqua tandem ratione sedes collocetur nostris hominibus, iam nunc enim prospicio, quot populos ea
res

res CHRISTO sit aggregatura. In hac insula Amboino Ethnici longe plures sunt Saracenis, atque ab eis acerbo dissident odio. Quippe illos Saraceni aut Mahometis ritus suscipere, aut sibi seruire cogunt. Ethnici autem plerique; utpote qui magis etiam Mahometis nomen oderint quam iugum seruitutis, illorum superstitionem repudiant funditus. Si essent, qui eos instituerent ad veram religionem, haud magno negotio ad Christi ouile aggregarentur; longe enim minus à Christi, quam à Mahometis nomine abhorrent. Septuagesimo ab hinc anno Mahometica pestis inuasit hanc insulam, cum ante id tempus incolæ omnes essent Ethnici. Id malum nonnulli Mahometis antistites (Cacizes vocant) inuexerunt, qui è Meca Arabiæ vrbe, vbi exsecrandum Mahometis corpus summa superstitione colitur, profecti cum in hæc loca sese intinuassent, magnam hominum multitudinem ad suam pertraxerunt sectam, Saraceni indigenæ penitus rudes, & ignari sunt pestilentis illius disciplinæ, quam sequuntur. Itaque in spem venio fore, ut facile abducantur à Mahometicis ritibus. Hæc omnia eo fufius ad vos scribo, ut huiusce meæ sollicitudinis participes magnū, ut par est, capiatis dolorem ex tam miserabili tot animorum interitu, qui omni ope destituti quotidie pereunt. His opitulari qui cupiunt,

*Saraceni &
Molucco.*

cupiunt, ne cunctentur. Nam vt litteris, cæ-
terisque facultatibus non sint satis instructi,
satis tamen erunt ad hoc munus parati, si in
animum induxerint suū, huc Christi vnus
causa venire, cum hisce hominibus versari,
atque in huius tam præclari studij conten-
tione extremum spiritum edere. Hoc animo
si duodeni tantum quotannis venirent; nã
ista Mahometis secta funditus deleretur, ac
breui ad Christi fidem se adiungerēt omnes:
ita demum fieret vt haudquaquam tam ne-
fariis, impiisque sceleribus DEI numen ab
hac gente violaretur propter veræ religio-
nis inscitiam. Etenim qui hanc insulam co-
lunt, fere sunt homines immanes ac barbari,
perfidia insignes, & mirandum in modum
ingrati. Sunt etiam insulæ nonnullæ in hoc
maris tractu, quarum incolæ humana carne
vescuntur, præsertim hostium, qui in pugna
cæciderint. Quod si quis domesticorū mor-
bo intereat, à cætero quidem abstinent cor-
pore, sed manus ac pedes præcisos in deliciis
habent. Atque etiam (si famæ libet credere)
eo immanitatis progrediuntur, vt si cui lau-
tius conuiuium sit apparandum, postulet à
vicino patrem natu grandem, quem iugula-
tum vicinis ad epulandum apponat: postu-
let autem ea conditione, vt ipse vicissim pa-
rem gratiam repromittat ei, à quo hoc be-
neficij petit, si quando is voluerit consimile
instrue-

instruere conuiuium. Tanta porro sunt, tamque immani libidine, vt omnes suscipiant impuritates. Intra mensem proficisci in insulam cogito, vbi præter inaudita flagitia, facinus vtrunque committi vulgo solet, vt & cæsos in prælio comedant, & parentes affecta ætate, vicinis mutuos dent ad epulas. Causa proficiscendi est, quod eos à tam nefariis sceleribus, ac flagitiis ad Christianam pietatem conuerti velle cognoui.

Insulæ sunt mira cæli temperie, proceris densisque arboribus frequentes, crebris im-

*Maurice
Insula.*

bribus irrigatæ, præruptis vndique munitæ rupibus, arduæque & excelsæ adeo, vt incolis haud quaquam opus sit mœnibus ad hostium impetum propulsandum. Cum enim bellum ingruit, satis tutos se fore confidunt, si se ad rupes recipiant suas, quarum calles vsque eò ardui sunt & saxis impediti, vt nullus apud eos equorum vsus nec sit, nec esse possit. Cæterum crebri ibidem terræ motus existunt, adeo ingentes, vt qui forte præteruehantur, naues suas obiectis cautibus occursare credant. Accedit terræ fremitus tantus, vt incredibilem omnibus terrorem incutiat. Multæ ex his insulæ procul emittunt ignem: flammæ autem euomunt tanto fragore, quantum nulla tormenta ænea, quamuis magna edere solent, cum summa

vi ia-

viaculantur globos. Huius quippe ignis vi atque impetu ingentia sæpe saxa iactantur. Voluit DEVS videlicet iis, quos nemo de pœnis impiorum admonebat, quasi inferorum sedem aperire, speciemque præbere quandam illius incendij, quo sunt scelesti homines perpetuo cruciandi, vt horrendo illo spectaculo admoniti tandem intelligerent, quæ illos manerent supplicia, nisi ex nefariis sceleribus, ac flagitiis emergerent. Hæ insulæ omnes inter se differunt lingua, atq; etiam nonnullarum incolę non eodem omnes, sed pagi alij alio sermone vtuntur. Veruntamen Malacensem linguam propter commercium intelligunt omnes. Quocirca cum adhuc esset Malacæ Symbolum Apostolorum cum apposita explicatione, communis confessionis formulam, orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & decem legis præcepta in Malacensem sermonem vertenda curavi, vt me de rebus diuinis verba faciente apud eos, planius intelligerent quæ dicerentur. Nulla ferme habēt monumēta literarū: nec scribere vulgo norunt, nec legere: pauci in scribendo Arabicis notis vtuntur, verbis Malacensib⁹. Arabes quippe Mahometicæ superstitionis Antistites, quos Cacizes, seu Alfaques appellant, nō nullos indigenas scribendi rationem nuper docuerunt vt hodie docent. Nam ante Mahometis

hometis ritus inuectos, nullus omnino apud incolas vsus erat literarum.

In hac insula Amboino rem vidi incredibilem, & ante hoc tempus inauditam, quam fortassis operæ pretium erit cognoscere. Caprum, inquam, vidi lacte suo paruos alētem *Caper las prabet hanc dis.* hædos: vberē enim quod prope genitalia vnicum habet, tantum lactis reddebat quotidie, quantum scutella capere potest. Ego ipse rem perspexi his oculis, neque enim aliter, vt crederem adduci potuissem. Hunc caprum Lusitanus quidam vir honestus secum asportat eo consilio, vt in Lusitaniam mittat. Sed vt ad itē meum reuertar, vos ego Patres fratresque carissimi per CHRISTVM IESVM rerum omnium Dominum, per sanctissimam eius parentem, per cœlestes ciues, qui æterna gloria fruuntur, oro quæsoq; , vt mei memores assidue pro me sūmo studio deprecemini DEVM. Videtis. n. profecto quāto mihi præsidio opus sit. Ac sepe numero sensi in multis corporis animiq; periculis vestras mihi preces saluti fuisse. Equidē ne mihi ex animo excideretis, vestrū omniū nomina vestro chirographo in epistolis ad me missis subscripta, simul cū solemnī meæ professionis formula circumgesto: & pro singulari voluptate, quam percipio ex tam iucunda recordatione, primum DEO. vt par est, gratias ago, deinde vobis Patres fratresq; *suavis.*

G

suavis.

suauissimi, quos Deus tot, ac tantis virtutibus
ornauit. Et quoniam confido fore, ut vobis
haud paulo iucundius fruar in æterna vita,
pluribus in præsentia vobiscum agere super-
sedeo. VI. Idus Maias. M. D. XLVI. Ex
Amboino.

P. Ignatio Loiola Præ. Gener. Romam.

Epist. IV.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

DEVS mihi conscius est, quantopere in
hac quoque vita te videre expetam,
Pater carissime, ut tecum multis de rebus
communicem, quæ tuam opem, ac remediū
desiderant: Nulla enim locorum spatia ob-
stant obedientiæ. Video in his locis è Socie-
tate esse permultos: rursusq; nos animorum
nostrorum medico multum egere video. Per
ego te IESVM Dominū oro, & obtestor, Pa-
ter optime, ut his quoque filiis tuis, qui in
India versamur, prospicias: virumque mit-
tas aliquem virtute ac sanctitate præstātem,
cuius vigor & alacritas torporem excitet
meum. Magna me spes tenet, quoniam diui-
nitas animorum nostrorum affectiones tu-
te perspicias, abs te operam datum iri dili-
genter ut omnium nostrum iam lan-
guescens virtus ad perfectio-
nis studiū vehemen-
tius incitetur.

Humilitas.

Nihil

Nihil magis hæc terra ab Societate nostra, quam concionatores desiderat. In his, quos huc magister Simon submisit, nemo est (quod sciam) concinator. Lusitani autem Indiam incolentes pro suo egregio erga nos studio, ac beneuolentia idoneos nostræ Societatis, concionatores exoptat mirum in modum. Proinde te per DEVM eiusque cultum obtestor, ut tam pij, iustique illorum postulati memor, aliquot huc mittas Patres ad id munus appositos, qui rectum errantibus salutis iter ostendant. Quos præterea è Societate missurus es, ut Euangelij causa Ethnicorum vicos peragrent, hos tam spectata probitate oportet esse, ut tuto & comitati ire possint & soli, quocumque eos Christiana res vocet, velut in Molucum, in Sinas, in Iaponiam. Vel ex Sinarum, & Iaponiæ, earumque gentium descriptione, quam his inclusam literis ad te mitto, facile intelliges, cuiusmodi tandem ipsa res exoptat viros.

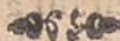
Pontificias Indulgentias, priuilegiumque aræ maximæ nostri collegij, item potestatem sacerdotibus, ut remotos populos Chrismate inungant pro Episcopo, de quibus ad te superioribus annis scripsi; incredibiliter expectamus. De Quadragesima vsus me docuit, nihil admodum necesse esse quicquam immutari. Nam Lusitani adeo locis disiuncti sunt in India, ut si commodum spectes publicum

nulla immutatione opus sit. Neque enim hyems eodem tempore per omnes Lusitanorum ciuitates, atq; oppida vagatur. Quare habita cōmunis boni ratione, fatius duco, nihil decerni super ea re noui, etsi video non deesse, qui contra sentiant.

Nondum plane constitui vtrum ego ipse cum vno, aut altero è Societate Iaponiã post sesquiãnum petã, an eò duos è Societate premittam. Nam certũ est mihi, aut ire, aut alios mittere. Atque vt nunc est, inclinatur animus in consilium eundi. DEVM oro, vt quod magis ei cordi est, id liquido præscribat mihi. E tribus fociis, qui Molucum petierunt, visum est vnum eligere, qui præesset cæteris. Itaque Ioannem Beiram delegi, cui reliqui obtemperarēt non secus, ac tibi. Id illis pergratum accidit. Idem in Promontorio Comorino, ceterisque locis, vbi plures è Societate versantur, instituere cogito. Tu velim tua tuique studiosorum deprecatione nobis in hac barbarie versantibus cœlestem implores opem. Quod vt facias impensius, DEVM immortalem oro, tibi vt ostendat diuinitus, quantum ego tuæ vel opis, vel operæ indigeam. XIII. Kalendas Febr.

Anni à Christo nato. M. D.

XLVIII. Cocini.

M. Simonè

*M. Simoni Roderico in Lusitaniam.**Epist. V.**Gratia & caritas Christi D. N. &c.*

MANDO tibi frater carissime, vt pro tuo
 Merga IESVM amore mittas huc ali-
 quot è nostra Societate concionatores. Hu-
 iuscemodi enim hominib⁹ maxime opus est
 in India. Ex omnibus, quos misisti nuper,
 neminem adhuc vidi præter Ioannem Bei-
 ram, P. Riberum, Nicolaumque Laicum,
 qui sunt in Moluco, & Adamum Franciscū,
 qui est Cocini. Percontanti mihi de cæteris,
 responsum est, inter eos idoneum concioni-
 bus habendis esse neminem. Illud quoque
 te per Deum obtestor, vt delectum habeas
 eorum, quos huc submittendos putes ad cõ-
 uersionem Ethnicorum. Probateꝝ probitatis
 ac spectatæ virtutis viros deligas necesse est,
 qui scilicet aliquot annorum spatio retule-
 rint multas egregiasque de seipsis victorias,
 Eosdem autem non infirmos, sed validos es-
 se oportebit, Indici enim labores non animi
 solum virtutem, sed corporis etiam vires de-
 siderant, Nimirum magnam Rex à DEO ini-
 ret gratiam, si in Indiam mitteret Concio-
 natores è nostra Societate quamplurimos,
 adeò Indorum gens vniuersa rudis est & im-
 perita. Hęc ad te scribo pro vsu, quem horum
 locorū iam habeo. Quod si forte Christianæ

religionis propagatio in Ethnicorum regnis magnas habere videtur difficultates, caue propterea ab incepto deterrearis, prima quippe ac potissima difficultas in nobis est. Itaque nostros homines primum, deinde Ethnicos curandos censeo. Quæso te in annum proximum elabora, quantum potes, per DEVM, vt concionatores habeamus idoneos. De rebus Indicis nihil ad te scribo, quod Malaca in Indiam redij octo ab hinc diebus; neque dum quicquam fere de iis cognoui: quæ autem cognoui, eiusmodi sunt vt cognosse pœniteat. Comites mei, vt opinor, de hisce rebus omnibus ad te perscribunt. Quos è Societate ad Ethnicorum conuersionem destinabis, tales esse debent, vt tuto vel comitati, vel soli mittantur quocunque opus sit, siue in Molucum, siue in Sinas, siue in Iaponiam, siue in Regnum Peguanum, siue aliò. Apud quamuis harum gentium homines etiam non litteratissimi, modo egregia virtute præditi, egregiam DEO nauare operam possunt.

Vnum est, de quo pro suis plurimis ac maximis erga Societatem nostram promeritis Regem Lusitanie admonitum velim, cuius præcipue interest, suorum primum, deinde Ethnicorum, qui in eius ditione sunt, salutem consulere. Exopto inquam, vt Rex
tum

tum diuini cultus gratia, tum vero ad animū suum religione exoluendum, omnibus Indiæ oppidis, quæ Lusitanis tenentur præsiidiis, concionatores siue ex nostris hominibus, siue ex Franciscanis, siue ex Dominicanis idoneos cogat, qui cæteris expediti curis, ac soluti, Dominicis ac festis diebus antemeridiano tempore de Euangelio verba faciant ad Lusitanos; pomeridiano vero eorum seruis & ancillis, indigenisque Neophytis capita explanent fidei. Semel etiam in hebdomada apud Lusitanorum vxores, ac liberos de Symboli articulis, de sacramentis Confessionis, & Communionis sermonem habeant. Vsu enim didici quantopere ea institutio sit his locis necessaria.

Si Regem à meis fidelissimis, atq; amantissimis consiliis non abhorreere arbitrarer, saluberrimum ei darem consilium, vt quotidie per quadrantem horæ diuinam illam sententiam meditando: *Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima vero suæ detrimentum patiatur?* germanam eius intelligentiam à DEO peteret, cum sensu animi interiore coniunctam, & simul suarum precationū omnium illam vellet esse clausulā.

Quid prodest homini si vniuersum mundū lucretur, & quæ sequuntur. Tempus iā est hunc Regi errorem eripiendi, quoniam propius, quam ipse existimat, abest hora, qua illū Rex Regū,

*Vaticinatio Sideris
Rex enim
paulo post
obit.*

G 4 & Domi-

& Dominus dominantium ad rationē reddendam euocaturus est illud intonans. *Redde rationem villicationis tuæ.* Quare effice, vt mittat necessaria ad fidei propagationem auxilia in Indiam.

Vna mihi omnino via ac ratio, pro vsu, quem habeo, viderur esse religionis in India propagandæ, vt Rex omnibus Indiæ Prætoribus edicto denuntiet, se nulli tam confidere in India, quam iis, qui Christianæ religionis fines omni ope proferre nituntur. Quocirca mandare se atq; imperare, vt Ceylanū Insulā ad Christi fidem adducendam, Neophytorū numerū in Comorino Promōtorio augendum curent sedulo. Proinde viros religiosos conquirant vndique, & nostræ Societatis hominibus, itemque cæteris quibus visum erit, ad diuini cultus amplificationem vtantur. Quod si forte in hoc genere Prætores negligentes se præbuerint, ac socordes; terrorem eis incutiat ac iureiurando confirmet (magnam enim inibit à DEO gratiam iurando, maiorem etiam eo quod iurarit, exequendo) nisi animum ipsius religionē exoluerint, re Christiana in India quam maxime propagata, simul atque Olyssipponem reuerterint, eorum socordiā publicatione bonorum, & diuturno carcere multaturum. Id si Rex edicet Prætoribus, & simul edicti contemptores seuerè acci-

accipiet; certe plerique DEO iuuante, conferent se ad CHRISTI fidem. Sin minus, nihil admodū proficietur. Habes super hac re quid sentiam. cætera taceo, hoc vnum dico, si fiet quod fieri expeto; ab iniuriis ac direptionibus vindicabuntur miseri Neophyti: cæteri haud ægre ad CHRISTI Domini ouile compellentur. Nam in Christiana fide propaganda, si Regis, aut Prætoris desit auctoritas, profecto opera luditur. Crede mihi affirmanti, & plusquam satis erat, experto. Cur ita accidat, scio. sed dicere non est necesse. Duo cupio videre in India, primum Prætores ea, quam dixi lege deuinctos, deinde in omnibus Lusitanorum præsidiis probos concionatores. Vtraque res scilicet tum Goæ, tum in reliqua India rem Christianam mirifice adiuuaret. IESVS Dominus noster nos perpetuo tueatur. Amen. XIII. Kal. Febru. Cocini.

Societati Romam. Epist. VI.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

ANNO post CHRISTVM natum M.D. XLVIII. scripsi ad vos pluribus verbis de insulis Molucis, quæ absunt à Malacaleucas LX. In insula Amboino, vbi Rex Lusitanix præsidium habet, frequentes habitant Lusitani, qui Molucas insulas obtinent omnium aromatum feracissimas. Quippe cla-

G 5 uus,

uus, quem cariophyllum vulgo appellamus, nusquam alibi gignitur. In Amboino, vbi sunt septem Christianorum pagi, tres menses sum commoratus, quo tempore complures baptizavi pueros, quorū salus magno in periculo versabat, q̄ nulla esset sacerdotis copia. Nam sacerdos, cuius fideicommissi erant, multo ante è vita discesserat. Cōmodum pagos omnes obieram, & infantes baptismo lustraueram, cum septem naues huc appulere, quarum aliquot erant Hispanorum. Hæ profectæ ex noua Hispania, quæ occidentalis India vulgo dicitur, Caroli Cæsaris missu, quærebant nouas terrarum oras. Hæserunt Amboini menses circiter tres, mihi que attulerunt occupationum satis. Nam dominicis ac festis diebus conciones habendæ erant: confessiones plurimæ audiendæ quotidie, discordiæ sedandæ, ægri visitandi. omnino erant occupationes eiusmodi, vt cū in gente non sancta versarer, & bellicosa, tātos pacis fructus ex ea percipere me posse diffiderem. Immortales DEO gratias ago, qui tam benigne pacem impertit hominibus, pene dicam profitentibus nullam se cum DEO, aut hominibus habere pacem Trimestri spatio exacto, illi Indiam Lusitanorum petiuerunt: ego continuo traieci Molucum, vbi totidem menses consumpsi diebus festis concionando, assidue excipien-

do con-

*Hispanorū
ala. 16.*

do cōfessiones, quotidie pueros ac Neophy-
 tos Catechismum docendo. Dominicis in-
 super, ac festis diebus, Neophytis à prandio
 Symbolum Apostolorum vberius explica-
 bam. Ita festis diebus binas habebam cōcio-
 nes, alteram inter missæ sacrificium ad Lusit-
 anos, alteram post meridiem ad Neophy-
 tos. Erat sane cur DEO gratularemur fru-
 ctum, qui inde capiebatur. Quippe tantus
 Neophytorum animis diuinarum laudum
 carmina decantandi iniectus est ardor, vt
 Molucenses pueri in plateis, puellæ ac mu-
 lieres in tectis, agricolæ in campis, piscator in
 mari pro obscenis, ac vecordibus cantilenis,
 Christianæ fidei canerent rudimenta. Quæ
 quoniam in patrium eorum sermonem erāt
 conuersa, à nouis Christianis æque & Ethni-
 cis indigenis intelliguntur. Ac DEI benefi-
 cio Lusitani huius regionis incolæ cæteri-
 que tum Christiani, tum Ethnici, breui ita mihi
 cōciliati sunt, vt *inuenirē gratiam in oculis eorū.*

Inde in insulas, quas Mauricas vocāt, trās-
 misi, leucas à Maluco LX. In his multi erant
 Christianorum vici, iam diu inculti, tum
 quod absunt ab India longissime, tum vero
 quod indigenæ sacerdotem, qui apud eos
 vnus erat, interfecerant. In insulis infantes
 plurimos baptizavi, & trimestri spatio (tādiu
 enim ibi moratus sum) lustravi omnia Chri-
 stianorū loca, eosq; mihi Christoq; deuinxī.

Insulæ

*Maurica
 insula.*

Insulæ omnino sunt propter intestina odia, ac bella ciuilia, periculorum plenissime: gēs barbara, funditus expers litterarum. quippe nec vlla habet litterarum monumenta, nec quisquam est, qui scribere norit, aut legere. vulgo quos oderunt, veneno tollunt de medio, atque hac ratione necantur quam plurimi. Terra est aspera, & sterilis alimentorū: frumento caret & vino: caro quid sit, fere incolæ ignorant. nulla enim apud eos armenta, nulli greges præter paucos admodum fues, quos mirari magis, quam gustare licet. Apris abundant. Aquæ dulcis magna inopia. Orizæ fatis est. Magna copia arborum, vnde panem & vinum petunt: aliæ porro arbores sunt, ex quarum cortice depexo conficiunt vestem qua vtuntur omnes. Hæc vobis fratres carissimi eo scripsi, vt sciat, quantopere hæ insulæ cœlestibus affluât gaudiis. Nimirum hæc omnia pericula atq; incommoda CHRISTI domini nostri causa suscepta thesauri sunt cœlestibus solatiis refertissimi, sic prorsus, vt has insulas perappositas esse credas, ad lumen oculorum paucis annis ex suauissimi fletus suauitate perdendum. Equidem nunquam alibi nec tam liquidis perpetuisque animi voluptatibus perfusum esse me memini, nec tam leuiter labores omnes, & ærumnas corporis pertulisse: quâquam insulas concursarem cinctas inimi-

*Cœlestia
gaudia in
ærumnis
pro Deo
susceptis.*

inimicis, cultas ab amicis non fidelissimis, easdemque omnibus vel morborum subsidiis, vel vitæ tuendæ præfidiis, atque adiumentis destitutas; vt diuinæ spei, potius quam Mauri insulæ appellandæ esse videantur.

Iannarj.

Gens est in his locis ab Euangelio aliena. Iauaros vocant, qui homines quoscunq; nacti sint, interficere, immortalitatis instar putant. Ac sæpe vsu venit, vt cum alienorū copia desit ad cædem, vxores ac liberos cædant suos. Idem ingentes Christianorum faciunt strages. Vna ex iis insulis tota perpetuis pene motibus terræ concutitur: ignemque ac cinerem euomit. Narrant indigenæ ignis subterranei tantam vim esse, vt rupes, quibus oppidum est impositum, conflagrent totæ. Id adeo verisimile videtur, sæpe enim vsu venit, vt saxa ignea erumpant, maximarum instar arborū. vbi autē vêtus existit vehementior, è cauernis tâta vis cineris effunditur, vt viri ac mulieres laborâtes in câpis domū reuertantur cinere oppleti, adeo, vt vix eorū oculi, ora, nares appareant. Dæmones magis credas esse, quâ homines. Hæc ego ex indigenis cognoui, ipse non vidi. Quandiu enim ibi versatus sum, ventorum impetus nullus fuit. Illud etiam ex eisdem comperi, illiusmodi ventis perflantibus, tantam copiâ efferi cineris, vt complures apros excecatos opprimat, qui, vbi remisit ventus, passim reperiun-

periun-

periuntur mortui. Eadem quoq; tempestate perhibent inueniri plurimos pisces extinctos in littore, quos videlicet eadem opprefserit pestis. Argumento esse, quod pisces, qui cinere aspersam hausissent aquam, vulgo interirent. Percontantibus indigenis, quid tandem illud sibi vellet, inferorum sedem esse respondi, quo detruderentur quicunq; colerent Idola. Terrę motus quãti sint, vel hinc intelligi potest, quod die Archangelo Michaëli sacro cum in templo sacrum facerẽ, vsq; eo terra contremuit, vt pertimescerem, ne ipsa euerteretur ara. Fortasse S. Michaël cunctos illius regionis cacodæmones diuino cultui aduersantes cœlesti vi male multatos fugabat in Tartarum.

Omnibus Christianorũ pagis perlustratis, reuerti Molucum. vbi tres item menses contriui, diebus festis binas habendo cõciones, alteram mane ad Lusitanos, alteram à prandio ad Neophytos, excipiẽdo quotidie confessiones tum antemeridiano tempore, tum pomeridiano: Catechismumq; præterea inculcando. Catechismi labore perfunctus dominicis, festisq; diebus; Symboli capita Christianis indigenis explicabam hoc ordine, vt singula singulis diebus capita explanãs in Idolorũ cultum inueherer. Quarta porro, ac sexta feria ad Lusitanorum vxores indigenas separatim verba faciebam de articulis

ticulis fidei, de præceptis Decalogi, de sacramentis confessionis, & Communionis. Erat tum Quadragesimæ tempus, itaq; earum per multam ad sacrosanctam Eucharistiam accesserunt, quæ ad id tempus accesserant nunquam. Sex mensium spatio, quibus Molucæ fui, cum Lusitani, eorumq; coniuges & liberi; tum vero Christiani indigenæ magnos fecerunt in pietate progressus. Sub Quadragesimam non leuibus cum amoris indicibus non solum à Christianis, sed etiam ab Ethnicis digressus ex Moluco, Malacam versus vela feci. Nec vero occupationes in itinere defuere. In insula quadam obuia quatuor Lusitanorum naues cum offendissem, substiti apud eos dies viginti. ter concionem habui, complures peccatis expiaui, multos ad pacem, & concordiam adduxi. E Moluco decedens, ut amicorum Neophytorumq; complorationem vitarem in digressu, repente nauim de media nocte conscendi. Verum ne id quidem satis fuit ad perfectionem meam occultadam. Ne multis. Deprehensus ab illis sum. Tum vero nocturnus ille digressus ab iis, quos Christo pepereram filiis, sic me affecit, ut magnopere vererer, ne quid incommodi meo discessus afferret illorum saluti. Ergo eis precepi, ut certo in templo Catechismi exercitationem vrgerent cuncti quotidie: Neophyti autem breuè Symboli explicationem à me traditam edicerent.

rent.

rent. Sacerdos quidam pius mihi que per familiaris hoc suscepit oneris, vt eis per binas horas quotidie operam daret, & semel in hebdomada ad Lusitanorum vxores de articulis fidei, sacramentisque Confessionis, & Eucharistiæ sermonem haberet.

Malacæ cum essem perfecti, vt mortui in Purgatorio cruciati, itemq; viui lethali conscientiaæ vulnere affecti commendarentur quotidie sub noctem per compita piorum precibus. Quod quidem vt excitabat ad pietatem bonos, ita improbis iniiciebat terrorem. Ad eam rem ciuitas certum hominem constituit, qui quotidie noctu altera manu lanternam, altera tintinnabulum tenens obiret urbem; & in compitis, ac viis identidem magna voce carmen huiusmodi decantarēt. Orate pro animis fidelium Christianorum, qui in Purgatorio torquentur. Deinde illud adiicerent carmen. O ate pro iis quoq; qui lethali peccato oppressi releuari non laborant.

Rex Molucæ.

Rex Molucæ Saracenus Regis Lusitani pareret imperio, idque sibi honori ducit. Proinde illum nominans vulgo Dominum suum appellat. idem loquitur per bene Lusitanice. Molucus regio non in continenti est, sed tota in insulis constat. Insulæ autem, præcipuæ omnes sunt in ditioe Saracenorum. Rex ipse quo minus Christianus fiat, non tam

Molucæ.

Maho-

Mahometis religione impeditur, quam libidinis ac liberioris vitæ licentia: cæteroque Saraceni nihil habet, nisi quod præputiis caret à puero, & centies duxit vxorem, centum quippe habet coniuges, præter innumerabiles pellices. Saraceni Molucenses disciplinæ Mahometicæ sunt plane rudes, carent fere Cacizibus, pauci, quos habent, & imperiti sunt, & peregrini. Rex amice admodum me amplectebatur, sic vt eius regni proceres iniquo id animo ferrent. Expetebat amicitiam meam, spem ostentans suscipiendæ aliquando Christianæ religionis, rogabatq; ne ab se propter Mahometicæ sectæ notam abhorrerem. Quippe aiebat eundem à Saracenis & Christianis coli DEVM: & fore aliquando tempus, cum vtriq; in eandem coirent religionem. Quoties cum inuisebam, summopere meo congressu letari videbatur. nunquam tamen efficere potui, vt fieret Christianus. Hoc tamen expressi, vt polliceretur se vnum è liberis, quos habet plurimos, ad baptismum daturum, ea conditione, vt is deinde Christianus Mauricarum insularum regnum obtineret.

Anno M. D. XLVI. profecturus in Molucum scripsi ex Amboino ad socios, qui proxime è Lusitania venerant, vt anno insequenti, eorum aliqui nauibus, quæ ex India Malacam petituræ essent, eò transmitterent,

H

itaque

itaque fecerunt: Tres è Societate, in his sacerdotibus duo, Ioannes Beira, & Ribera Malacam tenuerunt peropportune, cum ego eodem ex Moluco reuersus appellerem. Vnū mensem vnà fuimus, cum maxima mea iu-cunditate. Ego vero non diffido tales eos fore, vt in insulis Molucis magno sint emolumento rei Christianæ. Molucum versus Augusto mense soluerunt. iter est bimestre. Malacæ cum essent, eos de Moluci moribus docui. Pro vsu quem habebam, præscripsi quemadmodum se cum illa gererent natione. Tam longe absunt ab India, vt semel duntaxat in anno literas ab eis accipere possimus. Eisdem mandavi, vt quotannis de Christianæ religionis illis in locis amplificatione, deque spe, quæ in posterum ostenditur, perscriberent Romam. Receperunt se esse facturos.

Quatuor ipsos menses Malacæ substiti idoneam tempestatem ad traiciendum in Indiam expectans. quod tempus spiritualibus occupationibus vacuum non fuit, vt cum omnibus vnus satisfacere nequirem, nonnullorum subirem simultates, quæ cum ex peccatorum pœnitentia nascerentur, nihil me offende-bant, delectabant potius, quod sanctum eorum cōsiliū declararent. Multum etiam temporis ponebam in discordiis inimicitiiisque tollendis, quæ inter

Lust-

Lusitanos viros bellicosos facile existunt. Catechismo absoluto, pueris ac Neophytis Symboli explicationem inculcabam patrio ipsorum vulgique sermone, ut perciperetur ab omnibus: idem antea in Moluco feceram, ut euersa Idolorum superstitione, in eorum animis firma iacerem fundamenta Christianæ religionis. Hæc explicatio vno anno tradi commode potest, vicena circiter quotidie verba inculcando, ut à rudibus Neophytis facile mandentur memoriæ. Nam interea historia de Christi aduentu sapius iteranda est, ut vna cum explicatione penitus infideat, atque hæreat in mentibus. Ita demum veritatem agnoscunt, & fabulas, ac veneficia, quæ tum veteres, tum recentes Ethnici commemorant, execrantur. Mandavi diligenter certo sacerdoti, ut mei muneris vicarius quotidie antemeridianis horis, eadem illa ibidem inculcasset, qui se facturum recepit. spero fore, ut res DEO fauente cursum teneat suum. Discedenti mihi Malaca primarij ciues vehementer institerunt, ut eò duos è Societate mitterem, qui apud se suasq; coniuges & Christianos indigenas, sacras conciones haberent, itemque suis liberis, seruis, ancillis Christianam doctrinam traderent meo loco. Id illi tantopere efflagitarunt, ut tam pio postulato hominum præsertim de nostra

H 2 Societate

Societate optime meritorum omni ratione satisfaciendum putem.

Aprili mense anni M. D. XLVIII. (hoc enim tempore naues Malacam, & Molucum petentes ex India soluunt) Malacæ mercator Lusitanus vir magna religionē ac fide, mihi de insulis permagnis (Iaponiam eam regionem vocant) nuper repertis multa narrauit. Ibi in Christi cultu propagandō longe plus, quàm in quauis Indiæ parte profici posse, quod gens vniuersa sit sciendi cupida præter cæteras. Cum hoc mercatore Iapon quidam venit; (Angeri nomē est) qui ex sermone cū Malacensibus habito, me conuenire statuerat. Is cum in Iaponia pro familiaritate, Lusitanis quibusdam inuitoribus conscientia suæ aperuisset vulnera, petiuit ab eis remedium aliquod sanandi animi, Deiq; placandi. Itaque authores illi fuerunt, vt ad me Malacam veniret. Paruit ille, & in eorum conscendit nauim. Sed quo tempore is Malacam appulit, ego versabar in Moluco. Ergo ille re cognita, domum reuertitur tristis. Erat iam in conspectu Iaponia, cum repente exorta tempestate, non sine periculo aduersus ventus eum reiecit Malacam. Ibi de meo reditu certior factus, summo Christianæ religionis cognoscendæ studio me conuenit. Lusitanicæ linguę haud rudis est. Itaque sine interprete inter nos agebamus. Si cæteri Iapon

Anger Iapon.

pones

pones similiter vt Anger, auidi sunt discendi, profecto omnibus, quotquot repertæ sunt, gentibus ingenio antecellunt. Is cum Catechismi explicationi interesset, accurate sane Symboli capita referebat in libellum. Sæpe etiam in templo in cœtu populi, quæ edidicerat, memoriter recitabat, & multa acutissime percõtabatur, omnino est sciendi percupidus, quod ad percipiendam breui veritatem plurimum valet. Octauo, quàm Malacam venerat, die, in Indiam contendit. Equidem optabam, vt in eam, qua ego vehebar, nauim cõscenderet; sed pro familiaritate, quæ illi intercedebat cum aliis Lusitanis petentibus Indiam, homines amicissimos de se optime meritos relinquendos non putauit. Cocini hominem expecto intra decem dies.

Percontatus sum ex Angere, quem dixi, vtrum si in Iaponiam cum eo profectus essem, censeret incolas Christi sacra suscepturos. & ille populares quidem suos non continuo his, quæ dicerentur assensuros esse respondit, sed multis interrogationibus exploraturos, quid afferrem religionis, maxime verò vtrum dictis facta congruerent. Quod si duo illa præstarem, vt & consensu sermone satisfacerem ipsorum percõtationibus, & probitate vitæ eorundem reprehensionem vitarem, denique re perspecta &

cognita Regem, nobilitatem vniuersam, ciuesque cæteros ad Christum vtique se aggregaturos; gentem enim eam esse, quæ ducem sequatur rationem. Mercator deinde Lusitanus meus necessarius diu in Iaponia versatus commentarios mihi sane diligenter scriptos reliquit de terræ descriptione, gentisque moribus, deque cæteris rebus, quas partim ipsemet viderat, partim cognouerat ex auctorib⁹ sane idoneis. Eos ego cōmentarios his inclusos literis ad vos mitto. Quotquot huc ex Iaponia redeunt Lusitani mercatores, mihi confirmant, me si eò traierero, haud paulo melius illis in locis, quam in India operam positurum: quippe cum futura sit res cum natione, quæ facile obtemperet rationi. Præfagire videtur animus, me aut alium è Societate ante biennium in Iaponiam iturum. Etsi iter est periculosum, cum propter incredibiles maris illius tempestates, tum vero propter Sinarum prædonum latrocinia; vt multę naues partim à fluctibus, partim à Piratis intereant. Proinde patres, ac fratres carissimi incolumitatem nobis à DEO precamini eiusmodi nauigationem suscepturis, in qua plurimi intereant. Interim Anger Lusitanam linguam perdisceat: Indicas Lusitanorum opes, Europæorū artes, nostramq; viuendi rationem cognosceat: rite comparabit se ad baptismū, mihiq;

in Ca.

in Catechismo, copiosaq; de Christi aduentu explicatione Iaponice vertenda operam dabit, siquidem perbene scribit Iaponice.

Octauus est dies cum perueni in Indiam, nec dum socios visere mihi licuit. Itaque de fructu ex his regionibus me absente percepto, quod scribam nihil habeo: Socios ipsos sua sponte de suis ad vos rebus scripturos arbitror. E Malaca in Indiam reuertens magnis sum defunctis periculis. Quippe nauis trium dierum totidemq; noctium tempestate iactata est tanta, quantam nunquam videre me memini. Complures è vectoribus iam mortem suam deplorantes vouebant, si diuina ope exempti essent periculo, nunquã omnino in posterum nauigaturos. Mercatores vitam redimere coacti sunt cunctarũ mercium iactura. Ego cum tempestas maxime sæuiret, DEO supplicans deprecatores adhibui, ex terris quidẽ primũ nostræ Societatis homines eiusdemq; studiosos, deinde Christianos vniuersos, expetẽs per Christi sponsam Ecclesiam, cuius etiamnum in terra morantis assiduæ preces audiuntur in cœlo, cœlesti Regi quam diligentissime commendari. Inde superos ordine implorauĩ omnes, ac præcipue Petrum Fabrum, cũ cæteris nostris, vt cum viuis tum mortuis deprecatoribus vterer ad irã diuini numinis leniendam. Deniq; omnibus vel Angelorũ

H 4 ordini-

Equitas animi in atrocitate.

ordinibus, vel S. hominum gradibus sigillatim imploratis, quo facilius delictorū meorum innumerabilium veniam impetrarem sanctissimam DEI parentem patronam adhibui, quæ cœli Regina nullo negotio quicquid orat filium, exorat. Ad extremum spe omni in immensis Christi Domini ac Salvatoris nostri promeritis collocata, tot tantisque præsiidiis circumseptus longe maiore perfruebar voluptate, in horribili illa tempestate periclitans, quàm deinde præsentis periculo liberatus. Me sane pudet nequissimum omnium mortalium in ultimo discrimine præ cœlesti lætitia tantam lacrymarum vim profudisse. Itaque dum Christum Dominū suppliciter orabam, ne me ex illo periculo eriperet, nisi ad paria, aut etiam graviora pericula sui obsequij, gloriæque causa reseruaret.

Sepe numero mihi DEVS indicavit interiore quodam instinctu, quam multis me vel corporis periculis, vel animi detrimentis prohibuerint supplicationes, ac sacrificia sociorum partim in terris militantium, partim cœlestibus fruuentium præmiis. Hæc eo pertinent Patres, ac fratres in CHRISTO carissimi, vt pro tot, tantisque beneficiis, per vos ipsos & DEO, & vobis persolvam quod debeo, quoniã ipse per me neutiquam sum soluendo. Sermonem de nostra Societate
ingres-

ingressus neque loquendi, neque scribendi exitum reperio; sed vel nolentem huic sermone atq; epistolæ finem imponere nauium festinatio cogit. Clausulam autem nullam inuenio accommodatiorem, quàm vt illud profitear, *si oblitus vnquam fuero tui Societas IESV, obliuioni detur dextera mea*: adeo quantū sociis vniuersis, & quam multis nominibus debeam perspexi. Ac DEVS quidem vestris precibus adductus hoc mihi tantum beneficij dedit, vt pro meo captu intelligerem quantum debeam Societati. Neq; enim tanta in me vis, atque virtus est animi, quæ tam cumulatū promeritum capere possit omnino. Veruntamen vt aliqua ex parte fugerem ingrati animi notam, DEVS pro sua benignitate, ac misericordia, aliquid mihi etsi parum eius notitiæ est impertitus. Sed finis sit. IESVM Dominum oro, vt quando in suā nos Societatem adscitos in hac ærumnosa vita congregauit, tandem in beata illa congreget æternitate in cœlestium societatem vocatos. Præsertim cum in hac vita eius causa, corporibus adeo distracti simus.

Vos si quid nobis aliquādo mandatis, aut in Moluco versantib⁹, aut in Iaponiam profecturis, meminisse oportet ante triennium & nouem menses ad vos perferri non posse responsum: ratio in promptu est. Nam vestræ litteræ nono demum mense in Indiam

H 5 perue-

perueniunt, intercedunt deinde octo item menses, vt naues idonea tempestate petant Molucum. in profectiōe ac reuersione, vt secundissima nauigatione vtantur, menses consumuntur XXI. denique ex India post octauum mensem Romam litteræ perferuntur: idque cum ventis, ac tempestatibus nauigatur secundis. Nam interdum propter incommodas tempestates plus anno in Romano itinere ponitur. XII. Kal. Feb. Cocini.

Iacobo Pereria Malacam. Epist. VII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

OMNINO libentius te vidissem, antequam in Sinas profectiōem, quam nunc per litteras alloquor absentem; sed Prætor hybernare me voluit Goæ. Itaq; mos ei gerendus fuit. Nam mihi quidem in animo erat in Comorino Promontorio meos socios interuifere. Sane gauisus essem, si tecum tanquam cum amico fidelissimo coram quædam super itinere Iaponico, quod post annum suscipere cogito, communicare licuisset. Comperi enim bonis autoribus, posse ex illa regione vberimos animorum percipi fructus, Christi q; fidem inibi longe, ac late propagari. Mando tibi pro amicitia, vt prius quàm proficiscaris in Sinas, mercem quandam compares sane pretiosam, quam Malacenses, Sinæque mercatores fere negligunt,

gunt, bonam dico, conscientiam, quæ istius- *Bona con-*
 modi hominibus parum admodum est no- *scientia*
 ta. Vulgo enim mercatores ita sibi persua- *merx pro-*
 dent, si animorum suorum, conscientiaque *siosa.*
 suæ negotiū agant, se continuo decocturos.
 Ego tamen Deo adiutore futurū confido, ut
 Iacobus Pereria meus amicissimus magnas
 bonæ conscientie secū afferens merces locu-
 pletetur; tametsi cæteri eiusmodi rerū ineu-
 ria, ad egestatē redigantur. Equidem Deum
 orare non desistā, ut te & deducat in Sinas, &
 inde ad nos reducat incolumē, auctioremq;
 ac locupletiorē animi bonis magis utiq; quā
 fortunæ. Mitto istuc Malacam socios duos,
 alterū (Francisco Peræ nomen est) sacerdo-
 tem, qui meo instituto concionibus, confes-
 sionibus, institutioni puerorum, ac rudium
 det operā: alterū huius administrū, qui Lusi-
 tanorū liberos imbuat litteris, quo posthac
 pios, ac salutes libellos lectitent citius, quā
 codices litigiosos Malacensium, quibus le-
 gendis pueri fiunt Malacenses è Lusitanis.
 Christus dominus tecū sit, perinde atq; ego
 illū mecū esse cupio. IV. Non. Apriles. Goæ.

Francisco Henrico in Trauancorideme.

Epist. VIII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

EGO vero malle, frater carissime, corā,
 Equā per litteras tecum agere; tibi que
 pro

pro laboribus, & incommodis, quæ CHRISTI causa sustines, aliquid afferre solatij. Neq; enim eiusmodi solatia profecto expectis, quibus delectantur ij, qui hilariter iucundeque vt viuant, huius vitæ voluptatibus perfruuntur. Etenim horum vicem miserari debemus, illorum autem inuidere conditionem, quibus, vt Apostolus ait, *dignus non erat Mundus*. Noli mcerere, frater, quod minus, quàm velles, in istorum Neophytorum cultura proficias, quippe cum, & gens ipsa, vt scribis, Idolorum cultui dedita sit, & Rex à CHRISTI religione alienus acerbè insectetur Christianos. Plus vtiq; proficis, quam tu putas, infantes diligentissime conquistos cœlo per baptismum pariendo. Nam si circumspicere animo voles, reperies profecto ex Indis, vel albis, vel nigris paucos in cœlum peruenire, nisi eos, qui quatuordecim annis minores cum baptismali innocentia excedunt è vita. Videsne frater carissime, te, vt dixi, plus isthic, quam putes, proficere? Id adeo cerni in pueris licet, qui abs te baptizati cœlesti iam fruuntur beatitudine, qua nimirum carerēt, si tu ex istis locis discessisses, neque eos per baptismum CHRISTO genuiffes. Enimvero sempiternus hostis animorum te, quem vehementer odit, quamprimum istinc excedere exoptat, vt ex isto Trauancoridis regno in cœli regnum nemo vocetur

vocetur in posterum. Genus est eius insidia-
 rum, maiorem alibi diuini obsequij spem o-
 stentare: vt videlicet sollicitet, atque auertat
 eos qui vtiliter vbi sunt, operā nauant DE O.
 Itaque vereor, ne te suo illo artificio aggres-
 sus idcirco sollicitet, vt ex istis abigat locis.
 At memēto te octo mēsis quib⁹ istic ver-
 saris, plures animos conseruasse, moribūdis,
 infantibus baptizandis, quā omnibus annis,
 quibus in Lusitania atque India fuisti. Qua-
 re desine mirari, cur tibi tantum faceſſat ne-
 gotij Sathan. Quippe ille id agit, id pugnat,
 vt te de ista regione expellat in aliam, vbi sa-
 luti consulas pauciorum. Illud autem scito,
 quod tibi gratum fore arbitror, socios com-
 plures mēse Septembri ex Lusitania adueni-
 ſe. His ego Goa discedens imperaui, vt no-
 bis venirent auxilio. Nunc refero me Goam
 pij cuiusdam negotij causa, quod si confice-
 re potuero, magna me spes tenet, Christia-
 nos factum iri quā plurimos. Tu DEVM
 deprecari velim, vt tametsi nostra peccata
 impediā, quo minus idonei eius admini-
 stri simus; ipse tamen pro sua bonitate infi-
 nita, immensaq; in homines caritate, ad re-
 ligionis propagationem nostra qualicun-
 que opera vti ne grauetur. XI.

Kal. Nouembris. Pu-
 nicali.

P. Igna-

*P. Ignatio Loiola Prapof. Gener. Romano.
Epist. IX.*

Gratia & caritas Christi D. N. adsit nobis semper. Amen. Mi Pater in Christi visceribus vnice.

ET SI litteris sociorum, quæ hinc Romã proxime missæ sunt, certio rem te factũ arbitror, quam feliciter his locis res Christiana, vestra deprecatione, Dei que beneficio geratur; tamen videntur etiam nõnullæ meæ partes. Itaque pauca quædam de hisce locis tam procul ab Vrbe remotis hac epistola perstringam. Primum gens omnis Indica in vniuersum (quantum videre potui) est admodum barbara, nec quicquam nisi suis, hoc est, barbaris moribus consentaneũ auet audire. de rerum diuinarum, ac salutarium cognitione nihil admodum laborat. Ingenio plerique sunt prauo, & à virtute abhorrenti. Incredibili mobilitate animi, atq; incõstantia, fide exigua, ac pene nulla: tanta est consuetudo peccandi, atque fallendi. Hic nos tum in Christianis excolendis, tum in conuertendis Ethnicis, multum elaboramus. Proinde par est nos filios tuos præcipue tibi curæ esse, tuisque apud Deum precibus continenter iuuari. Neque enim te fugit, quantum negotij sit homines erudire, qui neque DEI noticiam habeant, neque pareant rationi;

tioni; sed alienum ac minime ferendum putent, auocari à consuetudine peccandi, quæ iam naturæ vim obtineat propter vetustatem.

Hæc loca sunt sane laboriosa, vel propter summos astatis calores, vel propter maximos hyemis ventos, atque imbres. Alimenta atq; subsidia in Socotora, Moluco, Promontorio Comorino perexigua; labores tum corporis tum animi propter ingenia hominum, quibus conflictandum est, ingentes plane atque incredibiles. linguæ insuper harum nationum haud sane faciles ad cognoscendum. Discrimina porrò vtriusque vitæ, & plurima, & maxima. Atqui vt omnes è Societate IESU immortales Deo gratias agant, illud liquido affirmare possum, socios hosce omnes, eosdemque filios tuos, qui in India versamur, maximæ DEO esse curæ, vt diuinitus non solum animorum, corporumque periculis eximamur, sed etiam omnibus (id quod omnes summopere mirantur) Lusitanis priuatis pariter, ac Magistratibus, Præpositisq; Ecclesiasticis; itemque Indis, tum Christianis, tum Ethnicis cari simus, ac iucundi. Atque Indi omnes, vel Ethnici, vel Saraceni, (quod adhuc intelligere potui) sunt admodum imperiti. Quapropter iis, qui hæc loca Euangelij propagandi causa peragraturi sunt, non tam litteris opus est multis,

multis,

multis, quam virtutibus; maxime vero obedientia; perseverantia, patientia, caritate, eximiaque aduersus plurimas peccandi illecebras castimonia, denique non vulgari consilio, ac prudentia ad res gerendas, valetudineq; ac robore animi, & corporis ad perferendos labores, & erumnas. Hęc eo scripsi, quod necessarium existimem spectari diligenter virtutes eorum, qui posthac sunt in Indiam venturi. Quod si qui satis probati non erunt, quæso te, sint eiusmodi, quibus magnopere confidas. Tales enim India desiderat, viros scilicet egregia castitate, atque humilitate, qui nullam speciem præ se ferant superbiæ, atque elationis:

*Virtutes
Rectori ne-
cessaria.*

Quem missurus es Rectorem Goani Collegij, alumnorum indigenarum, itemq; sociorum, hunc præter alias Rectoribus necessarias, duabus potissimum laudibus præditum esse oportet. Primum singulari obedientia sit insignis, vt obsequio, atq; humilitate benevolentiam sibi conciliet Magistratum, Præpositorumque Ecclesiasticorum. Vtrique enim, si vsquam, his locis obseruantiam, & obedientiam ab iis, quibus præsent, vel maxime requirunt. Qui nos, si obseruantes dictoq; audientes esse videant, mirifice amplectantur; sin minus, penitus auersentur. Deinde facilitate excellat, affabilisque in congressu, atque sermone sit potius,

tius, quàm feuerus, ac grauis, vt animos cum omnium, tum vero alumnorum, ac sociorū, quibus præfuturus est, omni ratione deuincire sibi & velit, & possit. Omninoque ne is sit, qui timeri se quàm amari malit; atque id agat, vt per feueritatem, atque terrorem socios sibi commissos tanquam seruos in ditione habeat, ac potestate. Istiusmodi enim acerbitas multis exitum, paucis aditum in societatem patefaceret. Mihi vero nemini vis adhibenda videtur (nisi forte amoris vis, & caritatis) ad quenquam inuitum in Societate retinendum; sed potius à Societatis instituto abhorrentes dimittendos censeo, vel inuitos: aptos vero, & idoneos beneuole ac leniter tractandos, vt caritate deuincti in ea conferuentur, & virtutibus, ac meritis augeantur, præsertim vero cum in his locis, tantum ærumnarum Christi Domini nostri causa perferant. Et sane, vt mihi videtur, Societas I E S V, nihil est aliud, nisi societas amoris, atque concordia, à qua profecto acerbitas, ac timor seruilis lōgissime abhorret. Hęc eo spectant, vt virum exquiras huic oneri parem, & accommodatum, qui talis vtique esse debet, vt in imperando obsequendi magis præ se ferat studium, quàm imperandi.

Pro vsu, quem horum locorum habeo, illud mihi affirmare posse videor, per India

I indi-

Benignitas.

Societas I E S V Societas caritatis.

indigenas nullā aperiri viam Societatis nostræ apud eos perpetuādæ: Christianam autem religionem iis, qui hic sumus, superstitem vix futuram. Itaque necesse est isthinc sociorum sublementa submitti. In omnibus Indiæ partibus vbi Christiani sunt, aliquot è Societate versantur. In Moluco quatuor, Malacæ duo, sex in Comorino Promontorio, Colani duo, totidem Bazaini, in Socotora quatuor. Hæc autem loca distant inter se maximis interuallis, velut Molucus ab vrbe Goa leucas amplius mille, Malaca quingentas, Comorinum promontorium CC. Colanum CXXV. Bazainum LX. Socotora CCC. Singulis autem locis vnus est è Societate, quibus pareant cæteri. Et quoniam qui præsumt viri sunt prudentia ac virtute præstantes, à reliquis nihil offenditur.

Lusitani in his regionibus mari duntaxat potiuntur, & ora maritima. Etenim in cōtinenti nihil habent præter ea oppida vbi versantur. Indigenæ ipsi pro peccatorū magnitudine suorum ad Christianam religionem minime accōmodati sunt. Quippe ab ea sic abhorrent, vt molestissime ferant, si quando inferamus de illa sermonem. Rogari autē vt Christiani fiant, mortis instar putant. Itaq; in Christianis tuēdis opera in præsentia ponitur. Et sane si insigniora essent Lusitanorū in Neophytos studia, plurimi ad Christum se
aggre-

aggregarent; sed cum eosdem contemni despicique; Ethnici videant, nolunt videlicet fieri Christiani. Quare cum in his locis mea opera minime sit necessaria, cumque ex idoneis autoribus cognorim Iaponum regionem esse Sinis adiacentem, cuius incolæ omnes Ethnici sint, à Saracenis, Iudæisque prorsus intacti, nouarumque rerum tum diuinarum, tum naturalium auidissimi, eò quam primùm contendere statui. Hoc ego iter suscipio magna animi mei voluptate, maiore spe, quod plane confidam in illa natione nostri laboris fructus solidos ac perpetuos fore. In Goano collegio, cui à S. Fide nomen est, tres alumni sunt Iapones, qui eò mecum Malaca superiore anno venerunt. Mira de Iaponia narrant. Adolescentes sunt optimis moribus, acerrimo ingenio, Paulus in primis, qui bene longam ad te epistolam mittit. Is octo mensium spatio legere, scribere, loqui Lusitanice perdidicit. nunc vsitatis meditationibus haud sane inutiliter exercetur. Religionis Christianæ mysteriis est imbutus satis. Magnam in spem venio, Deo adiutore Christianos in Iaponia factum iri quam plurimos. Equidem primùm eorum Regem, deinde Gymnasia, & Academias adire constitui, magno (vt spero) cum questu animorum. Iaponum religiones, vt Paulus tradit, ex Cenico (quæ vrbs est vltra Sinas atque Cathaium, à Iaponia iter vni^o, & dimidiati

Neophytorum contentus conuersionem impedit aliorum.

*Cenico
vrbs vltra
Cathaium,*

I 2 anni)

*Cenicensis
Academia.*

anni) adscitæ perhibentur. Ex Iaponia tum de illius gentis moribus ac litteris, tum etiã de religione, ac disciplina Cenicensi faciam te per litteras certiozem. Etenim in Sinarum regno vniuerso, atque Cathaio nulla alia vigere fertur disciplina præter eam, quæ in Cenicensi Academia longe celeberrima traditur. Ergo vbi perspexero illorum litteras Gymnasiique doctrinam, tum vero fufe ad te cuncta perscribam. Nec prætermittam, quin dem litteras eisdem de rebus ad Academiam Parisiensem, vt ex ea reliquæ Europæ Academiæ illa eadem cognoscant. E sociis vnum omnino Europæum ducere mecum cogito Cosmum Turrianum Valentinum, qui hic se ad Societate nostram contulit, ac præterea tres illos quos dixi, Iaponios adolescentes; Proficiscemur DEO approbãte, Aprili mense proximo. Abest Iaponia ab vrbe Goa leucas amplius MCCC. Ex itinere & vrbs Malaca & Sinæ attingendi sunt. Nullis verbis exequi possim quantũ ex prouinciæ huius susceptione fructum capiam diuinæ voluptatis. Constat enim iter plurimis ac maximis tempestatum, syrtium, piratarum periculis obnoxium esse; vt præclare agi cum nauiculariis videatur, si alternæ naues Iaponicum teneant cursum. Ego vero interiore quodam animi sensu sic affectus animatusque sum, vt Iaponicæ profectio-
confi-

*Alacritas
in periculis.*

consilium abiiciendum mihi non putem, ne si pro certo quidem habeam maiora discrimina subeunda, quam vnquã antea in omni vita. Tantam mihi spem Christianæ religionis propagandę Pauli Iaponis sermo, vel ipse potius DEVS iniecit. Quam apposita & parata sit illa regio ad Euangelij semen excipiendum, intelligi licebit ex ea narratione, quã cum his ad te litteris mitto.

In hisce Indiæ locis sunt ad quindecim Lusitanorum oppida, in quibus multa excitarentur domicilia Societatis, si ad ea inchoanda aliquid stipendij ex publico Rex attribueret. Hac ego de re egi cum ipso Rege per litteras. Simonem quoque Rodericum de rebus omnibus certiosem feci, & simul admonui magnopere è re Christiana futurum, si facta abs te potestate, ipsemet huc transmitteret cū quam plurimis è Societate magnaue concionatorum manu. quippe eius aduentu (fauente videlicet Rege) aliquot Societatis Collegia excitari posse. Mihi vero mi Pater, Simonis viri apud Regem gratiosissimi aduentus in Indiam peropportunus videtur futurus. Veniet enim cum regia facultate, vel inchoandi collegia vel iuuandi Christianos, & qui sunt & qui forent, si esset, qui eis faueret. Velim super hac re ad Simonem scribas quid fieri velis. Antonius enim Gomes mihi narravit, Simoni certū ac deli-

beratū esse cum multis è Collegio Conimbricensi traicere in Indiam. Non desunt tū Romæ, tum alibi, Socij à concionibus, & à litteris alieni, qui magno hic emolumento rei Christianę esse possent, si modo essent factis experti, & cū cæteris virtutibus ad Ethnicos iuuandos necessariis, tum vero insigni castimonia ornatī, magnisque corporis animique viribus præditi ad ingentes horum locorum labores sustinendos. Huiusmodi igitur socios nobis ad arbitrium tuum curabis. Operæ pretium, Deoque vt spero, gratum feceris, si ad hos omnes è Societate, qui in India versamur, plenam præceptorū spiritualium epistolam miseris, tanquam testamentum quo minimis hisce filiis à conspectu tuo ablegatis diuitias, atque opes à Deo acceptas impertias. Quæso te (quod tuo cōmodo fiat) vt nobis aliquādo geras morem. Henricus Henriques sacerdos est è Societate, Lusitanus vir egregiæ virtutis, & exemplis versatur in Promontorio Comorino. Maluarice, perbene & scribit, & loquitur: atq; adeo vnus pro multis sane vtiliter elaborat. Concionibus quippe, & priuatis sermonibus affecutus est, vt Christianis indigenis mire venerandus esset, & carus. Obsecro te, vt tam bonum virum, tam laboriosum, tam vtilem CHRISTI vineæ operarium *qui portat pondus diei, & æstus*, per litteras consoleris.

Cran-

Cranganorū oppidum est à Cocino mil-
lia passuum XX. Lusitanæ ditionis. hic Fra-
ter Vincentius è sanctissima S. Francisci di-
sciplina, idemque Goani Episcopi socius,
pariterque nostræ Societatis amantissimus
seminarium instituit sane luculentum, vbi
indigenæ adolescentuli facile centū aluntur,
& ad pietatem, ac litteras informantur. Quan-
quam huic Vincentio benevolentia erga
Societatem non concedit ipse Goanus Epi-
scopus, qui vnus præest Indiæ vniuersæ, sed
nostrorum hominum studiosissimus amici-
tiam magnopere expetit tuam. Quare velim
ad eum scribas. sed redeo ad Vincentium. Is
pro mutua benevolentia mihi confirmauit,
velle se id Societati nostræ seminarium cō-
mittere, ac tradere. Proinde me rogauit etiā
atque etiam, vt te de suo consilio facerem
certiorem, sacerdotemque è societate cura-
rem, qui seminarij alumnos doceret litteras,
& Dominicis ac festis diebus ad domesticos,
ac populum verba faceret. Nam præter inco-
las Lusitanos, plurimi Christiani sunt acco-
læ in pagis LX. orti ab iis, quos S. Thomas
Christianis sacris initiauit. Alumni porro se-
minarij è prima nobilitate. Hoc in oppido
duo sunt templa alterū S. Thomæ, S. Iacobi
alterum. Exoptat is, quem dixi, F. Vincētius,
vt anniuersariam vtriq; templo peccatorum
omnium Indulgentiam à Pontifice Maximo

cures, in dies Apostolis Iacobo, & Thomæ sacros, septenosque dies consequentes. Idq; ad augendam indigenarum pietatem, qui prognati à veteribus illis S. Thomæ Neophytis Thomæi Christiani vulgo vocantur. Idem præter has, quas dixi Indulgentias, sacerdotem, qui hoc in oppido concionatoris, & magistri munere fungatur, expectat. His ille beneficiis ita nobis erit deinctus, vt & in vita, & post mortem noster sit futurus. Is vero hoc mihi negotium magnopere mādauit, dicique non potest, quam vehementer eas expetat Indulgentias.

Vnum ego abs te peto, vt sacerdos aliquis è Societate per annum mensibus singulis sacrum mea causâ faciat ad S. Petri Ianiculensis, in eo sacello, vbi Petr⁹ Apostolus cruci affixus dicitur. Itemque negotium des velim alicui domestico, vt ad nos de collegiis societatis, de Professis eorumq; officiis, deque Sociorum opera, fructuq; perscribat. Mandauit enim Goæ, vt Romanę litterę Malacam, Malacę, vt descriptæ multis viis ad me in Iaponiam transmittantur. Te ego pater animæ meæ, summeq; mihi venerāde, positis humigenib⁹ (sic enim hęc tibi epistolā scribo) tanquā si præsentē intuerer suppliciter oro, ne Deū p me in sanctis sacrificiis tuis, ac ꝑcibus obsecrare desistas: vt dū vita suppediat, sanctissimę volūtatis suę mihi det, & plane agno-

*Positis hu-
migenibus
scribit ad P.
Ignatum.*

neagnoscendæ, & omnino exequendæ facultatem. Idem cæteros socios oratos volo, XIX. Kal. Febr. M. D. XLIX. Cocini.

Eidem. Epist. X.

Gratia & caritas Iesu Christi, Dom. N. sit nobiscum semper. Amen. Pater mi in Christi visceribus vnice.

TRINAS ad te dedi literas eodem fere exemplo, fulissime autem scriptas M. Simoni commendavi. Antonius Criminalis in Comorino Promontorio, cū sex aliis è Societate versatur. Enimvero is, mihi crede, vir sanctus est, & ad has terras excolendas natus, eius similes, quorum istic magna est copia, plurimos huc mittas velim. Ei Comorinenses socij parent. Idem Christianis indigenis, Ethnicis, ac Saracenis est mirifice carus. A Sociis quibus præest, quantopere diligatur, dici vix potest. P. Cyprianus affecta iam ætate in Socotoram insulam proficiscitur. Discessurus est exeunte Ianuario, ducet secum tres è Societate, sacerdotem vnum, reliquos adiutores. Socotora insula est in circuitu millia passuum ferme centum. tota ab eiusmodi incolitur Christianis, qui multis ab hinc annis, Catholicis orbatī sacerdotibus Christiani nihil habent præter nomen. Ferunt se ortos ab iis, quos S. Thomas Aposto-

*Antonij
Criminalis
sanctitas.*

lus Christianos fecit. In spem venio fore, vt Cypriani, & sociorum opera, se ad bonā recipiant frugem. Ea insula valde inops est à frugibus, & alimentis, eademq; satis aspera, & ærumnosa. Eò tamen Cypria. iam sexagenarius libentissime transmittit, confidens egregiam se ibi operam DEO nauare posse, & simul expiare delicta iuuentutis suæ. Et quanquam initio affectam iam ætatem minime patiētem laborum excusabat; mox tamen professus est se, si opus esset, haud grauate iturum. Nicolaus Lancellotus etsi valetudinarius, nunc tamen melius habet, versaturq; Colani, quod oppidum est salubri cœlo millia passuum à Cocino circiter LXXX. ibi instituendo Societatis collegio præest. Ac sane multa his locis Societatis domicilia excitarentur si M. Simon (vt ad te antea scripsi) cum magna ab Rege autoritate missus non paruam huc adduceret sociorum manum, ex quorum numero sex septemue cōcionatores essent, complures confessionibus excipiendis, tradendis piis meditationibus, Ethnicis ad Christi fidem adiungendis idonei, viri omnes plane moderati, ac rerum periti. Scripsi etiam ad Regem de M. Simone, vt eum cum potestate mittat, non modo inchoandi collegia, sed etiam fauendi indigenis Christianis, atque Ethnicis, quos ad Christum quātuluscunq; aggregaret fauor.

Mitto

Mitto ad te Iaponicarum literarum notas. Iapones quippe ab aliis in scribendi ratione differunt plurimum. Nam à summo orsi directo ad ima descendunt. Quærenti mihi ex Paulo Iapone, cur nostro more non scriberent? Quin vos, inquit ille, potius more nostro? Etenim ut hominis caput summum est, pedes imi, sic par est, homines cum scribunt, à summo deorsum directo ferri. Descriptionem item Iaponiæ, & morum illius gentis à Paulo summæ religionis, ac fidei viro acceptam tibi mitto. Post duos menses ego cum P. Cosmo Turriano, Paulo & aliis Iaponibus duobus solvam (si DEO cordi erit) in Iaponiam. Inde quid eorum literis continetur, ad te perscribam. Nam ex Paulo homine idiota cognoscere non potui, quod nunquam attigerit Iaponica literarum monumenta, quæ (similiter, ut apud nos libri scripti Latine) aliena quasi quadam lingua loquuntur. IESVS Dominus noster doceat nos facere voluntatem suam, & huius vitæ laboribus perfunctos ad beatam illam æternamque transferat sedem. Amen. XIX. Kalen. Febr. Cocini.

M. Simoni Roderico in Lusitaniam.

Epist. XI.

*Gratia & caritas Christi D. N. sit
nobiscum semper. Amen.*

NVLLIS

NVLLIS consequi verbis queam, Si-
 mon frater carissime, Antonij Go-
 mes, & sociorum aduentus quantum mihi
 lætitię attulerit. Scito igitur & ipsos, magnos
 in pietate progressus facere, & vitę exemplo,
 concionibus habendis, audiendis confessio-
 nibus, cōmentationibus proponendis, pri-
 uatis congressibus rem Christianam mi-
 rum in modum iuuare, magna omnium vo-
 luntate. Nimirum egregiis hic Societatis vi-
 ris opus est; maxime verò in vrbe Armazia,
 & oppido Dio, quæ loca haud paulo magis
 quàm Goa, concionatoribus egent piis; ita
 multos Lusitanos habent à Christiana disci-
 plina, rituque degenerantes. Itaq; vt neces-
 sitati seruiam, statui Antonium Gomen vi-
 rum concionandi, aliorumque Societatis
 munerum facultate præstantem mittere Ar-
 muziam. M. Gaspar in Collegio S. Fidei ma-
 nebit. Næ tu magnam à DEO inieris gratiã,
 si cum plurimis è Societate in Indiam traie-
 ceris, tecumque septem, octoue conciona-
 tores, aliosque magni vsus ac moderationis
 viros adduxeris. Neq; enim multis opus est
 literis ad Ethnicorum cōuersionem, quod
 horum locorum gens barbara admodum sit
 & imperita; vt homines etiam non multarũ
 literarum, modo magnarum virtutum, ac
 virium, egregiam hic DEO operam nauare
 queant. In singulis Indiæ oppidis, vbi con-
 cionator

cionator esset è Societate cum alio sacerdote, qui eum in confessionibus audiendis, reliquisque Societatis officiis obeundis adiuuaret, sedes locari posset Sociorum, ad Lusitanorum, indigenarumque liberos excolendos.

Scripsi ad P.N. Ignatium, vt tibi faciat veniendi potestatem, itemque ad Regem, vt te multis comitatum Sociis, magnaq; cum auctoritate in Indiam mittat. Quod si continget, mihi crede, longe maiori quàm tu putas, tuus aduentus Christianæ rei erit emolumento. Alterum de quo scripsi ad Regem, illud est, vt consulat Lusitanorum pupillis, quorum videlicet parentes amissa pro rege vita, liberos orbos inopesque reliquere, stipendium, ac victum parentibus debitum persolvente nemine. Quare non esset alienum aliquot in India cõstituere collegia, vbi eiusmodi pupilli nõ alerentur solum, sed etiam erudirentur. Et quoniam Rex indigenarum quoq; salutem prospicere debet, è re Christiana esset mandare, vt Christianorum indigenarum liberi certis in locis imbuerentur Catechismo. Itaq; ei scribo, vt ex Bazaini vectigalibus (si videatur) circiter quinq; nũmorum aureorum millia assignet ad eiusmodi aliquam domum aperiendam. Hæc omnia Regem Deo bene iuuante, per tuum aduentum facturum esse confido.

Cognoui

Cognoui nuper de regione Iaponia, quæ sita est vltra Sinas millia passuum amplius DC. Eius incolas acri esse ingenio, cupidosque discendi non modo diuinas res, verum etiam naturales, quæ disciplinis continentur. Id & Lusitani illinc reuersi perhibent, & Iapones quidam satis declarant, qui superiore anno mecum Malaca in Indiam profecti, nuper Goæ in Collegio S. Fidei Christianis mysteriis initiati sunt. Id adeo intelligere poteris ex Iaponicarum rerum narratione, quam tibi misimus acceptam à Paulo Iapone cognomento S. Fidei, viro egregia sane virtute, ac fide. Is ad te scribit de se suisque rebus, diuinisque beneficiis in se collatis. Itaque ego mense Aprili proximo, in Iaponiã cû Cosmo Turriano nostræ Societatis sacerdote contendere statui. Sic enim mihi persuadeo, Christianam religionem illis locis longe lateque propagatum iri. Adde quod hic ego iam cesso, quippe cum propter Socios, qui hoc anno venerunt, mea opera Indis minime sit necessaria; præsertim verò cum breui aut ipse venturus sis, aut alium tuo loco missurus cum magna caterua Sociorum. Equidem te ipsum venturum esse spero. Simul opinor fore, vt sub aduentum tuum, attentata à me Iaponia; rebusque abs te ex his litteris in India compositis (si rei bene in Iaponia gerendæ, vt spero, DEO fauente dabitur oc-

tur occasio) Goę nos reuisamus. Procedente deinde tēpore multi è Societate in Sinas atq; è Sinis in celeberrimam illam Academiam Cenicenā quę vltra Sinas & Cathaiū sita est, DEO bene iuuāte penetrabunt. Nam vt Paulus tradit, Iapones, Sine, Tartariq; vniuersi è Cenico oppido petūt sacra. Mandātur Iaponū religiones literis quibusdam reconditis, & vulgo ignotis, quales apud nos sunt Latine. Quamobrem Paul^o homo idiota, & in illiusmodi libris plane rudis, negat se habere, quid de patriis religionibus dicat. Vbi eo venero DEO approbante; quę sacris ipsoꝝ monumentis continentur, ad describā pluribus. Mihi quidem in animo est, simul ac Iaponiā attigero, Regē ipsum, & præcipua gymnasia, quę in regis vrbibus sunt, adire; rebusq; omnibus perspectis explorata non solū in Indiā, sed ad Academias Lusitanię, Italię, maxime vero Parisiensem scribere, & simul admonere, ne dum toto pectore in doctrinæ studia incumbunt, vsq; eo soluto animo sint ac libero, vt de Ethnicorum inscitia, atq; interitu nihil omnino laborent.

Petrus Consaluus Cocini Vicarius, idemque nostræ Societatis amicissimus mandat tibi per literas suum quoddam negotium. Oro te, atque obsecro, quicquid eius causa facere poteris, ne prætermittas, tum quod ad Regem pertinet, tum quod spectat

spectat ad beneficium Christianis suis popularibus expetitur. Ac pro certo habeto, eum verum, germanumque esse amicum Societatis, quippe qui Socios omnes Cocinum diuertentes perbenigne hospitio recipiat. Iam Goanis Patribus, cæterisque toto Oriente sparsis, ad usum Missarum, octo decemue vini dolia istinc cures velim. Nam hic quidem vini, in maxima necessitate, summa est non modo caritas, verum etiam penuria. Itaque Socij Malacenses, Comorinenses, Socotorenses, Molucenses ad sacrificia vinum nullum habent, præter id quod subuehitur ex India. Nimirum ut Episcopo Goano, & Franciscanis vinum à Lusitania subministratur ex publico, ita Goano Collegio S. Fidei, unde ad cæteros Socios submittitur, ab Rege attribui oporteret.

In Socotoram insulam profecturus hoc anno est P. Cyprianus cum sacerdote uno, & adiutoribus duobus. In ea insula Saracenus quidam potens per vim, contra ius, fasque omne dominatur. is Christianos incolas crudeliter opprimit, ac diuexat: ereptosque eorum liberos Mahometicis iniciat sacris: ipsos infinitis malis, & ærūnis obruit. Peruelim vrgeas Regem, ut pro suo egregio religionis tuende studio, aliquando prospiciat Christianis. Id adeo sine ullo sumptu, nulloque negotio cōficere poterit, si classi Indicæ Mecanum

Mecanum fretum petituræ imperabit, vt Saracenorum impotentiam comprimat. Nam incolæ armis omnibus demptis, duroque oppressi seruitutis iugo, Saracenum nomen perhorrescunt. Te ego per IESVM Dominum oro, vt Socotoræorum libertati consulas, quandoquidem tam iniusta premuntur seruitute. Miserabilis platee species est eius insulæ. Annis superioribus ex itinere cum eò diuertissem, plane illorum miseratus sum vicem: adeo crudeliter eos maritimi Arabes vexabant. Totum hoc negotium nullo, vt dixi, sumptu, solo Regis nutu confici potest. Alphonsus Sosa, qui Prætor Indiæ fuit, testis est locupletissimus, qui hæc omnia perspexit ipse oculis suis.

Michaëlem Vadium Goam remisi, quod alienum iudicarem sinere eum redire in Lusitaniã. Postquã Antonium Gomen Goæ vidi, satius existimaui P. Gasparem Collegio præficere, vt Antonius omni solutus cura in cõcionibus, cõfessionibus ciuiũ, exercitationibusq; spiritualib⁹ totus esset. Ad quæ munia obeũda haud paulo plus habet quam ad regendũ facultatis: cum præsertim domesticæ administrationis onus egregie sustineat Gaspar. Præcipies, quæso te, vt quotannis huc aliquot è Societate submittantur, atque horum plerique sacerdotes. Scribes etiam Romam, & vbiq; Societas est, vt Conime
 K bri-

bricam mittant sacerdotes aliquot magno usu, ac spectata virtute, qui cum neque doctrina, neque dicendi facultate instructi sint ad concionandum, aut ad Collegiorum munera obeunda, istic cessant, hic in Ethnicorum conuersione magno vsui futuri. Etsi enim istis locis aliquid opis afferant, his certe longe vberior eorum industriæ fructus extabit. Si qui præterea Conimbricæ studiorum confecerint cursum, eos huc ad nos eandem ob causam mittas censeo. Quæso te, caue committas, vt vlllo anno sociorum supplementum desideremus. Nam qui versantur in Goano collegio, nondum satis vsus, doctrinæ, ac virtutis habent ad conuersionem Ethnicorum.

Bazaini Michaëlis Vasæi olim Generalis Indiæ Vicarij rogatu, terna numerum aureorum millia Rex attribuit domicilio extruendo, vbi indigenarum Christianorum filij doceantur. Hic quidem opinio est, Regem illius domus administrationem penes Societatem nostram esse voluisse. Nam cum Michaële octo, aut nouem è Societate; Franciscani sex venerunt è Lusitania. Verum Michaël Franciscanis Bazainum deuectis, pecuniam, quam Rex autore Ioanne Castro Prorege, ad conuersionem Ethnicorum assignauerat, eisdem dispertiendam, ac dispensandam dedit. Ego igitur Bazainum profectus,

ctus, vt negotia quædam transigerem Molucensium Christianorum, cum Franciscanis collocutus sum, qui ad paucissimos redacti me etiam atq; etiam rogarunt, vt aliquem eo destinarem è Societate, qui & Neophytis necessaria ex assignata pecunia impertiret, & seminarium illud administraret. Itaq; Melchiorem Confaluū ibi reliqui cum adiutore.

Nuper Michaële Vafæo, & P. Iacobo Borbano mortuis, Collegij Goani curatio ad Cosmum Ioannem peruenit, qui reddituum procuratione & tectorum ædificatione suscepta, cum distineretur negotiis regiis, post aduentum Antonij Gomis eam curationem Societati penitus cessit. Nunc ex vsu est hæc cessionem regia autoritate comprobari. Velim diploma cures, ac deferas tecū in Indiā.

Oppidum est Regis, nomine Crangonorum, XV. millia passuū à Cocino. Hic Collegium est egregium à Vincentio Episcopi socio exædificatum, vbi Christianorum indigenarum, qui Thomæi appellantur, liberi instituuntur facile centum. Sexaginta quippe vici Thomæorum Christianorum circa id oppidum sunt, ex quib⁹ Collegij, quod dixi, alumni petuntur. Opus si quæris, omnino præclarum est ad aspectū, siue situm spectes, siue ædium descriptionem. Mirificam sane operam his locis Fr. Vincentius nauauit. is amicissimus mihi est, Societatiq; vniuersæ.

Confirmat se id agere, vt moriens Collegij
 administrationem Societati relinquat. Mirū
 in modum expetit sacerdotem è Societate
 Grammaticæ peritum, qui alumnos litteris
 erudiat, & diebus festis ad populum verba
 faciat. Mos gerendus est homini: quæso te,
 mitte eiusmodi sacerdotem, qui illi omni-
 bus in rebus obtemperet. Cranganori duæ
 sunt ædes sacræ, vna S. Thomæ à Thomæis
 Christianis pie admodum celebrata, altera
 S. Iacobi Collegio adiuncta. Duobus hisce
 templis F. Vincentius Indulgentias Ponti-
 ficias impertiri peroptat, solatia horū Chri-
 stianorum, & incitamenta pietatis. Quocir-
 ca maiorem in modum abs te peto, vt siue
 per eos, qui Romę sunt, siue per Pontificium
 Nútium, qui est in Lusitania, anniuersariam
 omnium peccatorum Indulgentiam cures,
 ex vigilia S. Iacobi, itemque S. Thomæ in o-
 ctonos dies insequentes: quam ego Indulgē-
 tiam his duntaxat propositam volo, qui Cō-
 fessionis; & Eucharistię sacramētis rite pro-
 curatis, eas ædes Cranganori pie, casteq; ad-
 ierint. Hæc duo, de sacerdote, & de Indulgē-
 tiis, quæ Vincētij nomine abs te postulauit, si
 curaueris, & simul ad eū officiosam epistolā
 miseris; ne tu hominem & tibi, & Societati in
 ppetuū deuinxeris. Eiusdē modi litteras, vt
 ad Episcopum quoq; ipsum des, nostræ So-
 cietatis cupidissimū, te etiā atq; etiam rogo.

Ora-

Oraui Regem per litteras, vt sacerdotem quendam (cui Stephano Ludouico Burano nomen est) sibi à sacello constituat. Id adeo non tam ipsius causa feci, quam quod sorores habet, & orbas, & inopes; quarum frater si quasi ex cohorte Regia vir honoratus habeatur, facile sorores collocet in matrimonio. His enim locis in connubiis, honestorū hominum, & apud Regem gratiosorum affinitas mire expetitur. Id si perfeceris, tres orbas puellas in tuto locaueris. Huius sacerdotis mater Consaluo Ferdinando Concinati nupsit. Optat igitur sacerdos ad victrici beneuolentiam sibi ac sororibus conciliandam ei gratificari. Itaque deprecatur, vt Rex illum suum victricum in suorum numerū, sine vlla mercede, administrū adscribat honorarium. Sic enim in animum induxit suū, si victricus quasi è cohorte regia erit, eū paterno amore in ipsum, ac sorores futurum,

Cū Franciscani omnes nostri amici sunt, tum vero eorum custos Antonius Casalius. is custodia abiturus post biennium, optat mirum in modum in Lusitaniam redire; quæso te, vt litteras illi ab Rege, & facultatem impetres, absoluto custodiæ tempore decedendi. Nam quintum iam annum hisce in locis DEO, ac Regi operam nauat.

P. Nicolaus Lancellotus Colanum à me valetudinis causa missus conualescit in dies,

vir plane factus ad Colanensium voluntatē. Iam agitur de Collegio inibi instituendo, vbi pupilli in primis Lusitanorum, deinde Christianorum Comorinensium, & Thomæorum erudiantur. Nam oppidani, quī & pauci sunt, & à re familiari male constituti, seminarium ne inchoare quidem suis facultatibus possunt. Scripsi super ea re ad Regē, ostendens id negotium quanto tandem vsui sit Christianæ religioni futurum. Transiges cum Rege, vt Indiæ Prætori, itemque Procuratori suo mandet, vt id domicilium ex publico ædificet satis laxum, ad complures orbos tum Lusitanorum, tum indigenarum liberos alendos. Colani enim summa copia est, ac vilitas rerum omnium: & parua impēsa maxima alumnorū sustineri potest multitudo. Si ipse huc venies, Simon frater carissime, nimirum tuus aduentus magno, & rei Christianæ emolumento, & tibi gaudio erit; sed ita si regia instructus autoritate venias, ad Dei cultū, & Christianos indigenas subleuandos. Iterum te moneo, vt Regis, Reginæque opibus fultus huc venias, quo Præfectos & Procuratores regios contineas in officio. Tum demum enim omnium opinione meli⁹ de India, & Christi cultu mereberis.

Latos è Malaca nūcios accepi de re Christiana à Francisco Pere, & Rocho Oliueria præclare gesta. Ex eorū litteris omnia cognosces.

nosces. optimi autē ex Moluco nuntij perferuntur. Quippe in maximis ærumnis perpetuisque vitæ discriminibus Ioannes Beira, eiusque socij versantur, magno cum Christianæ religionis incremēto. Rumor de Beiræ cæde dissipatus mihi quidem inanis videtur. Ipse ad me paulo ante de suis rebus, ærumnis, ac periculis diligētissime scripsit. Eius socij post discessum nauium ex Moluco, tres menses hyemarunt in Amboino. Interim Ioannes Beira eò ex Maurica venit ad Præfectum, rogatum, vt Lusitanorum manum Mauricis, Christianis auxilio mitteret. Reuertēti in Mauricam ex Moluco nescio quid illi grauius accidisse dicitur, quod ego neq; vllius litteris, neq; idoneis autoribus comperi. Illud pro certo affirmare audeo, tanquā aurum in fornace probari eos, qui Deum ac proximos diligunt. Equidem haud scio, annusquā in toto orbe Christiano ij, qui Deo student, & salutis animorum, tot laboribus tantisq; mortis periculis exercentur, quot, quantisq; in Maurica regione. Velim Deum deprecari pro iis, qui illuc ierunt, & deinceps ituri sunt; propediem enim duos, tresue socios eodem mittere statui. Nimirum opinor Mauricas insulas plurimos nostrę Societati martyres parituras, vt breui non Mauri, sed Martyrij insulæ sint appellandæ. Itaque Socij, qui vitam profundere expetunt pro

CHRISTO; bono animo sint, præcipiantq; gaudium licet; siquidem paratum habet seminarium martyriorum, vbi cupiditatem expleant suam. Nauigatio in Iaponiam, ac Sinas (vt omnes mihi prænuntiant) est ærumnarum, ac periculorum plenissima. Ego nihil dum vsu compertum habeo: cum illuc transmisero, quod post duos & dimidiatum mensem futurum arbitror, inde te certiorẽ faciam de omnibus rebus. Ita vbi tu, DEO approbante, in Indiam veneris, anno opinor proximo, à me litteras Iaponicas accipies. Nunnius Ribera Amboini est, in oppido sane tuto, & Christianis frequenti. ex eius litteris intellexi sane vberem fructum eius laboris extare.

Socij duo qui in Comorino Promontorio versantur, magno sunt rei Christiane adiumento. Id adeo ex litteris, quas ad te mitto intelligere poteris, vbi illi de omnibus rebus fuistibi perscribunt. Visum est DEO dulcissimum fratrem nostrum Adamum Franciscum ex hac vita euocare, vt ei plurimorum, maximorumque laborum persolueret præmia. Mors anteaactæ vitæ respondit, quæ quidem, quantum ab aliis accepi, & ipse perspexi, sanctitate floruit. Vir fuit plane pius, magnoque animi ardore in Ethnicis ad CHRISTVM aggregandis. Equidem magis illi me cõmendo, quã ipsum cõmendo Deo; persuasum

*Franciscus
Adamus.*

sum enim habeo eum iam beatitudine, ad quam natus erat perfrui. Nunc ego Goam contendo; ut me ad Iaponicum iter in Aprilem proximum, maturè comparem. E Goa in Cambaiam, ad Prætorem Indiæ, qui nunc Bazaini est proficiscar, ut is & Molucensium Christianorum rationibus consulat, & prospiciat Sociis, quos illuc sum propediem missurus. In his vnus erit cōcionator, qui in regio oppido commoretur, præsitq; Collegio inchoando, vbi Mauricorum Christianorū, Lusitanorūq; pupilli instituantur. Inchoabitur etiam aliud domicilium, vbi præter orbos Lusitanorum filios, Iapones, quos DEO fauēte missurus sum, Christianis imbuentur mysteriis. Et quoniā nostri homines in India non Episcopo solum, & clericis, verum etiā cænobitis, Christianisq; omnibus pariter, & Ethnicis cari acceptiq; sunt; magnam in spē ingredior fore, ut his locis longe, lateq; Societas propagetur. Quare Simon frater carissime, da operam, ut quamprimum huc traicias cum magnis sociorū copiis, partim cōcionatorum, partim etiam aliorum. Vnum caue, ne adolescētulos plerosq; deducas, hic enim maiores triginta annis vsq; ad quadraginta desideramus, eosdemque cum cæteris virtutibus, tum vero humilitate, mansuetudine, patiētia, & scilicet castimonia ornatos. Meum hoc vitium est, ut ad te scribens nul-

lum inueniã finem. Vel hinc intelligere potes, quantũ ex ea re capiam voluptatis, præfertim vero cũ ad scribendũ me contuli tuis literis prouocatus. Itaq; scribendi finẽ facio, etsi finẽ reperire nequeo: confido autem fore, vt aliquando nos aut in Sinis, aut in Iaponia, aut certe in cœlo reuisamus; vbi, vt spero, singulari Dei beneficio ac munere in cœlestis regni societatem pariter vocati, DEO perenni bonorum omnium fonte perfruemur in omnem eternitatem. Amen. VI. Nonas Februarias. Cocino.

Eidem. Epist. XII.

EPISTOLIS omnibus in Lusitaniã Emanueli Petro iam datis, naues Malaca venerunt, quæ certo nuntiabant, Sinarum portus Lusitanis penitus clausos & infestos esse omnes. Ego tamen profectioem Iaponicam, de qua antea ad te scripsi, haudquam abiiciam. Nam mihi nihil gratius accidere potest in vita, quam in maximis meis periculis, CHRISTI Domini, & Christianę religionis causa susceptis, vitam trãsfigere. Christianum quippe est in cruce magis quã in quiete lætari. DEVS nos in suo, beatorumque domicilio iungat. Amen. IV. Kalen. Mart. Cocino.

FINIS SECVNDI LIBRI.

FRAN-

*Cruce a.
mor.*

FRANCISCI XAVERII EPISTO-

LARVM LIBER

TERTIVS.

Societati Goam. Epist. I.

Gratia & caritas Christi D.N. sit nobiscum semper. Amen.

COCINO soluimus ad VII. Kal. Maias: dies autē XL. in itinere posuimus, secunda semper valetudine ac tempestate vsi, nullo ab Accensibus hostibus, quos pertimescebamus periculo. Pridie Kalendas Iunias DEO fauente appulimus Malacam, vbi perhumaniter, ac perbenigne tum à Præfecto vrbis, tum à ciuitate excepti sumus. Ac Præfectus res omnes ad profectionem Iaponicam necessarias summo nobis studio, ac sedulitate curauit. Oneraria vehemur (Iuncum vocant) Sinæ hominis Ethnici, cui cognomen est Latro. Is pignoribus datis fidem obstrinxit suam, se Sinarum finibus præteritis, nos in Iaponiam esse transmissurum. Magnam spem habeo fore, vt nos incolumes DEVS perducatur, vt suum in Iaponia nomen audiatur aliquando ac celebretur.

P. Alphon-

P. Alphonfus Castrus nobiscū venit, cui Malacensis est destinata prouincia is Malacæ die sanctissimæ Trinitatis festo, primum sacrum solemni ritu ac ceremonia fecit, quod ea res esset in his locis plane noua. Nouo sacerdoti Episcopi Vicarius, & Franciscus Peres sacrificanti præsto fuerunt; ego ad populum verba feci: Tota res ciuibus propter nouitatem accidit gratissima. Placuit ad aliorū sacerdotum morem retinendum, si quid à populo offerretur, accipi. Sed quicquid pecuniæ coactum est, iussi ad sodalitiū Misericordiæ deferri pauperibus diuidendum. Nostri quoque propter indigenarum sacerdotum paucitatem, in solemni supplicatione Sanctissimæ Eucharistiæ processere linteati, Socios Malacenses adeo nauiter in vinea Domini laborantes offendimus, vt nequaquam in eos illud conueniret. *Quid hic statis tota die otiosi?* Magna hic erat opinio, Iaponios ita factos, & affectos esse, vt ad Christi fidem accessuri viderentur quamplurimi. Eorum enim, qui apud illos versati sunt, literis ad nos perfertur, flagitari à Iaponibus, sacerdotes, qui res illis diuinas, & Christianorum religionem exponant. Vos quæso DEVM obsecrate, vt itineri, conatibusque nostris faueat, atq; obsecundet, quando nos diuinę benignitatis aura freti vela pandim⁹ eamque nobis in hoc negotio iam confidimus

mus

mus afflari: nisi forte ob nostra delicta quò minus rem tantam conficiamus, nos deferat atq; destituat. Nobis DEVS auxilio semper sit ac præsidio. Amen. XII. Kal. Iulias ipso Christi corpori sacro die. Anni. M. D. XLIX. Malaca.

Ioanni Beira. Epist. II.

IA P O N E M petimus Christianæ religionis propagandæ allecti spe, quæ nobis ostentatur maxima. Tres omnino eò proficiscimur, Ego, Cosmus Turrianus, & Ioannes Ferdinandus, itemq; Iaponij totidem Christiani egregia probitate, qui in Goano S. Pauli Collegio baptizati, per mensem in piis cõmentationibus maximo cum fructu versati sunt: nunc autem reuertuntur, patriæ suæ ad Christi fidem adducendæ studio incensi. Commodum Iapones legationem ad Lusitaniam Proregem miserunt rogatum sacerdotes, à quibus Christianam doceantur religionem. Imus omnes diuinæ spei, ac fiduciæ pleni haudquaquam dubitantes, quin optime Christiana res gerenda sit, nisi forte nostra delicta diuinos conatus impediunt. P. Alphonsum Castrum cum sociis duobus isthuc ad te mitto, qui partim ad Lusitanos conciones habeant, partim Neophytos, seruos ac pueros Catechismo erudiant, idque eadem ratione quam ego seruaui, cum isthuc elaborarem:

rarem:

rarem: nimirum vt Symboli capita, ac præcepta Decalogi explanent, confitendi, communicandique præscribant modum. Tu velim de tuis rationibus, de animorum fructu, istic per socios percepto de spe Euangelij, & istis locis, & in Macazaria, reliquisque insulis adiacentibus disseminandi crebrius ad me perscribas, vt rebus omnibus cognitis, statuam de vnoquoque vestrum. Nam si magnam atque vberem messem esse intellexero, plures istuc operas submittam, sin minus pro vsu, quem istius regionis habeo, quemque Iaponiæ habiturus sum, vos accersam aliò, vbi vtilius, à vobis opera poni posse videatur. Proinde expeditos ac paratos vos esse volo si in clamaro, vt accurratis, DEO bene iuuante, qui nos in sua patria iungat & colligat. Nam in hac quidem vita ita distracti, dissipatique peregrinamur, vt ecquando inter nos reuisuri simus, equidem nesciam. Vale. XII. Kalendas Iulias. Malacæ.

P. Simoni Roderico in Lusitaniam.

Epist. III.

QVÆSO te atq; obsecro per viscera IESV CHRISTI, vt huc submittas quamplurimos è Societate: omnes autem siue cōcionatores, siue alios spectata virtute viros. Peccandi enim illecebræ hisce locis se offerunt

runt plurimæ. Itaq; vt literarum scientia nō excellant, oro te etiam atq; etiam, vt excellant vtique virtute: quoniam his quidem locis virtus magis, quam doctrina spectatur: quanquam probitas literis ornata scilicet palmam ferat. Etenim Indiæ arces, ac præsidia Lusitanorum viros doctos ferme requirunt. Nos autem Regi Lusitaniæ patrono optimo, & Lusitanis qui in India versantur, plurimum pro summa illorum erga nos beneuolentia, ac liberalitate debemus. Quibus quidem aut nulla ratione, aut hac vna gratiâ pro tantis eorum meritis referre possumus, vt quoniam multis magnisq; negotiis sunt implicati; eorum animos atq; conscientias expediamus, vt explicatam habeant & exploratam rationem salutis suæ. Christus Dominus noster pro sua benignitate ac misericordia, multos, eosq; bonos operarios conducatur in vineam suam, nosq; vbicunq; ei visum erit, si minus in terris, in cælo quidem certe coniungat. Amen. X. Kalendas Iulias. Molacæ.

Societati Romanæ. Epist. IV.

SCRIPSI ad vos Ianuario mense anni superioris, quâ vberes animarû fructus ex his locis percipiatur, quantumq; vel in Lusitanorû, vel in Ethnicorû oppidis propage- tur Christiana religio, idēq; cæteros socios, qui

qui in hisce locis versantur, pro sua quemq; parte facturum arbitror. Ego ex India Iaponiam versus Aprili mense discessi, comitibus duobus è Societate, altero Sacerdote, ministro altero, ac præterea Iaponibus Neophytis tribus, qui post iacta fidei fundamenta in Collegio S. Fidei Christianaq; mysteria satis percepta, baptismo rite expiati humanarum diuinarumq; rerum meditationibus summo studio, parique fructu exercere sese. Nam singulari DEI benignitate adeo ad cœlestis erga se largitatis cognitionē excitati, diuinisque virtutibus cumulati sunt, ut merito nos omnes tot, tantorumque bonorum, quæ DEVS in illos plena ut dicitur cōgessit manu, participes esse cupiamus. Et quoniam apud nos legere & scribere didicerunt, preces ex scripto recitant sane diligenter. Percontanti mihi in quo potissimum genere meditationis reperirēt sensum gustumque pietatis, in Christi cruciatibus, atrocissimaque nece responderunt. Itaq; in hanc lectionem meditationemq; præcipue incumbunt. Quamdiu sunt in spiritualibus exercitationibus versati, tantum inde cœlestis lætitiæ piarumque hausere lacrymarum, ut in multos deinceps menses redundaret. Symboli Apostolici capita, causas cur DEI filius humanitate indutus genus humanum ab interitu vindicaret, cæteraq; Christianæ reli-

religionis mysteria per otium eis tradidimus. Interrogati à me sæpius, quod tandem inter Christiana instituta potissimum ducerent, ac maxime salutare; primas semper detulerunt Confessionis, & Eucharistiæ Sacramentis: Et simul illud adiecerunt neminem sua quidem sententia rationis compotem fore, qui cognitis Christianæ religionis mysteriis, ac legibus, Christi non amplectatur fidem. Vnus ex his Paulus S. Fidei nominatur; hunc ego audiui cum ingemiscens, crebroque suspirans diceret. O vos miseros Iapones, qui pro Diis ea colitis, quæ Deus ad usus effecit humanos. Tum ego quid ita? inquam. & ille, rogas? inquit. An non cecisunt, qui Solem, ac Lunam famulos Christianorum numerant Deos? quid enim aliud illa mundi lumina efficiunt, nisi diem noctemque distinguunt? vt videlicet mortales tanto splendore excitati præpotentem Deum Patrem luminum, Deique filium Iesum Christum & agnoscant & colant. His igitur comitibus pridie Kalendas Iunias anno post Christum natum MDXLIX. perueni Malacam. Vix è naui descenderam cum Lusitanorum mercatorum litteras ex Iaponia accepi, ex quibus agnouî principem quendam Iaponiæ virum fieri velle Christianum. Itaque legatos ab eo ad Prætorem Indiæ missos cum mandatis, vt aliquot nostræ Societatis ho-

*Iudicium
Iaponū de
sacramen-
tis confes-
sionis & Eu-
charistia.*

mines postularent Christianæ legis magistros. In iisdem literis illud quoque erat scriptū, in quodam Iaponiæ oppido mercatores Lusitanos iussu regis in hospitium Dæmonibus infestum, ac propterea desertum esse deductos. Ibi cum ignari totius rei Lusitani lacinia retraherentur, & cōuersi nihil omnino cernerent, attonitos, quid tandem id esset requisisse. Nocte autem quadam, cum famulus spectro nescio quo exterritus exclamasset, eo clamore reliquos excitatos arripuisse arma aliud quippiam esse existimātes: quibus tumultus causam requirentibus respondisse puerum, se nocturno spectro percussum inclamasse. Inde famulum illum cōplures disposuisse cruces in ædibus, & spectra illa euanuisse: denique incolas enuntiasse Lusitanis, in tectis illis Diabolos habitare, & simul quaerisse, quo tandem remedio fugarentur; tum respondisse Lusitanos, nullū remedium cruce præsentius inueniri. Itaq; posteaquam eam domum Lusitani crucibus in vestibulo positis munierint, exemplum incolis secutis, ante domos passim excitatas cruces. Adhæc nunciabatur, in Iaponia latissimum Euangelio patere campum: gentē enim prudentem esse, atque ingeniosam, rationi obtemperantem, discendique percupidam. Quocirca in spem venio (nisi nostra peccata impediunt, quo minus nostra Deus opera

*Crucibus ob
sectis infe-
sta domus à
Diabolis li-
beratur.*

opera vti velit) non paucos ex omni Iaponia ad Christi fidem accessuros. His ego nuntiis etsi vehementer excitatus, tamen vtrum eò me conferrem, nec ne, diu mecum, multumque cogitavi. Verum vbi certis indiciis Iaponicam profectioem è gloria, & voluntate diuina esse perspexi, si hoc iter omitterem, nec ego viderer mihi longe Ethnicis Iaponibus deterior. Humanæ salutis hostis profectioem nostram summa ope impedire conatus est. Cur tantopere à nobis sibi metuat nescio, sed aliquid profecto est. Proficiscentes in Iaponiam supellectilem ad sacrum faciendum necessariam nobiscum deferemus. Proximo anno (nisi DEO secus videbitur) quæcunq; illic gesta erunt, faciam vt sciatis.

Simul atque Iaponiam attigerimus, certum est nobis Regem ipsum Iaponiæ rectà adire, eique fidenter mandata, quæ à Iesu Christo Regum Rege habemus, exponere. Imus spei diuinæq; fiduciæ pleni, confidimusque nos DEO duce de eius hostibus triumphaturos. Neq; vero certamen cum Iaponiæ literatis reformidamus. Quid enim boni nosse potest, qui DEVM Christumque eius filium ignorat? qui autem nihil spectat aliud, nisi diuinam gratiam, Euangelij prædicationem, animorum salutem, quid tandem recuset, aut pertimescat? si enim versabimur non modo in terris barbarorum, verum etiam in Dæmo-

num regno; tamen nulla neq; barbaria, neq;
Dæmonum rabies quicquam nocere nobis
poterit, nisi permisso, concessuque præpo-
tentis DEI. Vnum omnino timemus, ne
DEVM ipsum offendamus, cuius offensio-
nem si vitauerimus, exploratam de nostris
hostibus victoriam nobis illo propitio, pol-
licemur. Et quoniam DEVS ad suum obse-
quium, & peccatorum fugam satis auxiliij
tribuit omnibus, speramus fore, vt pro sua
benignitate nobis non deneget. Quippe in
eo res vertitur, vtrum recte vtamur, an abu-
tamur diuinis beneficiis. Itaque magna nos
spes tenet, Ecclesiæ matris nostræ, eiusdem-
que Christi sponsæ, ac speciatim nostræ So-
cietatis, eiusq; studiosorum preces, hoc no-
bis impetraturas, vt DEI beneficiis, vti par
est, ad diuinam gloriam vtamur. Illud nos
magnopere delectat, quod DEVS nostri
itineris consilium ac propositum intuetur,
videtque nihil nos spectare aliud, nisi vt a-
nimæ ad DEI similitudinem effectæ con-
ditorem agnoscant suum: eiq; diuinum ho-
norem cultumq; tribuant, & simul vt Chri-
stianæ religionis fines longe lateque profe-
rantur. Itaque non dubitamus, quin itineris
conatusque nostri euentus felix, lætusque
sit futurus. Duo sunt, quæ maximam nobis
spem afferunt Satane impedimenta perrum-
pendi: præclari consilij conscientia & prou-
dentia

dentia diuina, cuius nutu nō homines modo reguntur, sed etiā Dæmone. Satanas quip- penisi facta à DEO potestate, Iobo quicquā detrimenti inferre nō potuit. Video autē nobis nō solum labores plurimos ac maximos, sed etiam perspicua mortis pericula in ipso itinere subeunda.

Iaponicum iter sane periculosum est, tū *Iaponicum* ob piratarum ac syrtium multitudinem, tū *iter pericu-* vero ob magnitudinem tempestatum, quæ *losum.* tam atroces existunt, vt præclare agatur cum iis, qui Iaponiam petunt, si tertia quæque duntaxat nauis intereat. Ac mihi quidem sæpe venit in mentem vereri, ne nostræ Socie- *Sui Gille-* tatis homines doctrina exculti, si in hæc loca *ria.* venerint, plenum temeritatis negotium putent, quod videatur tentari DEVS, tam aper- tis periculis adeundis, quibus tot depereant naues. Verum vt me collegi, vereri desino, quippe cum Societatis nostræ literis litera- tisq; inhabitantem Domini spiritum mode- raturū esse confidam. Alioquin literæ haud paulo plus detrimenti afferrent, quam com- modi. Equidem illud semper fere proposi- tum habeo, quod ex optimo parente nostro Ignatio sapius audiui, nostræ Societatis ho- minibus omni ope, atque opera enitendum esse, vt se ipsi vincant, timoresque depellant omnes, qui impedimēto effesolent, quò mi- nus spem omnē reponant in vno DEO. Et si

enim spes, & fiducia diuina ad Dei arbitrium tribuitur hominibus, plerunque tamen impertitur iis, qui se ipsi omni ratione superare conantur. Etenim vt multum interest inter eos, qui rebus necessariis instructi Deo confidunt, & eos, qui cōfisi eodem, Christi imitandi studio, spoliāt se rebus etiam necessariis, ita qui spem habent in Deo extra mortis periculum, multum differunt ab iis, qui Dei præsidio freti diuinæ gloriæ causa sponte capitis discrimen subeunt, quod vtique vitare possint, si velint. Ego vero sic censeo, qui in perpetuis vitæ periculis vnus Dei causa versentur, his breui vitam acerbam fore sic, vt mori expetant, vt cum Deo viuant, & regnēt semper in cœlo. Hæc enim quæ dicitur vita, nihil est, nisi perpetua quædam mors, & exilium à cœlesti felicitate, ad quam procreati, nati que sumus.

Vita hæc exilium à cœlesti felicitate.

Abstinentia ciborū.

Iapones comites mei sic mihi denuntiant fore, vt Bonzij (hi sunt in Iaponia sacrorum antistites) offendantur, si nos viderint carne aut piscibus vesci. Proinde nobis fixum, ac decretū est, citius perpetuam in ediam perpeti, quam cuiusquam incurrere offensionem. Iidem magnam in Iaponia Bonziorum multitudinem esse narrant, eorumque maximā apud omnes ordines autoritatē. Quod ego idcirco adieci, vt intelligatis, quanto opere vestra, Societatisque vniuersæ deprecati-

one

one egeamus, quibus tales aduersarij sint parati. Malaca soluemus ipso S. Ioannis Baptistæ natali die. Sinas ita præteruehemur, vt nusquam portum, terramue capiamus. Absunt Sinæ à Iaponia millia passuum ad DC. Confirmat gubernator nauis, nos Augusto fere medio in Iaponiam peruenturos. Illinc de terræ conditionibus, de gentis ingenijs, moribus, institutis, de erroribus, in quibus versantur, de literarum monumentis, quibus vtuntur, de disciplinis, atque exercitationibus, quæ in Gymnasijs vigēt, ad vos quæ accuratissime scribam. Interim illud me valde delectat, quod ex Paulo S. Fidei nostro comite accepi; In eius patria cœnobium esse sane frequens Bonziorum, qui certis meditationib⁹ exerceantur. Quippe cœnobij Præses (is doctrina cæteris præstat) domesticis

*Bonziorum
meditationes.*

omnibus vnum in locum conuocatis, ad eos quasi concionem habet, tum certam cuique per horam commentandi materiam proponit. Exempli causa. Cū extremo iam spiritu mors vocē intercludit, si tum animæ ex corpore discedēti loquēdi facultas detur, quib⁹ eadem verbis in illo digressu corp⁹ alloquat⁹ suū. Itemq; si quis existat ab inferis reuocat⁹ in vitā, quidnā cæteris videatur esse dictur⁹. Exacto deinde meditādi spatio, rationē meditationis reposcit à singulis, quē boni q̄ppia pferre videt, collaudat, quem sec⁹, obiurgat.

L 4 Eosdem

Eosdem Bonzios ait quintodecimo quoque die sermonem ad populum habere, frequēti sane ac secunda concione. Namque inter dicendum atrocissimos inferorum cruciatus in tabula depictos ostentare: horrendaque illa specie fanum cum populi vniuersi, tum vero mulierum plangore ac lamentatione compleri. Hæc, vt dixi, Paulus mihi narrauit, qui rogatus ecquam ex concionibus illis sententiam memoria teneret, hanc vnam respondit, improbum hominem esse Diabolo ipso capitaliorem: quod ille complura scelera, vt furtum, periurium, & alia eiusdem modi per consceleratos viros, ac fœminas committat, quæ per se ipse nō posset. Idem mihi confirmauit gentem vniuersam esse sciendi auidissimam. Vbi explorati aliquid habeo, ad vos perscribam vberius. DEVS nos in cœlesti patria iungat. Nam in huius vitæ exilio an vnquam nos reuisuri simus, ignoro. Veruntamen ea vis est obediētiae, vt facile ea quoque efficiat, quæ perdifficilia videantur. X. Kalendas Iulias. M. D. XLIX. Malaca.

Improbi capitaliores ipso Diabolo.

Societati Goam. Epist. V.

Gratia & caritas D.N. Iesu Christi, sit nobiscum semper. Amen.

DE nostro Malacensi itinere post nostrum ex India discessum, deque rebus
Malacæ

Malacæ gestis, quandiu ibi substitimus, pluribus ad vos scripsi Malaca: nunc reliqua accipite. In Iaponiam diuino numine obsecudante, appulimus mense Augusto, cum Malacæ soluissemus ipso natali S. Ioannis Baptistæ die. Nauigio vecti sumus Ethnici mercatoris Sinæ, qui Malacensi Præfecto nos in Iaponiam trāsmisurum promiserat, Ac Dei beneficio secundis sane ventis vsi sumus. Verum (vt in barbaris perfidia dominatur) Nauarchus mutato consilio, omittere Iaponicæ nauigationis cursum cœpit, ac temere in occurrentibus insulis terendi temporis gratia commorari. Duo erant, quæ nos præter cætera molestissime ferebamus, primum quod secundissimo vento diuinitus oblato abuteremur, qui si defecisset, nequaquam possemus Iaponicum cursum tenere, sed in Sinarum finibus hyemare, & idoneam rursus tempestatem expectare necessario cogemur. Deinde quod Nauicularius, & nauitæ Idolo, quod secum naui vehebāt, passim nobis inuitis, & frustra impedire conantibus, exsecranda facerent sacra; fortibusque Dæmonem identidem consulere, vtrum ex vsu esset in Iaponiam pergere nec ne: & simul exquirerent, an secunda nauigatione cursum tenere possemus. ac sortes (vt ipsi aiebant) modo lætæ, modo tristes edebantur. Millia passuum CCC. prouecti ad insulam

L 5 quan-

quandam applicuimus nauim: ibique materiam, atque armamenta comparauimus aduersus atrocissimas Sinici maris tempestates. Inde illi sacrificiis multis superstitione factis, eductisque denuo sortibus sciscitari ex Dæmone, vtrum ventis secundis vsuri essemus. Forte fors exiit, quæ vêtum nobis polliceretur secundissimum. Itaque nulla interposita mora, sublatis anchoris gratulabûdi vela fecimus. Illi Idolo suo freti, quod in puppi cereis, & odoribus ex Aquilano ligno incensis summe venerabantur, nos Deo cœli, terrarum, marisque moderatore, ac IESU Christo eius filio cōfisi, cuius religionis propagandę causa Iaponiam petebamus. In cursu cum essemus, visum est illis rursus ductis sortibus, exquirere ex Dæmone, num ea nauis ex Iaponia Malacam incolumis esset reditura; edita fors est, in Iaponiam quidem eam peruenturam, sed nequaquam reuersuram esse Malacam. Tum vero illi hæreret: demum omisso in præsentia cursu Iaponico, apud Sinas hybernare, & Iaponicam profectiōem in proximum annum differre statuunt. Quid nobis tum animi, ac sensus in ea nauigatione censetis fuisse, cum de Iaponica profectiōe consuleretur Dæmon à suis, & nauis gubernator ad eius nutum, atq; arbitrium rem totam administraret? Ergo cum lente proueheremur, ad Cocincinam
Sina-

Sinarum portum, duo vno die sane graues nobis casus inciderunt. Nam die S. Mariæ Magdalenaë sacro sub vesperam, intumescēte fluctibus, ventisque agitato vehementius mari, cum nauis iactis anchoris fluitaret in fallo, Emmanuel Sina vnus è nostris comitibus, nauis iactatione prolapsus in apertam sentinam præcipitauit. Omnes illum mortuum credidimus, quod & alte ceciderat, & sentina aquæ plena erat. Verum DEI beneficio mortē euasit. A capite obrutus umbilico tenus aliquantisper hæserat in sentina. Itaque ægre, ac magno labore hominem extraximus grauius in capite vulneratum. Diu exanimis iacuit; sed Dei benignitate demum reuocatus est ad salutem. Sub primam huius curationem, ecce tibi pari nauis iactatione Nauarchi filia excutitur in mare; cumque propter vim tempestatis, frustra ei opitulari conati essemus, in parentis ipsius, atque omnium oculis propter nauim obruitur fluctibus. Ergo tanti eiulatus, ac gemitus diem illum, noctemq; insequentem tenuerunt, vt species esset admodum flebilis ac miserāda, vel ob mœrorem barbarorum, vel ob nostrum omnium periculum. Inde Barbari ad Idolum sacrificiis ac ceremoniis placandum versi, diem, noctemque totam, nulla quietis parte capta, maētandis auibus, apponēdisq; Idolo epulis consumpserūt. Tū
Nauar-

Nauarcho, cur filia sua interisset, sortibus percontanti sors editur, si Emmanuel noster in sentina perisset, eius filiam nequaquam fuisse perituram. Videtis profecto quanto in periculo versaremur, quorum vita ex Diaboli sortibus penderet, eiusque satellitum voluntate. Quid tandem nobis futurum fuerit, si Deus acerrimo hosti permisisset, ut nos ad suam libidinem acciperet. Tantas ego ac tam apertas iniurias CHRISTO Domino execrandis illis sacris fieri cum viderem, neque eas villo modo possem prohibere, sæpius à DEO precatus sum, ut prius quam tempestate illa interiremus, illos homines ad suam imaginem procreatos tantis tamque impiis erroribus liberaret; aut si in iisdem versari erroribus sineret, certe communi hosti illarum superstitionum auctori grauiores constitueret cruciatus, quoties Nauarchum ad sortes ducēdas, atque ad se pro DEO colendum impelleret. Eo ipso, quo nobis hæc incommoda acciderunt, die, ac nocte insequenti, multa DEI beneficio sentire mihi, atque experiri contigit de maximis terroribus, quos Diabolus facultatem nactus, DEI permisso, timidis, expositisq; hominibus incutit. Itemque de præfidiis, quibus tali in re, ac tempore contra hostis impetus sit utēdum. Quæ quidem etsi non inutilia sunt cognita, tamen breuitatis causa prætereo. Summa illa est,

est, certissimumq; præsidium, vt contra hostem magno præsentique animo sis, tibi penitus diffidens, & fretus DEO; vt videlicet in illo spes omnes, ac vires tuas locatas habeas: ac nullo modo cōmittas: vt tali ac tãto defensore, ac patrono timere, aut de victoria dubitare videaris. Ac mihi per sepe veniebat in mentem, si Deus meo rogatu Dæmonis supplicia, ac pœnas auxisset, facile illum posse in me odium, ac rabiem expromere. Sæpius enim mihi minitans denuntiabat, venisse tempus vlciscēdi doloris sui. Verum cum nihil ille nocere cuiquam possit, nisi quoad DEVS ipse permittat, magis eo tempore DEI diffidentia timenda est, quàm impetus inimici. Etenim hosti permittit Deus, vt eos sollicitet, atque diuexet, qui timiditate adducti, nequaquam suo conditore confidunt, neque vires ab eo sumunt vllas, neq; suam in eo spem reponunt. Hæc pestis (timiditatem dico) facit, vt complures eorum, qui DEO inservire cœperunt, mœstam, ac sollicitam vitam degant: quippe cum suaue Christi iugum & crucem ferentes, nequaquam fortiter constanterque progrediantur. Atq; hoc tantū, tam exitiale, ac perniciosum malum affert timiditas, vt cum tua niti imbecillitate cœperis, vbi maiorib⁹ virib⁹ opus esset præsidiiisque plane diuinis, cadas animo magnis in rebus, quò minus bene vtaris cœlesti ope

*Remedia
aduersus
terrores
Dæmonum.*

ope, quæ te ad bene sperandum vocat. Audaces vero, qui fiducia sui inducti plus æquo suis viribus fidunt, & minora certamina, etsi minime in his se ad victoriam exercuerint, contemnunt; in maioribus periculis, atque ærumnis imbecilliores etiam sunt, quam timidi. Nam cum minus ex sententia successerint, quæ susceperunt; paruis in rebus pariter ac magnis animos contrahunt, atque demittunt. Proinde ita repugnanter, ac timide eiusmodi certamina subeunt; vt magnum discrimen adeant salutis, aut certe tranquillitatis. Etenim cum suam ipsi infirmitatem non agnoscant: atq; idcirco Christi crucem nimis grauem existiment ad perferendum, profecto sollicitam, atq; acerbam vitam ducant necesse est. Quid tandem nobis fratres, in extremo spiritu futurum putamus, nisi ad bene sperandum, atq; ad Dei fiduciam nos exercuerimus in vita? Siquidem tum maioribus vndique nos cinctos periculis, temptationibus, ærumnis, vel animi, vel corporis visuri sumus, quam vnquam antea. Quocirca par est eos, qui diuini obsequij studio tenentur, paruis in rebus elaborare, seq; quam maxime demittere, atque exinanire, vt sibi vel minimum fidant, Deo vel plurimum. Vt scilicet in magnis tum vitæ, tum mortis periculis, atque incommodis, in diuina bonitate, atque misericordia spem habere consue-

*Dei fiducia
exercenda.*

suescant. Id adeo consequentur; si quamuis *Victoria sui*
 paruis in rebus, à quibus abhorreant, sui vi- *in rebus*
 ctiores extiterint: summoq; Christianæ hu- *paruis.*
 militatis studio, sibi met penitus diffidentes,
 ad maximam Dei fiduciam animos erigant
 suos. Neq; enim imbecillus est, qui scienter
 nititur ope diuina. Atque vt multa commu-
 nis hostis impedimenta perseuerantiæ, ac
 perfectioni virtutis obiiciat, maius tamen
 discrimē adeas, si in magnis erumnis, ac dis-
 criminibus Dei auxilio diffidas, quam si pe-
 ricula subeas, quæ capitalis hostis opponit.
 Utinam viri pij obiectos terrores ac metus,
 quibus eos Dæmon à diuino obsequio deter-
 rere studet, conuerterent in Dei conditoris
 sui metum, si forte destiterint ab incœpto,
 sibi que plane persuaderent, longe plus mali
 futurum, si diuini Numinis voluntatem ne-
 glexerint, quam si Dæmonis impotentiam
 contempserint. Id si facerent, Deus bone,
 quam iucunde viuerent, quantum in virtu-
 te procederent, cum ipsi vsu docti plane sen-
 tirent, nihil ipsos per se posse; contraque o-
 mnia posse adiutore Deo? Aduersarius au-
 tem noster quam fractus ac perturbatus hæ-
 reret, cum victum se cerneret ab iis, quos
 non semel ante vicisset?

Sed vt iam ad iter nostrum reuertamur,
 cum maris tempestas remisisset, sublatis an-
 choris vela fecimus, & lacrymabundi in-
 termis-

termiffum iter perreximus. Paucis diebus Sinarum portū (Cantonium ipfi appellant) cum tenuiffemus, nautæ, atque ipfe Nauarchus ibi hyemandū effe cēfuerunt. Nos illis aduerfari partim rogando, partim minitādo de eorū perfidia, cū Præfecto Malacæ, ac Lufitanis expoſtulatuſos. Itaq; DEVS pro ſua bonitate eis mentē dedit, vt in Cantonis inſulis nō hererēt, ſed ſublatis anchoris Cinceū peterent. Quocirca ſecundo vento, qui nos DEI benignitate, perpetuo proſequebatur, prouecti, paucis diebus Cinceum alterum Sinarum portum acceſſimus. Iamq; portum ſubituri erant eo conſilio, vt ibidem hybernarent, quoniam iam curſus Iaponici tempeſtas pene exacta erat; cum ſubito nauicula ad nos aduolat, portum illum prædonibus obſeſſum eſſe nuntians, actum fore de nobis ſi propius accederemus. Hoc nuntio commotus Nauarchus, & ſimul quòd cerneret Cinceorum prædonum myoparones non amplius quatuor millia paſſuum à nobis abeſſe, vt præſens periculum vitaret, portum illum vitare conſtituit. Cumq; ventus Cantonium portum repetenti aduerſus, Iaponiā petenti ſecundus eſſet, inuito Nauarcho, nautis, ipſoque Diabolo, Iaponium curſum tenuim⁹. Ita ad has regiones tantopere à nobis exoptatas DEO aspirante peruenimus, ipſo die Beata Mariæ in cælum aſſumptæ ſacro

cro

ero anno, M. D. XLIX. Et quoniam alium portum capere non licuit, Cangoximam, quæ Pauli à S. Fidei patria est, applicuimus, ibi tum à Pauli cognatis atque affinibus, tū etiam à cæteris oppidanis perbenigne accepti sumus.

De Iaponia (quod vsu assequi potuimus) ea ad vos perscribemus, quæ ipsi cognouimus. Primū gens ea, qua cum versati sumus, nationes omnes nuper inuentas probitate præstat, vt barbarorum nationem, quæ Iapones nature bonitate vincat, nullam esse omnino putem. Facili est ingenio, & minime fraudulento, honoris ac dignitatis mirū in modum auida. quippe honorem rebus omnibus anteponit. Eorum quidem plerique sunt pauperes, sed paupertas nemini dedecori est. Vnū autem est apud eos, quod haud scio, an nusquam apud Christianos factitetur. Nobilibus quamuis e gentibus non minor habetur à cæteris honor, quam si essent opulenti: neque nobilis quisquam quamuis pauper & egens vlla conditione adducitur, vt cum plebeio vel ditissimo iungat cōnabium. Quod eò faciunt, quia descendēdo ad plebeiorum affinitatem, existiment, se multum dignitatis atque existimationis deperdere. adeo præ dignitate diuitias contemnunt. lidem sunt inter se perofficiosi, armis mirifice delectantur, in hisq; plurimum

M præsidij

*Iapones mo-
res.*

*Paupertas
nemini de-
decors est.*

præsidij ponunt. Omnes summi æque, infimique suo quisque gladio, ac pugione succincti prodeunt, etiam pueri annorum quaterdenum. Nullum neque factum, neque dictum contumeliosum ferre solent. Atque ut plebeij magnum honorem habent nobilibus, ita nobiles ipsi Regibus, ac Dynastis inseruire, ac dicto audientes esse, sibi præclarum putant. Idque mihi facere videntur honoris studio magis, quam Dominorum metu, ne si contra faciant, dignitatis aliquid amittant suæ. Parci sunt, ac frugales in cibo, in potu non item. vinum potant ex oryza expressum. Nam his locis vinum præterea nullum est. Ab alea ludoque; tanquam à rebus turpissimis abhorret, quod lufores appetentes sint alieni, & ad furandi studium à studio lucrandi vocentur. Si quando iurant (quod tamè per raro faciunt) per solem iurant. Eorum plerique litteras norunt, quod magno adiumento est ad solemnum precationum formulas, & religionis nostræ capita facile comprehendenda. Singulas habent uxores. pauci inter eos fures existunt, idque propter pœnarum, quibus furta vindicantur, atrocitatem: fures quippe omnes morte mulctantur; Itaque nullum furtorum genus non mirifice oderrunt. Sunt ad omnem honestatem mirum in modum propensi, cupidissimique discendi. Sermones de Deo rebusque diuinis audiunt
 auidissi-

auidissime, præsertim cum satis ea, quæ dicuntur, intelligunt. Ex omnibus, quas vidi, gentibus nullam vnquam neque Christianorū, neq; barbarorum nationē, tam à furto alienam vidisse me memini. Animantium specie Deos nullos venerantur. pleriq; priscos quosdam homines colunt, qui (quantum ego cognoscere potui) veterū Philosophorum more viuebant. plurimi Solem, nonnulli Lunam colunt. Res naturæ ac rationi congruentes libenter audiunt. Et quãquam ipsi à flagitiis, ac sceleribus non vacent; tamen si id, quod peccant, cõtra rationem esse ostendas, facile assentiantur, & imperio pareant rationis. Minus impuros, magisq; naturæ obtemperantes profanos homines reperio, quam sacerdotes, quos Bonzios vocant. hī nefario libidinis generi vsque eò dediti sunt, vt etiã palã id profiteantur. lamq; adeo communis omnium virorum, pariter ac mulierum hæc pestis est, vt tam tetri flagitij odium, atque horrorem ipsa iam sustulerit consuetudo. In hoc nos nefarium scelus sæpe inuehimur: cumque ostendimus quam scelerati sint, Deoque inuisi, qui tantam impuritatem suscipiant, secundis quidem cæterorum auribus, atque animis vtimur; sed Bonziji ipsi à nobis admoniti, vt à tam fœda libidine sibi temperent, risu, ac facetiis obiecta eleuare conantur. Et

M 2 quam-

quamuis grauiter obiurgentur, quasi callo ad turpitudinem obducto, etiam ad pudorem obduruerunt.

Bonziorum secta quædam est cultu corporis haud sane absimilis cœnobitis nostratibus, vestitu cinerei coloris: barba, & capite semper raso, vt tertio, aut quarto quoq; die radi videantur. Horum est disciplina ac vitæ ratio laxior. Mulierum eiusdem sectæ, cœtus sunt, quibuscum illi promiscue viuunt. Itaque apud populum, qui tantam eorum cum mulieribus cōsuetudinem non probet, vulgo male audiunt. Fama est eas vbi se grauidas sentiant, partum medicamentis abigere. Ac mihi quidem, quantum ex hoc illorū cœnobio iudicare possum, non iniuria videtur multitudo malam de eis opinionem habere. Porro hi Bonzij odio quodam dissident ab iis, qui nostratium fere clericorum ornatum vsurpant. Duo sunt, quæ hic obstupescam; vnum est, quam nefaria flagitia pro nihilo habeantur: quod quidem maiorum vitio accidit, qui hac ipsi peste corrupti tam fœdæ libidinis exemplum posteris reliquerunt suis. Et sane cōsuetudo vitiorum eiusmodi diuturna corrumpit deprauatque naturam; sic assidua incuria, ac virtutis remissio perfectam vitam sensim labefactat. Alterum est, quod cum Bonzij flagitiosius viuunt, quam ceteri, idq; constet inter omnes;

tamen

tamen tanto apud eos in honore sint. Multi præterea sunt Bonziõrum errores, sed ne multis vos tencam, vt quisque maxime inter eos sapit, ita errat turpissime. Sæpe congressum cum quibusdam eorum, qui sapientia cæteris præstant, ac præsertim cum eo, quem in his locis, cum propter doctrinam, & amplitudinem sacerdotij; tum vero propter affectam ætatem (iam enim est octogenarius) omnes obseruant, atque suscipiunt. Is apud eos instar Episcopi est, & Ninxit (quod Iaponiorum lingua significat cor veritatis) appellatur. Felix plane, si hoc nomen in eum quadraret. Hunc ego in sermonibus, quos cum illo plurimos habui, nutantem, atque incertum offendi, vtrum animus noster immortalis esset, an simul cum corpore interiret. neque enim sibi constabat, sed tum aiebat, tum negabat. Male metuo ne huius cæteri similes sint literati. Incredibile est, quam is me vnice diligat. Vulgoq; omnes tum Bonz'ij, tum alij nostra cõsuetudine delectantur plurimum. Illud autem maxime mirantur, nos inde vsque è Lusitania in Iaponiam (quod iter est leucarum amplius sex millium) cõtendisse hanc vnã ob causam, vt cū eis de rebus ageremus diuinis: & Christi fide proposita, æternæ salutis iter errantibus monstrarem. Atque hanc nobis mentem diuinitus profecto datam esse prædicat.

M 3 Vnum

*Antistes
maximus
Bonziõrum.*

Vnum est, quod scire vos vehementer volo, vt ingentes Deo gratias agatis. Hanc insulam ad excipiendum Euangelium satis idoneam ac paratam esse. Ac si nos linguam calleremus Iaponicam, non dubito, quin plurimi fierent Christiani. Faxit Deus, vt eam breui addiscamus, siquidem iam dudum gustare cœpimus. Quadraginta diebus tantum profecimus, vt iam decem præcepta Iaponice explicemus. Hæc ego ad vos ob eã maxime causam vberius scribo, vt Deo Domino gratulemini, nouas aperiri regiones, vbi vestra excurrere possit industria: vtque solidis virtutibus, ac studio quamplurima pro Christo perferendi, vos interim instruat. Atque illud perpetuo vestris hæere mentibus velim, propensam, plenamque humilitatis demissionisque voluntatem, qua te caputque tuum diuinæ gloriæ deuoeas, gratiorem DEO acceptioremque hostiam esse, quam vel plurima, & maxima obsequia sine eiusmodi voluntate. Vos igitur parati estote; fortassis enim intra biennium plurimos vestrum in Iaponiam per litteras euocabo. Proinde meditamini interea, ac diligenter colite humilitatem, omnibus in rebus, à quib⁹ deprauata natura abhorret, vos ipsi vincite: summoque studio elaborate, vt diuina ope vos ipsos penitus cognoscatis. Nam sui cognitio nutritrix est diuinæ fiduciæ,

ac pæ

*Sui victo-
ria.*

*Sui ipsius
cognitio.*

ac parens Christianæ humilitatis. Quippe
 ex nostri diffidētia Dei fiducia nascitur, quæ
 vera est, atq; germana fiducia. Hæc demum
 vobis ratio intimam illam animi submissio-
 nem pariet, quæ quidem cum vbique, tum
 verò in hisce locis longe magis, quam puta-
 tis, necessaria est. Illud autē vos moneo, ne
 bona hominum de vobis opinio vos nimiū
 oblectet, nisi forte, vt hoc magis vestri vos
 pudeat. siquidem inde oritur sui ipsius ne-
 gligentia, quæ nonnullis interiorem illam
 animi submissiōē quasi per præstigias in-
 teruertit, arrogantiamque substituit. Itaque
 multi cum diu quantum damni fecerint, eos
 fallat; paulatim etiam studium pietatis, ani-
 mi que tranquillitatem amittunt: ac solliciti
 semper, atque anxij nulla neq; intus solatia
 inueniūt, nec foris. Quare vos oro quæsoq;
 vt omni vestrarum virium, humanæque sa-
 pientiæ, & existimationis fiducia abiecta, ve-
 stras omnes spes, cogitationesq; defixas ha-
 beatis in vno Deo. Ita demum vos aduersus
 omnia, quæ accidere possunt, vel animi, vel
 corporis incōmoda, satis vos armatos para-
 tosq; existimabo. Deus quippe humiles eri-
 git, ac roborat, eos præsertim, qui in rerū etiā
 humiliū, atq; abiectarū tractatione tanquā
 in speculo, infirmitatē intuentur suam; seq;
 ipsos in eisdem egregie vincunt. Hi scilicet
 vel in maximis laboribus, atque ærumnis

*Humilitas
 inde na-
 scatur.*

virtutem constantiamque præstabunt: neque
 Satanas cum suis ministris, neque maris
 tempestates, neque immanes gentes ac bar-
 baræ, neque res vlla eos poterit *separare à cari-
 tate Christi*. Exploratum enim habent, pro
 sua DEI fiducia ac spe, nihil omnino sibi, ni-
 si eiusdem permisso noceri posse. Cum enim
 hoc persuasum eis sit, res omnes DEI nutu,
 consilioque regi atque gubernari, diuino præ-
 sidio recti nihil habent, quod metuant, nisi
 hoc vnum, ne ipsum offendant DEVM.
 Quod si quando à Diabolo, ab hominibus,
 à rebus aliis, cœlesti Numinis permisso, ex-
 agitentur, atque vexentur, tum sibi persua-
 dent, aut virtutem suam exerceri, aut vitia
 & delicta expiari; ita vel meriti accessionem
 fieri, vel humilitatis. Quare debitas Deo pro
 tantis beneficiis gratias agunt, ac ne iis, qui
 materiam sibi dant virtutis, ac præmiorum,
 ingrati sint; summis precibus pacem eisdem
 à DEO, ac veniam orant. Tales ego vos DEO
 bene iuuante confido futuros.

Equidem hominem noui, qui, cum etiam
 in ipsis periculis omnem in DEO spem ac fi-
 duciam habere cōsuesset, cœlestibus donis,
 quæ longum esset percensere, mire cumu-
 lus est. Et quoniam discrimina adita ad eū-
 dis leuiora censenda sunt, venturos in Iapo-
 niam per IESVM oro, atque obtestor, vt ad
 summa se comparent, suasque cupiditates,
 quæ

quæ tantum bonum impediunt, frangant ac
 doment. Attendite vobis fratres carissimi.
 Multi enim nunc apud inferos cruciantur,
 qui cum suis sermonibus aditum ad cœle-
 stem beatitudinem multis aperuerint, ipsi
 quod falsa, fallaciq; sui opinione inflati ger-
 mana animi submissione vacarent, ad sem-
 piternas illas pœnas sunt deuolati. Nemo
 autem omnino est apud inferos eorum, qui
 cum huius vitæ ærumnis afflicterentur, id
 egerūt, vt interiore illa humilitate animum
 munirent suum. Mementote semper illam
 cœlestis Magistri vocem. *Quid prodest homini,
 si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ de-
 trimentum patiatur?* Cauete, ne quam vestri
 fiduciam habeatis, & quod sitis in Societate
 antiquiores, idcirco recentioribus vos ante-
 ponatis. Ego vero lætitiā caperem multo
 maiorem, si (quod exopto) intelligerem, an-
 tiquissimum quemque Socium sepiissime se-
 cum animo reputare, quàm paruos progres-
 sus fecerit, tot annis in Societate cōsumptis;
 quantum temporis contriuerit, non modo
 cessando, sed etiam regrediendo: siquidem
in via perfectionis non progredi, regredi est. Nam
 qui huiusmodi cogitationes suscipiunt, hos
 profecto suæ inertix ac nequitix pudet ac
 piget, sic vt interioris magis, quàm externæ
 submissionis stimulis excitati, ad detrimenta
 sarcienda animos, ac vires recipiant, ita de-

*Humilitas
 seniorum in
 societate.*

*Quantum
 sit boni in
 sua victoria.*

mum exemplo sunt iis, quibuscum versan-
 tur, tum nouitiis, tum cæteris. Agite igitur,
 exercete vos omnes assidue hisce medita-
 tionibus, quando in Christi Domini nostri
 castris insignes esse cõcupistis. Ac mihi cre-
 dite, eorum, quæ in hæc loca venerint, virtu-
 tem satis exploratum iri: vtque in cuiusque
 generis virtutibus quærendis diligentissimi
 fueritis, nihil tamen vobis superuacaneum
 futurum. Nec vero hæc eò pertinent, vt o-
 stendam difficile atque arduum esse, DEO
 seruire, cuius constat iugum leue esse ac sua-
 ue. Nam si *quæras Deum in veritate*, atque iis,
 quibus ad eum peruenitur, itineribus stre-
 nue ingrediaris profecto tãtum ex eius ob-
 sequio lætitiæ manare sentias, vt quicquid
 est in sui victoria acerbitatis atque amaritię,
 facile mitiget ac leniat. DEVS bone, non in-
 telligunt homines, quanta, quam liquida
 voluptate careant idcirco, quòd minus for-
 titer Dæmonis conatibus obsistant; quæ
 quidem res imbecillas mentes non diuinę
 bonitatis cognitione solum, sed etiam æru-
 mnosæ huius vitæ solatiis priuat: præsertim
 cum eiusmodi vita diuinę expers dulcedinis
 continua mors sit magis, quàm vita.

Vereor, ne quem vestrum Dæmon solici-
 tet, propositis maximis quibusdam institute
 vitæ difficultatibus, quid ille faceret, si vos
 opportuniore loco nãcisceretur? Nimirum

huc

huc spectant illius consilia, ut vos solliciti atque anxij, neque vobis ipsi, neque aliis, quibuscum versamini, emolumento sitis. Itaque illud insufurrat. Quid agitis? an non videtis vos in vestris conatibus oleum, & operam perdere? Huiusmodi cogitatione eorum qui se ad DEI obsequium contulerunt plerique tentantur. Cui quidem ut fortiter constanterque resistatis, vos vehementer etiam, atque etiam rogo. Usque eò enim hæc pestis pietati, perfectionique virtutis perniciofa est, ut non modo nos ab instituto cursu retardet, verum etiam cum magna animi molestia atque angore deducat. Proinde quisque vestrum, ubicumque est, se primum, deinde alios iuuare studeat, inducatque in animum, nusquam se melius, quam vbi à Præposito constitutus sit, operam DEO nauare posse. Et simul confidite DEVM, vbi tempus fuerit, hanc iis, qui præsunt, mentem daturum, ut eò vos potissimum mittat, vbi vester labor fructuosissimus sit futurus. Ita læti atque alacres magnos in virtute progressus facietis & tempus recte collocabitis, cuius pretium, etsi multis ignotum, tamen maximū est. Siquidem tam accurate otij ratio est DEO reddenda. Nam anxij homines & ancipites neque in iis locis, vbi esse cupiunt, quicquam proficiunt quod absint, neque vbi sunt, sibi aut aliis profunt, quòd aliò cogitent.

*Tentatio
dissidentia.*

*Tempus
presso sum.*

Quicumque

*Patres spi-
rituales se-
culo consu-
tendi.*

*Tentatio
confidentia.*

Quicumque in isto S. Fidei Collegio versamini, in vestre imbecillitatis cognitione diu multumque vos exerceatis censeo, vestraq; vitia hominibus, qui vos consilio, & auxilio iuuare queant, (cuiusmodi vestri confessarij sunt, alique domestici satis experti) penitus aperiatis. Nimirum ut isthinc emissi, & vos ipsi, & alios pro vsu & scientia, quam à vitæ præceptoribus habeti, curare possitis. Sic enim habetote, nouis vos tentationum generibus (ollicitatum iri, cum bini aut etiam singuli terra marique vos cinctos videbitis barbarorum, aut tempestatum periculis, quæ nunquam ante me cogitastis quidem. Quod si qui in prauis animi motibus edomandis, versutissimique hostis insidiis cognoscendis non se multum ac diu exercuerint, ipsis cogitandum relinquo, quantum periculi adituri sint, cum laceissent mundum, *qui totus positus est in maligno?* Qui tandem, nisi submissione multum valeant, aduersarij petitiones eludent? Illa etiam me cura sollicitat, ne Dæmon per suas præstigias, *transfigurans se in Angelum lucis* vestrum aliquem decipiat; & eximiis DEI erga vos meritis, itemque miseris è quibus vos in Societatem filij sui vocatos eripuit, propositis in vanam fiduciam ac securitatem inducat, ut expetatis istinc ante tempus emitti: quippe qui ita vobiscum ratiocinemini. Si adhuc DEVS tam breui tã multa

multa ac magna vobis in isto domicilio de-
 dit beneficia, cum primum isthinc ad con-
 uersionem Ethnicorum dimissi eritis, mul-
 to & plura, & maiora eum utique daturum.
 Qua quidem Dæmon cogitatione iniecta,
 facile persuadeat, vos isthic sedere otiosos.
 Verum ista aduersarij petitio duobus pro-
 pulsari modis potest; primum si vobiscum
 reputetis, complures esse homines facino-
 rofos, qui si absterfa superioris vitæ quasi fu-
 liginè, in eadem, vbi vos estis, schola virtutis
 diuinitus collocarentur; non modo vitæ ra-
 tionem commutarent, sed etiam vos sedu-
 litate, ac virtute, non sine vestro pudore,
 præcurrerent. Hoc cõdico, ut in animum
 inducatis, id quod ita est, vos idcirco à gra-
 uioribus flagitiis abstinere, quòd isthic oc-
 casiones DEVM offendendi desint, fruendi
 adsint: Nam qui nesciunt, vnde tantum boni
 proueniat, quod loci & domesticorum be-
 neficium est, virtuti tribuunt suæ. Proinde
 negligunt ea, quæ parua videntur, cum tamẽ
 sint per se magna: qui autem ea temere con-
 temnunt, parui ipsi sunt, ac merito conte-
 mnendi. Deinde faciendũ est diligenter, ut
 vestras voluntates, ac iudicia ad vestros Præ-
 positos reiiciatis, plane confidentes fore, ut
 DEVS pro sua benignitate, eam illis iniiciat
 mentem, quæ vestris rationibus conducatur
 maxime. Cauete porro, ne importune quic-
 quam

*Obediencia
 pendens ex
 Deo.*

quam ab illis flagitetis, quod nonnulli faciunt, qui usque eò superiores urgent suos, dum quod concupierunt, quamuis perniciosum extorqueant. Quod si denegatum sit, palam queruntur vitam sibi insuauem, & acerbam esse. Neq; intelligunt miseri acerbam illam, ac molestiam ex eo nasci, & augeri, quod voluntatem suam DEO semel addictam, ac deuotam neglecto voto interuere, ac sibi vindicare conentur. Enimvero isti quo magis suis voluntatibus obsequi student, hoc magis anxii, & sollicitis animis vitam viuunt. Itaque non pauci istorum sunt adeo sui iuris, voluntatis ac sententiæ, vt nunquam fere sponte pareant superioribus, nisi cum iubentur facere quod volunt. Cauete per DEVM immortalem, ne ex hoc numero sitis. Quare in domesticis rebus, quæ vobis à Præpositis imperantur, summo studio exequimini: & diuina ope instinctum eludite Dæmonis persuadere conatis, vos in alio munere plus proficere posse: ne scilicet munus cui præpositi estis, recte obeatis; quo infidiarum genere ille etiam eos, qui literis, ac bonis artibus dāt operam, petere solet.

Oro vos etiam atque etiam per Christum Iesum, vt in abiectis atq; humilibus officiis Dæmonem egregie superare nitamini. Ac multo etiam magis elaboretis in tentationibus

bus vestri muneris propulsandis, quam in suscipiendis laboribus corporis, vt imperata faciatis. Neque enim desunt, qui extrinsecus suo officio satisfaciant, intrinsecus non item, quod prauos animi motus coërcere, & impedimenta à Dæmone contra officium iniecta, ad retardandum virtutis cursum, remouere minime student. Atque isti fere tristem & sollicitam vitam agentes nihil in pietate ac virtute progrediuntur. Nemo se ipse fallat, non potest quisquam magnis in rebus excellere, qui non prius excellat in paruis. Nam cum multi multorum in hoc genere versantur errores, tum præcipue eorū, qui id agunt, vt per speciem pietatis ac studij conuertendorū animorum obedientię crucem sane leuem subterfugiant, vt longe grauiorem suscipiāt. Neq; cogitant miseri, qui paruo oneri ferendo non sit, multo minus magnum esse laturum. Etenim isti, qui exiguis virtutis & obsequij viribus magna suscipere negotia gestiunt, vbi se rerum mole sentiunt opprimi, tum verò se stultitiæ damnantes onus abiiciunt. Atque etiam ex iis, qui Conimbrica transmittēt in Indiam, vereo, ne nonnulli sint, qui simul atq; videant se atrocissimis Oceani tempestatibus periclitari, in Conimbricensi Collegio, quàm in naui esse malint. Itaq; feruores quidā virtutis sunt, qui refrigescūt in ipso Indico cursu.

Quod

Non potest excellere in magnis, quò non excellit in paruis.

Quod si qui in Indiam ardorem pertulerūt; ubi barbarorum regiones peragrantes cœperint quâ erūnis premi, quâ periculis vrgeri; profecto, nisi alias in eorū animi radices virtus egerit, facile succumbunt; ac dum ardore illo, quem attulerant, restincto, qui modo in Lusitania cum essent, Indiam adamauerant, in India, desiderio tenentur Lusitaniæ. Idem aliquibus vestrum vsu venire potest, qui istius domiciliij boni & commodi assueti nunc magno animi ardore concepto, ad venandas animas emitti gestiunt. at vero ubi in medium certamen, quod tantopere expetunt, ventum erit, & ardor ille refrixerit; fortassis istius Collegij desiderium ferre non poterunt. Videtis, quò tandem euadant subiti isti & immaturi f uctus caritatis? quam periculosi magni conatus sint, nisi conatibus vires respondeant?

Nec vero hæc eò spectat oratio, vt mirificos vestros ad pietatem impetus comprimã, ardoremque animorum à rebus arduis deterream, quo minus eximios vos præbeatis Christianæ relig onis propagatores: atque illustria virtutis, ac sanctitatis exempla posteris relinquatis; sed tantum vt in rebus etiam paruis magni ipsi existere conemini, & ex tentationibus ac certaminibus cum Dæmone, quantum in vobis virium sit perspicatis: omninoque omnem spem, fiduciam, præsi-

præsidium in vno Deo collocetis. In quo si constantia à vobis perseverantiaque adhibita erit, non dubito, quin submissione, ac pietate in singulos dies aucti maximum barbarorum numerum Christo sitis aggregaturi; idque summa equitate ac tranquillitate mentis vbicunque demum terrarum versemini. Par enim est eos, qui animi sui perturbationes ac morbos norunt, curantque diligenter, aliorum quoque vulnera benigne curare: periculisque vel cum capitis sui periculo subuenire. Nam qui suas ipsi prauas affectiones agnoscere & curare student, nullo negotio agnoscunt & curant alienas, & qui Christi Domini nostri cruciatibus permouentur, facile ad eundem sensum alios permouent. Neque enim video, quomodo fieri possit, ut motum vllum alteri adhibeas, nisi idem in te impressus antea sit, atque iniustus. Sed ad institutam rerum Iaponiarum narrationem, vnde digressi sumus, aliquando reuertamur.

In patria Pauli S. Fidei, quem verum nobis germanumque amicum experti sumus, Præfectus vrbs, ciues primarij, cunctaque ciuitas benigne admodum nos excepit. Nos quippe e Lusitania sacerdotes magna omnes cum admiratione visabant. Haud ini-quo animo ferunt, Paulum factum esse Christianum, sed eum potius suscipiunt; eidemque
N cum

cum cognati omnes, tum cæteri, qui aliqua eum necessitudine attingunt, gratulantur, quod Indiam accesserit, easque res viderit, quæ indigenarum nemo præter ipsum. Ab-erat Regulus leucas à Cangoxima sex. Is, cum ad eum Paulus venisset salutatum, magnopere de hominis reditu est lætatus: magnumque illi honorem habuit. Multa etiã de moribus, de virtute, de opibus Lusitano- rum sciscitatus: cui cum Paulus omnia expo- suisset, maximopere visus est eiusmodi ser- mone delectari. Attulerat secum Paulus e- gregie pictam in tabula B. Mariæ, & pueri IESU in matris gremio sedentis imaginem, quam ex India aduexeramus. Hanc igitur cū Regulus ab illo prolatam aspexisset, obstu- puit scilicet: confestimque & ipse positis ge- nibus pie admodum veneratus est, & omni- bus, qui aderant, idem vt facerent impera- uit. Eandem tabulam deinde Reguli mater contemplata, mirificam cepit admiratione mistam voluptatem: paucisque diebus, qui- bus Cangoximam Paulus reuerterat, certum hominem misit, sane honestum, qui inde su- mendum quoquo modo curaret exemplum. Verum cum eius rei Cangoximæ facultas de- esset, negotium confici haud potuit. Eadem mulier per eundem postulauit à nobis, vti si- bi Christianæ religionis capita literis confi- gnata traderemus. Itaq; Paulus cum in ea re
dies

dies aliquot posuisset, multa de Christiano-
rum mysteriis, atq; institutis conscripsit pa-
tria lingua. Illud mihi credite, & simul DEO
gratulamini, latissimum vobis campum a-
periri, vbi vestra concitata iam pietas excur-
rat. Nos Iaponice si sciremus, iam dudū hanc
vastitatem non sine magno animorum fru-
ctu coluissimus. Paulus quidem propinquis
aliquot, & amicis, dies noctesq; Euangeliū
sedulo prædicans coniugem, filiam, cogna-
tosq;, ac necessarios complures ad Christi fi-
dem adduxit. Neq;, vt nunc est consiliū eorū
qui Christiani sūt, vulgo improbatur. Atq;
vt Iaponij maximam partem literas sciunt,
breui nostras preces addiscunt. Faxit
DEVS, vt ad diuinarum explicationem rerū,
Iaponicam linguam cōdiscamus quam pri-
mum, tum demum aliquam Christianæ rei
nauabimus operam. Nam nunc quidem in-
ter eos tanquam mutæ quædam statua, ver-
samur. Multa enim illi de nobis & dicunt, &
agitant, ad quæ nos scilicet obmutescimus,
patrij ipsorū sermonis ignari. In præsentia in
linguæ huius percipiendis elementis repue-
rascimus, atque vtinam imitemur simpli-
citatē, candoremque puerorum: nos cer-
te infantium similitudinem sequimur, cum
in vernacula lingua percipiēda, tum vero
in infantium simplicitate meditanda. Quare
vel hoc nomine DEO plurimum debemus,

*Dei fiducia
in humano-
rum præsidio-
rum inopia.*

quod nos in has barbarorum terras deduxit, ubi nos ipsi penitus obliuiscamur. Nam cum Ethnicis, veræ religionis hostibus omnia teneantur, in quo spem habeamus, ad cuius præsidium confugiamus, præter DEVM habemus neminem. Etenim domi nostræ, ubi Christi Domini religio viget, nescio quomodo homines ipsi, ac res creatæ, veluti parentum, patriæ, peregrinorum amor, amicorum consuetudines, vitæ commoda, morborumq; remedia nobis impedimento sunt, quo minus spes omnes nostras in vno DEO fixas, & locatas habeamus. Hic vero tam procul ab domo, atque inter barbaros, ubi nos omnia præsidia, subsidiaq; humana deficiunt, vna Dei fiducia nitamur necesse est. Hęc tãtorum erga nos Dei beneficiorum cogitatio nõ vulgare nobis pudorem ac verecundiam affert. Diuinam enim in nos largitatem pene oculis cernimus, vt qui in hæc loca diuinæ religionis amplificandæ studio venientes aliquam à DEO gratiam inire nos arbitraremur, nunc demum plane videamus, id ipsum summum DEI esse beneficium. Etenim ille cum nos perduxit in Iaponiam, rerum humanarum amore, quo irretiti minimum in DEO spei habebamus, penitus expedit, vt toti apti ex ipso penderemus. Vos quæso me ad gratias pro tantis meritis diuino numini agendas adiuuate, ne ingrati animi

mi vitium incurram. Enimuero hoc vitium fontes diuinę largitatis auertit, ne dona maiora accipiat, qui in minorib⁹ fuerit ingrati⁹.

Nec vero de aliis beneficiis, quę diuinitus nobis tributa sentimus, vos celandos putamus, vt scilicet vna nobiscum illi largitori DEO immortales gratias agatis. Cæteris in locis cibarium copia cupiditates excitat, atque alit aduersus frugalitatem ac temperantiam, ex quo vulgo multa grauique accipiuntur, vel animorum detrimenta, vel corporum. Nam intemperantes cum multa & grauia à medicis patiuntur, tum vero vitam suam affligunt, aut etiam extinguunt; lōgeq; pl⁹ deinde molestiarū ex medicamentis capiunt, quàm antea voluptatis ex epulis ceperant. Ex his porro molestiis in cruciatus delabuntur haud paulo acerbiores: vitamenim suam sæpe medicis credere coguntur, qui vix demum post multos errores, & inanes curationes, morbis faciunt medicinam. Itaque magnū DEI beneficium duco, quod nos in loca ab his deliciis vacua abduxit, vbi vt maxime velimus, corpori indulgere non possumus. Etenim hic altiles aues, nec macitare, nec comesse solent, vulgo oleribus, & oryza victitant, triticum, pisces, poma, cæteri; arborum fructus in deliciis numerantur. Ergo plerique temperantię beneficio, prospera admodum vtuntur valetudine: se-

Frugalitas comoda.

Intemperantia incommoda.

nes passim cernuntur plurimi, ut vel hinc facile appareat, naturam nostram, quæ cæteroquin insaturabilis videatur, paucis esse contentam. Nos hic corpore optime valeamus, utinam æquè animo valeamus.

*Bonziorū
abstinentia
Dei fiducia.*

Est quiddam præterea, quod vobiscum cōmunicare pene cogimur; videtur enim Deus magnum nobis ostentare beneficium, ad quod impetrandum vestris nos precibus ac sacrificiis iuuetis velim. Japonij magna ex parte Bonziji sunt, qui valde obseruātur à populo; & si eorū flagitia minime obscura. Causa cur in tanto honore habeantur, singularis quædam ciborū abstinentia videtur esse. Quippe suis legibus carne, pisce, vino, prorsus abstinent, oleribus tantum, pomis, oryza viuunt, sic ut semel duntaxat in die cibum capiant. Bonziji ut dixi plurimi sunt, eorumque cœnobicia parum à vectigalibus instructa. Verum propter eximiam illam frugalitatem, & simul quod ij præsertim, qui clericorum utuntur ornatu, à mulierum consuetudine (capitalis enim ea noxa est) longe refugiūt, & historias quasdam, aut fabulas potius suarum religionum diligenter exponunt, magnam apud Japonios venerationem habent. Itaque cum præuis horum opinionibus, atque erroribus Christiana veritas vel maxime aduersetur, periculum est, ne ubi primum cœperimus Euāgelium prædicare, eorumque

rumque cōmenta coarguere; infensis animis in nos impetum faciant vniuersi: Nimirum illud vnum propositum est nobis, vt Iaponios ad Christi Domini notitiam, fidemque perducamus, idq; eiusdem ope cui operam nauamus, nos effecturos confidimus. Atque à multitudine quidem ipsa nihil nobis periculi videtur esse, nisi forte illa in nos à Bonziis concitetur. Nos vero neque vlla cum Bonziis certamina temere suscipimus, neque tamen diuinæ gloriæ deerimus, & animorum salutem. Exploratum quippe habemus illos nobis nisi DEI permisso, nocere non posse. Quod si accidat, vt in tam pia honestaq; causa vitam ponamus; nā nos in maximis id DEI beneficiis numerabimus. Ipsis etiam gratiam habebimus, qui continuæ huius mortis finem, initiumque beatæ ac sempiternæ vitæ nobis attulerint. Certum est nullis eorum minis, aut terroribus à pronuntianda veritate desistere. Si quidē DEVS vitam nostram aliena animi salute posteriorem habere nos iubet. Fixum est diuino præcepto, parere DEO vtique ipso bene iuuante, & animos viresq; suppeditante; vt Iaponios à tantis superstitionum tenebris in Euangelij lucem euocemus.

Magna in spe sum diuinam nobis opem in tali re non defuturam: quippe cum nostris diffisi viribus spem omnem in Christi

*B. Virginis
Cangelorū
patrocinio*

Domini vi ac potestate summa sanctissimæque eius parentis, Angelorum omnium ac præsertim Michaëlis Archangeli Præsidis Ecclesiæ militantis patrocínio defixerimus. Multum etiam spei in eo Archangelo ponimus, cuius in clientela tutelaque laponia est; eiq; nos itemq; reliquis Angelis hominum custodib' nostrum negotium quotidie nominatim commendamus; vti non desinant pro laponum clientum suorum conuersione ac salute DEVM deprecari. Atque etiam beatorum omnium auxilium imploramus assidue; in tanta animorum calamitate, ac pro tot DEI imaginum conseruatione earum conditori tot, talesque deprecatores allegando supplicamus: nec dubitamus quin quicquid in hac ipsa cœlestium imploratione à nobis per incuriam, ac negligētiam delinquitur, à beatis illis sociis nostris compesctur, qui nostra qualiacunque studia gratificādi Deo, sanctissimæ Trinitati studiosissime, cupidissimeq; offerunt. Hisce nos tot tantisq; præsiidiis haud paulo magis excitamur ad spem victoriæ, quam Dæmonum insidiis ac minis, quamuis multis ac magnis ab hac dimicatione deterremur. Nimirum stultissime faceremus, si nostra vi ac sapientia nitermur. Sed DEVS pro sua prouidentia tantos terrores, ærumnas, pericula ab hostibus opponi, eò videlicet finit, vt nostros spiritus frā-

gat,

Dei prouidentia in rebus aduersis.

gat, animos demittat, nosque ad submissio-
nem animi, humilitatemq; erudiat; ne quid
vnquam in posterum nostro cōsilio, sed di-
uino plane præsidio confidamus. Qua qui-
dem ille in re, & suam benignitatem, & no-
stri memoriam facile declarat. nostros enim
animos interioribus præceptis docet, quam
nihil per nos ipsi valeamus, cum patitur ani-
mos nostros paruis sæpe incommodis, ac
periculis sollicitari, ne nobis ipsi fidentes o-
ptimi parentis negligamus auxilium. Nam
si qui sui fiducia quippiam aggrediuntur,
his sæpe parua impedimenta molestiora, ac
difficiliora sunt ad superandum, quam vel
maxima pericula & calamitates iis, qui sibi
omnino diffisi spem omnem suam positam
habent in Deo.

Magni ad solatium nostrum refert, vos
gravis cuiusdam nostræ curæ, ac sollicitudi-
nis ignaros non esse, quo nos vestris vel pre-
cibus, vel sacrificiis adiuuetis. Nam cum
Deum delicta nostra & multa, & magna nō
lateant, illa nos cogitatio valde sollicitat, ne
diuinæ opis aura conatus nostros ad fines
non prouehat optatos, nisi magna quædam
morum vitæque emendatio in nobis exti-
terit. Quam ad rem deprecatoribus vtēdum
est omnibus nostræ Societatis hominibus,
ac studiosis, vt per eos Ecclesiæ vniuersæ
Christi Domini nostri sponsæ sistamur, quā

*Emendan-
da vna ste-
ditum.*

sua nobiscum merita innumerabilia communicaturam confidimus, nosque sponso suo, eidemque patri nostro IESU CHRISTO, eiusque sanctissimæ parenti commendaturam. Ita fiet, ut hi rursus æternum patrem, bonorum omnium fontem, atque autorem exorent, ut nos continenter in officio contineat, & nostra delicta sua infinita bonitate obruens cœlestia in nos dona congerere non desistat. Etenim eius duntaxat causa in hæc loca demigrauimus, (ut ipse mihi optimus est testis, cui mentes nostræ consiliaque perspecta sunt) & studio vindicandi animos hominum ex diuturna Dæmonis seruitute: qui pro DEO coli studet in terris, quoniam id assequi nequiuit in cœlo, unde deturbatus in homines, atque hos miseros Iapones odium expromit suum.

Sed iam faciendum est nobis, ut de Cangoximana commoratione vobis exponamus. Cangoximam appulimus, cum aduersus iam vêtus esset petentibus Meacum, quæ vrbs totius Iaponiæ maxima est, & Regis, ac Dynastarum domiciliis celeberrima. Post quintum demum mensem dicitur idonea tempestas ad Meacensem cursum reditura. tum nos Deo bene iuuante soluemus. Abest Meacus Cangoxima leucis trecentis. Mira nobis de illius vrbs magnitudine narratur. Tectis eam amplius nongentis cōstare perhibent;

*Meacus
vrbs,*

hibent: inibi Gymnasium esse celeberrimū;
 quinq; item præcipua discipulorum Colle-
 gia, & plus viginti cœnobia Bonziorum, a-
 liorumq; instar cœnobitarū, quos Legioxos
 appellant, itemq; eiusdem generis fœmina-
 rum, quas Hamacutas nominant. Aliæ præ-
 terea sunt (excepta Meacensi) in Iaponia A-
 cademię præcipuę quinq; Coyana, Negruē-
 fis, Fiffonia, Homiana (quæ circa Meacum
 modicis interuallis sitæ, MMMD. circiter
 auditoribus singulæ celebrātur) & Banduē-
 fis Iaponiæ totius longe maxima, ac celeberrima,
 eademq; à Meaco remotissima. Est Bā-
 duensis regio sane ampla, quā obtinent Re-
 guli sex, ex quibus vnus opibus excellit, cui
 reliqui parent: ipse autem Iaponio Regi, qui
 Magnus Rex Meacensis appellatur. Harum
 de Academiarum, atque vrbium amplitudi-
 ne, ac celebritate adeo mira prædicantur, vt
 ea prius ipsi oculis cernere, ac perspicere, ac
 tum demum cognita, atq; explorata ad vos
 perscribere cogitemus. Præter hasce, quas
 diximus Academias, minores alias ferūt esse
 cōplures. Nos si horū populorū animos ad
 Euāgelij culturā aptos, paratosq; viderim⁹;
 fortassis ad omnia præcipua Christianorū Gy-
 mnasia literas dabimus, vt religionē, & scrū-
 pulū nobis exemptū illis iniiciam⁹: Quādo
 virtutū suarum ac doctrinarū præsiidiis facile
 tanto incommodo obuiā ire possent, & bar-
 baros

*Academia
Iaponica:*

baros innumerabiles ad conditoris, saluatorisque sui cognitionem, & cultum traducere. Nimirum ad illos tanquam ad superiores, ac parentes scribemus, vt nos habeant in minimorum fratrum loco: & simul expone-
 mus, quam lætæ, atque vberes animorum fruges hinc per ipsos percipi queant. Quã-
 obrem ab eis etiam atque etiam petimus, vt si qui huc venire ipsi non poterunt, faueant certe iis, qui pro diuina gloria, animorum-
 que salute sese deuouerint; quos quidem hic maiora & solidiora, quam istic animorum solatia diuinitus manent. Atque etiam si negotij magnitudo postulabit, ipsum Pontificem Max. non dubitabimus de tota re facere certio-
 rem. Etenim ad eum quippe Christi vicarium, omnium gentium parentem, pastoremque Christianorum ij quoque pertinent, qui parati sunt ad Christi cultum, & Ecclesiæ gremium, Pontificisque ditionem venire. Et simul pias omnes Deoq; acceptas religiosorum familias, quæ Christiani nominis amplificandi studio flagrant, inuitabimus diligenter, vt ad diuinam illam suam animorum sitim explendam in has Iaponiæ insulas conuolent, itemque in regionem Sinarum hac longe maiorem: quo sine vllò iniuriæ ab indigenis metu aditus patere dicitur, accepta fide publica Regis Iaponij, cuius secūda voluntate speramus nos, si Deo cor-
 die-

di erit, vsuros. Rex enim Iaponiæ amicus est Sinarum Regis, & amicitiae causa eiusdem annulum, ac signum apud se habere fertur, vt Iaponibus in Sinas proficiscētibus fidem publicam regio obsignatam annulo tradat. Complures autem Iaponum naues in Sinas dierum decem aut duodecim traiectu nauigare dicuntur. Magna nos spes tenet, si vel decennij vitam Deus nobis suppeditet, multa nos præclara visuros effecta partim per eos, qui istinc aduenerint, partim per eos, quos hic iidem illi ad veræ religionis cognitionem, & obsequiū excitauerint. Intra annum huius seculi quinquagesimum de rerum Meacensium, Academiæque statu, quod ad Christianam rem attinet, copiosius ad vos multa scribemus. Hoc ipso anno Bōziz duo in Meacēsi, ac Banduensi Gymnasio eruditi, & cum his alij Iapones complures ad religionis nostræ mysteria cognoscenda veniunt in Indiam.

Die, qui S. Michaëli festus fuit, cū Regulo Cangoximano cōgressi sumus, qui nos per honorifice acceptos commonefecit, vt monumenta Christianæ legis, quam diligentissime custodiremus: quam si veram probamque esse perspexisset, enimvero futurum, vt Diabolus disrumperetur. Paucis autem interiectis diebus, potestatem fecit omnibus, qui in suo imperio, ac ditione sunt, Christianam

stianam religionem suscipiendi. Hos ego vobis lätos nuntios in epistolæ clausula illigavi, quo magis & gaudeatis ipsi, & Deo gratulemini. Hæc hyemem (vt opinor) in Symboli capitibus Iaponice paulo copiosius explicandis consumemus, eo consilio vt explanationem typis imprimamus, quo quam plurima loca (neq; enim ipsi omnibus præsentibus subuenire possumus) literarum beneficio, quarum pleriq; Iapones gnari sunt, Christiana religio peruagetur.

Paulus quidem noster fideliter in patriâ linguam conuertet omnia, quæ ad animorû salutem necessaria videbuntur. Nunc vero vos (quoniam tantus virtuti vestræ campus aperitur) egregios vestros ad pietatem impetus Deo, ac cœlestibus probare oportet. Id assequemini, si intimam animi submissionem factis, & vita declarabitis: omnemque existimationis vestræ curam Deo permitte-
tis. Is enim suapte sponte existimationem vobis auctoritatemque apud homines conciliabit, aut si id facere omittat, vestra vtique causa omittet, quod periculum esse intelligat, ne forte quæ Dei sunt, ea vobis tribuantur. Illa me cogitatio valde consolatur, quod in animum induco meum, vos in vestris animis tot semper vitia animaduertere, quæ reprehendatis; vt magnum vos capiat odium arrogantix: & simul summum teneat desiderium

derium absolutæ cumulataeque virtutis; sic prorsus vt nullum relinquatis alienæ reprehensionis locum. Quo fit, vt humanâ laudis crucis instar habeatis, quippe quæ vestrorum vos admoneat vitiorum.

Sed finem aliquando scribendi faciam, *Franciscus*
 quanquam nullus esse finis potest, meæ erga *de socioribus*
 vos vel vniuersos, vel singulos beneuolentiæ *virtute opti-*
 declarandæ. Ac si diuino inter se amore dili- *mio.*
 gentium animi oculis cerni possent, vestras fratres effigies vtiq; expressas in animo cerneretis meo. Quod si forte in eo, tanquam in speculo vos ipsos intuentes vestras minime agnosceretis imagines; id scilicet eueniret idcirco, quod cum ego maxime vestram virtutem suspiciam, vos contra vestram contemnatis infirmitatem, pro vestra egregia humilitate haudquaquam vos ipsos in animo meo agnosceretis, quanquam ipsas vestras imagines in mente nostra cerneretis impressas. Obsecro vos fratres, vt vero germanoque amore inter vos completamini, neque vllam offensionem animorum exoriri aliquando finatis; præclara illa vestra studia agendi, patiendique pro Christo ad vos inter vos diligendos, & offensiones, si quæ forte extiterint, tollendas sedulo conferatis. Neque enim vos fugit diuina illa Christi Domini vox. *In hoc cognoscet homines, quod discipuli mei estis, si dilectione habueritis*

ritis inter vos. Christus Dominus suam mentibus nostris voluntatem declaret, viresq; ad eam perfecte exequendam pro sua bonitate suppeditet. III. Non. Nouemb. M.D.XLIX. Cangoximæ.

Societati Goam. Epist. VI.

SI tanta vos tenet mei memoria, quanta me vestri, vtrique desiderium corporum leuius feremus, cū semper fere animis presentes adsumus. Lusitana Indiæ præsidia, quæ fociis nostris carent, sic vobis commendo, vt maiore studio commendare non possim, idque pro maximis Regis Lusitaniæ in nos omnes, qui in India versamur, beneficiis, atque promeritis. Si Socij Goam concionatores Olyssipone peruenerint, per hos illis cōsuletis, sin minus alios submittetis Socios, quorum virtus animique submissio Lusitanos iuuet, confessionibus audiendis, sermonibus habendis, pueris seruisq; ad Christianam pietatem erudiendis, cæteris per pias meditationes ad honestatem excitandis, reliquisque nostræ Societatis muneribus ob-eundis. Et sane boni apud improbos vitæ exemplo assidue concionantur, atq; adeo plus quam concionatores è suggestu sæpe proficiunt. Quippe cum longe plus momenti ad permouendum in factis sit, quàm in dictis. Si Goano in Collegio Socij sunt ad Christianam

*Boni vita
exemplo
semper concionantur.*

nam doctrinam in omnibus vrbis templis
 teneræ ætati tradendam idonei, solitis horis
 mittendos censeo, vt Catechismum quidem
 doceant quotidie, Dominicis autem ac fe-
 stis diebus appositam etiam ad ea, quæ expli-
 cantur, è Catechismo, cohortationem ha-
 beant: & simul sancti alicuius viri præclara
 facta commemorent. Collegij porro istius
 Rector idem faciat in maximo vrbis tem-
 plo. Si alij præterea cõcionatores domi sunt,
 qui pueros Christianæ disciplinæ rudimen-
 ta docere queant, pergratum mihi fecerint,
 si eos docuerint, ac suæ virtutis odore, atque
 exemplo reliquos excitauerint ad studium
 pietatis. Verũ sermone omnes vtantur apud
 Lusitanos vulgari, ac vernaculo, quali indi-
 genæ Christiani, ac mæcipia vt solent, quod
 ego quoque, cum istic essem sequebar; quo-
 niam is sermo facilius in aures, atq; animos
 influit auditorum. Quid in hoc genere fiat,
 facite identidem, vt sciam. Magnopere hor-
 tor, vt vobis ipsi (quod caput est) primum
 attendatis. *Qui enim sibi nequam est, cui bonus e-*
rit? qui alios curare potest, qui se ipse negli-
git? qui tandem attentus, ac diligens erit in
alienis rebus, qui est dissolutus in suis? Iam
 Collegij alumni, vt maximam partem Sinæ,
 aut Iapones sint, curate; eos bonis moribus,
 ac litteris imbuite; in Lusitano sermone vti-
 que exercete, vt hic, vbi magno vsui esse
 O pos-

*Sermone
 Vulgari a-
 pud Vulgare
 vtendum.*

*Prima sui
 cuique cu-
 ra esse de-
 bet.*

*Neophyti
benigne
tractandi.*

possunt, interpretum munere fungantur. Equidem vnde maiores animorum fructus percipi queant, quam ex Iaponia, ac Sinis, orbis terræ partem esse arbitror nullam. Venient istuc in Collegium hoc anno Bonzij Iapones duo, qui omisso illo sacrilego sacerdotio, ad Christi fidem sese cōtulerunt. Curate, vt eos comiter benigneque tractetis, item vt ego, cum apud vos essem, Paulum Iaponem à S. Fide tractabam. Etenim Iaponū ingenia eiusmodi sunt, vt nulla re flectantur, ac regantur alia, nisi humanitate, ac beneuolentia. Tres illos quos poposci, Socios ad me mittetis. Epistolam autem de interioribus animi sensibus, quam in eundem fasciculum conieci, circum alias Sociorum sedes, quæ in India sunt, mitti ac recitari placeat. Christus Dominus noster pro sua bonitate, ac misericordia nos omnes in sua felicitate coniungat. Amen. Datæ III. Non. Nouemb. M. D. XLIX. Cangoximæ.

Societati Goam. Epist. VII.

SVPERIORE anno, fratres carissimi, de nostro itinere, aduentuque in Iaponiam, rebusque è re Christiana gestis ad vos scripsi Cangoxima; nunc quid ex eo tempore Deus per nos gefferit, exponam. Ad Pauli nostri patriam cum peruenissemus, ab eius cognatis, ac necessariis accepti sumus perhumaniter,

ter. Hi Pauli sermonibus adducti Christo se
aggregarunt omnes. Itaque vt nostræ reli-
gionis veritatem perspicerēt, annum totum
ibidem, eoque amplius commorati sumus.
quo temporis spatium ad Christi ouile com-
pulsus amplius centum. Ac reliqui idem face-
re si vellent, sine vlla fere parentum, ac pro-
pinquorum offensione potuissent. Verum
Bonzij Regulum (is est multorum oppido-
rum Dominus sane potens) commonefecerunt,
eique denuntiarunt, si suos populares
Christi religionem suscipere pateretur, di-
tationem eius vniuersam interituram. Patrios
Deos (Pagodes vocant) in contemptum in-
digenarum esse venturos. Legem quippe di-
uinam Iaponicis legibus esse contrariam.
Quocirca futurum vt, qui eam amplecterē-
tur, sacrosanctos auitarum legum latores
repudiarent. Id vero sine magna oppidi, ac
ditionis pernicie fieri non posse. Quare re-
spiceret sanctissimos illos Iaponicarum legū
autores: & quoniam diuinam legem auitæ
aduersariam, atque inimicam esse sentiret,
ediceret morte proposita, ne quis in poste-
rum fieret Christianus. Hac oratione com-
motus Regulus, vt Bonzij postularant, edi-
xit. Hoc interim spatium nos in Neophytis e-
rudiēdis, Iaponica lingua discenda, Christia-
næq; fidei capitibus Iaponice vertendis o-
peram posuimus. Ac de mundi procreatione
O 2 breui-

breuiter attingebamus ea, quæ hisce hominibus opportuna videbantur: veluti Deum huius vniuersitatis opificem, ac procreatorem esse, quod illi funditus ignorabant: itæque cætera ad salutem necessaria, præcipue vero Deum humanam induisse naturam. Quamobrem omnia, quæ in Christi vita elucent mysteria, vsq; ad eius in cælum ascensum, nouissimique iudicij rationem, tradebamus diligenter. Eum iam librum Iaponice magno labore conuersum nostratibus litteris mandauimus. Hinc deinceps illa, quæ dixi, ad Christi fidem accedentibus recitamus, vt Neophyti rationem teneant Dei, ac IESV Christi pie ac salutariter colendi. Ea nos secunda concione cum exponeremus, magnam ex iis Christiani cœperunt animis voluptatem: quippe qui ea, quæ à nobis dicerentur, plane vera esse intelligerent: Omnino Iaponû ingenia eximia sunt, & mire obedientia rationi. Diuinam legem veram, aut ipsorum falsam esse plane vident; sed à Christiana religione suscipiēda Reguli metu deterrentur. Vertente anno, cum oppidi Dominum nostræ religionis amplificationi omnino aduersari videremus, constituimus aliò demigrare. Itaque Neophytos valere iussimus, qui pro suo erga nos amore singulari, flentes, maximasque nobis agentes gratias, quod tanto labore nostro, æternæ salutis iter

tis iter eis commonstrassemus; ægre admodum nostrum discessum tulerunt. Reliquimus apud eos Paulum eorum ciuem, eundemque Christianum egregium, qui Neophytos Christianis præceptis expoliret. Inde nos in aliud oppidum profectos Dynasta perhumaniter accepit. Vbi dies aliquot cõmorati Christo adiunximus fere centum. Nemo tamen nostrum Iaponice sciebat; nihilo secius semiaponico illo volumine recitando, & sermonibus ad populum habendis, eorum complures ad Christi cultum traducebamus.

Cosmo Turriano his Neophytis præsidere iusso; ego cum Ioanne Ferdinando Amangucium, Regis (vt captus est Iaponiorum) sane opulenti sedem contendimus. Ea vrbs familiarum amplius decem millibus continetur. Tota domibus ligneis constat. Hic plurimos offendimus tum è plebe, tum è nobilitate Christianæ legis cognoscendæ percupidos. Itaque cum optimum factu statuissimus in compitis, ac triuis bis in die concionari, nostri illius libri capita pronuntiantes de Christi religione ad populû verba faciebamus. Dynastæ etiam nonnulli domum suam nos inuitabant, vt commodius de nostra religione cognoscerent; atq; vltro pollicebantur, eam se sua meliorem si censuissent, sine vlla dubitatione suscepturos.

Ac multi nostros sermones de lege diuina sane libéter audiebát; alij cōtra iniquis ferebant animis: vltro etiam quæ dicebantur irridebát. Ergo quoties per vrbis vias ibamus, toties nos magna puerorum atque infimæ fecis multitudo irridens, atq; illudens eiusmodi vocibus prosequabatur. En qui diuinam nos legem, vt salui simus, suscipere iubent, propterea quod ab interitu vindicari nisi per omnium rerum effectorem, eiusque filium non possimus. En qui plus vna vxore habere nefas esse prædicant. Consimili modo reliqua nostræ religionis capita inculcabant per ludum ac iocum. Dies iam aliquot posueramus in hoc concionatorio munere, cum Regis, qui tum in vrbe erat, accersitu ad eum venimus. Percontanti vnde tandem essemus, cur in Iaponiam venissemus; respondimus, nos Europæos esse cõmissos diuinæ legis prædicandæ gratia; quippe cum nemo quin Deum, eiusque filium Iesum Christum omnium gentium vindicem, ac saluatorem caste, pieque coleret, saluus atque incolumis esse posset. Tum ille diuinam sibi legem exponi iussit. quare bonam voluminis partem recitauimus; & quãdiu de scripto diximus, (diximus autem horam eoque amplius) diligenter ab eo attenteque auditi sumus, atq; ita dimissi. In ea vrbe dies permultos morati in viis, ac triuiis verba fecimus ad populum.

Com-

*Ethnici ad
commemo.*

Complures auide præclara Christi facta au-
 diebant: cumq; ad acerbissimam eius cædem
 ventum erat, lacrymas tenere non poterant.
 veruntamen Christianis sacris initiabantur
 admodum pauci. Ergo cum exiguus nostro-
 rum laborum ibi fructus extaret, Meacum
 urbem totius Iaponiæ (vt dixi) celeberrimã
 perreximus. Menses in itinere posuim⁹ duos.
 multis periculis, quod per regiones bellis
 flagrantes transeundum erat, perfuncti su-
 mus. Mitto summa locorum illorum frigo-
 ra, & vias frequentibus latrociniis infestas.
 Meacum vt venimus, dies aliquot expecta-
 uimus, dum facultas esset adeūdi Regis, pe-
 tendique ab eo vt diuinam legem in suo re-
 gno nobis liceret diuulgare; sed omnes ad eū
 aditus penitus clausos offendimus. Itaq; vt
 Regis imperia à Regulis, & Dynastis conte-
 mni solita accepimus, cōsilio veniē eiusmo-
 di petēdæ abiectō, ciuium animos, ac sensus
 tentare, atq; explorare placuit, vt perspice-
 remus, quã esset ea ciuitas ad Christi cultum
 recipiendum accōmodata; verū quod ciues
 in armis essent, grauiq; vrgerentur bello, tē-
 pus ab Euangelij prædicatione alienissimū
 iudicauī. Meacus vrbs olim fuit amplissima,
 nunc propter assiduas bellorū calamitates,
 magna ex parte euerfa atq; vastata est. Quō-
 dam (vt aiunt) tectorum millibus CLXXX
 constabat. Id sane mihi verisimile videtur.

*rationem
Christi ne-
cis lacry-
mansur.*

*Meaci Urbis
amplitudo.*

Murorum enim circuitus longe maximam fuisse urbem declarat. Nunc etsi magna ex parte euerfa est, tamen domorum millia continet amplius centum.

Cum neque pacatam, neque ad Euangelium paratam sensissemus esse Meacensem ciuitatem, Amangucium remigrauimus: Regique litteras, ac munera amicitiae causa ab India Prorege, & Goano Episcopo missa reddidimus. Rex, & donis, & litteris admodum delectatus, ut nos remuneraretur, magnum nobis auri, argentique pondus obtulit. Quibus nos muneribus remissis, eum rogauimus, ut si quod munus aduenis hominibus gratum dare vellet, diuinæ legis in sua ditione nobis promulgandæ, suis popularibus suscipiendæ faceret potestatem; hoc munere nihil gratius accidere nobis posse. Id ille libentissime largitus est. Ergo edicta celeberrimis vrbis locis proposuit, quibus edicebat; placere sibi cœlestem legem in sua ditione promulgari: eandem iis, qui vellent, suscipere licere, & simul vacuum cœnobiū nobis ad habitandum attribuit. Huc ad nos nouæ religionis cognoscendæ causa multi ventitabant, bis concionabamur in die; concionem semper excipiebat cōcertatio de religione bene longa. Proinde perpetuo aut in sermonib' habēdis, aut in quæstionib' pfligandis erām' occupati. Cōcionibus sæpe intererant,

tererant Bonziji multi, alijq; è nobilitate, ac plebe quamplurimi. Semper fere domus erat hominibus referta, sic vt interdum nonnulli loci angustiis excluderentur. Percontationum tanta vis fuit, vt ex responsis planè & legum suarum; latorumq; falsitatem, & Christianæ legis veritatem intelligerēt. Post multorum dierū certamina, & interrogationes, deniq; victi manus dare, & ad Christi fidem se conferre cœperunt. Omnium autem principes extiterunt ij, qui in concertationibus, percontationibusque acerrimos sese præbuerant aduersarios. Horum permulti honesto erant loco nati, qui Christi religione suscepta, vsq; eò nobis amici repente existebant, vt nullis verbis id exequi possim. Ac noui Christiani fidelissime Iaponica mysteria, aut ineptias potius enuntiabant. Nam, vt initio dixi, sectæ Iaponicæ sunt numero nouem, quæ præceptis atq; institutis valde inter se discrepant. Perspectis earum sectarum opinionibus, ad eas refellendas argumenta conquirere cœpimus. Ergo quotidie interrogationibus, & argumentis Bonzios veneficos cæterosq; Christianæ legis hostes acriter vrgebamus, sic prorsus vt illi demum aduersus redarguentium voces hiscere nō auderent. Christiani cum Bonzios viderent conuictos reticere, gaudebant scilicet, & quotidie magis confirmabantur in Christi

O 5 fide,

fide. Ethnici autem, qui concertationibus aderant, in suis religionibus valde nutabant, cum auitas disciplinas labare cernerent. Enimvero id Bonziji iniquo ferebant animo, cumque ipsi concionibus interessent, ac cernerent multos fieri quotidie Christianos; eos grauius accusabant, quod auita religione deserta sequerentur nouam, quibus illi respondebant, se Christianam legem amplecti, quod eam iudicarent magis naturæ consentaneam esse, quam suam; quodque nos ipsorum interrogationibus satisfacere viderent, eos nostris non item.

Sunt omnino Iapones natura curiosi, discendi que auidi ut qui maxime. Itaque cum aliis de suis interrogationibus, nostrisque responsis nunquam agere desistunt. Res nouas de religione præsertim audire vehementer expetunt. Atque ante nostrum quidem aduentum perpetuo, uti accepimus, pugnant inter se, cum suam quisque sectam optimam esse contenderent. Sed posteaquam nos audierunt, certamine de suis disciplinis ac religionibus omisso, de Christiana lege certare cœperunt vniuersi. Ac permirum est in tam ampla ciuitate, omnibus in tectis ac locis diuinam legem omnium sermone celebrari. Horum ego percontationes persequi si vellem, finem scribendi nullum facerem. Magna est Iaponum opinio de Sinarum sapientia

tia vel in mysteriis religionis, vel in moribus atque institutis ciuilibus. Itaque illud præcipue vrgebant, si ita res esset, ut nos prædicaremus, quæ fieret, ut id Sinæ ignorarent? Post multas percontationes ac disputationes, Amanguciani ad Christi Ecclesiam aggregari cœpti partim è plebe, partim è nobilitate. Ac mensium duorum spatio facti sunt Christiani facile quingenti, atq; hic numerus auge-
 tur Indies: ut magnopere lætandum, Deoq; gratulandum sit, tam multos esse, qui Christi religionem amplectantur, quique Bonziorum fallacias, librorumque suorum, atque sectarum mysteria enuntient. Nam qui Christo se adiunxerunt, alij aliam disciplinam sequebantur. Ex quorum numero eruditissimus quisq; exponere disciplinæ suæ instituta ac præcepta nobis. Horum studia si mihi defuissent, haudquaquam nefarias Japonum religiones satis cognosse, & oppugnare potuissem. Christiani incredibile est quam nos diligant. Domum ad nos ventitant, rogatum ecquæ in re ipsorum opera uti velimus. Sane Japonenses omnes natura officiosi videtur: Christiani quidem certe (quæ ipsorum benignitas est) humanissimos se nobis, & officiosissimos præbent. DEVS, & illis pro sua misericordia referat gratiam, & nobis pariter cœlestem impertiat felicitatem,

Anno M.D.L. Amangucio.

Sociis

*Quingenti
Amanguciani
Christiani
sacris
missis*

QVADRAGESIMA lux est, cum ex Iaponia soluimus, vbi res Christiana Deo fauente, mirandum in modum propagatur. Quos mecum adduxeram Socios omnes DEI beneficio incolumes Amangucij (quæ vrbs perampla est, & eius regni caput) præsidio reliqui Amangucianis, quorū plurimi iam ad Christi fidem accesserunt, multi etiam accedunt indies. Reliqua coram vobis exponam. Comparate quæso aliquid nobis ex iis, quæ sunt ad Indicam nauigationem necessaria: & simul curate, vt aliqua ex Indicis nauibus nostrum præstoletur aduentum. Per magni enim refert ad CHRISTI Domini gloriam salutemq; animarum, me protinus istinc in Indiam pergere. Ioannem Brauiū cum responsis ad mea mandata huc ad me mittite quamprimum. Mox ego vobis res Iaponicas commemorabo, quas gratissimas, iucundissimasque fore certo scio. Sed hætenus. DEVS nobis adsit omnibus. Amen. Anno post Christum natum.

M. D. LI. Ex freto Syn-
capurano.

FRAN-

FRANCISCI
XAVERII EPISTO-
LARVM LIBER
QVARTVS.

Societati in Europam. Epist. I.
Gratia & caritas Christi D.N. sit no-
biscum semper. Amen.

AD XIII. Kalendas Septembris anni
M. D. XLIX. in Iaponiam omnes
DEO fauente, salui incolumesque
peruenimus. Cangoximam appu-
limus patriam comitum nostrorum. Perbe-
nigne sumus excepti cum ab omnibus oppi-
danis, tum vero à Pauli Iaponis Neophyti
propinquis; qui omnes veritatis luce diuini-
tus oblata, Paulo autore facti sunt Christia-
ni. Cangoximæ cum essemus, oppidanos di-
uinæ legis cognitio (vt res erat illorum auri-
bus noua) mirifice delectabat. Iaponia regio
amplissima est, totaque insulis continetur.
vna omnino lingua vtitur, eaq; non admo-
dum difficili ad discendum. Reperta hæc re-
gio est à Lusitanis annis ab hinc octo, aut
nouem. Sunt Iapones honoris, ac dignitatis
perstudiosi, seque armorum gloria, bellica-
que virtute omnibus nationibus præstare
arbi-

arbitrantur; Quare gentes ceteras præ se cō-
 temnunt: arma in honore, ac pretio habent,
 nullaq; re magis, quàm armis, auro, argēto-
 ne insignibus glorianur. Gladios, & pugio-
 nes perpetuo gestant, tum domi tum foris.
 Vbi cubitum discedunt, è cervicali suspen-
 dunt. Armis tantum tribuunt, quantū nul-
 la alia natio, ex ijs, quas ego vidi. Sagittarij
 sunt peritissimi. pedestribus fere prælijs con-
 tendunt, quanquam equis regio non caret.
 Inter se perofficiosi sunt; cum aduenis, quos
 cōtemnunt, non item. Rem familiarem in
 armis, cultu corporis, & feruorum comitatu
 consumunt, nihil omnino de coaceruanda
 pecunia laborantes. Bellicosi plane sunt, &
 continenter bella inter se gerunt. vt quisq;
 plurimum viribus pollet, ita latissime domi-
 natur. Regem vnum habēt, tametsi annis ab
 hinc centum quinquaginta, ei Dynastæ pa-
 rere desierunt, quæ perpetuorum est causa
 bellorum.

Magnus est his locis numerus, tum viro-
 rum, tum sceminarum religiosam viuendi
 rationem profitentium, Bonzios, & Bonzias
 appellant. Bonziorum duo sunt genera, alij
 cineraceo vtūtur vestitu, alij nigro. Hos in-
 ter magnæ intercedunt similitates cineracei
 atratis infensi sunt vulgo, eosque inscitæ ar-
 guunt, atque improbitatis. Bonziarum toti-
 dem sunt genera, partim cinerea, partim atra
 veste

veste insignes. Bonzijs parent, sui vtræque generis & coloris. Bonziorum ac Bonziarum innumerabilis est in Iaponia multitudo, ac plane incredibilis, nisi ei, qui ipse perspexerit. Cognoui ex bonis autoribus, Regulam esse in his locis, in cuiusditione cœnobìa sint Bonziorum ac Bonziarum facile octingenta capitum minimum tricenorum: innumerabilia autem esse, vbi quaterni, seni, octoniq; versentur. quod quidem ego, quâtum videre potui, facile adducor, vt credam. Sectarum, quæ hîc florent, ratio à Sinis ascita est, quæ gens est in cōtinenti è regione Iaponiæ. Hinc memoriam habent Iapones literis consignatam autorum cuiusq; sectæ, qui bina, aut etiam terna annorum millia in solitudine voluntariis se pœnis afflixisse dicuntur. Horû principes numerantur Xaca & Amida. Discipline vel virorum, vel mulierum sunt omnino nouem, legibus inter se institutisque dissidentes, liberum est cuique ad eam, quam maxime præbet, animum applicare. Quare vsu venit, vt sub iisdem tectis aliam sectam vir, aliam vxor, aliam liberi sequantur. Neque ea res vllas fere turbas excitat, cum liceat cuique, vt quisque velit, viuere. Veruntamen sæpe inter eos controuersia, & contentiones existunt, cum suam quisque disciplinam reliquis anteferre conatur, atq; etiã interdum venit ad manus. De mundi, atq;

anima-

*Fabula de
Dis Iapo-
num.*

animarum procreatione, in hisce disciplinis omnibus mirum silentium. Omnes piorum atque improborum sedes nominant, nulla tamen earum aut cuiusmodi sit beatorum sedes, aut cuius imperio improborum animi ad inferos detrudantur, ostendit. Suos tantum autores prædicant, qui ut saluti cōsulerent hominum innumerabilium, nullis sua peccata pœnis expiantium, acerbissimos sua sponte cruciatus subierint, maximeque diuturnos. Proinde confirmant, eos omnes, qui nullas suorum delictorum pœnas luerint, si sectarum suarum Principes, conditoresque implorarint, ab omnibus incommodis liberatum iri, ita tamen, si magna eius fiducia implorauerint, omnemq; in eis spem reposuerint suam. Ac persuasum habent fore, ut vel ex ipsis inferis eorundem deprecatione eripiantur. Sed hæc quas dixi, disciplina innumerabiles fabulas, & mira quædam de suis institutoribus perhibebant, quæ longum esset exponere. Ex hisce sectis nonnullæ trecena, aliæ quingena præcepta continent: omnes tamen consentiunt, quinque præcepta esse præcipua, ac plane necessaria. Primum, non occidendum, nec occisum quicquam comedendum. Alterum non furandum. Tertium, non mœchandum. Quartum, non mentiendum. Postremum abstinendum vino. Atque hæc quidem leges communes

*Quinq; præcipua Lapo-
rum leges.*

munes sunt disciplinarū omnium. Sed Bonzj, & Bonziæ de suarum legum ratione verba faciētes ad populum, ei persuaferunt, fieri non posse, vt profani homines vrbani negotiis implicati quinque illa præcepta seruent. Proinde præstare se velle, quicquid propter earum legum negligentiam mali, atque incommodi illis accidere possit, sub ea conditione, vt populus domicilia, cœnobia, redditus annuos, pecuniasque ad vsu ipsorum necessarios curet, et scilicet honorem eis & cultum tribuat. Hęc si populus faciat, ipsos quicquid legum sit, pro populo seruatuos. Quocirca viri primarij atque opulenti, vt maiori peccandi licentia fruerentur, Bonziis postulata omnia concesserunt. Ita Bonzj apud Iapones magnam habent venerationē; vulgoq; persuasum est omnibus, eorum deprecatione animos euocari ab inferis: quoniam hoc Bonzj susceperunt, vt pro populo de legibus illis satisfaciant.

Concionantur Bonzj certis diebus. Cōcionum omnium caput est. Neminem è populo damnatum iri ad inferos, quāuis multa & deliquerit, & delinquat. Suæ quippe sectæ autorem eos, si forte ad inferos relegati sunt, è mediis suppliciis vindicaturū, præsertim vero si Bonzj, qui pro his satisfecerunt, deprecatores accesserint. Et vero Bonzj ipsi vulgo de sua sanctitate, quod quinq;

P illis

*Misera fe-
minarum
conditio a-
pud Iapo-
nes.*

illis legibus pareant, ad populum sane mā-
gnifice prædicant. Idem autē negant paupe-
ribus, quippe qui benigne Bonzijs faciendi
careant facultate, vllam relinqui spem ex in-
feris emergendi. In eadē causa fœminas esse
diditāt, si quinq; illa præcipua præcepta ne-
glexerint. Singulas enim mulieres propter
menstruorum fœditatem, pluribus peccatis
esse coopertas, quā viros vniuersos. Proinde
tam tetrum animal haud facile saluum esse
posse. Hinc eò delabuntur, vt dicant mulie-
ribus quoq;, si longe plura, quā viri, in Bon-
zios contulerint, spem erumpēdi ex infero-
rum carcere ostendi. Illud etiam pro cōcio-
ne pronuntiant, eos, qui pecuniam Bonzijs
dederint in vita, post mortem decies tantū,
quantum dederint, eodemque nummorum
genere accepturos, ad vsus videlicet illius
vitæ necessarios. Nec desunt multi, tum viri
tum fœminæ, qui magnam Bonzijs vim nū-
morum ita credant, vt eam deinde decuplo
cum fœnore in immortalī illa vita exigant:
quib⁹ Bonzī sedulo scilicet cauēt chirogra-
pho suo. Nec dubitat imperita multitudo de
multiplici illo fœnore pecuniæ creditę. Bō-
ziorum chirographa diligenter afferuant,
eaq; moribundi secum sepeliri iubent: quip-
pe eorum aspectu Diabolum fugari arbitra-
tur. Multas præterea fallacias intēdūt Bōzīj,
de quib⁹ sine dolore cōmemorare nō queo.
Illud

Illud festiuum, quod nummos eleemosynæ nomine accipiunt ab omnibus, ipsi omnino dant nemini. Miras cōciliandę pecunię vias norunt, quas ego ne sim longior, prætermitto. Quantum istiusmodi hominib⁹ tribuat, quantum honorem habeat multitudo, sine gemitu, ac stomacho videre non possumus.

Sed ad res in Iaponia gestas redeo. Primū igitur, vt supra demōstrauī, Cangoximā Pauli patriā applicuimus, vbi ille assiduīs sermonibus propinquos suos Christo adiunxit, ac facile omnē adiunxisset ciuitatē, nisi Bonzīj obstitissent. Persuaserūt enim Regulo longe ac late, vt illis locis imperāti, si diuinam legē in regnum suum introduci sineret, profecto non mododitionē eius vniuersam, sed cultū etiā Deorū, maiorumq; disciplinam funditus esse interiturā. Proinde capite sanciret, ne quis in posterum fieret Christianus. Itaque nos, exacto iam anno, cum Regulus palam Euangelij cursum impediret, Cangoximanis Neophytis, ac Paulo eorū custode valere iussis, inde in oppidum Amanguciani regni migrauimus. Ibi cō pluribus ad Christi cultum perductis, Cosmum Turrianum eis magistrum reliqui. Ego cum Ioanne, Ferdinando Amanguciū vrbem regiam, eamq; permagnam (quippe tectorum decem millibus, eoq; amplius constat) ire perrexi. Ibi ad populum in triuiis, ad Dynastas ac principes

ciuitatis in ipforum ædibus Euangeliũ pronuntiauimus. à multis auide, à nõnullis grauate audiebamur. Nec intacti abibam⁹, sepe puerorũ ac multitudinis in viis effusam petulãtiam experti. Rex ipse, cum nos ad se ire iussisset, nostri aduentus causam sciscitatus, diuinam sibi legem exponi imperauit; nosq; de religione verba facientes per horam integram perdiligenter audiuit.

Verum cum fructus operis, ac laboris Amangucij minus constaret, Meacum (quæ vrbs est Iaponiæ Princeps, ac sedes imperij) demigrauimus. Mensibus igitur duobus in itinere positis, Meacum aliquando peruenimus, maximis laboribus periculisque perfuncti. Meacus olim, vt ferunt, familiarum millibus centum octoginta, hodie propter bellorum vastitates paulo amplius centum millibus constat. Ibi cum nec aditus ad Regem patuisset vnquam, & appareret Meacẽsium animos propter ingentes bellorũ tumultus, à sermonibus de religione penitus esse alienos; confestim Amangucium reuertimus. Ac Rege literis, & muneribus (quæ ex India & Malaca ab Episcopo & Præfectis attuleramus) delinito, haud ægre ab eo impetrauim⁹, vt edictis propositis declararet, placere sibi diuinam legem in suæ ditionis oppidis promulgari, eamque à suis popularibus, quibus probaretur, accipi. Is igitur cum

morem

morem nobis gessisset, simul cœnobium assignavit ad diuersandum. Hic nos quotidianis concionibus atque concertationibus cum Bonziis, veneficis, aliisque istiusmodi hominibus, plurimos, atque in his aliquot nobili loco natos ad Christi fidem adduximus. Ex horum numero idoneos homines nacti id egimus, vt Iaponum sectas opinionesq; cognosceremus, easq; conquisitis argumentis ac rationibus euerteremus. Quare Bonziji cū se proditos à suis & rationibus coram populo conuictos viderent, ardebant dolore, scilicet ac disrumpebantur; cum præsertim qui se ad Christianorum numerum aggregarēt, hanc vulgo afferrent susceptæ nouæ religionis causam, quod animaduertissent autam religionem à Bonziis magistris haudquaquā posse defendi. Nihil omnino Iaponicæ disciplinæ tradunt de mundi, solis, lunæ, stellarū, cœli, terrarum, maris, cæterarumque rerum molitione. Hæc enim omnia aliunde originem habuisse non putāt. Mirabantur autem vel maxime, cum audiebant animorum vnū esse communem effectorem, ac parentem, à quo sint procreati. Id adeo propterea obstupescabant omnes, quod rerum omnium cōditoris in eorum disciplinis nullam omnino mentionem fieri constaret. Quod si esset vnum rerum omnium principium, profecto Sinas à quibus ipsi religiones assumpsissent,

*Iapones mē
di molitionem igno-
rabant.*

*Acta Iapo-
rum inter-
rogationes.*

non fuisse ignoraturos. Sinis quippe primas
sapientiæ ac prudentiæ Iapones deferunt om-
nibus in rebus, siue quæ ad religionem perti-
nent, siue quæ ad administrationem Reipubli-
cæ. Itaque multa de hoc principio percontabatur,
vtrum bonum esset, an malum: vnũ
ne idemq; principium bonorum & malorũ.
Respondebamus, vnũ esse principium, idq;
summe bonum, sine vllius mali admistione.
Hoc illis nõ probabatur, quòd Diabolos na-
tura malos, & humani generis hostes duce-
rent. Proinde DEVM, si bonus esset, nequa-
quam commissurum fuisse, vt res tam malas
procrearet. Ad hæc nos referebamus, Dia-
bolos quidem procreatos à DEO bonos, sed
suo vitio factos esse malos, atq; ob eam cau-
sam sempiternis pœnis suppliciiisq; ma-
ctari: tum illi obiicere, profecto DEVM tam crude-
lem in animaduertendo nequaquã esse cle-
mentem. Deinde si DEVS hominum genus
condiderit, vti nos doceremus, cur homines
ad DEVM colendum natos à Diabolis exagi-
tari, tentarique sineret? Iam si DEVS bonus
sit, haudquaquam homines tam imbecillos
& ad peccandũ procliuēs ab eo condi oportu-
uisse; sed mali omnis expertes. Deniq; DEVM
bonum esse non posse, qui teterrimum illũ
inferorum carcerem ædificarit, nullaq; vn-
quam misericordia capiatur eorũ, qui apud
inferos atrocissimis suppliciis in omnẽ æter-
nitatem

NON

nitatem

nitatem cruciētur. Postremo si bonus esset,
 leges tam difficiles nequaquā fuisse homini-
 bus daturū. At suis disciplinis tradi eos, qui
 disciplinarum auctores implorarint, vel ex
 mediis inferorum cruciamētis ereptum iri.
 Illud nullo modo concoquere poterāt, ho-
 mines ad inferos detrudi sine vlla omnino
 spe aliquando exeundi. Itaq; suas disciplinas
 aiebant pietate, atq; clementia magis nixas
 esse, quā nostrā. Hasce nos quæstiones de-
 mum ita DEO fauēte persoluimus; nullus vt
 in eorum mentibus scrupulus resideret. Om-
 nino Iapones ducē sequuntur rationē, vt
 qui maxime vulgoq; omnes vsq; eō curiosi, *Iapones a-*
 ac molesti sunt in percontādo, vt finem nul- *strologia sig-*
 lum faciant vel argumentandi, vel nostra re- *nari.*
 spōsa cum aliis cōmunicandi. Mundum ro-
 tundum esse nesciebant, nihil de solis astro-
 rumq; cursu cognorant. Proinde hæc aliq;
 eiusmodi veluti cometarū, fulminū, imbriū
 causas cū interrogati aperiremus, auidissime
 audiebant, mirifice delectabantur, nosque
 tanquam viros doctos suspiciebant. quæ do-
 ctrinæ opinio aditū nobis patefecit ad reli-
 gionem in eorū animis ferendam. E nouem
 sectis, quæ in Iaponia vigent, vna duntaxat
 mortales animos facit, quæ à cæterarū disci-
 plinarum studiosis habetur deterrima. Eius
 sectæ homines nequissimi flagitiosissimi que
 sunt, neq; vllam inferorum mentionē ferre
 possunt

possunt Amangucij mensium duorum spatio post multas interrogationes, ad quingentos homines sacra aqua lustrauimus, & ad hos quotidie DEO benefauente, aliquot aggregantur. Neophyti Bonzorum, Iaponicarumque sectarum nobis insidias ac fraudes summo studio enuntiant: egregiamque erga nos beneuolentiam, atque obseruantiam præ se ferunt, tanta sedulitate, ut eos confidamus esse veros germanosque Christianos.

*Scrupulus
Iaponum
molestissimus.*

Amangucianos, ante susceptum baptismum, odiosus quidam ac permolestus scrupulus pungebat ac stimulabat. Nō videri benignum, & clementem DEVM, qui Iaponibus ante nostrum aduentum nūquam se indicasset, præsertim vero si quicumque DEVM non coluissent, uti nos prædicabamus, æternis erant suppliciis apud inferos cruciandi. Itaque maiorum suorum omnium salutē desertā ac proditam dicebant ab eo, qui cōmississet, ut miseri illi salutaris veritatis cognitione fraudati, ad interitum ruerent sempiternum. Hæc illos odiosissima cogitatio vel maxime à veri DEI cultu reuocabat. Verum DEI beneficio error eis omnis, & scrupulus exemptus est. Primum enim demonstraui-
mus, diuinam legem omnium esse antiquissimam. Siquidem ante ascitas ab Sinis leges, Iapones natura magistra sciebant, nefas esse hominem occidere, furari, peierare,
itemque

itemque alia, quæ decem illis diuinis legibus continentur. argumento esse, quòd si quod eiusmodi scelus admisissent, conscientiæ stimulis torquerentur. Iam rationem ipsam docere, fugiendum malum, sequendum bonum. Idque natura insitum esse in animis hominum, sic prorsus, vt diuinæ legis notitiam omnes à natura natureque autore Deo habeant; priusquam accedat disciplina. Id adeo si dubium videretur, experiri in aliquo licere, qui disciplinæ omnis expertus in monte aliquo, ac solitudine sit educatus sine vlla patriarum legum cognitione. Nimirum huiusmodi hominem omnis humanæ disciplinæ rudem atque ignarum, si interrogaretur, vtrum hominem occidere, furari, ac cætera eiusmodi, quæ diuina lex vetat, peccata essent necne; num ab istiusmodi rebus temperare rectum esset; profecto inquam hominem illum humanæ disciplinæ funditus ignarum ita ad hæc responsurum, vt facile appareret, minime esse diuinæ legis expertum. Vnde igitur illum eam notionem hausisse existimandum, nisi ab ipso conditore naturæ Deo? Quod si in barbaris hominibus id cernatur, quid in humanis nationibus, ac politis futurum? Quæ cum ita sint, necessario effici, ante leges omnes ab hominibus latis, diuinam legem in animis hominum innatam extitisse. Hæc eis ratio ita pro-

bata est, vt plane acquiescerent, atque hisce laqueis expediti, suaue Domini iugum facile subirent.

At Bonziji sunt nobis offensiores, quod eorum mendacia redarguimus. Hi, vti diximus, suadebant populo, quinque illa precepta vulgo seruari non posse, quare ipsos pro populo seruatuos, ea lege, vt cultus eis vitusque tribueretur. Spondere se si quis eorum ad inferos descendisset, eum sua ope, atque opera euasurum. Nos contra populo demonstrabamus, *in inferno nullam esse redemptionem*, neque quemquam per Bonzios, aut Bonzias posse liberari. Itaq; rationibus conuicti se à Bonziis deceptos esse querebantur. Quinetiã ab ipsis Bonziis demum, Deo adiuuante, confessio expressa est veritatis. Nimirum non posse se à quoquam inferorum supplicia deprecari; sed nisi se id posse predicarent; sibi enimvero fame esse moriendum. Itaque haud ita multo post Bonziji, deficientibus paulatim studiosorum suorum subsidiis, magnas rerum domesticarum difficultates, vitæque dedecora subierunt. De inferis tam graues inter nos & Bonzios contentiones extitere; vix vt vnquam nobiscum in gratiam redituri videantur. Illorum iam disciplinam multi deserunt, atq; ad vitam reuertuntur vrbana. Hi Bonziorum in coenobiis versantium fraudes, atq; insidias enuntiant nobis.

nobis. Quocirca Amangucij quidem Bonziorū Bonziarumq; authoritas valde in dies obteritur, Affirmāt mihi Christiani ex centū Bonziorū Bonziarumq; cœnobiis, quæ erāt Amangucij, complura ciuium elemosynis destituta, breui esse interitura.

Antiquitus quidē Bonziz, ac Bonziæ, qui vnā aliquam è quinq; illis legibus neglexissent, à Regulis, ac Dominis oppidorum, vbi versarētur, morte scilcet multabantur. Siue quis eorū flagitiū, furtū, mendacium admisisse, siue hominē aliudue animal occidisse, aut comedisse, siue bibisse vinū conuinceret, Nunc vero relaxata plane est disciplina, atq; corrupta. Nam pleriq; potāt vinū, carne vescūtur clanculū, mēdaciis student, mœchanē palam; vulgo pueros habēt apud se, quorum ætatis flore abutūtur. Idq; ipsi profitētur, ac peccatū nullū esse prædicāt. Quare populus Bōziis authoribus, à tam nefario flagitio nō abstinet. Sic enim vulgo dictitant, si Bonziis id liceat, quid ni hominibus liceat profanis? Huc accedit, quod alunt in cœnobiis suis Bonziz scēminas complures, quas colonorū suorum vxores esse dicunt. Ea res in offensionem iucurrit multitudinis, tantam Bonziorum cum mulieribus consuetudinem suspectā habentis. Bonzię quoq; omnibus horis à Bonziis adeūtur, officij causa, eosq; vicissim adeūt. At populus id malā in partē interpretre-

terpretatur. Ferūt herbam esse, quam Bonziæ esitent, ne grauidæ fiant. Equidem tot, ac tantis Bonzios flagitiis coopertos esse nō miror. Genus enim est hominum Diabolum in Dei loco habentium, qui innumeralia, ac nefaria flagitia admittāt, necesse est.

Vtuntur Iapones omnes ad preces serie quadam orbiculorum bene longa, atq; inter orandum gradatim ad singulos orbiculos suæ sectæ implorant autorem. Hanc autem, quam dixi, precum seriem percurrunt alij crebrius, alij rarius. Principes sectarum autores (vt ostendimus) Xaca, & Amida numerantur. Bonzij, ac Bonziæ cineracij coloris, & maxima populi pars Amidam; reliqui tametsi Amidam non aspernantur, tamen Xacam præcipue colunt. Sciscitatus sum diligenter, an hi, quos dixi, Xaca, & Amida homines fuerint aliqui sapientes: atq; obsecraui Christianos, vt eorum vitas mihi perscriberent. Denique comperi ex eorum libris, illos haudquaquam homines fuisse. Quippe millesimum, aut etiam bis millesimum annum expleuisse dicuntur. Xaca autem octies millies natus perhibetur: aliaque eiusmodi permulta de illis memoriæ prodita sunt, quæ fieri nullo modo possunt. Itaq; sic statuo, eos non homines, sed mera Diaboli fuisse portenta.

Oro, quæsoq; eos omnes, qui hæcce meas
litte-

litteras lecturi sunt, pro ipsorum studio di-
 uini cultus amplificandi, vt victoriam nobis
 aduersus duos hosce Diabolos Xacam, & A-
 midam, & reliquos horum similes à Christo
 Domino precentur; cum præsertim iam nõ
 sine Dei numine, eorundem autoritas A-
 mangucij consenescat. Dynasta huius regni
 primarius, vna cum vxore fœmina lectissi-
 ma, nos complexus est sic, vt amborum stu-
 dia nobis ad diuinæ religionis propagatio-
 nem nunquam defuerint. Verum neuter, vt
 religionem quamuis exploratam susceperet,
 adduci potuit. Idque idcirco, quod multa
 Bonziorum cœnobia suo sumptu ædifica-
 rant, vectigalibusque instruxerant, quo A-
 midam, quem superstitiose colunt, orarent
 assidue, vt eos ab huius vitæ calamitatibus,
 atq; incommodis prohiberet: atque ad eam,
 qua ipse perfruitur, felicitatem aliquando
 traduceret. Hi causas, cur Christiani nõ fie-
 rent, plurimas afferebāt, illam potissimum,
 quod dicerent, egregios se Xacæ, & Amidæ
 semper cultores extitisse, eorumq; causa, &
 plurima largitos esse Bonziis, & sedes ac do-
 micilia excitasse: si iam ad Christum sese
 transferrent, gratiam tot annorum officijs
 collectam, omnemque superioris vitæ fru-
 ctum vtique perdituros. Pro certo habent se
 quicquid pecuniæ Xacæ, & Amidæ nomine,
 Bonziis dederint, post mortem cum maxi-
 mo fœ-

mo foenore recepturos : ac præterea cultus, pietatisque suæ fructum amplissimum, quæ scilicet ne amitterent, ad Christum transire noluerunt.

Persuasum habent Iapones in illa beatorū sede epulas, cultumq; vitæ suppetere cum elegantia & copia : atque vt quisq; apud Xacam, & Amidam maxima in gratia fuerit, ita apud omnes in maxima gloria futurū. Hæc omnia commentitia sunt mysteria Bonziorum, qui nobis concionantibus obtrectandi studio, in suis fanis concionabantur. & magna auditorū frequentia, nobis pariter Deoque nostro turpissime maledicebant. Christianorum Deum esse ignotum quiddam, & inauditum : fierique non posse, quin maximus, ac teterrimus Dæmon esset : eius nos Dæmonis esse discipulos Proinde cauerent, ne Christi sacra suscipere : simul atq; enim ille pro Deo coli cœptus esset, Iaponiam interiturā. Dei quoque nomen cauillantes interpretabantur, Deum nihil aliud esse, nisi Daium, quod verbum ipsorum lingua mendacium significat. Itaque apud se essent, sibi que à nobis cauerent diligenter. Hæc atque alia multa impia maledicta conferebant in Deum, quæ tamen ille pro sua clementia, ac benignitate infinita, in honorem suum, salutemq; hominum vertit. Etenim illorū in nos maledictis, & nostra apud
populum

populum autoritas, & Christū colentiū numerus in dies augebatur. Intelligebat quippe multitudo, idq; palā dictitabat, per inuidiam à Bōziis in nos illa iactari. Diu ac multum in Iaponia elaborauī, vt omnibus vestigiis indagarem, ecquādo Iaponis Iesu Christi notitiam habuerint: demumq; ex eorum litteris, ac sermone comperi, nihil omnino eos de Christo inaudisse. Cāgoximæ vbi annum cōmorati sumus, animaduerti Regulū eiusq; cognatos albam crucem in familię insignibus habere, sed tamen Christi nomen funditus ignorare.

Amangucij cum essem simul cū Cosmo Turriano, & Ioanne Ferdinando, Rex Būngēsis potēs in primis me per litteras rogauit, vt se conuenirē: Lusitanā nauem ad suū portum appulisse: cupere se certis de rebus mecum communicare. Itaq; cōfestim, vel vt eius erga Christi fidem animū explorarē, vel vt Lusitanos inuiserem, Būngū profectus sum, Cosmo, & Ioanne apud Christianos relictis. Rex me liberaliter accepit. Ego magnam ex Lusitanorū congressu cepi voluptatē. Dum Būngi cōmorarer, magnū Amangucij bellum Diabol⁹ excitauit. Dynasta potēs opib⁹ Regē suum bello illato, vrbe exegit, regnoq; spoliavit. Ibi Rex cū fugæ exitū nullū reperiret, ne viuus in acerbissimi hostis, qui in sua modo ditione, ac potestate fuisset, man⁹ pueniret,

ret,

ret, pugione in ventrem adacto, necem sibi
 consciuit. simul filiū, quem apud se habebat,
 interfici, atque vtriusq; corpus cōburi iussit;
 ne quam omnino materiam iniuriæ hostes
 inuenirent. Idq; vti imperauerat factum est.
 Quantum illo bello nostri qui erant Aman-
 gucij, capitis discrimen subierint, ex iis lit-
 teris, quas ad me ab illis scriptas vobis mit-
 to, facile intelligetis. Post Amanguciani Re-
 gis interitum, regni proceres, ac Dynastæ
 graui perfuncti bello, cum viderent rem A-
 mangucianam sine Rege stare non posse; le-
 gationem ad Bungi Regem miserunt, vt fra-
 trē suum germanum Amanguciū mitteret,
 quem ipsi Regem constituerent. Rex scilicet
 morem eis protinus gessit. Ita ille regnum
 adeptus est Amangucij. Bungenſis Rex ma-
 gnis sane bellicosissimorum hominum co-
 piis instructus (vt est captus Regum Iaponi-
 corum) admodum imperat late. Lusitanorū
 nomen mire diligit. Itaq; vt de Lusitani Re-
 gis opibus ac moribus cognouit; petiit ab
 eo per litteras, vt se in amicorum suorum
 numerum adscriberet: eique thoracem ami-
 citiæ obsidem misit. Ad Proregem quoque
 Indiæ certum hominem allegauit, qui suam
 illi amicitiam, societatem, studium prolixè
 deferret. is legatus mecum deuectus in In-
 diam, honorifice & perliberaliter à Prore-
 ge tractatus est. Ac Bungi Rex ante meum
 ex la-

*Regis Bun-
 genſis opes.*

ex Iaponia discessum, Lusitanis, ac mihi recepit, se cum Amangucij Rege fratre suo acturum, vt Cosmum Turrianum, & Ioannē Ferdinandum amplecteretur. Idque ipse Amangucianus Rex designatus nobis promissit, simul atq; in regni possessionem pedem posuisset, se esse facturum.

In Iaponia quam diu fuimus (fuimus autem annos duos & dimidiatum) facultatibus munificentissimi Lusitaniæ Regis sustentati sumus. Is enim in Iaponicam profectiōnem aureos amplius mille assignari nobis eleemosynæ nomine imperauit. Incredibile est quantum nobis Rex optimus fauerit, quantosque sumptus in nostra collegia, domicilia, necessitates fecerit, quotidieq; faciat. Bungi aliquādiu commoratus eram, cum Lusitanæ nauis opportunitate inuitatus, ommissa Amanguciana reuersione, statui è Būgo in Indiam soluere, vt socios ac fratres tāto interuallo reuiferem; & Socios ad Iaponis culturam idoneos, aliasq; res necessarias, quarum ibi magna est inopia, curarem. Cocinum applicui IX. Kalendas Februarias, vbi à Prorege per humaniter sum acceptus. Aprilis mense proximo aliquot ex India Patres in Iaponiam mittentur, quibus cum Bungenis Regis legatus domum est rediturus. Magna me spes tenet, copiosissimam Christo fauente, illis in locis messem futuram. Nam ex

Regis Lusitani munificentia.

Q gente

gente ingeniosa, moderata, discēdi auida rationem ducē sequente, alijsq; præterea laudibus cumulata, tanquam ex agro opimo, ac fertili necesse est vberes, ac lætas fruges existere.

Banduensis Academia est in Iapone infula (quæ regioni nomen dedit) sane celebris, quò maxima Bonziorum multitudo confluit ad suas leges cognoscendas. Hæ ab Sinarum ascitæ Sinarum consignatæ sunt literis, quæ longe differunt ab Iaponicis. Duplex est autem in Iaponia literarum genus; alterum virorum, mulierum alterum. maximam partem tum viri tum foemina, præcipue vero nobiles ac mercatores literas norunt. Bonziæ puellas in suis cœnobijs, Bonzij pueros literas docent. Quanquam viri nobiles, ac locupletes fere domesticis magistris liberos suos tradunt in disciplinam. Bonzij acerrimis sunt ingenijs, rerum futurarum maxime se commentationi dedunt, quid ipsis futurum sit, quem sint exitum habituri, & alia generis eiusdem cum animis suis considerant. Ex horum numero multi erant, qui suis commentationibus eò demum delabebantur, ut putarent in suis disciplinis nihil esse præsidij ad animorum salutem. Sic enim secum ratiocinabantur. Omnino oportere vnum rerum omnium esse principium. Eius nullam in suis libris fieri mentionem.

Nam

*Bonziorum
commentationes.*

Nam de huius vniuersitatis molitione mirum apud omnes silentium esse: profecto si qui huiusce principij olim cognitionem acceperint, eos quod nulla literarū, vel hominum autoritate confirmare possent, sibi habuisse, celasse posteros. Itaque hoc genus hominum diuina lex maximopere delectabat. Quò ex numero vnus Christo se adiūxit Amangucij, qui complures annos in Banduensi Academia versatus doctrinæ laude florebat. Is ante nostrum in Iaponiam aduentum, Bonzius fieri cogitabat, at postea mutato consilio, duxit vxorem. Eius rei hanc ipse causam afferebat, quod Iaponicas religiones falsas atque inanes esse intelligeret: atq; idcirco nullam eis fidem haberet; ab se autem mundi opificem, ac molitorem coli oportere. Huius accessione sane gauisi sunt Christiani, quippe cum totius ciuitatis doctissimus & esset, & haberetur.

Posthac in Iaponiam noui quotannis Socij (si Deo cordi erit) submittentur & Societatis domicilium Amangucij constituetur, vbi Patres linguam addiscant vernaculam, & cuiusque sectæ opiniones, atque instituta cognoscant. ita fiet vt qui istinc è Societate venturi sunt, Banduensis Academiæ iuuantia causa, Socios ibi reperiāt Iaponicę linguę ac religionis peritos. Quæ res maximo vtiq; erit adiumento Europæis Patribus, quibus

Q

2

Iapō

Iaponica prouincia obuenerit. Cosm^o Turrianus, & Ioannes Ferdinandus in præsentia toti sunt in Christianis mysteriis enuntian- dis, & sermonibus de præclaris Christi faci- noribus habendis ad populum. Ac multi eor- um ita eiusmodi rerum commemoratione afficiuntur, vt Christi cruciatus necemque fletu ac lacrymis prosequantur. Cosmus no- strati lingua scribit conciones; eas deinde Ferdinandus patriæ ipsorū linguæ satis gna- rus conuertit Iaponice. Horum opera Chri- stiani magnos in pietate processus habent. Neophyti enim, qui olim suos illos calculo- rum ordines ita precibus decurrebant, vt singulatim insistentes suæ quisque sectæ pa- rentem nominatim inuocarent; nunc Chri- sti colendi rationem edocti ad pietatem cō- formantur, vt auitas superstitiones con- uertant in DEI cultum. Usque adeo autem seduli sunt in hoc genere, & curiosi, vt cum se cruce signare docentur, requirant, quid si- bi velit; In nomine Patris & filij, & Spiritus Sancti. quid sit causæ, cur dextra primum ad caput sublata, dicatur; In nomine Patris. de- inde ad pectus demissa; addatur, & Filij. Po- stremo à dextro humero ad sinistrum tradu- cta, adiiciatur; Et Spiritus Sancti. Quarum rerū explanatione mirifice delectantur. vbi Kyrie eleison, Christe eleison dicere iuben- tur, horum verborum significationem ex-
quirunt

*Neophyto-
rum Iaponi-
sedulitas.*

quirunt. Sub hæc B. Virginis rosaria ita decurrunt, vt ad orbiculos minores salutatione Angelica recitata, I E S V & Mariæ nomen identidem implorent. Hæc autem, ac reliquas preces, itemq; Symbolum paulatim ediscunt ex scripto.

Vnum est, quod Iaponum animos pungit, & cruciat vehementer, quod inferorum carcerem vndique clausum ad exitus esse à nobis acceperunt, nulla vt ope quisquam inde eripi queat. Dolent videlicet liberum extinctorum, parentum, propinquorum, maiorumque suorum vicem: & dolorem lacrymis declarant suum. Itaque percontantur à nobis ecqua spes sit, ecqua ratio æternam ab illis miseriam deprecandi. His ego scilicet ita respondeo, vt negem omnino. Hæc eos cura mirandum in modum angit, atque sollicitat, sic prorsus, vt dolore prope tabescant. Verum in eo malo hoc inest boni, quod spes est fore, vt hoc magis de sua salute laborent, ne item vti ipsorum maiores, suppliciis damnentur æternis. Rogitant etiam num eos DEVS eripere possit ab inferis? cur tandem eorum cruciatus nullum sit finem habiturus? Ad hæc satis est responsum à nobis. Veruntamen illi suorum calamitatem deplorare nõ desinebant, vt ego lacrymas tenere vix possem, cum cernerem homines mihi amicissimos intimis angisensibus, propter rem eiuf-

modi, quæ actiam esset nec in integrum reuocari vilo modo posset.

E regione laponia Sinarū regio est amplissima, eadēq; pacatissima, & (quod ex Lusitanis negotiatoribus cognoui) omnibus ē Christianorū regnis iustitię, & equitatis laude præstans. Sinæ, quos tū in laponia, tū aliis in locis vidi, atq; odoratus sum, colore similiter, vt lapones, albi sunt, acutiq; & discendi cupidi: magnitudine autem ingenij etiā lapones ipsos facile vincunt. Terra porro omnium rerum copia circumfluit, plurimis maximisq; vrbibus frequentata: & vrbes celeberrimæ ac tectis lapideis ad elegātiā exornatæ. Conlans est fama, regionem esse opulentam, & cum cæteris rebus, tum vero serico abundantem. E Sinis ipsis cognoui, multos inibi esse multarum nationum, atque sectarum: & quantum ex eorundem sermone colligere potui, Iudæos ibidem, & Saracenos esse suspicor. De Christianis quod suspicor, nihil habeo. Spero me hoc anno M. D. LII. eò transmissurum, atque ad Sinarum regem penetraturum. Omnino regnum est eiusmodi, vbi Euangelium si fatum sit, longe ac late propagari queat. Atque etiam si Christianam religionē Sinæ probauerint, vtique lapones quoq; religiones ab eis accersitas omittent. Distat laponia à Liampo, quæ vrbs est Sinarum præcipua

præcipua, traiectu millium passuum circiter
 CCC. Maximam in spem ingredior fore, vt
 DEVS ianuam aditumque in Sinas non so-
 lum nostræ Societati, verum etiam religio-
 sis omnium ordinum familiis aliquandopa-
 tefaciat, vt piis sanctisque cuiusque generis
 hominibus campus aperiatur, vbi præclarus
 pietatis ardor existat in perditis hominibus
 ad veritatis salutisq; viam revocandis. Quare
 omnes, qui Christianæ religionis amplificā-
 dæ studio tenentur, etiam atque etiam rogo,
 vt suis sanctis sacrificiis, ac precibus meos
 hosce qualescunq; conatus iuuent, quo re-
 gionem eiusmodi aperiā, vbi pia ipsorum
 excurrere possit industria.

De India quod scribam nihil est; iis enim,
 qui ibi sunt, Sociis datum hoc negotium est,
 vt quæ ibi gerantur, vos faciāt certiores. Huc
 ego nuper ex Iaponia remigraui. Corporis
 vires satis magnas retuli, virtutis ac Spiritus
 prope nullas. Sed spem omnem in Dei beni-
 gnitate, & immortalibus Christi Domini
 promeritis sitam habeo, vt laboriosissimum
 hoc Sinarum iter conficiam exsententia. Et-
 si enim iam vsquequaque canus, tamen ita
 sum valens ac robustus, vt nunquam magis.
 Nimirū labores in excolenda gente mode-
 rata, veritatisque ac salutis suæ cupida recte
 positi magnos iucunditatis fructus afferunt.
 Vel Amangucij, cum potestate Euangelij
 prædi-

prædicandi ab Rege facta, maximi ad nos audiendos concursus fierent, tantum cepi vitæ fructum, tantamque animi lætitiã, quantam antea nunquam. Videbam enim Bonziorum spiritus per nos frangi à DEO præclaramque de acerbissimis hostibus victoriam reportari. Rursus videbã Neophytorum tum ex cõuictis Bonziis gaudia, tum incensa studia in oppugnandis Ethnicis, atque ad baptismum perducendis, tum vero exultationem in victoria, pugnisque suis inter se commemorandis, fusa profligataque superstitione barbarorum. Hisce ego rebus tanta animi voluptate circumfluebam, quæ omnem ærumnarum sensum obrueret. Vtinam, vt hæc solatia cœlestia nobis (quæ diuina benignitas est) in mediis laboribus impertita hic à me narrantur, ita eorum specimen aliquod non modo ad audiendum, sed etiam ad gustandũ Europæ Academiis mitti posset. Istorũ profecto studiosorum adolescentium complures ad Ethnicorũ conversionem suas curas omnes ac studia conferrent, si semel gustassent cœlestis lætitiæ voluptatẽ, quæ ex eiusmodi laborib⁹ manat. Quod si vulgo exploratũ esset atq; perspectum, quam parati sint Iaponum animi ad Euangelium accipiendum, nimirum, & viri docti permulti suis studiis finem impone-
rent, & Canonici, Sacerdotes, ipsique Anti-
stites

stites sua quamuis ampla, & opima Sacerdotia relinquerent, vt acerbam vitam, ac molestam commutarent cum verè iucunda, ac suauis; atque eius consequendæ gratia, haudquaquam grauantur in Iaponiam vsq; nauigare.

Quoniam Cocinum attigi eo ipso tempore, quo naues profectionem parabant: amicorum autè salutantium frequentia hanc epistolam sæpius interpellauit; raptim hæc scripsi, atque perturbate. Itaque finem scribendi faciam, etsi finem facere non possum, cum ad carissimos patres meos, fratresque scribam, & de Iaponibus meis delitiis scribā, de quibus omnia persequi, vt maxime velim, nullo modo possim. Quare finem epistolæ impono, Deum orans, atq; obsecrans, vt nos in cœlesti beatitudine aliquando cōiunctos velit. Amen. I V. Kal. Februarias. M. D. LII. Cocino,

M. Simoni Roderico in Lusitaniam.

Epist. II.

Gratia, & caritas Christi D. N. & c.

DE Iaponia quædam sunt, quæ te scire volo, vt cuiusmodi desideret illa cultores, intelligas. Primū igitur ad hanc gētem Euangelio subigendam, viros deligi oportet expertos, & in ærumnis, periculisq; spectatos. Siquidem in Banduensis reliquisque

Q 5 Aca-

Academiis maxima eos certamina, & vexationes manent Bonziorum. Iterum dico eos vehementer exagitatum iri, adeo ut periculum sit, ne ipsi pereant, dum alios seruare student, nisi magnitudine animi, & Dei fiducia excellant. Omnino summa eis frigora perferenda erunt: nam Bandua multo magis ad Aquilonem, quam Amangucium vergit. inedia etiam toleranda, alimenta enim præter oryzam, olera, & alia quædam eiusmodi, sunt sane leuia. Proinde res ipsa, ut vides, viros non modo eximia animi virtute, verum etiam egregia constitutione corporis præditos flagitat. Belgas aliquot, & Germanos, quippe frigoribus, atque ærumnis affuetos huc mittas, censeo, qui scilicet procul à patria, alienæ linguæ expertes concionibus abstinent, cuiusmodi hominum non parua copia in Italia, Hispania, Gallia est. Eisdem in argumentationibus concludendis, captiosisque rationibus soluendis, exercitatos esse sane velim, ut satis instructi sint ad Bonzios, quorum autoritate Academia nituntur, palam conuincendos, sic ut pugnantia loqui cogantur. Hinc Amangucium quidam mittentur eo consilio, ut Iaponicam linguam addiscant, & simul gentis sensus & errores odorentur, interea dum egregij aliqui viri è Societate illò veniant, qui sumptis inde peritis comitibus, atque interpretibus,

bus, Academias adoriantur, & quamuis rudes ipsi Iaponicæ lingue, tamen pugnam capeffant per interpretes, quoad ipsi patrio gētis sermone satis instructi cominus ineant certamen cum Bonziis. Tu velim Beatum P. N. Ignatium per literas certiorē facias de iis, qui in Iaponicas Academias sunt ituri.

Ex omnibus Iaponiæ partibus plurimi ad Banduensem Academiā doctrinæ causa confluunt, inde domos reuerfi docent populares suos ea, quæ didicerunt, Bandua, vt accipi, vrbs est longe maxima, ac celeberrima; ciues non nobilitate solum, sed etiam bellica virtute clari, etsi non desunt inter eos viri, & mites & boni. Hæc de Banduensi Academia comperi, similes reliquas esse cōicio. Da operam, quæso te, vt spectatæ probitatis ac modestiæ Socios huc submittas.

In Iaponiā profecturi (vt præcipuas difficultates nominatim describam) vbi in aliquam venerint Academiā, assidue aliis ex aliis certaminibus & percontationibus vrgebantur. Ludibrio erunt vulgo, atque omni irrisione ludentur. Nullum meditandi, cōtemplandique res diuinas otium, nulla sacri faciendi præsertim Banduæ, & Meaci facultas erit: vix ac ne vix quidē spatiū diuini officij recitandi. Tanta indigenarū frequentia diuersorium celebrabitur, partim visentium, partim percontantiū partim ad viros nobiles

nobiles

nobiles accersentium, qui nullam omnino accipiant excusationem. Quid multa? tam multi omnibus horis molesti interuenient, ut ne curandi quidem corporis, cibique ac somni capiendi spatium sit futurum. Sathanas porro mirificas insidias struet. Qui autē statis ad diuina contemplanda temporibus, sacrorum psalmorum lectione, & quod caput est, Sacrosanctæ Eucharistiæ fructu carent, si præsertim accedat illa Bōziorum infectatio, maximorum frigorum incommoda, alimentorum exiguitas, ac difficultas, humani solatij, atque auxiliij desperatio, qui totinquam, tantorumque molem incommodorū subituri sunt, profecto eximia quadam virtute polleant necesse est. Proinde mittendorum in Iaponiam quam accuratissime delectum habebis. Nam nec senes idonei sunt, quod corporis viribus, nec adulescentes, quod rerum usu careant. Ac mihi crede, multorum, qui nomen in Iaponiam daturi sunt: ardorem ac virtutem satis superque ibi spectatum iri: eosdem autem cœlestibus gaudiis mirandum in modum abundaturos: si ærumnas, ac labores fortiter perferent, & diuina ope, ac gratia, quæ in maximis difficultatibus copiosissime suppeditatur, utentur ad victoriam de sempiterno hoste referendam.

Iterum te oro frater carissime, ut quos in
Indiam

Indiam è Societate submittes, eiusmodi viri sint, qui vel pauci magno vsui esse queant. Etenim cum tot sint in Europa sedes Societatis, bini certe quotannis ex singulis domiciliis deligi possunt ad concionandum nati, qui exemplo etiam magis, quam doctrina hominibus profint. Istiusmodi enim viris India vel maxime indiget. Patribus istinc venientibus præcipias velim, ne quem ex vectoribus in Societatem asciscant. Nam si qui asciscendi essent in India, vt hic bonis litteris studerent; profecto ij duntaxat viderentur, qui præclaræ iactis doctrinæ, virtutisque fundamentis huc, se ad absoluenda studia conferrent. Multos sane istic collegiis excluditis, quos satius esset huc amandari, quam hic eiusmodi homines recipi in nostrorum numerum, qui legere, & scribere tantum sciant. Commodissimum autem esset, istinc neminem, qui non studiorum cursum confecerit, huc venire; hic nullum omnino adscribi in Societatem, præter domesticis muneribus necessarios. Nam hic quidem studiorum ratio lentum negotiû. qui student, post multos demum annorum anfractus, aptierunt ad conciones habendas, audiendas confessiones, Societatem, & indigenas iuuandos. O mi Simon, Deus nos in cœlesti patria copulet, quando eius causa adeo distracti viuimus in terris. Quanquam, quid si
nos

nos in Sinarum regno reuisamus? Deum Dominum nostrum, quæso te, suppliciter deprecare, vt mihi facultatem det iter in Sinas aperiendi aliis; quoniam ego ipse nihil ago. Oræ Piscariæ negotium, de quo Henricus Henriques ad te scripsit, de Præfecto, inquam, cura, vt apud Regem conficias: si quidem ad rem Christianam pertinet plurimū, V. Non. Ianuarias. M. D. LII. Cocino.

Ioanni Roderico Armuziam. Epist. III.

EGO verò libentius te viderem, quàm ad te scriberem: multa enim sunt, quæ commodius coram, quam per litteras transiguntur. Aueo scire, istic quid proficias, aut potius quid per te efficiat Deus: quid ipse diuinis conatibus officias. Nostram quippe incuriam, ac nequitiam semper apud Deum accusare debemus. Siquidē nostro vitio fit, vt ille minus nobiscum suarum opum communice, minusque aliis per nos lucis suæ ostendat, non sine diuinæ gloriæ impedimento: quod contra accideret, si tales essemus, quales nos esse oporteret. Id adeo nos semper memoria tenere par est, eiusmodi rerum seuerè admodum Deo reddendam esse rationem. Oro te frater carissime, neue ad cōmunis, vrbanaeque vitæ consuetudinem delabaris, neue singularem quandā, remotamque à Societatis instituto rationem sequaris.

Vtrum-

*Salubris
admonitio.*

Vtrumque enim vitium magno nostris hominibus est detrimento; ne scilicet, aut parū de virtutis, atque instituti absolute laborēt, aut superbia elati tantos spiritus, tātāque arrogantiam sumant, vt haudquaquam ferendi esse videantur. Ad modestiam autem autem submissionemque animi retinendam illa nobis cogitatio saluti erit, multo magis nos Societate, quam Societatem nobis indigere: qui sui immemor sit, aliorum salutariter memorem esse non posse.

*Salutaris
cogitatio.*

Amicum utiq; te semper, & obsequentem Episcopi Vicario præbebis. Concionibus, confessionibus, sacramentorum administrationi ad eius arbitrium operam dabis: neque vlla de causa vllam cum eo suscipies simultatem; sed perpetuam ei benevolentiam obedientiamq; præstabis. Sic enim fiet, vt & nostrorum hominum amicior sit, & in nostris conatibus iuuandis diligentior. Eandem etiam cum reliquis Sacerdotibus regulam tenebis, vt neminem contempnas, nemini te anteponas, sed omnibus præbeas exemplum obedientiæ, vt documento sis, quemadmodum ipsos Præpositis Ecclesiasticis parere oporteat. Neq; enim te fallit, Concionatorū plus proficere exempla, quam verba. In concionibus porro cauebis diligenter, ne quem omnino nimia orationis libertate perstringas: neu subtiles, concinnasq; sententias cōsecteris,

*Observantia
erga Episcopi Vicarium.*

fecteris, sed morales potius, ac salutare. Dabisque operam, ut ea quæ dices dicentis pietate, submissione animi, modestia commendentur. Publica peccata publice, occulta ac priuata priuatim reprehendes. Sic enim tibi persuadeas velim, pluris esse exiguum fructum, sine cuiusquæ offensione, quam permagnum cum offensione multorum. Hoc ego eò ad te scribo, quod quanti tandem id referat, plane intelligo. Quæ præcepta isthuc Gaspar Belga secum attulit, ea tu quoq; accurate seruabis. Quod ad te præterea scribã, in præsentia nihil est. Deus nobiscum maneat, nosque secum quamprimum iungat in cælo. Amē. XI. Kal. Aprilis M. D. LII. Goa.

*P. Gassari Reçtori Collegij Goani.
Epist. IV.*

COCINVM Dei beneficio appulimus incolumes; Sociosque omnes saluos, ac valentes offendimus. Hic mihi redditę litteræ sunt ab iis, qui in Comorino Promontorio, & in oppido Colano Christianæ rei causa versantur, quibus significant se multis vel corporum, vel animorum incommodis vrgeri. Subuenias eis per Deum, quibuscunq; rebus potes. Obiit in Promontorio Comorino P. Paulus Valles vir egregia virtute. Hêricus Henriques vnus omnino reliquus est. Proinde Socium illi adiuges, itemq; Cosmo Turria-

Turriano, qui relictus est in Iaponia solus. Ac si fieri poterit, eidem aliquid subsidij per Socium mittes. Quippe illis in locis propter gētis tenuitatem, vel maxime rerum omniū laborant inopia. Vtrique autem eorum alterum ex sacris calicibus, quos tibi reliquos feci, perferendum curabis. Neq; enim illi habent plus vno. Mando tibi plane, vt istius Collegij æs alienum dissoluas quam primū, nam suum cuique persoluendum est. Quod in hoc genere effeceris, facies vt sciam. In exigendis autem Collegij vectigalibus noli esse remissior quam par est. Hinc enim fit, vt inopia premantur absentes, & Christiana officia permulta impediuntur, aut certe retardentur.

Iterum mando tibi, ne quemquam nisi idoneum, & domi forisque vtilem adscribas in Societatem. Proinde qui apti non sunt, his caue Societatem oneres. Cæteros fac diligenter excolas, maxime vero eos qui externis negociis implicantur, veluti obsonatores, & alios eiusmodi. Curabis igitur vt sine alicuius offensione viuant, & res sibi creditas fideliter tractent.

Si quos arrogantiores esse animaduertaris, hos vero exercebis in humilibus officiis & abiectis: ac pedem efferre domo, quoad eius fieri poterit, vetabis. Præcipue vero appositis meditationibus ad Christianam re-

R uoca-

uocabis humilitatē, si ne sic quidē ad sanītatē redeant; Societatem inutili onere leuabis. Præstat enim paucos esse Socios, ac frugi, quā multos & nequā. Absentes omnes Socios de cōcordia cū omnibus, maxime vero cū Episcopi Vicariis, & Præfectis oppidorū tuenda, per litteras identidē cōmonebis. Præceptorū, quę tibi reliqui, eis exempla mittes, atq; illud denuntiabis, si qui moderatoribus suis minus dicto audientes fuerint, serius aut citius nostra Societate carituros. Idque illis aperte ac totidē verbis, quibus ego v̄sus sum, denuntiabis; vt melius posthac suis quisque rationibus consulat. Bazainum ad P. Melchiorē scribes, vt Texeram Socium atque adiutorem habeat apud se. Deus mihi, tibiq; ac cæteris sanctitatem impertiat. Amen. VIII. Kal. April. MDLII. Cocino.

Balthasari Gago Bazainum. Epist. V.

SVMMOPERE te oro, quæsoque, vt pro tua erga Christum caritate, ac studio diuinæ gloriæ, vbique Christi bonus odor esse studeas: teq; exemplum omnium virtutum ciuitati proponas. Omnino autem caueas, ne qua in re animos hominum offendas. Id consequeris si moderatio in te, & Christiana enitebit humilitas. Itaque initio in humilibus officiis te & abiectis exercebis sedulo. Ciues vtique hac ratione conciliati, quicquid

quid dices aut facies, bonam in partem accipient. Idque hoc etiam magis, si in eisdem illis officiis perseverare te in dies ardentius viderint. Quare te vehementer oro, ne obliuiscaris tui in virtute progressus. Neque enim te fugit, qui in virtutis via non progrediat, regredi. Iterum à te peto, quæsoque per Deum, vt tuo exemplo populum excites ad pietatem. Si submissione animi, & prudentia instructus eris, non dubito, quin & tui operis fructus vberes laturus sis, & bonus plane concionator futurus. Siquidem humilitas, & prudentia multarum sunt, magnarumque rerum parentes, ac magistræ. Valetudinaria, & vincitorum custodias crebro visita- bis. Hæc enim Christianæ humilitatis offi-

*Christiana
Humilitatis
officia.*

R 2 lim

lim autores, adiutoresque adhibeas Præfatum, Vicarium, & Sodales Misericordiæ. Proinde id ages, vt quantacunque accessio diuino cultui per te facta erit, illis accepta referatur. Sic enim fiet vt tuos conatus magis adiuuent, impediunt minus. Atq; etiam consequeris, vt in tuis difficultatibus, ac dimicationibus amicos, ac patronos habeas plures, aduersarios pauciores, aut potius neminem. Quis enim oppugnare te audeat, quem constet, talium virorum præsidio tectum esse? Itaque si quando de Christianæ fidei propagatione litteras ad Lusitaniæ Regem dabis, honorificam & gratam de egregia eorum erga rem Christianam voluntate facies mentionem: atque ipsis, si videbitur, eas litteras ostendes. Omninoque petes ab Rege, vt illorum erga nos, Christi; religionem officia grata sibi accidisse significet: & eorundem studia per litteras ita collaudet; vt omnia diuini cultus, rei; Christianæ incrementa ipsis potissimum attribuat secundum Deum. Ad Regem nunquam, nisi de rebus ad religionem Ethnicorumque conuersionem pertinentibus litteras dabis. Nam de cæteris negotiis ad Socios in Lusitaniam scribere oportebit. Ad offensiones hominū vitandas, collegij & Neophytorum vectigalia neque per te ipse, neq; per alium è Societate, si fieri possit, sed per alium quempiam homi-

hominem idoneū exigas velim. Neq; enim erit, opinor difficile, procuratorem aliquem reperire locupletem, ne nostrarum fortunarum periculo negotietur, neu acerbius exigendo pauperes vexet: quem diuinarum rerum meditationibus instructum ad sacrorum mysteriorum frequentationem adducas, eique muneri volentem præficias. Deus nos pro sua benignitate coniungat in cælo.
Dat. III. Non. Aprilis Goæ.

Patri meo in Christo P. Ignatio Romæ.

Epist. VI.

*Gratia & caritas Christi D. N. sit nobiscum
semper. Amen.*

FEBRUARIO mense proximo scripsi ad te de meo ex Iaponia in Indiam reditu, de multitudine Ethnicorum ad Christū aggregata, de Cosmi Turriani, & Ioānis Ferdinandi industria qui à me Amāgucij relictī Christianos iam factos, quiq; quotidie fiūt, excolunt diligēter. Propediem duo è Societate Amangucium proficiscētur, qui partim Turrianum sua opera iuuent, partim etiā Iaponica lingua erudiantur: vt cum spectata virtute Patres istinc aduenerint in Iaponicas Academias ituri, paratos habeant fideles interpretes, quibus vtantur. Amangucij iam Dei benignitate Societatis domicilium est constitutum tam procul ab vrbe Roma. Ab-

est quippe à Goa amplius quadragies cētena millia passuū, & ducenta: ab Vrbe Roma leucarū amplius sex millia. Post sextū diē, Deo approbāte, tres è Societate, in his duo sacerdotes ad Sinarum regnū profecturi sumus. Id regnū è regione Iaponiē est longe amplissimū, acribus ingeniis, hominibusq; eruditis vel maxime frequentatū. Nam quantū ego cognoscere potui, florēt apud eos studia doctrinarū: atq; vt quisq; doctissim⁹ est, ita cæteris & dignitate excellit, & potestate. Religionēs, quibus Iapones vtuntur, satis cōstat petitas ab Sinis. Imus spei fiduciāq; diuinā pleni. Confidimusq; Christi nomen in Sinas aliquādo penetraturum. Quāso te Deū pro his, qui in Iaponia sunt, quiq; in Sinas contēdunt, p̄cari ne desinas: vbi in Sinas Deo fauēte puenerim⁹, de nostro aduētū, deq; spe p̄pagandæ religionis ad te perscribā pluribus.

Collegij Goani Rectorem Gasparem Belgam constitui, virū spectatæ virtutis, & cœlestibus donis cumulatū: eundemq; concionatorem egregiū, & ciuitati vniuersæ, ac domesticis vnice carum. Omnes, qui in his locis versantur, tum Patres, tū fratres, ei parere iussi. Itaq; sane lætus, & domesticarū rerū sollicitudine vacuus p̄ficiscor in Sinas. Si forte Deus me absente, Gasparem euocarit è vita, chirographū apud illū reliqui obfirmatum, quo Rector ei à me substitutus declaretur. Id

me vt

me ut facerē longinquitas locorū admonuit. Visum etiā est ēre Christiana ante meum in Sinas discessum præcipere, ut proximo anno certus homo è Societate hinc in Lusitaniam, atq; inde Romā cū litteris mitteretur; ex quo corā cognosceretis, quanto opere viros huius vitę laboribus, & periculis exercitos, ac probatos hæc loca desiderēt. Nam eiusmodi qui sunt, plurimum in amplificatione diuini cultus proficiunt: cæteri quamuis docti homines, si parum in ærumnis, sint vexationibusque spectati, admodum parum. Pro usu, quem Iaponiæ habeo, cum omnibus Iaponum salutis consulturis, tum vero nostris ad Iaponicas Academias ituris duo plane sunt necessaria: primum magnus rerum usus ex ærumnis, ac periculis, & interiore sui cognitione comparatus. Nam in Iaponia maiora frigorum, inopiæ, cæterarumque rerum incommoda subituri sunt, quam usquam in Europa. huc accedent insectationes, & ludibria indigenarum, qui peregrinos vix homines ducunt, maxime vero Bonziorum, qui diuinæ legis præcones acerrime insectantur, quamquam in hisce ipsis incommodis mirifice gustatur DEVS. In Iaponicas Academias sacra Missæ supellex non videtur propter longinquitatem, & latrocinia itinerum, tuto posse perferri. Itaque in tot ærumnis, atque vexa-

tionibus, cum, & sacrificij solatium, & Eucharistiæ præsidium desit; satis apparet, quanta tandem virtute, ac robore animi septos esse oporteat eos, quibus Iaponica Gymnasia destinantur. Deinde ab ingenio doctrinaque instructos esse conuenit, ut Iaponum interrogationibus facile, appositeque respondeant. Plurimum autem refert eos esse Philosophiæ, maxime vero Dialecticæ peritos, ut possint Iaponum pertinaciam coarguere, ac reuincere: nimirum ut ostendant, eos sibi non constare, sed dicere plane contraria. Eosdem non ignaros esse velim Astrologiæ. Iapones enim mirum in modum cognoscere auct de lunæ ac solis defectionibus, cur luna toties crescat, totiesque decrescat. Item illa; unde imbres, nix, grando nascatur: qui cometæ, tonitrua, fulgura, & alia eiusmodi existant. Incredibile est talium rerum explicatio quantum valeat ad conciliandas Iaponum voluntates. Hæc de Iaponicis rebus, ac moribus scire te volui, quoniam ad delectum eorum, qui mittendi sunt, caput est nosse mores eius loci, quo mittantur. Sæpenumero mihi in mentem venit ad Iaponicum negotium Belgas, aut Germanos Patres per appositos iudicare, quippe frigoris, laborisque patientes: cum præsertim in Italia, & Hispania, quod vernaculam linguam ignorent, nullum in concionando usum habeant.

Etsi

Et si enim ut agere possint cum socijs, qui in Iaponia sunt, Hispanici, aut Lusitanici sermonis rudes esse non debent; tamē eiusmodi linguā Indico, & Iaponico itinere, in quo biennium minimum ponitur, satis addiscēt. Vnum est quod sane scire te velim, primum aliquem Societatis hic desiderari, instituti nostri peritum imprimis, ac studiosum, cui scilicet tecū vetus cōsuetudo intercesserit. Tali inquam viro Goanum hoc domicilium, & tot locis sparsa Societas carere nō potest, si quidem ad instituti nostri leges, & constitutiones conformanda est. Nec vero necesse est eum esse cōcionatorem: tamē si cōcionandi facultate careat, vsui tamen nobis erit, & emolumento. Oro te atq; obsecro per Iesum, ut aliquem abs te ipso delectum huius Collegij Rectorem constituas: ut enim is non abundet doctrinarū sciētia; tamē quisquis erit tuo iudicio delectus, profecto talis erit, qualem hęc domus requirit. Patres quippe ac fratres, qui hisce in locis versantur, mirandum in modū expectunt ab vrbe moderatorē eiusmodi, qui tecum diu ac multum fuerit. Is si anniuersarias octonum dierum Indulgentias, quibus populus certis diebus festis, ad cōfessionis, & Eucharistię sacramenta inuitetur, istine secum attulerit; rem populo per gratam fecerit, diuinoq; cultui per opportunam. Vix

dici potest, Iubilæum ab te missum quam multis saluti fuerit. Eiusmodi autem indulgentias Pontificio diplomate comprehensas, autoritate obfirmatas, cum signis pendentibus mitti ad nos velim. Neq; enim hic desunt, qui huiusmodi Pontificis beneficia si quid horum desit, in dubium vocent. Nam & Iubilæum, quod misisti, calumniari conati sunt quidam negantes testatum esse, & Pontificia autoritate firmatum, quod vilitatis signis careret; attamen DEO approbante, vim, & autoritatem obtinuit suam.

E re diuina est, Sacerdotes, è Societate huc venturos diligenter prius probari. Spectatis enim Sacerdotibus hic opus est. Patrē Simonem, & si forte is absit, Rectorem Collegij Conimbricensis per literas commonefeci, ne Patres, qui nulli in Lusitania vsui sunt, ad nos mittantur: eosdem enim nihilo fore vtiliores in India. Magni autem referret, edici ab te, ne quisquam omnino Societatis Sacerdos Indiã peteret prius, quàm peregrinorum ritu Romam profectus à Præposito Generali probatus esset.

Per mihi per inquam, gratum erit, si domestico alicui præcipies, vt me de omnibus Patribus, qui nobiscum Parisiis Romam venerunt, deq; cæteris faciat certiozem. Itemque de incrementis Societatis, de Collegiorum, ac Domorum, Professorumq; Patrum numero,

numero, de viris etiam insignibus in Societatem adscriptis, deque hominibus doctrina, atque eruditione præstantibus, quibus Societas aucta est, ad nos diligenter copioseque perscribat. Eiusmodi n. epistola ingentes labores, quos terra, marique tum apud Iapones, tum apud Sinas perferimus, magno utique solatio leuabit. DEVS nos in cœlestium felicitate, & (si ex eius gloria futurum est) in hac vita coniungat. Id enim, si mihi imperetur, obedientiæ vi effici nullo negotio potest. Omnes mihi liquido affirmant, è Sinarum regno Hierosolymam adiri posse. Si ita esse comperero, quot inde leucis distet, quot mensium iter sit, faciam ut scias. Datæ V. Idus Aprilis. Anno. M. D. LII. Goa.

Tuus minimus filius, longif-
simeque exulans,
Franciscus Xauerius.

P. Simoni Roderico in Lusitaniam.

Epist. VII.

Gratia & caritas Christi D.N. &c.

MATTHÆVS, & Bernardus Iapones qui me inde usque ex Iaponia in Indiam sunt profecuti, veniunt istuc eo consilio, ut in Lusitaniam atque Italiam profecti Christianæ religionis amplitudinem viderent, ac perspiciant potissimum Romæ: inde domum reuersi comperta ab se & visa renuntiēt
ciuibus

ciuibus. Quare sic eos tibi commēdo, vt ma-
 iore studio neminem commendare possim.
 Da operam, vt lati ac voti compotes reuer-
 tantur. Nam illorum testificatio magnam
 nobis, ac nomini Christiano conciliatura est
 auctoritatem. Iapones quippe cæteras natio-
 nes contemnunt præ se: atque hæc fuit cau-
 sa, cur nulla cum gente commercio iunge-
 rentur; quoad eò Lusitani, octo aut nouem
 ab hinc annis appulerunt. Has insulas Hi-
 spani Argentarias vocant. Ac mihi Lusitani
 quidam in Iaponia confirmarunt, Hispanos
 ex noua Hispania Molucum petentes præ-
 teruehi solitos Iaponiam: si qua autem eorū
 nauis eò appellere cōetur in itinere interire.
 Eius rei hanc à Iaponib' afferri causam, q̄ in
 Iaponico mari ab ea parte, qua ex noua Hi-
 spania in Iaponiam nauigatur, permultæ
 syrtes occurrant, vbi naues inhærentes de-
 pereant. Hoc eò scribo, vt Regis ac Reginae
 literis Carolum Cæsarem, & Hispaniæ Re-
 gem admonendos cures, ne ex noua Hispania
 classes ad occupandas Argentarias insu-
 las mittant: omnes enim naues (vt nunc qui-
 dem est) ad vnā perituras. Etenim, vt inco-
 lumes ad insulas perueniant, si earum potiri
 conentur armis, negotium fore cum gente
 non minus cupida, quam bellicosa, que quā-
 uis magnam hostiū classē per vim captura
 videatur. Huc accedere, quod terra adeo ste-
 rilis

rilis est, ac vasta, ut peregrinę copię fame debellari nullo negotio possint. Tantas porro circum has insulas existere tempestates, ut Hispanis nauibus, nisi portum aliquem habeant amicorum, quò sese recipiant, certum exitium impēdeat. Iterum dico, adeo auidos armorum esse Iapones; ut studio auferendi arma (quantum ex eorum ingeniis ac moribus coniecere licet) Hispanos contrucidaturi sint ad vnum. Hęc ego Regi iam pridem scripsi, sed fortasse occupationibus factū est, ut tota res ex animo eius effluerit. Verum ut hac religione animum liberem meum, id Regi in memoriam redigas velim; sane enim miserabile est, audire multas nouę Hispanię classes, dum Argentarias insulas peterēt, in cursu perisse. Nam præter Iaponię insulas in illa Orientis parte nullę extant, vbi sint argenti fodinę.

Iterum tibi mando, ut hosce Iapones sic accipias, ut de templi, Academiis, cæterisq; rebus nostratibus multa habeant admirabilia, quę deinde popularibus commemorent suis. Equidem confido fore, ut Christianorū opes atq; amplitudinem obstupescāt. Bernardo, itemque Matthæo in Iaponia sum vsus plurimum. Homines sunt tenui quidem re, sed magna fide, qui contracta mecum familiaritate, reuertentē me in Indiam ex Iaponia ea mente sunt prosecuti, ut in Lusitaniam, ac
 Romam

Romam pergerent. Nam Iapones nobili loco nati alienas terras peragrandi studio non tenentur, quanquam Neophyti nonnulli viri honesti Hierosolymã cogitant, vt Christi Domini incunabula ac patibulum inuisant, Matthæus & Bernardus in primis: qui tamen perlustratis rebus Romanis, vtrum Hierosolymam accessuri sint, nescio. Equidẽ optabam par Bonziorum literatorum in Lusitaniam mittere, vt Iaponicorum ingeniorum, (nihil enim illis acutius aut prudentius) specimen caperes; verum illi vtpote & nobiles, nec egentes, adduci non potuerunt, vt vel ad tempus cederet patria. Alios præterea Neophytos mecum abducere sum conatus, qui maritimi itineris, tam longinqui præsertim difficultatibus deterriti ab eo consilio sunt. Hos igitur (Matthæum dico, & Bernardum) Romã ita mittas velim, vt deinde Patribus aliquot comitati in Iaponiam reuertantur; fidemq; faciant popularibus suis, quantum tandem intersit inter Christianorum opes, & Iaponum. DEVS faxit, si è diuino cultu est, vt nos apud Sinas aliquando reuisamus; sin minus, vtiq; in cœlesti patria; vbi longe maiore cū voluptate intermissos tuę suauissimę consuetudinis exigam fructus. V.

Aprilis. Anno. M. D.

LII. Goa.

Ioanni

Ioanni Regi Lusitaniae. Epist. VIII.

HO c ipso anno è Iaponia reuertens Cocini literas ad tuam Maiestatem nauibus Lusitaniam petentibus dedi, quibus ostendebam, quo loco res Christiana esset, quam idonea, & accommodata ad Christi religionem suscipiendam gens Iaponica videretur. His addebam Bungi Regem tuarum regiarum virtutum perstudiosum esse, ab eoq; amicitiae obsidem egregiam ad te miti loricam. E Societate duos propediem profecturos Amangucium Iaponiae urbem, vbi iam domicilium Societatis est constitutum: totidem spectata fide, ac probitate iam dudum in Neophytorum institutionem inibi incumbere. Faxit DEVS, vt tuae praestantissimae munificentiae ope, ibi quoq; Christiana res amplificetur quam maxime. Illud quoq; adscribebam, mihi deliberatum esse, contendere in Sinas, quod permagna ostendatur spes propagandae illis locis Christianae religionis. Goa post quintum diem Malacam versus, qua iter est in Sinas, vna cum Iacobo Pereria ad Regem Sinarum legato, proficiscar. Multa sane pretiosa Regi munera afferimus, quae Iacobus coemit partim regia pecunia, partim sua. Eximium item donum afferimus eiusmodi, quod haud scio an nemo Rex Regi vnquam post hominum memoriã miserit.

Euange-

Euangelium inquam Iesu Christi, quod ille cuiusmodi tãdem sit, si intellexerit; nã id omnibus suis opibus quamuis amplis lōge anteponet. Spero fore, vt DEVS tam amplũ regnũ, gentemq; aliquando respiciat: hominibusque ad sui similitudinem conditis oculos aperiat ad cognitionem effectoris sui, & IESV Christi communis omnium Saluatoris.

*Legationis
in Sinas
causa.*

Tres omnino è Societate simul cum Pereria in Sinas proficiscimur, eo quidem cõfilio, vt Lusitanos captiuos in libertatem vindicemus, Sinarum Regem ad Lusitanorum perducamus amicitiam, bellum Dæmonibus, eorumque cultoribus inferamus. Itaque Regi primum; deinde cæteris cœlestis Regis nomine denuntiabimus, ne Diabolum posthac, sed DEVM hominũ conditorem, & Iesum eorundem vindicem ac Dominum colãt. Audax inceptum videri potest, barbaros populos, ac præpotentem Regem adire eius reprehendendi gratia, prædicandæque veritatis. Verum illud ingentes nobis animos addit, quod hanc mentem DEVS iniecit, idemque bonę spei, ac fiduciaẽ impleuit, adeo vt DEI benignitate freti nihil de immensa eius potestate, quæ infinitis partibus Sinarum Regem superat, dubitemus. Proinde cum hoc negotium totum in DEI manu sit ac potestate, nullus relin-

relinquitur timori, aut dubitationi locus. Neque enim aliud quicquam timere debemus, nisi, ne cœlesti numine offenso, intentata improbis supplicia incurramus. Mihi vero maximam vel spem, vel fiduciã illa affert cogitatio ad tantum opus (quantum est barbaræ & superstitione ac vitiis excæcatæ nationi in alio pene orbe terrarum Euangelij ac veritatis lumen offerre) inertissimos nequissimosque homines quales nos sumus, esse delectos à DEO. Multa à Maestate tua beneficij loco iis petij, qui operam hic regiis negotiis nauant; quæ tua mihi largitas tribuit omnia. Pro his igitur tibi gratias & ago & habeo immortales. Nunc Christianorũ omnium, vel Lusitanorum, vel Indorum nomine; itemque Ethnicorum, maxime vero Iaponum ac Sinarum, abs te peto maiorem in modum, vt pro tuo erga diuinum cultum, & animorum salutem studio singulari efficias, vt hoc ipso anno Sacerdotes è Societate istinc veniant quamplurimi, idonei scilicet, & tum domi, tum foris magnã cum virtutis ac pietatis laude in hominum salute versati, quales vtique viros India desiderat. Nam vitæ communis imperiti, ac rudes quamuis docti ac licerati, nihil admodũ his quidẽ locis proficiunt. Quare te Rex optime, pro tua eximia erga DEVM, & homines DEI imagines caritate, etiam atque etiam

S

roga,

rogo, vt Romam ad Ignatium nostri ordinis Parentem quam accuratissime scribas, vti Sacerdotes aliquot ad multa perferenda corpore atque animo paratos, etsi parum ad concionandum idoneos, mittat in Indiam; propterea q̄ tales viros cum Indorum, tum vero Iaponum, ac Sinarum expeditio requirat. Hisce autem comitem adiungat huiusce sedis ac domicilii Rectorem, hominem videlicet spectatum, ac probatum, & nostræ disciplinæ atq; instituti satis peritum. Sic enim habeto, istiusmodi demum Sacerdotes Indis, Iaponiæ, ac Sinis magno emolumento futuros, quippe cum hæc loca viros expetât eiusmodi, qui dimicationes, & multas & graues sustinere possint. Itaq; spectatæ virtutis esse oportet, eosdemq; doctrinæ præfidiis satis instructos, vt acerrimorum ingeniorum (cuiusmodi Iaponum sunt, atque Sinarum) quæstionibus satisfaciant. Quò magis horum locorum difficultates aperirem, placuit certum hominem hinc in Lusitaniam ad P. Simonem, & Romam ad P. Ignatium cum literis allegare. Restat vt pro Christi Domini nostri gloria & salute animorum, ad P. Ignatium literas dare ne graueris, quibus hominem quamuis currentem incites, vt quam diligentissime, quamprimum, & diuinæ gloriæ consulat, & religioni tuæ, atq; illiusmodi viros minimū sex cū Rectore, qualē effinxi, mittat

mittat ad nos. Ego vero confido eam rem, & DEO honori, & his nationibus salutem futuram. Tantum mihi de egregia tua benignitate polliceor, Rex optime, ut plane persuasum habeam fore, ut ad cætera singularia tua erga me beneficia, hic quasi cumulus accedat.

VI. Id. Apr. M. D. LII.

P. Simoni Rodérico in Lusitaniam

Epist. IX.

Gratia & caritas Christi D. N. & c.

EX Iaponia in Indiam reuersus de Iaponicis rebus ad te perscripsi Cocino. Nunc illud te scire volo, me post octo dies in Sinas esse profecturum. Tres omnino ducam à Societate, Sacerdotes duos, adiutorem unum. Imus magna cum fiducia diuinæ benignitatis, ac spe rei Christianæ bene gerendæ. De nostro itinere faciam te certior, ubi primum Malacam appulero. In Iaponiam Socij duo hoc anno Amangucium ad P. Cosmum Turrianum mittuntur, Iaponici sermonis addiscendi gratia; ut scilicet ubi istinc Patres magnæ virtutis, atque vsus Goam venerint, in Iaponiam ituri paratos habeant comites à Societate Iaponicæ linguæ peritos, qui scienter ac fideliter Christianæ religionis mysteria, & cætera, quæ ab illis acceperint, enuntient apud Iapones. Hoc nimirum magno subsidio erit Patribus Iaponiæ Academiis

S 2 aggress-

aggressoris, ut illis populis suaue Christi iugum imponant.

Est cur Christo D. N. gratuleris, complures hic esse à Societate, tum Patres, tum fratres, qui concionando, confessionibus audiendis, discordiis sedandis, aliisque Christianæ pietatis officiis rem Christianam non mediocriter iuuerint, ac iuuent indies magis, qua quidem ego ex re incredibilem cepi animo voluptatem. Goani Collegij Rectorē P. Gasparem constitui, virum, cui propter summam submissionem, atq; obedientiam tribuo plurimū. Hic egregia est concionandi facultate præditus, ut quoties dicit ad populum (dicit autem sæpius) fletu ac gemitu templum compleatur. DEO bonorum omnium largitori habenda est gratia. Frater is qui has tibi literas reddet, istuc venit, ut coram ex eo cognoscas, quanto opere non solum Iaponia, & regnum Sinarum, (si DEO adiuuante aditus, ut spero, Euangelio patuerit) verum etiam India ipsa Patres à Societate requirat, viros inquam magno rerum usu præstanti virtute ac fide; robore autem, vel animi vel corporis singulari. Tales præcipue oportet esse eos, qui in Iaponiam, Sinas, Molucum, Armuz am destinantur.

Qui hæc in loca venturi sunt, ut animorū saluti consulant, duabus hisce rebus carere non debent, primum ut sint laboribus assueti, in

*P. Gaspar
Belga egregia
concionator.*

ti, in quibus ut quisque maxime spectatus erit, ita plurimum & sibi, & aliis proderit: deinde, ut satis literis instructi ad sermones habendos, ad audiendas confessiones, ad infinitas Bonziorum, tum Iaponum, tum Sinarum questiones profligandas. Nam sacerdotes, qui istis inutiles sunt, hic minime sunt necessarij. Ob eam causam ex usu esse statui, hunc ad te mittere, qui hisce de rebus tecum ageret: & de tua sententia idoneos viros deligeret prius, quam Romam ad Patrem nostrum Ignatium pergeret. Idem enim ad eum allegatur, primum ut expertum & idoneum aliquem, ac spectatum hominem e Societate, eundemque familiarem suum, & nostri instituti peritum in primis mittat Goani huius Collegij Rectorem, cui Socij omnes, qui in Oriente versantur, obtemperent, quique leges & constitutiones Societatis, nostramque viuendi rationem proponat, atque explicet ceteris. Deinde ut magni usus Patres etsi non multarum literarum, nec magnae concionandi facultatis, in Indiam submittat, qui in Iaponia, ac regno Sinarum quibusuis Bonziorum interrogationibus respondere ac satisfacere haud aegre possint. Esset utique e re Christiana, in sequenti anno, ab illo mitti cum huius domicilij Rectore quatuor, aut quinque Sacerdotes e Societate satis expertos, & quanquam minus concionibus idoneos

ncos, tamen laboribus perferendis accommodatos, cuiusmodi homines in Italia, & Hispania esse multos arbitror, qui iam bonarum artium studiis absolutis, salutem consulant aliorum. Tales omnino viros hæc loca desiderant. Nam qui ex Gymnasiorum umbraculis euocati, nec dum huius vitæ laboribus exerciti, satisue probati sunt, si huc sese conferant, facile fiet, vt nec aliis profint & ipsi pereant. Neque enim ærumnarum, cuiusmodi in Iaponia subeundæ sunt, vsum vllum habent. Quippe in Iaponia (vt dixi) subeunda incommoda frigorum maxima: vbi ad vim frigoris arcendam tam paucæ facultates commoditatesque suppetunt, vt necubile quidem sit ad dormiendum. Accedunt alimētorum summæ difficultates, crebræ & graues Bonziorum ac populi insectationes, multæ peccandi illecebræ; maxima ludibria, & irrisiones plebis, & quod omnium statuo grauissimum, in Iaponicis Academicis, vbi propter locorum interualla, rerum ad Sacrum necessariorum facultas esse nequit, cælestis panis, qui *cor hominis confirmat*, vnico in malis solatio carendum est. Hoc enim vero illis locis acerbissimum accidit. Nā Amangucij, vbi Societas domicilium habet, facultas est rei diuinæ faciendæ, in Academicis, quo Amangucianis Patribus eundem est, non item. Neque enim sacra Missæ
supel-

supellex per itinera latronibus infesta tuto perferri potest. Quapropter si qui istinc ad Iaponicam expeditionem venerint parum ad tantam ærumnarum molem sustinendam virtutibus instructi; male metuo, ne ad certum interitum ruant.

Equidem ad summa illorum locorum frigora, & incommoda toleranda Belgas aut Germanos è Societate Sacerdotes perappositos censeo, qui multorum iam annorum usum sint consecuti. Sane istiusmodi homines ad Iaponiam, & Sinas accommodati videntur præter cæteros. Ego vero non dubito, quin DEVS, quæ res, & suæ gloriæ, & animorum saluti plurimum conducit, eius efficiendæ facultatē tibi sit daturus, quò viros submittas his locis quam maxime appositos. Oro te etiam atque etiam, vt viros laboribus, atque periculis exercitos deligas, qui DEO adiuuante, de illiusmodi incommodis, & vexationibus victoriam referant. Nā quorum virtus in ærumnis, & infestationibus spectata non est, his nihil magnum recte committitur. Quæso te si videtur, age cum rege, vt postulet per literas à P. N. Ignatio expertos aliquot Patres in Iaponicam expeditionem, & virum excellenti virtute ac prudentia huius Collegij & Societatis in India Rectorem futurū. Societas enim his locis mirandū in modum dispersa ac dissipata est.

S 4 quippe

*Belga &
Germani
ad Iaponi-
am appti.*

*Societas to-
to fere oriē-
te sparsa.*

quippe quæ in Perfidem, in Cambaiam, Ma-
lauares, Oram Piscariam, Malacam, Molu-
cas, Mauricas, Iaponiasque infulas propaga-
tur. Quæ loca ab vrbe Goa absunt lōgissime.
Quāobrem Goanus ille Societatis Rector,
vt Patrum, Fratrumque in tam remotis dis-
iunctisque locis versantium commodis ser-
uiat, saluti prospiciat, incommodis medea-
tur, magno scilicet rerum vsu, & egregia vir-
tute polleat necesse est. Mihi quidem com-
modissimum videtur, hunc qui meam tibi
epistolam reddet, tuas & Regis litteras super
hoc ipso negotio, ad Patrem Ignatium per-
ferre cum meis: Siquidem ego quoq; ad eum
eadem de re scripsi. Eiusmodi homines sine
magno incommodo ex Societatis sedibus
eximi posse arbitror. Neque enim Patribus
à concionandi munere abhorrentibus ma-
gnopere indigēt. Nam quos hic in nostrum
numerum adscribimus, ad negotia tantum
& officia domestica vsui esse possunt. vix e-
nim quisquam est ita imbutus litteris, vt ad
sacerdotium aptus videatur. Hoc eò dico, vt
intelligas istinc quotannis submittendos es-
se sacerdotes. O mi Simon frater carissime,
ecquid vides quantam tandem rem moliamur?
Si genti tam ingeniosæ, ac docili Euan-
gelij lumen Deus afferri voluerit, tu quoq;
ad Sinas explendæ animorum sitis gratia,
vtique venias censeo. Ego si illuc Deo duce
pene-

penetrauero, de gentis moribus, ac spe serē-
di Euangelij ad te perscribam. Tantum me
tenet desiderium tui, antequam moriar, re-
uisendi, vt semper mecum cogitem, quem-
admodum huius optati compos fieri queā,
& fiam fortassis si aditus patebit in Sinas. In-
terea te vehementer etiam atque etiam ro-
go, vt Patres, quales descripsi, proximo anno
ad nos mittas, vix enim credas, quam sint ne-
cessarij; sed credas experto velim, Patri Ga-
spari mandauit, vt de rebus, quæ hic gerun-
tur, animorumq; emolumento ad vos scri-
bat diligenter.

Et quoniam Malacam pluribus ad te scri-
bere cogito, hoc vnum adiiciam. Tuam à me
epistolam bene longam expectari de tua in
vrbem Romam profectioe, de rebus in san-
cto illo conuentu actis, atque decretis. Nihil
enim est, quod in hac vita scire magis expe-
tam, quando ego (quæ meorum peccatorū
pœna est) interesse non potui. Quod si tibi,
(quod valde vereor) per occupationes o-
mnia perscribere non licuerit; quæso te vt id
negotij des tuo cuipiam itineris comiti, ac
socio. Id vero mihi erit gratissimum. Illud
etiam abs te curari relin, vt Rector Collegij
Conimbricēsis nominatim me de omnium
Patrum, fratrumque quibus præest, virtuti-
bus, litteris, propensionibus, per litteras fa-
ciat certiorē. Et quoniam vereor, vt è sum-

mis occupationibus tatum otij eripere possit, quantum ea res postulat; oro ut id ipsum ab alio quoquam domesticarum rerum satis perito fieri iubeat, ne ego fratrum meorum incensa patiendi pro Christo studia penitus ignorem. Meminisse enim aliqua ratione eos oportet mei, qui ipsorum memor superiore anno peragrarem Iaponiam. Nunc vero Sinas petam, ut eis viam ad illarum gentium conuersionem muniam, quo videlicet latissimo illo campo patefacto, sit ubi egregia eorundem pietas, & diuini amoris stimulis incitata virtus excurrat. Deus nos in beatorum cœtu, & (si ex eius usu futurum est) in hac quoque vita coniunctos & con sociatos velit. Dat. Idibus Aprilis M. D. LII. Goæ.

Fratrem cui hanc epistolam ad te dedi, quæso te Romam mitte quamprimum, ut in sequenti anno cum multis Patribus ad nos reuertatur. Nam si Christianæ religioni aditus aperietur in Sinas, & vita mihi suppeditabit; post triennium, aut quadriennium in Indiam redire cogito: ut patribus aliquot, fratribusque assumptis sociis tam gloriosi laboris, in illa me referam loca; ut apud Iapones aut Sinas ætatem exigam, ac morte defungar.

P. Cy-

P. Cypriano Meliaporam S. Thomæ. Epist. X.

ACCEPI te istic negotij aliquid habere, & aliis faceffere. Oro te per Deum, & Societatis nostræ Parentem Ignatium, qui tibi sane notus est, vt demissum te, humilem, ac patientem omnibus præbeas. Atq; illud mihi affirmâti credas velim; quod Christiana humilitas, ac modestia nō impetret, haudquaquam per elationem animi, atque iracundiam extorqueri posse; in India præsertim, vbi lenitas nihil non efficit, acerbitas plane nihil. Equidem vel minimum nostri laboris fructum cum approbatione hominum, maximo cum offensione eorundem anteferêdum puto. Sed nimirum in eo interdum hallucinamur, quod obseruâtiam à populo atq; obedientiam expetimus, hoc vno nomine, quod simus è Societate IESV. Neque enim admodum laboramus de virtutibus Sociorum propriis, ob quas scilicet Deus Societati tantum apud populos autoritatis dedit. At nos eius autoritate, & existimatione vti malumus, quam humilitate, moderatione, cæterisque virtutibus, quibus illa partam tuetur dignitatem. Nonnunquã etiam (q̄ deterius est) delicta delictis cumulamus, dū conamur nos omni ope purgare. Quod si culpam in alios transferre non liceat, non dubitamus in ipsam conferre naturam. Etenim insitum naturæ nostræ vitium

*Excusatio
peccatis peccata
neciosa.*

vitium esse dicimus, quod sæpe est incuriæ, ac negligentie. ita DEI, ac nostri obliuionem naturæ conditione, tanquam velo quodam obtendimus. Sed *Deus non irridetur*, aut fallitur. Noli per DEVM immortalem, cum Magistratibus, quamuis multis, ac magnis laceratus iniuriis, suscipere simultatem. Sic enim habeto, eiusmodi diffidiis multos ac magnos animorum fructus interire, quos erat latura concordia. Ego Sinas repeto. Deus tecum maneat, me comitetur, ac demū nos transferat in domicilium beatorum. Idib. Apr. M. D. LII. Goæ.

Iacobo Pereria. Epist. XI.

*Humilitas
omnis.*

QVONIAM meorum delictorum magnitudine factum est, vt nobis ambo-
bus Deus ad Sinicam expeditionem vti no-
luerit; omnis culpa conferenda est in mea
peccata: quæ quidem tanta, ac tam grauia
fuerunt, vt non mihi solum obfuerint, sed
etiam tibi, itemque tuis negotiis, ac pecu-
niis, quas in legationis apparatus contuli-
sti. Veruntamen Deus conscius est meæ erga
se, teque voluntatis, quæ nisi rectissima fuis-
set, nunc ytique acerbiolem animo caperem
dolorem. Ego iam nauim conscendam. ibi
profectionis tempus expectabo; vt scilicet
oculos fugiam tuorum, qui ad me flentes
identidem adeunt: seque impedita legatio-
ne, per-

ne, perditos miserabiliter queruntur. Deus ignoscat ei, qui tot, tantorumque malorum causam sustinet. Vnum oro, ne me conuenias, tuaque calamitate, ac dolore mœrorem augeas meum. Quanquam cōfido id ipsum incommodum tibi emolumento futurum. Neque enim dubito, quin Rex (vti ab eo per litteras petij) debita præmia sit persoluturus egregiæ tuæ erga Christi religionem voluntati. Præfectum quoniam nostrum iter tant appositum ad rei Christianæ amplificationē impedire non dubitauit, valere iussi. Deus homini ignoscat. Equidem eius vicem doleo: longe enim grauiores pœnas daturus est, quam ipse vnquam putarit. Dominus noster tuę salutis custos, idemque mei huius conatus & dux sit, & comes. Amen. Ex ædibus nostris Malacensibus tuam nauim conscensurus. VII. Kal. Iulias M. D. LII.

Eidem. Epist. XII.

MAGNUM tui desiderium, quod ex assidua tui memoria capio, incredibilem mihi solitudinē parit, quod te in terra pene pestilenti reliquerim. Hic in tua nauim perbenigne tuo beneficio tractor: mihi que ac meis comitibus res necessariæ suppeditantur. Et si comites quidem mei ita ægri sunt, vt quotidie morbus ingrauescat, non sine maxima mea molestia. Deo vbiq; gratia, in celo, &

*Rebus ad-
mersis Deus
meritisime
complecten-
dus.*

lo, & in terra. Cura, queso te, etiam atque etiam, ut valeas, & ratione, atque prudentia paulatim acceptis vulneribus medearis. Illud abs te vehementer peto, ut nunc quam arctissime complectaris Deum, qui tam difficili tempore, calamitatem subleuet, ac solentur tuam. Id adeo consequere, si crebrius Confessionis, & Eucharistiæ frequentabis mysteria, teque ad diuinam voluntatem penitus conformabis. Patres Malacensis Collegij sæpius adeas censeo, atque ab his consolationis petas medicinam. Equidem Dei benignitate spero futurum, ut ex istoc probro, ac detrimento magnum propediem decus, atque emolumentum existat. Accepi certos homines fuisse, qui cum nostri itineris impedimēta remouere possent, sui compendij causa noluerint. Sed vehementer errāt, qui deserto fonte bonorum omnium Deo, commoda, atque utilitates ab hominibus petunt. Verum illud præclarum est vlciscendorum inimicorum genus, ut eis, & cœleste numen placare, & benigne facere studeamus. Nimirum Deus ipse vicem nostram vlciscetur, pœnasque ab eis repetet omnium opinione maiores. Quod utinā secus eueniat. Si ut spero, DEO approbante, penetrauero in Sinas; Lusitanos captiuos cōmonefaciam, quantum tibi debeant pro sumptu, quem ipsorum causa feceris, ac facturus esses,

*Præclarum
vlciscendorum
genus.*

esses, nisi hominum improbitas obstiteret: atque etiam spem miseris illis faciam libertatis, quam eos proximo anno (si DEVS fauerit) tuo beneficio recuperaturos esse confido. Sane velim de te, deque tuis rebus me facias certiozem. Vbi-
cunque enim terrarum fuero, pergratum mihi, perque iacundum erit, tecum per litteras colloqui. Quod si DEO aliter visum erit, aditusque nobis omnes in Sinas clausos videro; fortasse Malacam primo quoque tempore transmittam, atque inde in Indiam. DEVS tecum sit, tantumque tibi, quantum mihi ipse expeto, in hac vita solatij, in altera illa felicitatis impertiat. Ex freto Sincapurano XI. Kal. August. M. D. LII.

*P. Gaspari Reçtori Collegij Goani.
Epist. XIII.*

VIX credas, quam fuerim exagitatus Malacæ; nec vero tibi ego scribere queam: Franciscum Perem ad te iussi perscribere. Quicquid ille scripserit, quamuis incredibile videatur, credas licet. Ego in Sinarum insulas, quæ Cantoni vrbi adiacent pergo, ab humano præsidio nudus; se-
ptus tamen, vt spero, diuino. In spem venio fore, vt Ethnici homines incontinentem
Sina-

Sinarum mihi viam aperiant, quoniam quidam Christiani illud iter intercluserunt, nullo Ecclesiasticæ notæ, & cœlestis iræ metu, quam tamen miseri incurrerunt. Quare curabis diligenter, vt Episcopus ad Malaccensem Vicarium excommunicationis formulam mittat, qua formula Præfecto Malaccensi, itemque aliis, qui tam vtile rei Christianæ consiliū fregerunt, publice, ac nominatim sacris interdictum esse denūtietur. Velim autē in ea formula illud poni, me à Paulo III. Pontifice Maximo legatum Apostolicum missum in Indiam cum diplomatis iis, quæ ipse agnouerit Episcopus. Id ego eò facio, ne quis posthac Christianæ religionis propagationi, piorumque hominum conatibus aduersetur. Equidem à nullo Præposito Ecclesiastico postulem, vt quemquam cōmunionem fidelium excludat, idem tamen omniratione contendam, vt qui sanctorum Pontificum decretis ac diplomatis iam exclusi sunt, agnoscantur ab aliis. Neque vllō modo patiar in tanto eorum vulnere conuiui, vt scilicet resipiscentes aliquando quærāt vulneri medicinam; & simul ne quemquam in posterū è Societate religionis causa in Molucum, Sinas, Iaponiam, aut aliò proficiscentem remorari audeant.

Ex quatuor Sociis, quos mecū duxi, tres in Iaponiam ire iussi, Balthasarem Gagum,
Duartem

Duartem Syluam, & Ioannem Alcaceuam. Valida naui, & cōmoda adhuc quidem tempestate sunt vfi.

Faxit Deus, vt Amangucium salui perueniant, vbi Cosmus est Turrianus, cum Ioanne Ferdinādo. Ego apud me Socium vnum, & Antonium Sinam retinui. Ambo grauiter ægrotant, cum magna vel ipsorum molestia, vel mea. Deo gratia. Tu tamen proximo anno alium in Iaponiam Socium mittere memento, quem & Sacerdotem esse oportebit, & literatum. Etenim in Iaponiam, & Sinas viri deligendi sunt docti, & eruditi. Quod si Sacerdotis non erit copia, certe vnum aliquem mittes ingeniosum, & ad Iaponicam linguam addiscendam idoneum: & simul Iaponiensibus Sociis pecuniæ aliquid elemosynæ nomine siue ab Regis arario, siue ab Sodalitate Misericordiæ, siue ab aliis piis hominibus curabis, vt miserorum illorum inopiam, atque egestatem aliqua ratione subleuemus. Ioannem Beiram in Molucum remittes quamprimum (magnopere enim eius præsentia opus est) vna cum vno aliquo Sacerdote, si fieri poterit, non tam à doctrina quam à virtute satis instructo. Nam in Moluco vitæ probitas magis requiritur, quam rerum scientia. Proinde Patres, qui eo submittentur, spectatos esse par est, ac probatos. Iterum tibi mā-

T do,

do, vt sedulo, quæ apud te reliqui præcepta conferues: primum quidem ea, quæ ad animi tui salutem, ac perfectionem, deinde vero quæ ad Societatis administrationem pertinent. Si forte (quod DEVS auertat) in Sinarum continentem penetrare nequiuero; Goam intra mensem Ianuarii anni insequentis, si vita suppetet, reuertar. Tu velim interea ad me omnibus de rebus tum Indicis, tum Lusitanis, itemque de Episcopo, de Franciscanis, & Dominicanis perscribas, quibus meis verbis salutem plurimam nuntiabis, orans, vt sanctis suis sacrificiis, ac precibus me communi Domino commendare non desinant. Idem externos nostri ordinis studiosos rogabis. Quippe nos, qui apud Sinas, aut Iaponas versamur, maiore quodam præsidio egemus DEI. Qui nos pro sua benignitate ad cœlestem patriam perducatur, vbi tranquilliore profecto vita, quam in hoc exilio, perfruemur. Amen. Ex freto Sincapurano XIII. Cal. Aug. M. D. LII.

Eidem. Epist. XIV.

SCRIPSI ad te, quid adhuc mihi accidisset, Malaca, an ex freto Sincapurano? Inde nos ad Sancianum Sinarum insulam à Cātone millia passuum circiter CXX. Deus
per-

perduxit incolumes. Hic Sinam mercato-
rem in dies exspecto, quo cum, propter a-
trocēs pœnas propositas iis, qui aduenam si-
ne fide publica introduxerint, Pardais du-
centis transegi, vt me in Cantonem trahi-
ciat. Faxit DEVS, vt res succedat ex senten-
tia. comperi certos homines ab Sinarum
Rege quaquaersus in aliena regna dimis-
sos, qui eorum disciplinas, instituta, leges-
que cognoscant. Proinde spes est fore (id
quod ipsi mihi Sinæ confirmant) vt Rex
Christianam religionem haudquaquam a-
spernetur ac respuat. Si DEVS vitam mihi
suppeditauerit, & aliquid per nos gesserit,
faciam vt scias. In præsentia tibi mando, vt
tute tibi curæ sis: sin minus, quam tui spem
habeam, non video. Memento quæ apud
te reliqui præcepta lectitare, atque observa-
re sedulo, maxime vero illa, quæ ad submis-
sionem animi pertinent, in quibus iube-
bam te exerceri quotidie. Vide etiam, at-
que etiam, ne circumspicens ea, quæ DEVS
per te ac Socios vniuersos effecit, obliuiscar-
is tui. Mihi vero pro mea erga vos omnes
caritate, pergratum esset, vos vna cum a-
nimis vestris considerare, quam multa Deus
vestro vitio facere omittat: atque hæc ma-
lim vos intueri, quam quantas res per vos
DEVS efficiat. Nam prior cogitatio pu-
dorem, ac demissionem animi afferet vo-

bis vestræ imbecillitatis, miseræque admonitis; posterior autem facile in elationis, & arrogantia discrimen adducet, nixos alienis bonis, præclarisque facinoribus, hoc est diuinis. Circumspice quæso quam multis hæc peruersa cogitatio periculum crearit: quam exitialis hæc Societati pestis, si semel in ea serpere cœperit, sit futura.

*Pauci &
delecti ad
Societatem
asciscendi.*

Denuo tibi mando, vt paucos in Societatem ad legas, eosque vel ad studia litterarum, vel ad officia domestica idoneos. Narro tibi. seruos, vere, inquam, seruos ad eiusmodi officia domestica emas citius, quam parum idoneos Socios asciscas, censeo. Si qui eorum, quos ego dimisi, Goæ versantur, caue eos vlllo modo recipias, neque enim sunt ad nostrum institutum accommodati. Quod si quis superiorem vitam plane emendauerit, idque publicis pœnis sponte susceptis, ac diuturnis planum fecerit; hunc, vbi satisfecisse tibi visus erit; tum demum in Lusitaniam ad Societatis moderatorem cum litteris commendatitiis mittas licebit. Nam istos Indiæ vsui non esse perspectum habeo. Atque etiam si quis è Societate siue Sacerdos, siue alius quispiam grauius aliquid admiserit cum offensione aliorum; eum statim missum facito, neque cuiusquam deprecatione adductus recipito. Nisi forte peccati cognitio, dolor, ac
pœna

pœna voluntaria eiusmodi fuerit, vt ipsa per se calamitatem ab illo deprecetur. Sin minus nullo modo recipies, ne ipso quidem Prorege, cunctaque India deprecante. Iterum tibi reuoco in memoriam, vt in Molucum, & Iaponiam non nisi spectatos, magnaue virtute atque vsu Socios mittas; tales enim cultores agri illi desiderant. Dominicanos, ac Franciscanos Patres meis verbis salutabis, atque obtestaberis, vt in sanctis suis precibus ac sacrificiis DEVM pro me orare non desistant. DEVS nos perpetuo tegat, & aliquando in beatitudinis suæ societatem vocet in cœlum. Ex Sanciano Sinarum Insula. VIII. Kalendas Nouembris. M. D. LII.

Francisco Peræ. Epist. XV.

SANCIANI portum à Cantone millia passuum circiter centum viginti, DEO fauente tenuimus. Simul atque è naui descendimus, ædiculam struendam curauim, vbi quotidie, quoad in morbum incidirem diuinam feci. Laborauim febri dies omnino XV. iam DEI beneficio conuallui. Nec vaco à piis negotiis, veluti à Confessionibus audiendis, discordiis tollendis, cæterisque officiis generis eiusdem. Huc

Sinæ mercatores multi Cantonienſes commercij cauſa com-
meant: egerunt cum eis diligenter, ac ſæpe Luſitani, vt eorum aliquis me Cantonem traiceret. Omnes tamen præciſe negarunt, quod magnum vitæ, ac fortunarum ſuarum discrimen ſe adi-
turos dicerent, ſi forte id vrbiſ Præfectus aliquando reſciſſet. Quocirca vt noſ in ſuas naues conſcendere paterentur, nullo modo adduci potuerunt. Veruntamen inuentus eſt, non ſine DEI conſilio (vt arbitror) mercator Cantonienſis ſane honeſtus, quocum aureis ducentis decidi. Is pollicetur tranſmiſſurum noſ parua nauicula, vbi præter liberos ſuos & ſeruos vernaculos paucos, nemo ſit: vt ſi forte vrbiſ Præfectus rem odoretur, nautarum indicio reſcire non poſſit, quis me Cantonem aduexerit. Idem recepit, ſe triduum aut quatrimum domi ſuæ noſ cum noſtris libellis, ac ſarcinulis aſſeruaturum; tum ſummo mane ad vrbiſ portam, viamque deducturum, quæ rectâ ad Prætorium ferat. Mox ego Præfectum conueniam ſcilicet, eique demonſtrabo, me eo conſilio veniſſe, vt Sinarum Regi diuinam, cœleſtemque legem expone-
rem: tum à Goano Epifcopo ad Regem proferam litteras.

Magnitudo

Non ſum neſcius duo in hoc negotio in-
eſſe

esse pericula. Alterum ne Sina ille mercator accepta pecunia, in deserta aliqua infu-^{animi in}la nos destituat, aut in mare deturbet, rei ^{periculis.}occultandæ gratia. Alterum si Cantonem deuecti erimus, ne Præfectus vrbis omnia in nos exempla, & cruciatus edat; aut certe in perpetuam redigat seruitutem. Quippe cum peregrinis in Sinarum regnum sine fide publica intrare capitale sit. Verum alia præterea pericula impendent, occultiora longeque maiora, quæ percensere longum esset; pauca tamen è multis exponam. Primum igitur periculum est, diuinæ prouidentię, ac benignitati diffidere, cū præsertim Deo autore, eiusq; vnus causa huc cõtenderim, eo consilio, vt huic genti prædicarem sanctissimam illius legem, atque vnicum filium IESVM CHRISTVM nostræ salutis autorem. Itaque cum ipse pro sua benignitate hanc nobis mentem iniecerit, nunc de eius ope, ac præsidio propter pericula, quæ se offerunt, dubitare, maius vtique ac certius periculum esset, quam quicquid nobis periculi eius hostes possunt intendere. Etenim neque Diaboli, neque eorum satellites atque administri quicquam nocere nobis queunt, nisi permissu præpotentis DEI. Qui si nobis præsidio sit, quam facile omnia pericula propulsabit? Huc accedit, quod CHRISTO Domino

parebimus admonenti. *Qui amat animam suam in hoc mundo, perdet eam, qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quod congruit cum illa eiusdem voce. Qui ponit manum suam ad aratrum, & respicit retro, non est aptus regno Dei. Quare cum nos hæc animorum pericula periculis corporum maiora ac certiora esse videamus; optimum ducimus, mortalis vitæ pericula subire, ne in æternæ salutis discrimen incurramus. Quid multa? fixum omnino, & statutum est nobis, in Sinas peruadere. Secundet modo DEVS iter ad suæ religionis amplificacionem; quo minus Diaboli, eorumque administri omnes manibus, pedibusque contentur omnia, non recuso. Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?*

Spero, me nauibus, quæ nouissimè hinc soluent in Indiam, litteras ad vos de meo in urbem Cantonem introitu daturum. Comites mei perpetuis morbis conflictantur. Ad hæc, Sinam quem interpretem adduxeram, patrij sermonis iam oblitum esse comperi. Sed nactus sum alium interpretem non modo linguæ, sed domesticarum etiam litterarum peritum, qui se mihi sua sponte comitem itineris obtulit. Deus illi & in hac vita, & post mortem pro me referat gratiã. Ora quæso te Deum, ut hominem in suscepto consilio, propositoque confirmet. Sinę omnes honesti,
qui-

quicumque nos norunt nostra consuetudine admodum delectantur, nosque in Sinarum fines penetrare percipiunt. In animum enim induxerunt suum, iis, quos circumgestare nos vident libris legem aliquam sua meliorem contineri. Et quanquam id eò fortasse accidit, quod cupidi sunt rerum nouarum, tamen peroptant nos in Sinarum fines intrare. Attamen ipsi nos in Sinas deuehere, propter eam, quam dixi, causam, omnino recusant. Mercatorem illum, quicum transegi, indies expecto. Utinam is expectationem non frustretur meam. Quod si accadat, incertum est, quid acturus sim, vtrum in Indiam reuersurus, an ad Sionis regnum traiecturus, vt comitem me addam legato, quem Rex Sionis ad Sinarum Regem breui missurus dicitur. CHRISTVS Dominus noster auxilio nos & consilio iuet, vt in cœlestis gloriæ societatem aliquando veniamus. Ex Insula Sanciano. XI. Kalendas Nouemb. M. D. LIII.

Jacobo Pereria. Epist. XVI.

SCRIPSI ad te ex freto Sincapurano, quid mihi hactenus accidisset. Nunc quod ad te scribam nihil habeo, nisi quam liberaliter sim toto hoc itinere à tuis, vel

T 5 procu-

procuratoribus, vel familiaribus tractatus. Equidem tibi propterea gratiam habeo vel maximam; satis enim apparet perspectam esse eis egregiam tuam erga me voluntatem. DEVS tibi gratiam cumulate pro me referat, quando ipse non possum. Ego vero dum viuam, DEO supplicare non desinam, vt tibi commodam valetudinem, suamque gratiam in hac vita, post mortem sempiternam gloriam & felicitatem imperat. Et quoniam ne his quidem officiis magnitudini tuorum erga me meritorum respondere me posse intelligo; à Socijs omnibus qui versantur in India idem vt faciant vehementer peto. Quod si mihi, & Evangelio aditus in Sinas patebit, profecto id tibi potissimum tribuetur secundum DEVM: ita apud homines, & apud DEVM ingentem eius rei, & gratiam & gloriam feres. Atque adeo quicumque siue è Sinis ad CHRISTI fidem se transferent, siue è Societate nostra apud Sinas versabuntur perpetuo DEVM pro te orare debebunt.

Iam cognosse te arbitror, de traiectu in Sinas iam transegisse me cum Cantonensi mercatore; is Emmanueli Clau, qui has tibi literas reddet, bene notus est, propterea, quod seruitute exemptus apud eum dies aliquot est diuersatus. Pacus sum magnum
piperis

piperis numerum, quod est Pardais CC. vt me Cantonem traiciat. Hunc ego expecto indies. Vtinam ea res (vti ego exopto) DEO gloriæ sit & honori. Si quid in eo inerit meriti, vel hominum, vel DEI ipsius iudicio, totum id erit tuum: Siquidem tuis copiis geruntur omnia. Sin autem (quod DEVS auertat) me spes fefellerit; Malacam DEO approbante, hoc ipso anno reuertar, si te proximo anno legatum in Sinas venturum esse certo sciam. Sed quoniã id plane ambigitur, deliberatum est mihi in Sionis regnũ transmittere, vt cum legato proficiscar, qui ab Rege Sionis ad Sinarum Regem mittitur. Itaq; te etiam atq; etiam rogo, quicquid cõstitueris ad me in Sionem scribere ne graueris, vt si venias in Comaio, aut alio quopiam Cantonis portu tibi præsto sim. Faxit DEVS, vt te in Sinarum Regis aula nos aliquando videamus. Me quidem (vt opinio mea fert) si in Sinas penetraro, aut seruum in Cantonis carcere, aut certe in Pachini regia, vbi Rex perpetuum domicilium habere dicitur, vinctum offendes. DEVS nos pro sua immensa benignitate, in Sinarum regno: sin minus, certe in cœlesti iungat, & copulet.

Amen. Pridie Idus Nouembris. M.

D. L. II. Ex portu Sancierensi.

P. Gassari

*P. Gaspari Reſtori Goani Collegij.**Epist. XVII.*

SCRIPSI ad Franciscum Perem, vt Malaca discederet quamprimum & cum omnibus Sociis in Indiam se reciperet. Etenim nunc quidem tanto bono videtur indigna ciuitas illa, quæ causa fuerit tanti mali; quippe cum nostrum iter in Sinas, diuinæq; gloriæ amplificationem per summam iniuriam impediuerit. Iterum tibi mando, vt recentissimum illud meum mandatum summo studio diligentiaque conficias, hoc est, vt transigas cum Episcopo, vt Malacæ excommunicationes rite pronuntiandas curet, in quas inciderunt ij, qui nostro itinere obstiterunt. Siquidem legati Apostolici nomine Sinas petebam. Id adeo mihi curæ est duabus de causis, primum vt Malacensis Præfectus intelligat, quam graue in se admiserit scelus, & quam grauem pœnam incurrerit; ne posthacis sit in alios, qui in me fuit. Deinde vt nostri ordinis homines, qui deinceps rei Christianæ causa Malacam, Molucum, Iaponiam, Sinas petent, retinere audeat nemo. Et quoniam plerosque homines hodie magis hominum pudet, quam DEI; quicumque eiusmodi sunt, tantæ notæ atque ignominiaæ metu à tam projecta audacia

dacia absterreantur. Illud etiam te oro, ut cætera, quæ tibi reliqui præcepta serues diligenter; maxime vero, ut paucos in Societatem eosque idoneos adsciscas, adscitos autem diu multumque spectes, ac probes, eorumque virtutis periculum facias, & sæpe, & accurate. Vereor enim, ne multi, & iam admissi sint, & quotidie admittantur in Societatem, quos dimitti, excludique, præstaret. Quare istiusmodi hominibus talem te præstes velim, qualem ego, & Goæ multis, & hic comiti meo me præstiti, quem cum minime aptum esse perspexissem Societati, exemi, atque dimisi. Hoc tu quoque institutum sedulo & cōstanter tenebis, sic prorsus, ut nullus te casus ab incepto deterreat, ut si relinquaris ipse solus.

Quam iniquo animo ferat Diabolus Societatem in regnum Sinarum inuadere, nullis verbis exequi possim. Id ego tibi liquido affirmare queo (neque enim nullus relinquitur dubitationi locus) humani generis hostem nullo modo ferre posse, aditum nobis in hoc regnum patere. Nam incredibile est, quibus ille, quam multis modis, & pugnarit, & pugnet, nostros ut conatus auertat. Veruntamen magnam in spem ingredior fore, ut **CHRISTVS** Dominus noster Satanæ insidias eludat omnes. Ac sane
 magno

302 FRANC. XAV. EPI. LI. IV.

magno illi honori & gloria, per homuncio-
nē ingentes Diaboli illos spiritus comprimi,
intolerandamque superbiam frangi. DEVS
id nobis pro sua infinita bonitate largiatur,
idemque & tecum maneat, & me comite-
tur: atque omnes pariter perducatur in
cælum. Idibus Nouemb. M. D.

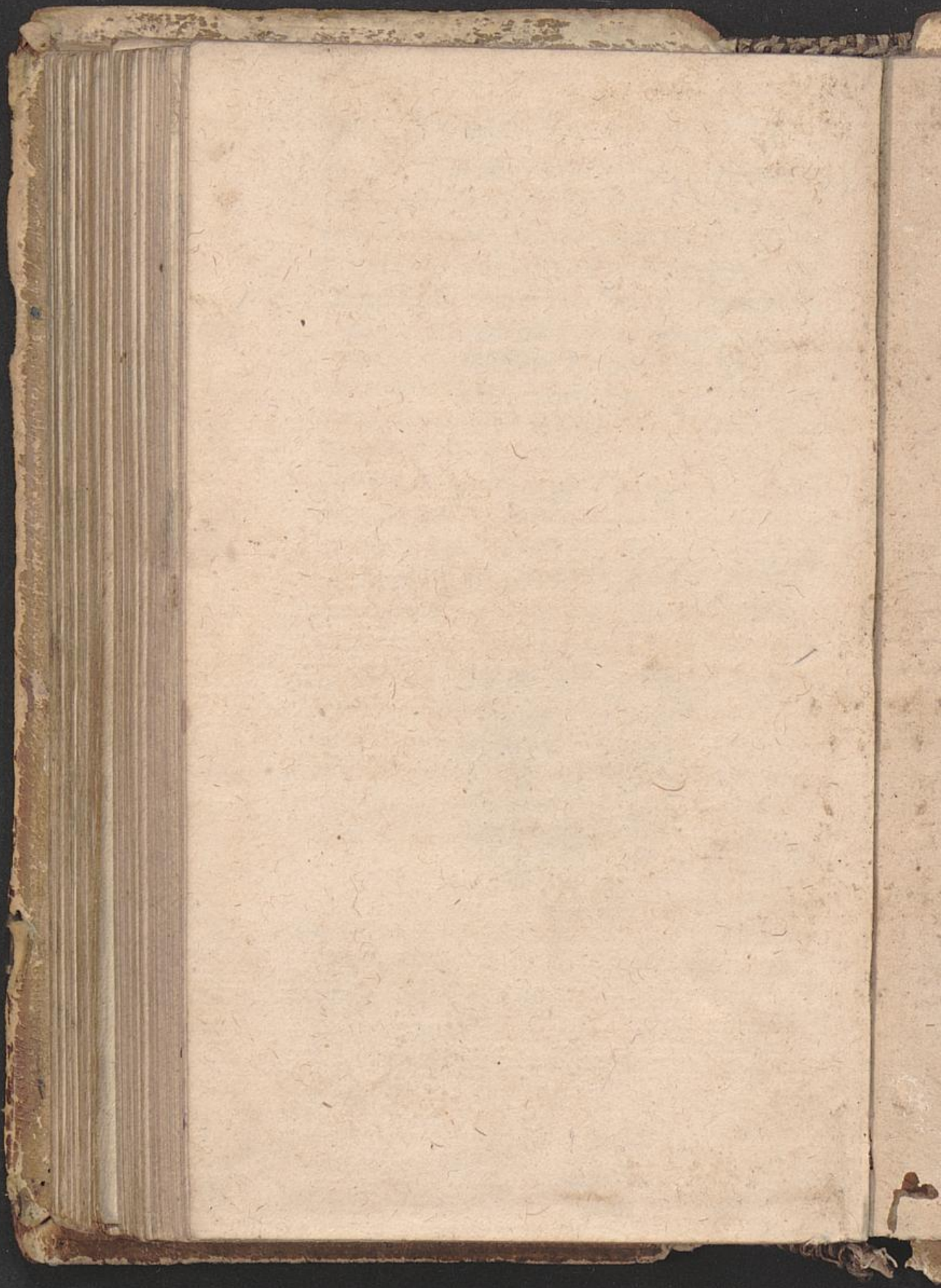
LII. ex portu Sancia-
nensi.

F I N I S.

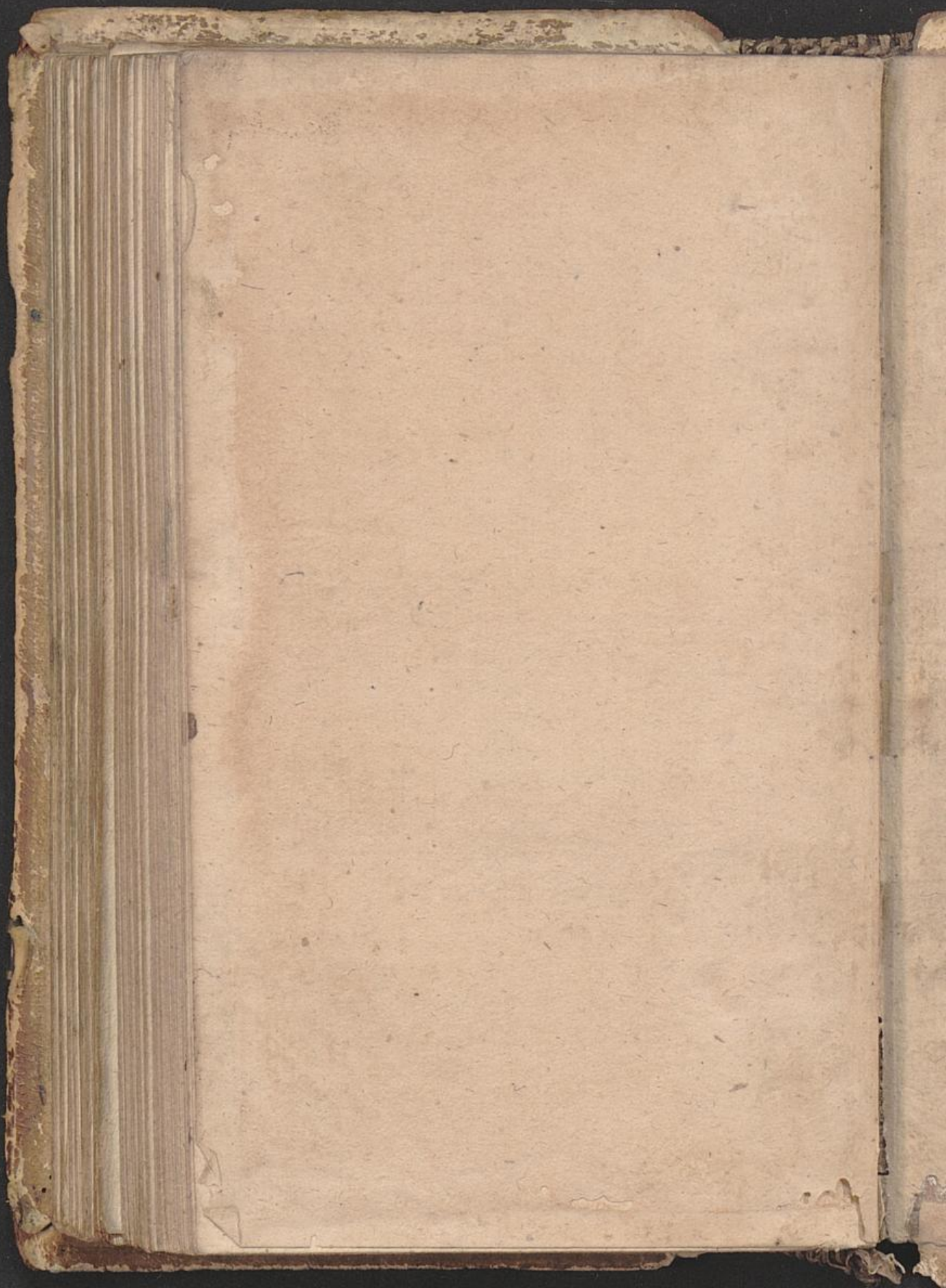
Collegij Societ. Jesu Paderb.

Th

2456